

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2015 г.

София, 2016 г.

СЪКРАЩЕНИЯ И АКРОНИМИ.....	3
ВЪВЕДЕНИЕ.....	5
МАКРОИКОНОМИЧЕСКАТА СРЕДА ПРЕЗ 2015 г.	6
ПРАВНА РАМКА НА ДОО ПРЕЗ 2015 г.	13
ПРЕГЛЕД НА ПРОМЕНИТЕ В ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО ПРЕЗ 2015 г.	18
СОЦИАЛНООСИГУРИТЕЛНИ ПРОГРАМИ НА ДОО.....	42
• ПЕНСИИ.....	43
• КРАТКОСРОЧНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ.....	62
• ПРОГРАМА ЗА ПРОФИЛАКТИКА И РЕХАБИЛИТАЦИЯ.....	67
• ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ.....	69
• ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ЗА БЕЗРАБОТИЦА.....	79
КОНСОЛИДИРАН БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2015 г.	84
• ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРИХОДНАТА ЧАСТ НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2015 г.	85
• ИЗПЪЛНЕНИЕ НА РАЗХОДНАТА ЧАСТ НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2015 г.	97
• ДЕФИЦИТ / ИЗЛИШЪК	117
БЮДЖЕТ НА ФОНДОВЕТЕ НА ДОО	119
• ФОНД „ПЕНСИИ”	119
• ФОНД „ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ”	123
• ФОНД „ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ”	125
• ФОНД „ОБЩО ЗАБОЛЯВАНЕ И МАЙЧИНСТВО”.....	127
• ФОНД „БЕЗРАБОТИЦА”	130
• БЮДЖЕТ НА НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ.....	132
УЧИТЕЛСКИ ПЕНСИОНЕН ФОНД.....	134
ГАРАНТИРАНИ ВЗЕМАНИЯ НА РАБОТНИЦИТЕ И СЛУЖИТЕЛИТЕ	140
СИНТЕЗИРАНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ДОО.....	145
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	147
ПРИЛОЖЕНИЯ.....	148
• Осигурителни вноски за задължителното обществено осигуряване за периода 01.01.2015 – 31.12.2015 г.....	149
• Осигурителни вноски и обхват на ДОО за периода 01.01.2015 – 31.12.2015 г.....	154
• Размер и разпределение на задължителните осигурителни вноски през 2015 г.....	159
ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ.....	160

СЪКРАЩЕНИЯ И АКРОНИМИ

АД	Акционерно дружество
АЗ	Агенция по заетостта
АСП	Агенция за социално подпомагане
БВП	Брутен вътрешен продукт
БНБ	Българска народна банка
ВМА	Военномедицинска академия
ВСС	Висш съдебен съвет
ГВРС	Гарантирани вземания на работниците и служителите
ГД	Главна дирекция
ГПК	Граждански процесуален кодекс
ДАНС	Държавна агенция „Национална сигурност“
ДБ	Държавен бюджет
ДВ	Държавен вестник
ДДС	Данък върху добавената стойност
ДЗПО	Допълнително задължително пенсионно осигуряване
ДОО	Държавно обществено осигуряване
ДОПК	Данъчно-осигурителен процесуален кодекс
ДФФ	Доброволен пенсионен фонд
ДФФС	Доброволен пенсионен фонд по професионални схеми
ДЦК	Държавни ценни книжа
ЕАД	Еднолично акционерно дружество
ЕДС	Еднократна допълнителна сума
ЕИБ	Европейска инвестиционна банка
ЕИО	Европейска икономическа общност
ЕО	Европейска общност
ЕООД	Еднолично дружество с ограничена отговорност
ЕИБ	Европейска инвестиционна банка
ЕС	Европейски съюз
ЕСТЗ	Европейска статистика на трудовите злополуки
ЕЦБ	Европейска централна банка
ЗБДОО	Закон за бюджета на държавното обществено осигуряване
ЗГВРСНР	Закон за гарантирани вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя
ЗДСл	Закон за държавния служител
ЗИД	Закон за изменение и допълнение
ЗМВР	Закон за МВР
ЗОВСРБ	Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България
ЗПГРРЛ	Закон за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица
ЗСВ	Закон за съдебната власт
ЗУНК	Закон за уреждане на необслужваните кредити
ИК	Индивидуален коефициент
ИОЗ	Инвалидност поради общо заболяване
КБ на ДОО	Консолидиран бюджет на държавното обществено осигуряване
КИД	Класификатор на икономическите дейности
КСО	Кодекс за социално осигуряване
КТ	Кодекс на труда
ЛКК	Лекарска консултативна комисия
ЛНЧ	Личен номер на чужденец
МВР	Министерство на вътрешните работи
МЗ	Министерство на здравеопазването

МИ на МВР	Медицински институт на Министерство на вътрешните работи
МОТ	Международна организация на труда
МРЗ	Минимална работна заплата
МС	Министерски съвет
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
МФ	Министерство на финансите
НАП	Национална агенция за приходите
НЕЛК	Национална експертна лекарска комисия
НЗОК	Национална здравноосигурителна каса
НМЕ	Наредба за медицинската експертиза
НОИ	Национален осигурителен институт
НПОС	Наредба за пенсиите и осигурителния стаж
НС	Надзорен съвет
НСБФТР	Национална специализирана болница за физикална терапия и рехабилитация
НСИ	Национален статистически институт
ООА	Обединен осигурителен архив
ООД	Дружество с ограничена отговорност
ОСВ	Осигурителен стаж и възраст
ПБЗН	Пожарна безопасност и защита на населението
ПЗР	Преходни и заключителни разпоредби
ПМС	Постановление на Министерския съвет
ПОБ	Парични обезщетения за безработица
ПОД	Пенсионно-осигурително дружество
ПОП	Парични обезщетения и помощи
ППФ	Професионален пенсионен фонд
ПРБК	Първостепенни разпоредители с бюджетни кредити
ПРО	Профилактика, рехабилитация и отдих
РБ	Република България
РБ	Републикански бюджет
РЗИ	Регионална здравна инспекция
РЗОК	Районна здравноосигурителна каса
РКМЕ	Регионална картотека на медицинската експертиза
РОЛ	Регистър на осигурените лица
СБР	Специализирана болница за рехабилитация
„СБР-НК” ЕАД	„Специализирани болници за рехабилитация – Национален комплекс” ЕАД
СВОК на ТПК	Съвет за взаимно осигуряване на кооператорите на трудово-производствените кооперации
СЕС	Сметки за средства от Европейския съюз
СИК	Среден индивидуален коефициент
СПС	Социална пенсия за старост
ТЕЛК	Териториална експертна лекарска комисия
ТЗПБ	Трудова злополука и професионална болест
ТНР	Трайно намалена работоспособност
ТП	Териториално поделение
УПФ	Универсален пенсионен фонд
УчПФ	Учителски пенсионен фонд
ФДПО	Фонд за допълнително пенсионно осигуряване
ЦУ	Централно управление

ВЪВЕДЕНИЕ

Годишното аналитично издание „Държавното обществено осигуряване“ е основната публикация на Националния осигурителен институт (НОИ), която от 1999 г. насам всяка година проследява развитието на общественото осигуряване у нас и прави обзор на състоянието на ДОО. Изданието е предназначено за ползване от органите на законодателната и изпълнителната власт, работодателски и синдикални организации, неправителствени организации с отношение към общественото осигуряване, изследователи от научните среди, анализиращи социалноосигурителната система, преподаватели, изучаващи социалното осигуряване и други с интерес в тази област.

Предмет на разглеждане и анализ в настоящото издание „Държавното обществено осигуряване през 2015 г.“ са следните теми:

- Преглед на макроикономическата обстановка, в която функционира държавното обществено осигуряване;
- Действащо социалноосигурително законодателство и нормативна уредба, както и извършените през годината промени;
- Социалноосигурителните програми по осигурени социални рискове и резултати от реализирането им;
- Резултати и сравнителен анализ от изпълнението на консолидирания бюджет по приходите и разходите на ДОО;
- Резултати и сравнителен анализ от изпълнението на бюджета на ДОО по целеви фондове за всеки от осигурените социални рискове.

В таблични приложения са представени обхвата на осигурителното покритие по категории осигурени лица, осигурителни вноски и осигурителен доход по социални рискове и фондове, разпределение на осигурителното участие между работодател и осигурено лице.

Годишният обзор „Държавното обществено осигуряване през 2015 г.“ представя на заинтересованата аудитория подробна и достоверна информация и анализира състоянието и финансовите резултати от изпълнението на бюджета на ДОО при реализиране на осигурителните програми през 2015 г.

Настоящата публикация е подготвена от отдел „Анализ и управление на риска“ към дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“ с активното участие на всички функционални дирекции и структурни единици в Централно управление на Националния осигурителен институт.

МАКРОИКОНОМИЧЕСКАТА СРЕДА ПРЕЗ 2015 Г.

Развитието на социалноосигурителната система е в тясна връзка и зависимост от протичащите глобални и национални икономически, политически и социални процеси. Прегледът на макроикономическата среда дава възможност за идентифициране на факторите и причините за финансовото състояние на осигурителните фондове. Системата на социалното осигуряване се влияе до голяма степен от темповете на икономически растеж, публичните финанси, инфлацията, нивото на доходите, измененията в демографската структура на населението и състоянието на пазара на труда по отношение на заетостта и безработицата.

Макроикономическата стабилност, последователната икономическа политика, подобряващата се институционална среда и разумната фискална политика са в основата на икономическото развитие, високата инвестиционна активност в страната, увеличаването на заетостта и реалните доходи на населението.

Брутен вътрешен продукт (БВП)

Икономическата активност в България през 2015 г. се ускори и растежът на БВП достигна 3%, което е най-високата стойност от 2008 г. насам. За това допринесоха едновременно външното (2,1 п.п.) и вътрешното търсене (0,9 п.п.). Подобриеното на търсенето от страна на търговските партньори от ЕС благоприятства ускорението на растежа на износа на стоки и услуги до 7,6%, което при по-умерено нарастване на вноса (4,4%) доведе до положителен принос на нетния износ за ръста на БВП през 2015 г. В същото време, крайното потребление забави растежа си до 0,7% при нарастване от 2,2% през 2014 г. За това развитие влияние оказва потреблението на домакинствата.

Растежът при инвестициите в основен капитал достигна 2,5% и за трета поредна година бе формиран от публичните капиталови разходи, които се повишиха благодарение на изплатените средства по оперативни програми на ЕС, включително национално съфинансиране. Частните инвестиции в икономиката продължиха да спадат. През годината бе регистрирано забавяне в растежа на brutния опериращ излишък – индикатор, служещ като показател за източниците на финансиране на инвестиционни проекти.

За 2015 г. БВП достига номинален стойностен обем от 86 373 млн. лева. Преизчислен в евро, БВП е съответно 44 162 млн. евро. На човек от населението се падат 12 000 лв. от обема на показателя, или 6 136 евро.

Брутната добавена стойност (БДС) в икономиката забави растежа си през 2015 г. и в реално изражение се увеличи с 1,5% (1,8% за 2014 г.), като допринесе с 1,3 п.п. за растежа на БВП. Нарастване на активността се наблюдаваше във всички сектори, като индустрията и услугите допринесоха съответно с по 0,8 п.п. за растежа на добавената стойност. Индустириалният сектор създава 27,6% от добавената стойност на икономиката, което е с 0,4 п.п. повече в сравнение с 2014 г. Секторът на услугите създава 67,3%, а аграрният сектор – 5,1% от добавената стойност. БДС в промишлеността нарасна с 3,1% през 2015 г., подкрепена от силното представяне на износа. Добавената стойност в строителството също се увеличи (1,4%). По-слабото потребление през годината се отрази в забавяне на растежа на добавената стойност в услугите до 1,2% при 1,9% през 2014 г. При всички дейности от сектора бе отчетен растеж, като отрасълът с основен принос бе операции с недвижими имоти поради повишения брой на осъществените сделки с имоти през 2015 г.

Инфлация

Инфлацията и през 2015 г. остана рекордно ниска. От средата на 2013 г. преобладава дефлационна тенденция в резултат на спад на цените на суровините на международните пазари, слабото вътрешно търсене и намаленията на административно регулираните цени.

Индексът на потребителските цени отчита годишна инфлация минус 0,4% за декември 2015 г. спрямо декември 2014 г. Средногодишната инфлация за периода януари - декември 2015 г. спрямо периода януари - декември 2014 г. е минус 0,1%.

Хармонизираният индекс на потребителските цени за периода януари - декември 2015 г. спрямо периода януари - декември 2014 г. спадна до минус 1,1%. Годишната инфлация за декември 2015 г. спрямо декември 2014 г. е минус 0,9%.

Понижението на крайните потребителски цени се определя главно от дефлационното влияние на външната среда, което отразява низходящата динамика на международните цени на стоки и основни суровини. Вътрешната среда, която се характеризира със слабо нарастващо вътрешно търсене и по-ниски производствени разходи на фирмите, не оказваше натиск за повишение на потребителските цени. Косвените ефекти от по-ниските цени на горивата и производствени разходи на фирмите, свързани с поевтиняването на стоките за междинно потребление и намаляващите номинални разходи за труд на единица продукция, имаха ограничаващ ефект върху ценовата динамика на базисните компоненти на хармонизирания индекс на потребителските цени.

При цените на вносните стоки се наблюдаваше запазване на формиралата се от 2013 г. тенденция към спад на годишна база, което представлява фактор за понижение на индекса на цените на производител на вътрешния пазар и на крайните потребителски цени. Обезценяването на еврото спрямо долара допринесе за смекчаване на дефлационния ефект от по-ниските цени на петрола, за ограничаване на дефлацията при промишлените стоки и за нарастване на цените на храните.

Транспортните горива имаха най-висок отрицателен принос за общата инфлация, натрупана в края на 2015 г. Групата на административно определяните цени отчетоха понижение средно с 1,1% в края на годината. Най-голям спад бе регистриран при цените на централно газоснабдяване и топлоенергия, които се влияят косвено от цените на петрола. При групата на храните се наблюдаваше ниска положителна инфлация в условията на увеличаващи се цени на производител през втората половина на 2015 г. Това отразяваше ограничаването в темпа на спад на вносните цени на храните и поскъпването на селскостопанските продукти у нас под влияние на по-слабата спрямо 2014 г. селскостопанска реколта.

Държавен бюджет

Дефицитът по консолидираната фискална програма за 2015 г. възлезе на 2 484,2 млн. лв. (2,9% от БВП), отбелязвайки намаление с 588,7 млн. лв. спрямо 2014 г. Подобриенето на бюджетната позиция отразява, от една страна, повишената събираемост на приходите, а от друга – ограничаването на растежа на част от текущите разходи. За подобриенето на бюджетното салдо допринесе и свиването на дефицита по програми на ЕС с 382 млн. лв. спрямо предходната година, като поради приключването през 2015 г. на програмния период 2007–2013 г., беше наблюдавано съществено увеличение както на постъпленията, така и на разходите по тях.

През 2015 г. общите държавни приходи и помощи нараснаха с 9,5%, като основен принос имаха данъчните постъпления (6,2 п.п.) и помощите (2,5 п.п.). Динамиката на данъчните приходи се определяше най-вече от нарастването на постъпленията от косвени данъци с 8,4% в резултат на предприетите мерки за повишаване на събираемостта и борбата с данъчните злоупотреби, както и от по-ниската база за приходите от ДДС през 2014 г. Значителен принос за растежа на данъчните приходи имаха и приходите от социални и здравни осигуровки, които се повишиха със 7,7% в резултат от въведените през годината законодателни промени. Приходите от корпоративен данък и данък върху доходите на физическите лица отбелязаха съответно 10,8% и 5,2% прираст за годината, а неданъчните приходи нараснаха със 7,2% на годишна база.

През 2015 г. общите разходи на правителството, включващи и вноската в бюджета на ЕС, се увеличиха с 6,8% спрямо предходната година с основен принос на капиталовите разходи. Възходящата динамика на приходната част на бюджета и актуализацията на бюджетната рамка за 2015 г. създадоха възможност за ускоряване растежа на капиталовите разходи до 39,4% към края на 2015 г. като последна година за реализация на проектите по финансовата рамка 2007–2013 г. Приносът на социалните плащания (0,7 п.п.) за растежа на общите разходи бе значително по-нисък спрямо предходната година (3,2 п.п.), като

понижението беше повлияно от извършените по-високи еднократни разходи за здравеопазване през 2014 г.

Средствата за финансирането на бюджетния дефицит и падежите на държавен дълг през 2015 г. бяха осигурени главно чрез емитиран троен транс еврооблигации на международните капиталови пазари с общ номинал от 6 161 млн. лв. (финансираща стойност 5 980 млн. лв.), със средства от фискалния резерв в размер на 1 328 млн. лв. и с брутно вътрешно финансиране с ДЦК в размер на 1 308,9 млн. лв. През годината се осъществиха значителни плащания за обслужване на държавния дълг, включващи погасения мостов заем в размер на 2 934 млн. лв., плащания по ДЦК, емитирани на вътрешния пазар, за 2 234 млн. лв. и по глобални облигации, деноминирани в долари, с падеж през януари, на стойност 1 879 млн. лв. В края на годината размерът на фискалния резерв възлезе на 7 872,9 млн. лв., от които 6 788,7 млн. лв. представляваха средствата на фискалния резерв по депозити.

Платежен баланс

През 2015 г. общото салдо по текущата и капиталовата сметка е на излишък в размер на 2 027,0 млн. евро, като на годишна база нарасна със 702,8 млн. евро в резултат от по-големия излишък както по текущата, така и по капиталовата сметка, свързан с увеличението на получените капиталови трансфери по програми на ЕС. Влиянието на потоците по текущата сметка за нарастването на общото положително салдо по текущата и капиталовата сметка спрямо 2014 г. бе ограничено от компенсирането на по-ниския дефицит по търговския баланс с увеличение на дефицита по сметка „първичен доход“.

Свиването на годишна база на търговския дефицит през 2015 г. е резултат от по-високия растеж на номиналния износ на български стоки спрямо номиналния внос на стоки. Спадът в международните цени на основни стокви групи потискаше изменението на номиналния износ и внос. Същевременно изчерпването на еднократни фактори, ограничаващи износа през 2014 г., и благоприятните условия на търговия допринесоха за по-силния растеж на номиналния износ спрямо този на вноса. Допълнителен фактор, който оказва задържащ ефект върху динамиката на вноса, беше слабата динамика на частното потребление и на частните инвестиции.

През 2015 г. номиналният износ на стоки нарасна с 5,5% спрямо предходната година. Номиналният внос на стоки се повиши с 1,3%, като по начин на използване на вноса най-голям положителен принос за годината имаше групата „суровини и материали“, следвана от „потребителски стоки“. Със задържащо влияние върху вноса на стоки беше групата „енергийни ресурси“ под влияние на спада на международните цени.

Финансовата сметка на платежния баланс остана отрицателна, като дефицитът се сви спрямо предходната година в резултат на отчетен по-голям спад при пасивите спрямо този при активите. С основно значение за салдото по финансовата сметка бяха трансакциите на банки и притокът на преки инвестиции в страната. Според предварителните данни от платежния баланс през 2015 г. пасивите по преки инвестиции (отчитащи преките инвестиции в страната) възлязоха на 1 580,3 млн. евро (3,6% от БВП).

Финансов сектор

Динамиката на паричните и кредитните агрегати през 2015 г. се определяше главно от продължаващото нарастване на депозитите на домакинства и нефинансови предприятия и от въздържането им да поемат нови задължения в условията на все още несигурна икономическа среда.

Средствата на неправителствения сектор в банковата система следваха тенденция към нарастване през цялата 2015 г. През годината се наблюдаваше промяна в предпочитаната от домакинствата форма на спестяване. Измененията в обхвата на данъка върху доходите на физически лица от лихви по депозити и сравнително по-високата доходност по депозитите с договорен матуритет бяха стимул за домакинствата да предпочитат срочните влогове пред депозитите, договорени за ползване след предизвестие, към които бяха насочени основните им предпочитания през 2014 г. При нефинансовите предприятия се запази дългосрочната

тенденция овърнайт депозитите да бъдат основно средство за съхранение на средствата им. Възходящата динамика на привлечените средства от нефинансовия сектор определяше основния принос на овърнайт депозитите за годишния растеж на широките пари в края на 2015 г. при по-малък принос на парите извън парично-финансови институции и на депозитите с договорен матуритет. През декември 2015 г. годишният прираст на широките пари възлезе на 8,8% (1,1% към декември 2014 г.).

Депозитите на домакинства и на нефинансови предприятия отбелязаха съответно 8,5% и 18,7% растеж спрямо края на 2014 г., с принос от 5,8 и 5,0 п.п. за общия прираст на депозитите на неправителствения сектор за годината.

През 2015 г. търсенето на кредити от страна на нефинансови предприятия и домакинства остана слабо. Същевременно банките продължиха да прилагат консервативна политика по отношение на някои от условията за отпускане на заеми и осъществяваха продажби на части от кредитните си портфейли. Към декември размерът на вземанията от неправителствения сектор се понижи с 1,6% спрямо края на 2014 г. Спад на годишна база се наблюдаваше при вземанията, както от нефинансови предприятия (-1,6%), така и от домакинства (-1,3%). Основен отрицателен принос за растежа на кредита за домакинствата имаше категорията „жилищни кредити“. Спад се наблюдаваше и при овърдрафта и категорията „други кредити“, докато потребителските кредити имаха слаб положителен принос през по-голямата част от годината.

Фондове за допълнително пенсионно осигуряване

Пенсионноосигурителните дружества, които оперират на пазара към края на 2015 г. отново са девет (след отнемането на лиценза на ПОД „Утре“ АД) и 29 фонда за допълнително пенсионно осигуряване - 9 универсални, 9 професионални, 9 доброволни и два доброволни пенсионни фонда по професионални схеми, като единият от тях не осъществява дейност.

По данни на Комисията за финансов надзор към 31.12.2015 г. общият брой на осигурените лица в четирите вида пенсионни фондове – универсални, професионални, доброволни и доброволни по професионални схеми – достига 4 386 863 лица, което представлява нарастване с 95 764 лица или с 2,2% спрямо осигурените към края на 2014 г.

Броят на новоосигурените лица във фондовете за допълнително пенсионно осигуряване за 2015 г. е 133 414. Този показател бележи ръст с 1,7% в сравнение с предходната година, когато броят на новоосигурените във ФДПО е бил 131 123 души. Най-голяма част, 94 868 лица или 71,1% от новоосигурените през годината лица, са съсредоточени в УПФ, следват ДПФ с 22 168 (16,6%), ППФ – с 15 857 (11,9%) и ДПФПС – с 521 (0,4%) привлечени нови членове.

В системата на допълнителното пенсионно осигуряване към 31.12.2015 г. са акумулирани нетни активи на стойност 9 337 982 хил. лв. В сравнение с края на 2014 г. нетните активи на пенсионните фондове регистрират ръст от 14,4%, или около 1,2 млрд. лв. на годишна база. Най-голямо е увеличението при активите на най-масовите и задължителни универсални фондове (за родените след 1959 г.), които заемат 80% от целия пазар. При тях се отчита ръст от 15%, което представлява малко над 1 млрд. лв. За сравнение - през 2014 г. увеличението им е с около 20%, или с 1,2 млрд. лв.

Общите приходи на пенсионноосигурителните дружества през 2015 г. възлизат на 169 922 хил. лв., което представлява увеличение с 14,5% в сравнение с отчетените приходи през предходната година. Общият нетен финансов резултат на дружествата за 2015 г. е в размер на 48 658 хил. лв.

Производителност на труда

Вследствие на стабилизирането на заетостта и нарастването на брутната добавена стойност производителността на труда през 2015 г. ускори растежа си до 2,6% (при 1,2% за 2014 г.). Повишение на производителността се регистрира в по-голямата част от секторите, като най-висок принос имаше индустрията, докато в строителството показателят преустанови спада си. Темпът на нарастване на компенсацията на един нает в номинално изражение общо за икономиката се забави значително. Това се дължеше на понижаване на възнагражденията за

труд в голяма част от подсекторите на услугите, докато в аграрния сектор, строителството и търговията те продължиха да нарастват.

Поради по-силното нарастване на производителността на труда спрямо компенсацията на един нает номиналните разходи за труд на единица продукция се понижиха спрямо предходната година с 0,7% (при 4,4% през 2014 г.). Повишение на този показател се наблюдава в подсекторите на индустрията и в секторите „създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“ и „професионални дейности и научни изследвания; административни и спомагателни дейности“. Понижение е регистрирано в почти всички останали подсектори на услугите. Реалните разходи за труд на единица продукция се понижиха с 1,1% общо за икономиката. В експортно ориентирания сектор на промишлеността реалните разходи за труд се повишиха с 4,6% за 2015 г. (при 4,7% през 2014 г.).

Работна заплата

По предварителни данни на НСИ средната брутна месечна работна заплата за 2015 г. общо за страната е 893,67 лв. Номиналното нарастване спрямо 2014 г. е с 8,8% и остана по-високо от динамиката на потребителските цени, което осигури по-голямо реално нарастване на доходите. Икономическите дейности, в които е регистрирано най-голямо увеличение на средната месечна работна заплата, са „Хотелиерство и ресторантьорство“ – с 15,2% и „Административни и спомагателни дейности“ – 13,7%. Продължава тенденцията средната работна заплата в общественния сектор (930,08 лв.) да превишава тази в частния сектор (881,75 лв.). Най-голямо увеличение на средната работна заплата през 2015 г. спрямо предходната е регистрирано в дейност „Административни и спомагателни дейности“, обществен сектор – 18,9%, докато в частния сектор за поредна година с най-голямо нарастване от 20,0% е дейност „Образование“.

Минималната работна заплата е основен инструмент в политиката по доходите на правителствата. През 2015 г. средногодишно размерът ѝ достигна 370 лв., с което се отчита номинален ръст от 8,8% спрямо предходната 2014 г.

Домакински бюджети

Доходи на домакинствата – През 2015 г. годишният общ доход средно на лице от домакинство е 4 953 лв. и нараства с 2,9% спрямо 2014 г. Най-голям дял в структурата на общия доход на домакинствата заема работната заплата с 55%, което е с 0,8 п.п. повече в сравнение с 2014 г. В абсолютна стойност доходът от работна заплата средно на лице от домакинство се увеличава със 116 лв. (4,4%) на годишна база и през 2015 г. достига 2 726 лева.

Доходите от всички социални трансфери (пенсии, семейни добавки за деца, социални помощи и обезщетения при безработица) формират 29,4% от общия доход на домакинствата. През 2015 г. относителният дял на доходите от пенсии е 26% от общия доход на домакинствата и нараства с 0,2 п.п. спрямо 2014 г. Относителният дял на дохода от домашно стопанство намалява спрямо 2014 г. и е 1,3% от общия доход на домакинствата.

Разходи на домакинствата – През 2015 г. българските домакинства са изразходвали 4 666 лв. средно на лице, което е с 3,5% повече в сравнение с 2014 г. За храна са изразходвани 1 463 лв. средно на лице от домакинството. Относителният дял на разходите за храна от общия разход е 31,4% през 2015 г., което е с 0,9 п.п. по-малко в сравнение с 2014 г. През 2015 г. разходите, свързани с жилището (вода, електроенергия, горива, жилищно обзавеждане и поддържане на дома), са 839 лв. средно на лице от домакинство, което е с 8,7% повече спрямо 2014 г.

Потребление на домакинствата – Данните от Наблюдението на домакинските бюджети показват, че настъпват промени в структурата на потреблението на българските домакинства. През 2015 г. домакинствата намаляват консумацията на хляб и тестени изделия с 3,7 кг (спрямо 2014 г.) и достига 89,5 кг средно на лице. По-малка е и консумацията на плодове и зеленчуци съответно с 2,9 и 2,5 килограма. На годишна база се увеличава потреблението средно на лице от домакинство на алкохолни напитки и цигари.

Заетост¹

Пазарът на труда в България продължи да се възстановява и през 2015 г. Нарастването на заетостта се осъществи по линия на по-високото външно търсене. По отношение на услугите определящо значение за възходящата динамика на заетостта имаше нарастването на вътрешното търсене. Под влияние на по-високата икономическа активност търсенето на труд се ускори и броят на заетите се повиши с 0,4%. Нарастването на заетостта в промишлеността (2,0%) бе повлияно от растежа на индустриалното производство и силното представяне на износа. Строителството отбеляза увеличение на заетите (2,5%) в резултат от нарасналата икономическа активност в гражданското строителство. Броят на заетите в услугите отбеляза повишение от 0,6%, като с най-висок растеж са някои високотехнологични дейности като създаване и разпространение на информация и творчески продукти, и далекосъобщения. В селското стопанство броят на заетите се понижи поради спада на добавената стойност спрямо предходната година.

Икономически активните лица във възрастовия интервал 15-64 години през 2015 г. са 3 276,0 хил., или 69,3% от населението на същата възраст. В сравнение с 2014 г. коефициентът на икономическа активност (15-64 навършени години) нараства с 0,3 п.п. Общият брой на заетите лица е 3 031,9 хил., или 49,1% от населението на 15 и повече навършени години.

Заетите лица на възраст 15-64 навършени години са 2 973,5 хиляди. Коефициентът на заетост за населението в същата възрастова група е 62,9%, съответно 65,9% за мъжете и 59,8% за жените. Коефициентът на заетост за населението на възраст 20-64 навършени години е 67,1%, или с 2,0 п.п. по-висок в сравнение с 2014 г. При мъжете коефициентът на заетост за тази възрастова група се увеличава с 2,3 п.п., а при жените - с 1,8 п.п., като достига съответно 70,4% и 63,8%. Коефициентът на заетост за възрастовата група 55-64 навършени години е 53,0%. В сравнение с 2014 г. той отбелязва нарастване с 3,0 процентни пункта, като увеличението при мъжете е с 2,3 п.п., а при жените – с 3,5 п.п.

Безработица²

Благоприятната динамика на пазара на труда продължи и през 2015 г., като наред с възстановяването на заетостта в повечето сектори на икономиката се наблюдава и съществено понижение на безработицата в страната. Низходящата тенденция при безработицата беше потвърдена и от административните данни на Агенцията по заетостта. Равнището на регистрирана безработица средно за 2015 г. е 10,1% и намалява с 1,1 п.п. спрямо 2014 г. Отчетеното намаление на нивото на безработица се свързва и с подобрение при структурните показатели на пазара на труда, в т.ч. коефициент на дългосрочна безработица и коефициент на младежка безработица.

Средномесечният брой на безработните, регистрирани в бюрата по труда в страната, е 330 816 лица и в сравнение с предходната година са с 35 654 лица по-малко. Безработните в края на годината са с малко над 35 хиляди по-малко, отколкото през януари, а равнището на безработица е с 1,1 п.п. по-ниско спрямо началото на годината. Провежданата активна политика, насочена приоритетно към устройването на работа на максимален брой безработни на първичния пазар, заедно с намалението на новорегистрираните безработни лица, показват затихване на процесите на освобождаване на заетост и повишено търсене на труд в реалния сектор на икономиката.

Основни предизвикателства на пазара на труда остават преодоляването на структурните дисбаланси и регионалните диспропорции. Структурният характер на дълготрайната безработица, намаляващата и остаряваща работна сила, слабото участие на пазара на труда и несъответствието между търсените и предлаганите умения възпрепятстват стабилизирането и балансирането на пазара на труда, и ограничават икономическия растеж.

¹ Източник – Наблюдение на работната сила (НСИ)

² Източник – Административна статистика (Агенция по заетостта)

Население и демографски процеси

Демографската ситуация в страната се характеризира с продължаващо намаляване и застаряване на населението, задълбочаване на дисбаланса в териториалното разпределение на населението, задържащо се високо равнище на общата смъртност и трайна тенденция на намаляване на раждаемостта. През 2015 г. броят на живородените достига 65 950. В сравнение с предходната година намалява с 1 635 деца (или с 2,4%), а в сравнение с 2009 г. с 18,5%, когато броя им е достигнал 80 956. Коефициентът на обща раждаемост през 2015 г. е 9,2‰, (2014 г. – 9,4‰, а през 2009 г. – 10,7‰) и е най-ниският от страните в ЕС. Смъртността е най-високата в ЕС – 15,3‰. От данните за раждаемостта и смъртността се вижда, че естественият прираст на България е отрицателен -6,1‰, възпроизводство на нацията е силно нарушено и смяната на поколенията няма да е пропорционална. Като положителни тенденции през годината могат да се отбележат намаляването на детската смъртност, увеличаването на броя на сключените граждански бракове, намаляването на броя на бракоразводите и запазване на средната продължителност на живота на населението на нивото от 2014 г.

Към 31 декември 2015 г. населението на България е 7 153 784 души, което представлява 1,4% от населението на ЕС. В сравнение с 2014 г. населението на страната намалява с 48 414 души, или с 0,7%. Мъжете са 3 477 177 (48,6%), а жените - 3 676 607 (51,4%), или на 1 000 мъже се падат 1 057 жени. Броят на мъжете преобладава във възрастите до 53 години. С нарастването на възрастта се увеличават броят и относителният дял на жените от общото население на страната.

Процесът на застаряване на населението продължава и засяга всички аспекти на икономическия и социалния живот на страната. В края на 2015 г. лицата на 65 и повече навършени години са 1 461 786, или 20,4% от населението на страната. В сравнение с 2014 г. делът на населението в тази възрастова група нараства с 0,4 п.п., а спрямо 2001 г. увеличението е с 3,5 п.п. Процесът на застаряване е по-силно изразен сред жените отколкото сред мъжете. Относителният дял на жените на възраст над 65 години е 23,7%, а на мъжете – 17,0%. Тази разлика се дължи на по-високата смъртност сред мъжете и като следствие от нея - на по-ниската средна продължителност на живота при тях. Застаряването на населението води до повишаване на общата средна възраст, която от 40,4 години през 2001 г. нараства на 41,2 години през 2005 г. и достига 43,3 години в края на 2015 г.

Тенденцията на остаряване на населението води до промени и в неговата основна възрастова структура – под, във и над трудоспособна възраст. Влияние върху съвкупностите на населението оказват както застаряването на населението, така и законодателните промени при определянето на възрастовите изисквания за пенсиониране. Населението в трудоспособна възраст към 31.12.2015 г. е 4 349 хил. души, или 60,8% от населението на страната, като мъжете са 2 284 хил., а жените – 2 065 хиляди. Броят на трудоспособното население намалява с над 54 хил. души, или с 1,2% през 2015 г. спрямо предходната година. Към края на 2015 г. в над трудоспособна възраст са 1 741 хил. души, или 24,3%, а в под трудоспособна възраст – 1 064 хил. души, или 14,9% от населението на страната.

Възпроизводството на трудоспособното население се характеризира чрез коефициента на демографско заместване, който показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15-19 години) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60-64 години). Към 31.12.2015 г. това съотношение е 64. За сравнение, през 2001 г. 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, са били замествани от 124 млади хора.

Средната продължителност на предстоящия живот общо за населението на страната, изчислена за периода 2013-2015 г., е 74,5 години и спрямо предходния период намалява с 0,2 години. Средната продължителност на живота при мъжете е 71,1 години, докато при жените е с 6,9 години по-висока – 78,0 години.

ПРАВНА РАМКА НА ДОО ПРЕЗ 2015 г.

1. Кодекси и закони

❖ **Кодексът за социално осигуряване** регламентира принципите, обхвата, функциите и институционалното обслужване на трите стълба на пенсионната система в България. Първият стълб е задължителното пенсионно осигуряване, част от държавното обществено осигуряване и то се обслужва от Националния осигурителен институт. Вторият стълб е допълнителното задължително пенсионно осигуряване в универсални фондове за лицата, родени след 31 декември 1959 г. и осигуряване в професионални фондове без възрастово ограничение. Третият стълб е допълнителното доброволно пенсионно осигуряване, което се осъществява в два вида фондове – фондове за допълнително доброволно пенсионно осигуряване и фондове за допълнително доброволно пенсионно осигуряване по професионални схеми. Фондовете във втория и третия стълб се обслужват от частни пенсионноосигурителни дружества, дейността на които е регламентирана в КСО и се контролира от държавната Комисия за финансов надзор. Първият стълб е разходопокривен, а вторият и третият стълб се базират на индивидуалния принос на осигурените лица и пенсионните схеми са разработени на капиталовопокривен принцип.

Кодексът за социално осигуряване урежда обществените отношения, свързани с държавното обществено осигуряване при общо заболяване, трудова злополука, нетрудова злополука, професионална болест, бременност и раждане, отглеждане на малко дете, осиновяване на дете от 2 до 5-годишна възраст, безработица, старост и смърт и допълнителното социално осигуряване, което включва: 1) допълнителното задължително пенсионно осигуряване при старост и смърт; 2) допълнителното доброволно пенсионно осигуряване във фондове за допълнително доброволно пенсионно осигуряване при старост, инвалидност и смърт или във фондове за допълнително доброволно пенсионно осигуряване по професионални схеми при старост; 3) допълнителното доброволно осигуряване за безработица и/или професионална квалификация.

❖ **Кодексът на труда** урежда трудовите отношения между работника или служителя и работодателя, както и други отношения, свързани със социалноосигурителната система, като: узаконяване на трудовия договор и встъпване в осигурителни правоотношения; прекратяване на трудовия договор и реализиране на осигурителни права; отпуски, по време на които се дължат обезщетения от държавното обществено осигуряване; специална закрила на някои категории лица и връзката при тези казуси със социалното осигуряване; особени случаи за зачитане на стаж и други трудовоправни въпроси, свързани със социалноосигурителните отношения.

❖ **Законът за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2015 г.** (ДВ, бр. 107 от 24.12.2014 г.) е основният финансов план на социалноосигурителната система и с него се реализира определената за годината осигурителна политика. Той съдържа консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване, който включва бюджетите на отделните фондове: „Пенсии”, „Пенсии, несвързани с трудова дейност”, „Трудова злополука и професионална болест”, „Общо заболяване и майчинство”, „Безработица” и бюджета на Националния осигурителен институт. Със ЗБДОО за съответната година се определят нивата на минималните осигурителни доходи по основни икономически дейности и квалификационни групи професии, минималният осигурителен доход за самоосигуряващите се и за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители, както и максималният осигурителен доход за всички осигурени лица. Определя се минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст, дневният минимален размер на обезщетението за безработица, паричното обезщетение за отглеждане на малко дете и др. помощи. Със Закона за бюджета на ДОО се приема бюджетът на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите”, определя се максималният размер на гарантираните вземания за съответната година. Приема се и бюджетът на Учителския пенсионен фонд. Със Закона за бюджета на ДОО се определя и

размерът на осигурителната вноска за фонд „Трудова злополука и професионална болест” по групи основни икономически дейности.

❖ **Законът за установяване на трудов и осигурителен стаж по съдебен ред** (ДВ, бр. 26 от 29.03.2011 г.) урежда съдебното установяване на следните видове трудов и/или осигурителен стаж:

- трудов стаж, придобит след 31 декември 1999 г.;
- осигурителен стаж по Кодекса за социално осигуряване;
- времето, което се признава за трудов стаж и за трудов стаж при пенсиониране, положен до 31 декември 1999 г. съгласно действащите дотогава разпоредби.

В закона е регламентиран редът за установяване на стажа и възможните писмени доказателства, в зависимост от характера на упражняваната трудова дейност.

❖ **Законът за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя** (ДВ, бр. 37 от 2004 г.) урежда условията, при които се поражда правото на работниците и служителите на гарантирани вземания и определя техния размер. С него към Националния осигурителен институт е създаден специализиран гаранционен фонд наречен „Гарантирани вземания на работниците и служителите”, от който се изплащат дължимите начислени, но неизплатени трудови възнаграждения и парични обезщетения на работниците и служителите поради несъстоятелност на работодателя. Те се изплащат до определен размер и при наличието на съответните условия.

❖ **Законът за Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система** (ДВ, бр. 98 от 14.11.2008 г.) регламентира статута и дейността на създадения Държавен фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система. Фондът има за цел постигане и гарантиране на устойчивост на държавната пенсионна система чрез акумулиране, инвестиране и трансфериране на допълнителни средства към бюджета на държавното обществено осигуряване за фонд „Пенсии”. Средствата на фонда са самостоятелно обособена част от държавния бюджет и се управляват и структурират в инвестиционни портфейли, които се възлагат за управление на финансови институции.

2. Наредби, инструкции и правилници

❖ **Наредба за пенсиите и осигурителния стаж.** Обхваща детайлно всички пенсионни права и условията, свързани с отпускането, изплащането, преизчисляването, спирането и прекратяването на пенсиите и добавките към тях. Правната уредба на документа съдържа норми, определящи начина на изчисляване на осигурителния стаж, правилата за неговото доказване в зависимост от вида на осигуряване на лицето, норми със самостоятелно правно значение, касаещи отпускането и изплащането на пенсиите, и др. нормативни постановки в същата връзка.

❖ **Наредба за категоризиране на труда при пенсиониране.** Определя съответните видове труд към коя категория се отнасят съобразно степента на вредност и тежест, специфичния характер и особените условия на труд. На тази база се извършва зачитането на стажа от трета, втора или първа категория труд, във връзка с определяне на правото за пенсиониране и размера на пенсията.

❖ **Наредба за реда за избор на осигуряване, внасяне и разпределяне на задължителните осигурителни вноски, вноските за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите” и за обмен на информация** (Приета с ПМС № 233 от 31.08.2015 г., обн., ДВ, бр. 68 от 4.09.2015 г.). С наредбата се уреждат редът за внасяне и разпределяне на задължителните осигурителни вноски за държавното обществено осигуряване, Националната здравноосигурителна каса, Учителския пенсионен фонд, фондовете за допълнително задължително пенсионно осигуряване и вноските за Фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите”, както и редът и начинът за избор за промяна на осигуряването по КСО и свързаните с него последващи действия.

❖ **Наредба за обществено осигуряване на самоосигуряващите се лица и българските граждани на работа в чужбина и морските лица.** Съдържа реда за осигуряване

на едноличните търговци, собствениците и/или съдружниците в търговски дружества, физически лица – членове на неперсонифицирани дружества, регистрираните да упражняват свободна професия и/или занаятчийска дейност лица, земеделските стопани и тютюнопроизводители, полагащите труд без трудово правоотношение, работещите в чужбина по договор с български осигурител или изпратени от български посредник и съпругът/съпругата на дългосрочно командирован служител в дипломатическа служба. От 01.01.2010 г. с наредбата се регламентира и осигуряването на морските лица.

❖ **Наредба за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски.** Изчерпателно обхваща различните видове доходи, върху които се дължат осигурителни вноски, сроковете и реда за внасянето им.

❖ **Наредба за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване.** Регламентира реда и начина за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване, бременност и раждане, отглеждане на малко дете, осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст и помощите от ДОО. От 1 януари 2016 г. е в сила нова Наредба за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване.

❖ **Наредба за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица.** Съдържа реда за отпускане, изменение, отказване, спиране, прекратяване, възобновяване и възстановяване на паричните обезщетения за безработица.

❖ **Наредба за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки.** Определя условията и реда за деклариране, установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки.

❖ **Наредба за реда за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести.** Определя реда за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести. От 1 юли 2009 г. НОИ създаде и поддържа информационна система за професионалните болести. Събраната информация се предоставя на МЗ, МТСП и НСИ. При поискване информация се предоставя и на осигурителя и други заинтересовани институции. Управителят на НОИ и министърът на здравеопазването осъществяват контрола по изпълнението на наредбата.

❖ **Наредба за реда и начина за информиране на работниците и служителите и за отпускане и изплащане на гарантираните вземания при несъстоятелност на работодателя.** Урежда реда и начина за информиране на работниците и служителите за откриването на производството по обявяването в несъстоятелност на работодателя им, както и самото отпускане и изплащане на гарантираните вземания, които се отпускат и изплащат от съответното ТП на НОИ по седалището на работодателя въз основа на разпореждане от директора на фонд „ГВРС”.

❖ **Наредба за медицинската експертиза.** Определя критериите и принципите на медицинската експертиза, реда за нейното осъществяване и органите ѝ. Тя включва експертиза на временната неработоспособност, експертиза на трайно намалената работоспособност на лица в трудоспособна и в над трудоспособна възраст и на деца, както и потвърждаване или отхвърляне на професионалния характер на заболяванията.

❖ **Правилник за устройството и дейността на Националния съвет по медицинска експертиза.** С него се урежда устройството и дейността на Националния съвет по медицинска експертиза, орган към МС за сътрудничество и координация при разработването и провеждането на политиката в областта на медицинската експертиза. Националният съвет се състои от: председател – заместник министър-председател, определен от министър-председателя; заместник-председатели – министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика, и членове: министъра на финансите, управителя на Националния осигурителен институт, директора на Националната здравноосигурителна каса и директора на Националната експертна лекарска комисия.

❖ **Правилник за устройството и организацията на работа на органите на медицинската експертиза и на регионалните картотеки на медицинските експертизи.** С него се урежда устройството и организацията на работа на органите на медицинската

експертиза и на регионалните картотеки на медицинските експертизи. Контролът върху медицинската експертиза се осъществява от Националния съвет по медицинска експертиза, от министъра на здравеопазването, министъра на труда и социалната политика, от НЗОК, НОИ, РЗИ и от регионалните съвети. Експертите към РЗИ, ТП на НОИ, РЗОК и към РКМЕ осъществяват методическа помощ и контрол по медицинската експертиза на всички лечебни заведения на територията на района.

❖ **Наредба № Н-8 за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица.** Издадена е от министъра на финансите и е съгласувана с управителя на НОИ. С нея се уреждат сроковете, съдържанието, редът, начинът за събиране и съхраняване на данни от работодателите, от осигурителите за осигурените от тях лица, от осигурителните каси, както и от самоосигуряващите се лица за държавното обществено осигуряване, Учителския пенсионен фонд, допълнителното задължително пенсионно осигуряване, здравното осигуряване, фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите”, облагаемия доход и данъка за доходи от трудови правоотношения по смисъла на Закона за данъците върху доходите на физическите лица. Контролът за спазване на наредбата се осъществява от НАП и НОИ в изпълнение на възложените им дейности. От 1 януари 2009 г. (ДВ, бр. 3/2009 г.) за подаване на данни с приложение № 1 към чл. 2, ал. 1 се прилага Класификацията на икономическите дейности (КИД) за 2008 г.

❖ **Наредба за реда за представяне в Националния осигурителен институт на данните от издадените болнични листове и решенията по обжалването им** (ДВ, бр. 67 от 12.08.2014 г., в сила от 01.12.2014 г.) С приетата нова Наредба се урежда представянето от органите на медицинската експертиза в НОИ на данните, съдържащи се в издадените болнични листове и решенията по обжалването им. От началото на 2015 г. лекарите/лекарите по дентална медицина подават информацията от издадените болнични листове по електронен път на НОИ. Наредбата е в сила от 1 декември 2014 г. по отношение регистрацията на лечебните заведения в ТП на НОИ за получаване на уникални номера на болничните листове и на лекарите/лекарите по дентална медицина и лечебните заведения като потребители на услугите, предоставяни от НОИ. От 1 януари 2015 г. са в сила разпоредбите относно предоставянето на данните от издадените болнични листове и решения по обжалването им в НОИ по електронен път.

❖ **Наредба за прехвърляне на пенсионни права от и към пенсионните схеми на Европейския съюз, на Европейската централна банка и на Европейската инвестиционна банка.** С нея се указва:

- редът за прехвърляне на пенсионни права от и към пенсионна схема на Европейския съюз, на Европейската централна банка и на Европейската инвестиционна банка;
- изчисляването на актюерския еквивалент на пенсионните права за старост, подлежащи на прехвърляне по чл. 343а, ал. 1, т. 1 от КСО;
- начинът на актуализиране на средствата, подлежащи на обратно прехвърляне от пенсионна схема на Съюза по чл. 343г, ал. 1, т. 1 от КСО.

❖ **Наредба № 1 от 13.02.2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация.** С наредбата се регламентират условията за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация от средствата на фондовете: „Общо заболяване и майчинство”, „Пенсии”, „Трудова злополука и професионална болест”, „Пенсии, несвързани с трудова дейност” и редът за провеждане на процедура за избор на юридически лица – изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация.

❖ **Наредба за трудоустрояване.** С наредбата се регламентират условията, органите на експертизата и редът за трудоустрояване на лица с намалена работоспособност, на бременни работнички/служителки, на работнички/служителки-кърмачки и др.

❖ **Постановление № 94 на МС от 18.05.2010 г.** за изплащане на обезщетения на съпругите/съпрузите на военнослужещите, които са ги последвали при преместването им в друго населено място и поради това са прекратили трудовите или служебните си

правоотношения, и на безработните съпруги/съпрузи на военнослужещите, участващи в международни операции и мисии.

❖ **Инструкция № 13/2000 г. за прилагане на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране.** Инструкцията определя обхвата на Наредбата с изискванията за категоризиране труда на работещите в различните дейности, производства, работни места и професии. Задължителна е за всички работодатели, които осъществяват производства и дейности и имат назначени лица, чиито длъжности и работни места са обхванати с тази наредба.

❖ **Инструкция № 5/30.06.2005 г. за приемане и съхраняване на разплащателни ведомости и трудовоправни документи на прекратени осигурители без правоприменик.** С тази инструкция се указва редът и условията за предаването, приемането, обработването, съхраняването и използването на разплащателните ведомости на осигурители, които са прекратили дейността си без правоприменик, както и на документите, въз основа на които се установява осигурителен стаж и доход на лицата, които са работили в организациите по §12 от преходните и заключителните разпоредби на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи. Предаването на документите се извършва в ТП на НОИ, на територията на което са седалищата им, чрез заявление-декларация от осигурителя, че е прекратил дейността си.

❖ **Инструкция № 1 от 3 април 2015 г. за реда и начина за осъществяване на контролно-ревизионна дейност от контролните органи на Националния осигурителен институт.** С тази инструкция се уреждат редът и начинът за извършване на дейностите по осъществяване на контрол по спазване на нормативните актове по ДОО, Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя, Наредбата за реда и начина за информиране на работниците и служителите и за отпускане и изплащане на гарантираните вземания при несъстоятелност на работодателя, Закона за здравето и подзаконовите нормативни актове по прилагането му, във връзка с възложените на НОИ дейности.

3. Регламенти и договори (спогодби) в областта на международните осигурителни отношения.

След присъединяването на България към Европейския съюз, в областта на осигурителните отношения, наред с българското законодателство, НОИ прилага и европейските регламенти, координиращи действията на всички страни в Европейския съюз по обезпечаване правата на работещите и пенсионерите, които пребивават или живеят в различни страни. Предназначението на координационните регламенти е да се синхронизират специфичните национални законодателства, прилагани от държавите-членки при реализиране на осигурителните права на гражданите, придобити в различни страни.

Националният осигурителен институт е компетентната българска институция и служба за връзка по прилагане разпоредбите на следните Европейски регламенти за координация на системите за социална сигурност:

- 1) **Регламент на Съвета (ЕИО) № 1408/71** за прилагането на схеми за социално осигуряване на наети лица и членове на техните семейства, които се движат в рамките на Общността, и **Регламент на Съвета (ЕИО) № 574/72** за определяне на реда за прилагане на Регламент (ЕИО) 1408/71;
- 2) **Регламент (ЕО) № 883/2004** на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 г. за координация на системите за социална сигурност;
- 3) **Регламент (ЕО) № 987/2009** на Европейския парламент и на Съвета от 16 септември 2009 г. за установяване процедурата за прилагане на Регламент (ЕО) № 883/2004 за координация на системите за социална сигурност;
- 4) **Регламент (ЕС) № 1231/2010** на Европейския парламент и на Съвета от 24 ноември 2010 г. за разширяване обхвата на Регламент (ЕО) № 883/2004 и на Регламент (ЕО) № 987/2009 по отношение на гражданите на трети държави, които

все още не са обхванати от тези регламенти единствено на основание тяхното гражданство;

- 5) **Регламент (ЕС) № 465/2012** на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2012 г. за изменение на Регламент (ЕО) № 883/2004 за координация на системите за социална сигурност и на Регламент (ЕО) № 987/2009 за установяване процедурата за прилагане на Регламент (ЕО) № 883/2004.

Освен за държавите-членки на Европейския съюз регламентите се прилагат и по отношение на страните от Европейското икономическо пространство (Норвегия, Исландия и Лихтенщайн) и Швейцария.

В областта на международните осигурителни отношения, освен посочените регламенти, действат и 10 двустранни международни договора за социално осигуряване и едно споразумение за изплащане на пенсиите, отпуснати в България на лица, живеещи на територията на Република Турция.

Действащите спогодби /договори през 2015 г. са:

- Спогодба по държавното обществено осигуряване между Народна република България и Народна република Албания (в сила от 1 май 1953 г.)
- Конвенция по социалното осигуряване между Народна република България и Федеративна народна република Югославия (обнародвана във вестник „Известия”, бр. 69 от 1958 г., в сила от 1 септември 1958 г., приложима за уреждане на осигурителни отношения само с Черна гора и с Босна и Херцеговина.)
- Договор между Република България и Украйна за социално осигуряване (обнародван в ДВ бр. 26 от 2003 г., в сила от 1 април 2003 г.)
- Договор между Република България и Република Македония за социално осигуряване (обнародван в ДВ, бр. 63 от 2003 г., в сила от 1 август 2003 г.)
- Договор между Република България и Република Молдова за социално осигуряване (обнародван в ДВ, бр. 67 от 2009 г., в сила от 1 септември 2009 г.)
- Спогодба между Република България и държавата Израел за социално осигуряване (обнародвана в ДВ, бр. 65 от 2009 г., в сила от 1 септември 2009 г.)
- Спогодба за социална сигурност между Република България и Република Корея (обнародвана в ДВ, бр. 12 от 2010 г., в сила от 1 март 2010 г.)
- Договор между Република България и Руската федерация за социална сигурност (обнародван в ДВ, бр. 20 от 2010 г., в сила от 20 март 2010 г.)
- Спогодба между Република България и Република Сърбия за социална сигурност (обнародвана в ДВ, бр. 10 от 2013 г., в сила от 1 февруари 2013 г.)
- Спогодба за социална сигурност между Република България и Канада (обнародвана в ДВ, бр. 39 от 2014 г., в сила от 1 март 2014 г.)
- Споразумение между Правителството на Република България и Правителството на Република Турция за изплащането на български пенсии в Република Турция.

ПРЕГЛЕД НА ПРОМЕНИТЕ В ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО ПРЕЗ 2015 Г.

I. ИЗМЕНЕНИЯ В КОДЕКСА ЗА СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ

1. Изменения и допълнения в Кодекса за социално осигуряване, извършени със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2015 г. (ДВ, бр. 107 от 24.12.2014 г., в сила от 01.01.2015 г.). Основните промени са:

1.1. Осигурени лица

Променя се чл. 4, ал. 1, т. 1, като се премахва част от съществуващия текст, а именно: „наети на работа за повече от пет работни дни, или 40 часа, през един календарен месец“. Във връзка с тази промяна се отменя т. 6 на ал. 1 и ал. 2 на чл. 4. За времето до 31 декември 2014 г. по реда на чл. 4, ал. 1, т. 6 от КСО на задължително осигуряване за четирите фонда на ДОО

подлежаха лицата, работещи по втори или допълнителен трудов договор, а по реда на чл. 4, ал. 2 от КСО на задължително осигуряване за фонд „Пенсии” и фонд „Трудова злополука и професионална болест” подлежаха работниците и служителите, наети на работа през месеца при един или повече работодатели, при всеки от които за не повече от 5 работни дни или 40 часа месечно. С направената промяна се уеднаквява обхвата на осигуряване на всички работници и служители без да има значение месечната им ангажираност по трудовия договор, дали договорът е основен, или е договор за допълнителен труд, без да има значение характера на работата, начина на заплащане и източника на финансиране.

С редакцията в чл. 4, ал. 1, т. 7 лицата, на които е възложено управлението и/или контролът на държавни и общински предприятия по глава девета от Търговския закон, техни подразделения или на други юридически лица, създадени със закон, са включени в обхвата на лицата, осигурявани по реда на лица наети по договор за управление и контрол.

1.2. Избор на осигуряване

Основна промяна в КСО е новият чл. 4б, регламентиращ т. нар. „избор на осигуряване”, съгласно който лицата, родени след 31 декември 1959 г., следва да направят избор на осигуряване в универсален пенсионен фонд (УПФ) или осигуряване във фонд „Пенсии”. С ал. 1 на новия чл. 4б се даде право при първоначално възникване на основание за осигуряване след 31 декември 2014 г. на лица, родени след 31 декември 1959 г., в едногодишен срок от възникване на основанията за осигуряване еднократно да изберат да се осигуряват в универсален пенсионен фонд. В случай че лицето не подаде заявление за осигуряване в универсален пенсионен фонд в срока по ал. 1, осигуряването е само във фонд „Пенсии” с увеличена осигурителна вноска с размера на осигурителната вноска за универсален пенсионен фонд.

В ал. 3 се посочи, че осигурените/самоосигуряващите се лица и лицата по чл. 4, ал. 9, родени след 31 декември 1959 г., които са осигурявани в универсален пенсионен фонд, могат еднократно да изберат да се осигуряват само във фонд „Пенсии” с увеличена осигурителна вноска с размера на осигурителната вноска за универсален пенсионен фонд.

Осигуряването на лицата по реда на ал. 1 и ал. 3 възниква от първо число на месеца, следващ месеца на избора. До тази дата лицата по ал. 1 подлежат на задължително осигуряване във фонд „Пенсии” с увеличена осигурителна вноска с размера на осигурителната вноска за универсален пенсионен фонд.

1.3. Осигурители

С изменението в разпоредбата на чл. 5, ал. 7 отпадна задължението на осигурителя да издава на осигуреното лице документи за осигурителен стаж и осигурителен доход при прекратяване на трудови или служебни правоотношения. Издаването на тези документи, както и удостоверяването на факти и обстоятелства, свързани с тях, се прави само по изрично искане на осигуреното лице, на негов представител и/или на длъжностните лица от НОИ в 14-дневен срок от искането. Така при правилно и навреме подадени данни от осигурителя в персоналия регистър не е необходимо лицата при пенсиониране да издирват разплащателните ведомости, за да се издават документи за осигурителен стаж и доход.

С новата ал. 11 на същия член изрично се посочва, че разплащателните ведомости на прекратените осигурители и документите, които се предават с тях в НОИ, се обработват и предават за сметка на самите осигурители. В случаите, когато се прекратява дейността на търговско дружество, в което едноличен собственик на капитала е държавата или община, и няма възможност обработването и предаването на документите да се извърши за сметка на дружеството, средствата се осигуряват от министерството или общината, които упражняват правата на едноличния собственик на капитала.

1.4. Осигурителни вноски и осигурителен доход

В новосъздадената т. 4 на чл. 6, ал. 1 са определени размерите на осигурителните вноски за лицата по чл. 4б, избрали да се осигуряват само във фонд „Пенсии” с увеличен размер на

осигурителната вноска, а именно: 17,8 на сто за работещите при условията на III категория труд; 20,8 на сто за работещите при условията на I или II категория труд и за лицата по чл. 69а; 40,8 на сто за лицата по чл. 69.

С допълнението в чл. 6, ал. 8 се създаде задължение за самоосигуряващите се лица, които през годината са се осигурявали за рисковете болест и майчинство, да извършват годишно изравняване на осигурителния си доход не само за фонд „Пенсии”, но и за фонд „Общо заболяване и майчинство”. Промяната е в сила от 1 януари 2016 г., но се отнася за осигурителния доход за 2015 г.

В чл. 6 е създадена нова ал. 15, съгласно която максималният осигурителен доход при сумирано изчисляване на работното време за повече от един месец е равен на сбора от максималния осигурителен доход за периода, за който е установено сумираното отчитане на работното време. Тази разпоредба допуска осигурителният доход за определени месеци от периода на сумираното изчисляване на работното време да бъде по-висок от максималния месечен осигурителен доход за календарната година тогава, когато отработените от осигурените лица дни са повече от работните дни по календар за същия месец.

1.5. Функции на Националния осигурителен институт

С допълнение в чл. 33, ал. 5, т. 11 е прецизирана функцията на НОИ по отношение на сключването на договори за предоставяне на информация, информационни продукти за обработване на информация и за дейности по социалното осигуряване, като се посочва, че тези действия се осъществяват при условия и по ред, определени от управителя на Националния осигурителен институт.

1.6. Функции на надзорния съвет

Създаването на нова т. 12 в чл. 36, ал. 1 е с цел прецизиране на текстове, свързани с компетентността на надзорния съвет на НОИ по отношение избора на изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация на осигурените лица. Регламентирането на необжалваемост на решението на НС на НОИ за избор на изпълнители на дейността е в интерес на осигурените лица, доколкото евентуално обжалване би довело до спиране на програмата на НОИ за профилактика и рехабилитация, съответно до невъзможност осигурените лица да упражнят правото си на законоустановената парична помощ.

Съгласно изменението на ал. 2 членовете на надзорния съвет вече не получават възнаграждение за участието си в заседанията на съвета.

1.7. Право на обезщетение

Разпоредбата на чл. 40, ал. 4 е изменена, като се добавя още едно основание за спиране на производството по отпускането или изплащането на обезщетенията за временна неработоспособност, трудова злополука или професионална болест, трудоустрояване, бременност и раждане и отглеждане на дете – когато не са предоставени данни за издадените болнични листове и решенията по обжалването им в Електронния регистър на болничните листове и решенията по обжалването им (по чл. 33, ал. 5, т. 12 от КСО).

1.8. Обезщетение при бременност и раждане

Съгласно изменение в текста на чл. 49, ал. 1 периодът, от който се изчислява паричното обезщетение при бременност и раждане (с начало на отпуска след 31 декември 2014 г.) се увеличи от 18 на 24 календарни месеца. Паричните обезщетения за бременност и раждане, отпуснати с начална дата до 31 декември 2014 г. включително, продължават да се изплащат в определения им досегашен размер до изтичане на съответните срокове.

1.9. Право на парично обезщетение за безработица

С прецизиране текста на чл. 54а, ал. 1, т. 3 и на чл. 54д, ал. 1, т. 1 от КСО се регламентира преценката на правото и изплащането на ПОБ да се свързват с упражняването на дейност, за

която лицето подлежи на задължително осигуряване, както по КСО, така и по законодателството на друга държава.

Отменена е разпоредбата на чл. 54д, ал. 2. Задължението Агенцията по заетостта да уведомява ежемесечно Националния осигурителен институт за прекратяване на регистрацията на лица, получаващи обезщетение за безработица, отпадна, тъй като е налице ежедневен електронен обмен на информация между АЗ и НОИ и поддържане на Регистър на безработните лица в института. В тази връзка е направена и промяна в разпоредбата на чл. 54з, ал. 1.

Промяната в текста на чл. 54д, ал. 3 уеднакви сроковете за деклариране от безработните лица на обстоятелствата, които водят до спиране и прекратяване изплащането на парични обезщетения за безработица – 7 работни дни.

В текста на чл. 54е, ал. 3 е добавено ново основание за възстановяване на добросъвестно получено ПОБ – отпуснатата пенсия за старост в друга държава. С отмяната на ал. 5 на същия член отпадна обвързването на правото на лицето на обезщетение с наличието на установено задължение.

1.10. Преизчисляване на паричните обезщетения и помощи (ПОП)

С новия чл. 54м (в сила от 01.01.2016 г.) се въведе ежегодно преизчисляване на паричните обезщетения и помощи. В ал. 1 е посочено че ПОП, изплатени на осигурените лица, се преизчисляват служебно въз основа на данните в РОЛ до 30 юни на годината, следваща годината, за която се отнасят. Съгласно ал. 2 паричните обезщетения и помощи, изплатени на самоосигуряващите се лица за предходната календарна година, се преизчисляват служебно до 30 юни на текущата година въз основа на окончателния осигурителен доход, определен при годишното изравняване. Когато паричните обезщетения и помощи са изплатени в размер, по-малък от дължимия, разликата се изплаща на лицата. Изплатените в по-висок от дължимия размер обезщетения се възстановяват от самоосигуряващите се лица.

1.11. Осигуряване за трудова злополука и професионална болест

В текста на чл. 56, ал. 2 е добавено ново основание за признаване на професионално заболяване – заболяване, невключено в Списъка на професионалните болести, когато се установи, че то е причинено основно и пряко от обичайната трудова дейност на осигурения и е причинило временна неработоспособност. Преди изменението условието беше заболяването да е довело до трайно намалена работоспособност или смърт на осигурения.

От началото на 2015 г. отпада задължението на осигурителя да изпраща в териториалното поделение на Националния осигурителен институт копие от първичния болничен лист за трудова злополука или професионална болест (чл. 6б, т. 3 се отменя).

1.12. Право на пенсия за инвалидност поради общо заболяване (ИОЗ)

С цел ограничаване на достъпа до дългосрочни осигурителни плащания, каквито са пенсиите за инвалидност поради общо заболяване, на лица, които нямат никакъв осигурителен принос в осигурителната система, се създава нова алинея 2 в чл. 74, с която се въвежда изискване за наличие на минимален действителен осигурителен стаж като предпоставка за отпускане на пенсия за инвалидност поради общо заболяване. С промяната ще отпадне възможността такъв вид пенсия да се отпускат на лица, които не са упражнявали трудова дейност и съответно не са били осигурени, но по силата на действащото законодателство за осигурителен стаж им е признат определен период от време – например периодът на наборна или мирновременна алтернативна служба или времето, през което неработеща майка е гледала дете до 3-годишна възраст. За точното и безспорно прилагане на новата норма в допълнителните разпоредби на кодекса е разписано въвеждането на легална дефиниция на понятието „действителен стаж”. С новата ал. 2 на чл. 74 се въведе условието една трета от изискуемия осигурителен стаж за отпускане на пенсия за ИОЗ да е действителен.

Съгласно променената ал. 3 (предишна ал. 2) изискуемият осигурителен стаж от една година за отпускане на пенсия за ИОЗ на инвалиди по рождение и инвалиди с придобита инвалидност до постъпване на работа трябва да е действителен.

1.13. Условия за отпускане и получаване на наследствена пенсия

Допълнение в текста на чл. 82, ал. 1 КСО, регламентиращ условията за отпускане и получаване на наследствена пенсия от деца на наследодателя, визира, че лицата, които са се инвалидизирали до 18-, съответно до 26-годишна възраст, могат да получават наследствена пенсия и над тази възраст, но само ако учат (кръгът на лицата, които имат качеството „учащ“, изчерпателно е изброен в чл. 34 НПОС). Наследствената пенсия на инвалидизирани се до 18-, съответно до 26-годишна възраст, се изплаща до завършване на съответния вид и степен на образование. Те не могат да получават наследствена пенсия след навършване на 18-, съответно до 26-годишна възраст, ако не са учащи.

Със създадения § 22с в Преходните и заключителните разпоредби на КСО се уреждат отпуснатите с начална дата до 31.12.2014 г. наследствени пенсии по чл. 82, ал. 1 от КСО на лица, които са се инвалидизирали до 18-, съответно до 26-годишна възраст. Те се плащат до определените им срокове (обикновено това е определеният им с експертно решение на териториалната експертна лекарска комисия срок на инвалидността). След изтичане на тези срокове, ако пенсиите не са определени пожизнено, следва да се прекратяват на основание чл. 96, ал. 1, т. 4 КСО.

1.14. Общи правила за пенсиите

Разпоредбата на чл. 94, ал. 2 от КСО се отмени. От началото на 2015 г. за работещите по трудово правоотношение не е необходимо да прекратяват осигуряването си за да упражнят правото си на пенсия. Това се отнася и за лицата на изборни длъжности по трудово правоотношение в т. ч. председатели на кооперативни организации или на контролните съвети към тях.

Отпадна условието лицата да имат прекратяване на осигуряването по българското законодателство, с изключение на тези по чл. 69 и чл. 69а, съответно прекратяване на трудовата дейност по законодателството на държава, с която се прилага международен договор в областта на социалната сигурност, за да им бъде отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст. В резултат на направената промяна пенсиите се отпускат от датата на придобиване на правото или от датата на заявлението за пенсия в зависимост от това дали е спазен 6-месечния срок за подаването му.

Предвид обстоятелството, че законодателят не бе предвидил преходна разпоредба по отношение на лицата, които са придобили право на пенсия до 31 декември 2014 г. и осигуряването им е прекратено преди 1 януари 2015 г., правилото на чл. 94, ал. 1 се прилагаше и по отношение на тях, т.е. пенсията се отпуска от датата на придобиване на правото – ако заявлението е подадено в 6-месечен срок от тази дата, или от датата на заявлението – ако срокът е пропуснат.

1.15. Възстановяване на неправилно изплатени суми за пенсии

С цел повишаване събираемостта на неоснователно изплатени парични обезщетения и помощи се допълва чл. 98, ал. 2 от КСО, като се регламентира възможността за удържане на дължимите суми от изплащаните пенсии. Въведена е нова поредност на събиране на вземания, ако върху пенсията има наложени запори по реда на ДОПК и ГПК. Вземанията се събират в поредност: задължения за издръжка, неправилно изплатени суми за пенсии, парични обезщетения и помощи, други публични вземания и частни вземания.

1.16. Обжалване на експертни решения

Промените в разпоредбата на чл. 98, ал. 5 от КСО са насочени към прецизирането ѝ в съответствие с относими текстове в нормативни актове, уреждащи експертната на трайната неработоспособност, като създава изрична възможност решенията на ТЕЛК да се обжалват и по повод „причинната връзка“ за инвалидизирането.

С промяна в чл. 98, ал. 6 се въведе нов ред за обжалване на издадените експертни решения на НЕЛК. Жалбите срещу решенията на НЕЛК се подават пред съответния

административен съд, по реда на Административнопроцесуалния кодекс, а не както беше до този момент пред Административния съд – София.

С направеното допълнение на чл. 98, ал. 8 от КСО се конкретизира, че при обжалване на решение на териториална експертна лекарска комисия и на Националната експертна лекарска комисия социална пенсия за инвалидност по чл. 90а, ал. 2 се отпуска при определен процент трайна неработоспособност над 71 на сто.

1.17. Осъвременяване на пенсиите

Прави се изменение и допълнение на чл. 100 на КСО с оглед конкретизиране на разпоредбата и приложимостта ѝ в случай на дефлация. Създава се ал. 2, според която, в случай че процентът по ал. 1 е отрицателно число (процент, равен на сбора от 50 на сто от нарастването на осигурителния доход и 50 на сто от индекса на потребителските цени през предходната календарна година), пенсиите не се осъвременяват. С оглед еднозначното и недвусмислено прилагане на разпоредбата е дефинирано понятието „индекс на потребителските цени“. „Индексът на потребителските цени“ по чл. 100 е индексът, който е приложен при съставяне на държавния бюджет и бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната календарна година.

1.18. Получаване на повече от една пенсия

С промяната в чл. 101 отпада възможността социалната пенсия за инвалидност да се получава заедно с друг вид пенсия, като по този начин се изключва възможността за един и същ риск „инвалидност“ да се получават два вида пенсии, което противоречи на основните принципи на общественото осигуряване. Отпада и основанието да се отпуска социална пенсия за инвалидност и на лица, на които вече е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст и за които е настъпил рискът старост, което е и във връзка с принципа, възприет в чл. 74, ал. 3 от КСО. Необосновано е за лица, които са в неработоспособна възраст, да се преценява тяхната загубена работоспособност с оглед получаване на пенсия за инвалидност. С цел запазване правата на лицата, които получават като втора пенсия 25 на сто от социалната пенсия за инвалидност, е регламентирано (в § 22т) лицата да продължат да получават отпуснатите им до 31 декември 2014 г. социални пенсии за инвалидност.

1.19. Жалби

Съгласно изменената ал. 4 на чл. 117, разпорежданията за пенсии, отпуснати по международни договори за лица с постоянен адрес в чужбина могат да се обжалват пред управителя на Националния осигурителен институт в тримесечен срок от получаването им, а разпорежданията по чл. 98, ал. 2 за същите лица – отново пред управителя в 14-дневен срок от получаването им.

1.20. Допълнително задължително пенсионно осигуряване

Измененията в дял втори на КСО „Допълнително задължително пенсионно осигуряване“ (чл. 124, чл. 125 и чл. 127 от КСО) са продиктувани от новия чл. 4б от КСО и препращат към категорията осигурени лица, родени след 31.12.1959 г., за които първоначалното основание за осигуряване възниква след 31.12.2014 г., които ще могат да избират режима на своето осигуряване, не само в УПФ, а и в ДОО.

С промяна в чл. 124 е записано, че тази разпоредба не е в сила за лицата, които се осигуряват във фонд „Пенсии“ по реда на чл. 4б.

Създава се нова ал. 3 на същия член, според която, ако лицето е избрало да се осигурява само във фонд „Пенсии“ на държавното обществено осигуряване, осигурителният договор с ПОД се прекратява от първо число на месеца, следващ месеца на избора.

В чл. 125, ал. 1 е регламентирано задължителност на участието, с изключение на лицата, осигуряващи се по реда на чл. 4б във фонд „Пенсии“.

Разпоредбата на чл. 127, ал. 3 е прецизирана. За лицата, които са се осигурявали в универсален пенсионен фонд, индивидуалният коефициент за пенсия се намалява на базата на

съотношението между размерите на осигурителните вноски за универсален пенсионен фонд и за фонд „Пенсии” за трета категория труд за лицата, родени преди 1 януари 1960 г. само за периодите, през които са се осигурявали в универсален пенсионен фонд.

Според новата ал. 6 на същия член, средствата от индивидуалната партия в универсален пенсионен фонд на лицето, избрало да се осигурява само във фонд „Пенсии” на ДОО, се превеждат в същия фонд в 6-месечен срок от датата, на която лицето е направило избора. Искането за превеждане на средствата се прави от НОИ.

Съгласно новата ал. 7, при определяне размера на пенсията на лице, избрало да се осигурява само във фонд „Пенсии”, индивидуалният коефициент не се намалява.

1.21. Право на пенсия от професионален пенсионен фонд

С промяна в чл. 168, ал. 1 се отложи с една година датата, от която осигурените лица в професионален пенсионен фонд придобиват право на срочна професионална пенсия за ранно пенсиониране – 1 януари 2016 г., а с изменението в ал. 2 се отложи датата, от която започва стъпаловидно да расте изискуемата възраст за този вид пенсия – 31 декември 2016 г.

1.22. Преходни и заключителни разпоредби

➤ Удължи се с една година (до 31.12.2015 г.) срокът на действие на §4 от Преходните и заключителни разпоредби на КСО, който урежда правото на ранно пенсиониране на работещите при условията на първа и втора категория труд;

➤ Съгласно променената ал. 5 на §4б, се удължи с една година срокът, в който Националният осигурителен институт трябва да преведе прехвърлените на основание §4а, ал. 1 средства от професионалния пенсионен фонд, в който лицата по §4а, ал. 1 са били осигурени към 31 декември 2010 г., и постъпилите във фонд „Пенсии” на ДОО след тази дата до 17 юни 2011 г. включително осигурителни вноски за тях, по сметка на професионалния пенсионен фонд, в който тези лица са били осигурени към 31 декември 2015 г., при условие че не са упражнили правото си на пенсия от ДОО или в случай на смърт не е извършено плащане от НОИ на техни наследници. Новият срок е 15 юли 2016 г.;

➤ Съгласно променената ал. 6 на §4б, касаеща случаите на извършено плащане от НОИ на лица по §4а, ал. 1 с определена пожизнено трайно намалена работоспособност над 70,99 на сто, се удължи с една година срокът, в който Националният осигурителен институт трябва да преведе остатъка от прехвърлените на основание §4а, ал. 1 средства от професионалния пенсионен фонд, в който тези лица са били осигурени към 31 декември 2010 г., и постъпилите във фонд „Пенсии” на ДОО след тази дата до 17 юни 2011 г. включително осигурителни вноски за тях, по сметка на професионалния пенсионен фонд, в който тези лица са били осигурени към 31 декември 2015 г. Новият срок е 15 юли 2016 г.;

➤ Създадена е нова ал. 2 на §6б, според която първоначално предвиденото за 2015 г. покачване на изискуемата възраст за отпускане на пенсия за ОСВ по чл. 68, ал. 1 и 2 е спряно, а необходимият стаж се повиши с четири месеца и за двата пола. Освен възрастта по чл. 68, ал. 1 и 2, е спряно и покачването на изискуемите осигурителен стаж и възраст за отпускане на пенсия за ОСВ по чл. 68, ал. 3;

➤ Съгласно новия §22с отпуснатите с начална дата до 31 декември 2014 г. наследствени пенсии на лица, които са се инвалидизирали до 18-, съответно до 26-годишна възраст, продължават да се изплащат до определените им срокове;

➤ Съгласно новия §22т социалните пенсии за инвалидност, отпуснати с начална дата до 31 декември 2014 г. и изплащани като допълнителни пенсии, продължават да се получават в определения им към тази дата размер до изтичане на срока, за който са отпуснати.

2. Промени в Кодекса за социално осигуряване, реализирани със Закона за изменение и допълнение на Кодекса на труда (ДВ, бр. 54 от 17.07.2015 г., в сила от 17.07.2015 г.).

С новата ал. 10 на чл. 4 се разшири кръгът на осигурените лица с лицата по чл. 114а, ал. 1 от КТ. Работниците на трудов договор за един ден за краткотрайна сезонна селскостопанска работа, сключен с регистриран земеделски стопанин, подлежат на осигуряване за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт и за трудова злополука и професионална болест.

Съгласно новата ал. 13 на чл. 7 осигурителните вноски за държавното обществено осигуряване за горепосочените лица се внасят авансово върху не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход по основни икономически дейности и квалификационни групи професии.

С допълнение в чл. 9, ал. 1, т. 1 се посочи, че за осигурителен стаж вече се зачита и стажът на работниците на трудов договор за краткотрайна сезонна селскостопанска работа.

Създадена е нова ал. 4 на чл. 42. Паричните обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест на лицата по чл. 114а, ал. 1 от КТ се изплащат за срока на неработоспособността, но за не повече от 90 календарни дни.

С допълнения в чл. 54а, ал. 1, т. 3 и чл. 54д, ал. 1, т. 1 изрично се посочи, че упражняването на трудова дейност по чл. 114а, ал. 1 от КТ не е пречка за получаването на парично обезщетение за безработица.

Съгласно допълнение в чл. 70а, ал. 1, доходът от трудова дейност по чл. 114а, ал. 1 от КТ, върху който са внесени или дължими осигурителните вноски, се взема предвид при определяне на средномесечния осигурителен доход на лицето, от който се изчислява размерът на пенсията му.

3. Промени в Кодекса за социално осигуряване, реализирани със Закона за изменение и допълнение на Кодекса за социално осигуряване³ (ДВ, бр. 61 от 11.08.2015 г., в сила от 01.01.2016 г.). Промените касаят следните разпоредби:

3.1. Създаване на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69”

Съгласно новата т. 3, на чл. 2, ал. 2, за по-голяма прозрачност по отношение на приходите от осигурителни вноски на военнослужещи, полицаи и приравнените на тях и на разходите за пенсии и добавки на тези лица, в осигурителните фондове на Държавното обществено осигуряване от 1 януари 2016 г. се създава отделен фонд – „Пенсии за лицата по чл. 69”.

3.2. Осигурени лица

В обхвата на задължително осигурените работници и служители за всички социалноосигурителни рискове се добавят и „резервистите на активна служба по Закона за резерва на въоръжените сили на Република България” (чл. 4, ал. 1, т. 4).

3.3. Избор за промяна на осигуряване от универсален пенсионен фонд във фонд „Пенсии” и във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69”

С изменения чл. 4б (в сила от 15.08.2015 г.) се даде право на осигурените в универсален пенсионен фонд лица да изберат да променят осигуряването си от универсален пенсионен фонд във фонд „Пенсии”, съответно във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69” с увеличена осигурителна вноска в размера на осигурителната вноска за универсален пенсионен фонд не по-късно от пет години преди възрастта по чл. 68, ал. 1 и ако не им е отпусната пенсия за

³ ЗИД на КСО, обн. в ДВ, бр. 61, влиза в сила от 01.01.2016 г., с изключение на някои разпоредби за които изрично е посочена друга дата. Промените които влизат в сила от 15.08.2016 г, тоест три дни след обнародването му в „Държавен вестник“ са отбелязани в материала.

осигурителен стаж и възраст. Осигуряването възниква от първо число на месеца, следващ месеца на избора. Горепосочените лица могат да упражнят правото си на избор след изтичане на една година от избора за възобновяване на осигуряването в универсален пенсионен фонд.

С променения чл. 4б и новосъздадения чл. 124а се въведе възможността за многократност на избора за промяна на осигуряване на лицата.

3.4. Избор за промяна на осигуряване от професионален пенсионен фонд във фонд „Пенсии”

Създаден е нов член – 4в. Осигурените в професионален пенсионен фонд лица имат право еднократно да променят осигуряването си от професионален пенсионен фонд във фонд „Пенсии” с увеличена осигурителна вноска в размера на осигурителната вноска за професионален пенсионен фонд, ако не им е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст или професионална пенсия за ранно пенсиониране.

3.5. Осигурителни вноски

С допълнения в чл. 6, ал. 1, т. 1 и 2 се регламентираха размерите на осигурителните вноски за фонд „Пенсии за лицата по чл. 69”:

- за лицата, родени преди 01.01.1960 г. – 40,8 на сто;
- за лицата, родени след 31.12.1959 г. – 35,8 на сто;

Съгласно изменената т. 4 на чл. 6, ал. 1, се предвижда увеличение на осигурителната вноска за фонд „Пенсии”, както следва:

- от 1 януари 2017 г. – с 1 процентен пункт, от който 0,56 за сметка на осигурителя и 0,44 за сметка на осигуреното лице;
- от 1 януари 2018 г. – с 1 процентен пункт, от който 0,56 за сметка на осигурителя и 0,44 за сметка на осигуреното лице.

3.6. Осигурителен стаж

На база изменението (в сила от 15.08.2015 г.) на ал. 6 от чл. 9 за осигурителен стаж при пенсиониране вече се зачита и времето, през което са полагани грижи за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто, които постоянно са се нуждаели от чужда помощ, от един от родителите на майката или бащата на лицето с увреждане, при условие че за това време не са били осигурени или не са получавали пенсия. При пенсиониране за периода, който се зачита за осигурителен стаж, се внасят осигурителни вноски в размера за фонд „Пенсии” върху минималната работна заплата към датата на отпускането на пенсия, които са за сметка на държавния бюджет.

Алинеи 8, 9 и 10 на чл. 9 са отменени. С оглед недопускане на възможност за ползване на повече права, отколкото е осигурителният принос на лицата, се премахна възможността за зачитане на осигурителен стаж 4 за 5 години при осигуряване на повече от едно основание.

3.7. Учителски пенсионен фонд

На базата на новия чл. 20а, промените в чл. 2 (изм. ал. 3 и нова ал. 6), чл. 6 (нова ал. 7), чл. 9 (изм. ал. 5) и отмяната на §5, Учителският пенсионен фонд трайно се вписа в основните разпоредби на Кодекса за социално осигуряване.

3.8. Приходи по фонд „Пенсии”

Изменя се чл. 21, уреждащ постъпленията на фонда и трансферите от държавния бюджет за фонд „Пенсии” на ДОО, като отпада участието на държавата във финансирането му с трансфер от 12% върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица.

3.9. Приходи и разходи по фонд „Пенсии за лицата по чл. 69”

На базата на изменените чл. 22а и чл. 22б се регламентират приходите и разходите на новосъздадения фонд.

3.10. Управление

Съгласно изменението (в сила от 15.08.2015 г.) на ал. 2 от чл. 33, отпадна мандатността на ръководителите на териториалните поделения на НОИ.

С изменение в чл. 36, ал. 1, т. 2 се прецизира текстът по отношение на една от функциите на Надзорния съвет на института – утвърждаване на проектите на годишния бюджет на Учителския пенсионен фонд и отчета за изпълнението му. В тази връзка са изменени и букви „а” и „б” на чл. 37, ал. 5, т. 3, с което се регламентира задължението на управителя за внасяне на горепосочените два проектодокумента в Надзорния съвет за утвърждаване.

3.11. Пенсии за осигурителен стаж и възраст

➤ Пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от КСО

Съгласно изменената разпоредба на чл. 68, ал. 1-2, право на пенсия за осигурителен стаж и възраст през 2016 г. се придобива при навършване на възраст 60 години и 10 месеца от жените и 63 години и 10 месеца от мъжете и осигурителен стаж 35 години и 2 месеца за жените и 38 години и 2 месеца за мъжете. От 31 декември 2016 г. възрастта се увеличава от първия ден на всяка следваща календарна година, както следва: до 31 декември 2029 г. възрастта за жените се увеличава с по 2 месеца за всяка календарна година, а от 1 януари 2030 г. – с по 3 месеца до достигане на 65-годишна възраст; до 31 декември 2017 г. възрастта за мъжете се увеличава с 2 месеца, а от 1 януари 2018 г. – с по 1 месец за всяка календарна година до достигане на 65-годишна възраст. След 31 декември 2037 г. възрастта за двата пола се обвързва с нарастването на средната продължителност на живота. От 31 декември 2016 г. осигурителният стаж се увеличава от първия ден на всяка следваща календарна година с по 2 месеца до достигане на осигурителен стаж 37 години за жените и 40 години за мъжете.

Изменена е и ал. 3 на същия член. В случай че лицата нямат право на пенсия по ал. 1 и 2, до 31 декември 2016 г. те придобиват право на пенсия при навършване на възраст 65 години и 10 месеца за жените и мъжете и най-малко 15 години действителен осигурителен стаж. От 31 декември 2016 г. възрастта се увеличава от първия ден на всяка следваща календарна година с по 2 месеца до достигане на 67-годишна възраст.

➤ Пенсии за осигурителен стаж и възраст в намален размер

Със създадения нов чл. 68а лицата, които имат изискуемия осигурителен стаж по чл. 68, ал. 2, могат по тяхно желание да се пенсионира до една година по-рано от възрастта им по чл. 68, ал. 1. Пенсията се отпуска от датата на заявлението и се изплаща в намален размер пожизнено. Лицата с този вид пенсия нямат право на пенсия по чл. 68, ал. 1, 2 и 3.

➤ Пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО

Съгласно променената ал. 1 на чл. 69, отпадна изискването за освобождаване от служба при пенсиониране на военнослужещите. Въведе се изискване за навършена възраст от 52 години и 10 месеца, като две трети от общия осигурителен стаж може да бъде изслужен и като резервисти на активна служба по Закона за резерва на въоръжените сили на Република България.

Съгласно измененията в чл. 69, ал. 2, 3 и 6, за посочената категория лица при пенсиониране също отпадна изискването за освобождаване от служба. Въведе се изискване за навършена възраст от 52 години и 10 месеца.

С промяна в ал. 4 се въведе изискването за навършена възраст от 42 години и 10 месеца при пенсиониране за лицата по чл. 69, ал. 1, 2 и 3, работили на длъжности от летателния състав, парашутисти, екипажи на подводни съдове и водолазен състав, а в ал. 7 – за служителите на длъжност „водолаз” в ГД „ПБЗН” на МВР. Отпадна изискването за освобождаване от служба и за тази категория лица.

Създава се ал. 9, която регламентира нарастването на възрастта за лицата по ал. 1-7 на чл. 69 от първия ден на всяка следваща календарна година с по 2 месеца до достигане на 55-годишна възраст за лицата по ал. 1, 2, 3 и 6 и до 45-годишна възраст за лицата по ал. 4 и 7.

Новата ал. 10 урежда правото на пенсия при условията на ал. 1-9 за лицата, които са изпълнявали военна или държавна служба по законите по ал. 1-3, лицата, които са били на длъжностите по ал. 4 и 7 и служителите, които са извършвали дейностите по ал. 6.

➤ **Пенсии за осигурителен стаж и възраст на балерини, балетисти и танцьори с осигурителен стаж в културни организации**

Член 69а се измени. Въведе се минимална изискуема възраст за придобиване право на пенсия за ОСВ от балерини, балетисти и танцьори с осигурителен стаж в културни организации – 42 години и 10 месеца. От 31 декември 2016 г. възрастта за тези лица се увеличава от първия ден на всяка следваща календарна година с по 2 месеца до достигане на 45 години.

➤ **Пенсии за осигурителен стаж и възраст за работещите при тежки условия на труд**

Създаде се нов чл. 69б. На основание ал. 1 и 2 от него, право на ранно пенсиониране от фонд „Пенсии” на ДОО при положен труд от първа и/или втора категория придобиват лицата, които не са придобили право на пенсия за ранно пенсиониране от професионален пенсионен фонд или са променили осигуряването си от професионален пенсионен фонд във фонд „Пенсии”. В тази група лица попадат тези, които имат категориен стаж само преди 2000 г., поради което не са осигурявани в професионален пенсионен фонд, както и такива, които имат категориен стаж – преди и след 2000 г. Лицата, които са работили 10 години при условията на първа категория труд или 15 години при условията на втора категория труд, могат да се пенсионираат, ако са навършили възраст до 31 декември 2015 г. 47 години и 8 месеца за жените и 52 години и 8 месеца за мъжете за първа категория труд или 52 години и 8 месеца за жените и 57 години и 8 месеца за мъжете за втора категория труд, и ако имат сбор от осигурителен стаж и възраст 94 за жените и 100 за мъжете. От 31 декември 2015 г. възрастта за лицата, работили при условията на първа категория се увеличава от първия ден на всяка следваща календарна година с по 2 месеца за мъжете и с по 4 месеца за жените до достигане на 55-годишна възраст, а за лицата, работили при условията на втора категория труд – с по 2 месеца за мъжете и с по 4 месеца за жените до достигане на 60-годишна възраст.

На основание ал. 3 и 4 от същия член, от 31 декември 2015 г. започва да нараства и изискуемата възраст за придобиване право на пенсия, от лицата работили в условията на подземен труд – с по 2 месеца до достигане на 55-годишна възраст за двата пола, а за лицата, работили при същите условия, но с прекратен трудов договор на основание чл. 328, ал. 1, т. 1 и 2 от КТ – с по 2 месеца до достигане на 50-годишна възраст за мъжете и жените.

➤ **Пенсии за осигурителен стаж и възраст на учители**

На базата на новия чл. 69в условията за придобиване право на пенсия от учителите са разписани като постоянно действащи текстове в КСО, като се въвежда универсална изискуема възраст за придобиване право на този вид пенсия от 1 януари 2016 г. – 57 години и 10 месеца от жените и 60 години и 10 месеца от мъжете. От 31 декември 2016 г. възрастта за жените се увеличава от първия ден на всяка следваща календарна година с по 2 месеца до 31 декември 2029 г., а от 1 януари 2030 г. – с по 3 месеца, а за мъжете с по 2 месеца до 31 декември 2017 г., и от 1 януари 2018 г. – с по 1 месец до достигане на 62-годишна възраст за двата пола.

3.12. Размер на пенсията

Съгласно изменената ал. 1 на чл. 70, отпадна предвиденото от 1 януари 2017 г. увеличение на тежестта на осигурителния стаж във формулата за изчисляване на размера на пенсиите (с 0,1 проценти пункта за всяка година осигурителен стаж и съответната пропорционална част от процента за месеците осигурителен стаж). След 31 декември 2016 г.

процентът за всяка година осигурителен стаж нараства от първо число на всяка следваща календарна година с процент, равен или по-голям от процента по чл. 100, ал. 1, до достигане на 1,5. Процентът се определя ежегодно със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година.

С допълнения в ал. 3, в ал. 4, т. 2 и в ал. 5 на същия член се въвежда нов начин на изчисляване на пенсиите, отпуснати с начална дата след 31 декември 2018 г. Индивидуалният коефициент се изчислява от осигурителния доход на лицето за осигурителния му стаж след 31 декември 1996 г. до датата на отпускане на пенсията, т.е. при определяне на размера на пенсията за тези лица отпада доходът от трите последователни години по избор на лицето от последните 15 години осигурителен стаж до 1 януари 1997 г. За изчисляване на индивидуалния коефициент се определя съотношението между месечния осигурителен доход на лицето и средния осигурителен доход за страната за същия месец. Индивидуалният коефициент се определя като средно съотношение от горепосочените месечни съотношения.

В сила от 15.08.2015 г. е нова ал. 7. За периодите, през които лицата са осигурявани в универсален пенсионен фонд, индивидуалният им коефициент се намалява на базата на съотношението между размерите на осигурителните вноски за универсален пенсионен фонд и за фонд „Пенсии” за трета категория труд за лицата, родени преди 1 януари 1960 г.

В сила от 15.08.2015 г. е и нова ал. 8. Индивидуалният коефициент не се намалява за периодите, за които натрупаните средства по индивидуалната партида на лицата в универсален пенсионен фонд са прехвърлени в Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система.

Създаде се ал. 13. Размерът на пенсията по чл. 68а (пенсия в намален размер) се намалява с 0,4 на сто за всеки недостигащ месец до навършване от лицето на възрастта му по чл. 68, ал. 1.

Нова е и ал. 14, по силата на която лицата могат да поискат преизчисляване на пенсията от осигурителния доход за друг тригодишен период преди 1 януари 1997 г. в 12-месечен срок от влизане в сила на разпоредбата за отпускане на пенсията.

3.13. Размер на пенсията за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест

Съгласно новата ал. 2 на чл. 79, след 31 декември 2016 г. коефициентите, в зависимост от трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицето, които участват при определяне на размера на пенсията за ТЗПБ, нарастват от първо число на всяка следваща календарна година с процент, равен или по-голям от процента по чл. 100, ал. 1.

3.14. Спиране на пенсията

В чл. 95, ал. 1 с новата т. 5 е добавено още едно основание за спиране на пенсията – неспазване от пенсионера на предписанията на органите на експертизата на работоспособността по отношение на противопоказаните условия на труд.

3.15. Преизчисляване на пенсии в намален размер

В чл. 102, ал. 6 се разписа, че при преизчисляване на пенсиите по чл. 68а размерът на намалението им по чл. 70, ал. 13 не се променя.

3.16. Избор за възобновяване осигуряването на лицата от фонд „Пенсии”, съответно от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69”, в универсален пенсионен фонд

Създаде се чл. 124а (в сила от 15.08.2015 г.). Лицата, които са избрали да променят осигуряването си от универсален пенсионен фонд във фонд „Пенсии”, съответно във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69”, могат да изберат да възобновят осигуряването си в универсален пенсионен фонд не по-късно от 5 години преди възрастта по чл. 68, ал. 1 и ако не им е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст. Горепосочените лица могат да упражнят правото си на избор след изтичане на една година от избора за осигуряване във фонд „Пенсии” и във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69”.

3.17. Индивидуална партия

В чл. 129 се създадоха ал. 12 – 19 (в сила от 15.08.2015 г.):

- При промяна на осигуряването от универсален пенсионен фонд във фонд „Пенсии”, съответно във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69”, натрупаните средства в индивидуалната партия на осигурените лица постъпват в Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система (ал. 12);
- Натрупаните средства в индивидуалната партия на осигурените лица се превеждат от съответния универсален пенсионен фонд по сметка на Националната агенция за приходите в 6-месечен срок от възникване на осигуряването във фонд „Пенсии”, съответно във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69” (ал. 13);
- При промяна на осигуряването от фонд „Пенсии”, съответно от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69”, в универсален пенсионен фонд, ако за лицето има преведени средства в Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система, те се прехвърлят по индивидуалната му партия в избрания от него универсален пенсионен фонд (ал. 14);
- При отпускане на пенсия от ДОО, средствата от индивидуалната партия на лицето се прехвърлят във фонд „Пенсии”, съответно във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69” (ал. 15);
- Горепосочените операции са за сметка на бюджетните взаимоотношения с централния бюджет и/или на финансиране по чл. 154, ал. 16 от Закона за публичните финанси (ал. 16);
- Натрупаните средства по индивидуалните партии на лицата, избрали да прехвърлят осигуряването си от професионален пенсионен фонд във фонд „Пенсии”, се превеждат в същия фонд в 6-месечен срок от избора (ал. 17).

3.18. Универсален пенсионен фонд

С промените (в сила от 15.08.2015 г.) в чл. 137, ал. 3 и 4 се възстанови срокът от три месеца от първоначалното възникване на задължението за осигуряване, в рамките на който лицата могат да упражнят правото си на избор на универсален пенсионен фонд, както и служебното разпределение по регистрираните универсални фондове за лицата, които не са избрали фонд в горепосочения срок.

3.19. Права при осигуряване в универсален пенсионен фонд

В чл. 139, ал. 1, т. 2 се извърши промяна, съгласно която се определи нов процент на трайно намалената работоспособност, при който се извършва еднократно изплащане в размер до 50 на сто от средствата, натрупани по индивидуалната партия на лицето в УПФ – над 89,99 на сто, като същевременно се отмени изискването за пожизненост на определената ТНР.

3.20. Права при осигуряване в професионален пенсионен фонд

Съгласно редакцията в чл. 142, ал. 1, т. 2, се определи нов процент на трайно намалената работоспособност, при който се извършва еднократно изплащане до 50 на сто от средствата, натрупани по индивидуалната партия на лицето в ППФ – над 89,99 на сто (преди промяната условието беше при пожизнено трайно намалена работоспособност над 70,99 на сто), като същевременно се отмени изискването за пожизненост на определената ТНР.

3.21. Осигурителни вноски за универсален пенсионен фонд

На базата на отменената буква „г” от чл. 157, ал. 1, т. 1 и изменените т. 1 и 2 на ал. 3, отпадна предвиденото увеличение от 2017 г. с 2 процентни пункта (от 5 на 7 на сто) на размера на осигурителната вноска за универсален пенсионен фонд, както и предвиденото от същата дата ново разпределение на вноската между осигурител и осигурено лице – съответно 4,2 и 2,8 на сто.

3.22. Право на професионална пенсия

Член 168 се измени и са налице нови изисквания за отпускане на пенсия от професионален фонд. От 1 януари 2016 г. осигурените лица в професионален пенсионен фонд придобиват право на професионална пенсия за ранно пенсиониране при:

- не по-малко от 10 години осигурителен стаж след 31 декември 1999 г. при условията на първа категория труд и възраст, 10 години по-ниска от възрастта им по чл. 68, ал. 1;
- не по-малко от 15 години осигурителен стаж след 31 декември 1999 г. при условията на втора категория труд или при условията на първа и втора категория труд и възраст, 5 години по-ниска от възрастта им по чл. 68, ал. 1.

При преценяване правото на пенсията осигурителният стаж от първа категория труд допълва осигурителния стаж от втора категория труд без превръщане. Пенсията се изплаща до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 и не може да се получава заедно с пенсия за трудова дейност или със социална пенсия за инвалидност.

3.23. Преходни и заключителни разпоредби

➤ Съгласно променената ал. 5 на §46, при отпускане на професионална пенсия Националният осигурителен институт превежда прехвърлените на основание § 4а, ал. 1 средства от професионалния пенсионен фонд, в който лицето е било осигурено към 31 декември 2010 г., и постъпилите осигурителни вноски във фонд „Пенсии” след тази дата до 17 юни 2011 г. включително, по сметката на професионалния пенсионен фонд, който отпуска пенсията. Средствата се прехвърлят в 14-дневен срок от уведомяването на Националния осигурителен институт, че е отпусната пенсия от професионален пенсионен фонд;

➤ На базата на промяна в §6, ал. 1, максималният размер на получаваните една или повече пенсии, отпуснати до 31 декември 2018 г., без добавките към тях, се определя считано от 1 юли на всяка календарна година в размер на 35 на сто, а от 1 юли 2019 г. – 40 на сто, от максималния осигурителен доход за същата календарна година, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване. За всички пенсии, отпуснати след 1 януари 2019 г., таванът отпада.

3.24. Преходни и заключителни разпоредби на ЗИДКСО

□ В сила от 15.08.2015 г.:

➤ Съгласно § 47, ал. 1 пенсиите за осигурителен стаж и възраст на лицата по чл. 4, ал. 1, т. 1-4 и 6 и чл. 4а от КСО, осигуряването на които е прекратено след придобиване на правото на пенсия, но не по-късно от 31 декември 2014 г., се отпускат от датата на прекратяване на осигуряването, ако заявлението с необходимите документи е подадено в 6-месечен срок от тази дата. Ако заявлението е подадено след изтичане на 6-месечния срок от прекратяване на осигуряването, пенсиите се отпускат от датата на подаване на заявлението. Разпоредбата се прилагаше в случаите, когато няма постановен административен акт от пенсионния орган или при обжалване на вече постановен административен акт;

➤ Съгласно § 47, ал. 2 на лицата с отпуснати пенсии за осигурителен стаж и възраст при условията на чл. 94, ал. 1 от КСО по заявления, подадени след 31 декември 2014 г., се даде възможност в 6-месечен срок от 11 август 2015 г. да поискат пенсиите им да бъдат отпуснати при условията на § 47, ал. 1. Разпоредбата бе приложима за лицата с прекратени правоотношения и придобити права за пенсия за осигурителен стаж и възраст преди 1 януари 2015 г., но с подадени заявления след 31 декември 2014 г., на които пенсиите им са отпуснати от датата на заявлението;

➤ Съгласно § 47, ал. 3 пенсиите на учителите, отпуснати по § 5, ал. 2 от ПЗР на КСО с начална дата до 31 декември 2015 г., се изплащат в намален размер до навършване от лицето на възрастта за придобиване право на пенсия по чл. 68, ал. 1 от КСО. Целта на разпоредбата е да не се допусне получаване на пенсия в намален размер, при положение че лицето е

навършило възрастта по чл. 68, ал. 1 – 60 години и 8 месеца за жените и 63 години и 8 месеца за мъжете, регламентирана за 2015 г.;

➤ Съгласно § 48 за осигурените лица, родени след 31 декември 1959 г., за които бе възникнало първоначално задължение за осигуряване след 31 декември 2014 г. до влизането в сила на ЗИДКСО и които не бяха направили избор по реда на чл. 137, ал. 3 от КСО, се извърши служебно разпределение по регистрираните универсални фондове;

➤ С § 49 се създаде допълнителна възможност за пенсиониране на лицата по чл. 69 от КСО, които са подали заявление за пенсия след влизането в сила на разпоредбата на параграфа и които имат необходимия осигурителен стаж за придобиване право на пенсия, без да се изисква да е прекратено осигуряването им. Реално разпоредбата действаше в периода 15.08.2015 – 31.12.2015 г.;

➤ С § 50 се продължава до 31 декември 2018 г. допълнителната възможност за пенсиониране на лицата по чл. 69, които до 31 декември 2015 г. имат необходимия осигурителен стаж за придобиване право на пенсия, без да се изисква освобождаване от служба. Реално разпоредбата действа в периода 31.12.2015 – 31.12.2018 г.;

➤ Съгласно § 51, ал. 1 лицата, на които е отпусната пенсия от държавното обществено осигуряване с начална дата до 31 декември 2015 г. и с намален индивидуален коефициент съгласно отменената ал. 3 на чл. 127 от КСО, могат да поискат преизчисляването ѝ, ако в срок до 31 декември 2016 г. изберат да прехвърлят средствата от индивидуалните си партии в универсален пенсионен фонд във фонд „Пенсии” на ДОО. Натрупаните средства в индивидуалната партия на осигуреното лице се превеждат от съответния универсален пенсионен фонд във фонд „Пенсии”, съответно във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69” на ДОО, в тримесечен срок от датата на избора. В този случай пенсията се преизчислява от първо число на месеца, следващ този, през който е направен изборът. Осигурителните вноски за допълнително задължително пенсионно осигуряване след преизчисляването на пенсията се превеждат във фонд „Пенсии”;

➤ Съгласно § 51, ал. 2 лицата, на които към 1 януари 2016 г. остават по-малко от 5 години до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО, могат до 31 декември 2016 г. еднократно да упражнят правото на избор по чл. 46 за промяна на осигуряването им от универсален пенсионен фонд във фонд „Пенсии”, съответно фонд „Пенсии за лицата по чл. 69”.

□ В сила от 01.01.2016 г.

➤ С § 52 се дава възможност на лицата, които имат отпусната пенсия с разпореждане, влязло в сила до 31 декември 2015 г., да поискат до 31 декември 2016 г. преизчисляване на пенсията от осигурителния доход за друг тригодишен период преди 1 януари 1997 г.;

➤ Съгласно § 53, ал. 1 за периода от 2017 г. до годината, в която процентът по чл. 70, ал. 1 от КСО достигне 1,5, пенсиите не се осъвременяват по чл. 100 от КСО;

➤ Според разпоредбата на § 53, ал. 2 пенсиите, отпуснати с начална дата до 31 декември на годината, в която процентът по чл. 70, ал. 1 от КСО достига 1,5, се преизчисляват ежегодно от 1 юли на всяка календарна година, следваща годината на отпускането на пенсията, със съответния процент по чл. 70, ал. 1, изречение второ. Пенсии за трудова злополука и професионална болест се преизчисляват ежегодно от 1 юли на всяка календарна година, като коефициентът по чл. 79, ал. 1, т. 1-3 от КСО се увеличава с процента по чл. 70, ал. 1, изречение второ.

II. ПРОМЕНИ В ДРУГИ ЗАКОНИ

Промени в Закона за Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система, реализирани със Закона за изменение и допълнение на Кодекса за социално осигуряване (ДВ, бр. 61 от 11.08.2015 г., в сила от 01.01.2016 г.). Промените, влезли в сила от 15.08.2015 г., касаят следните въпроси:

➤ **Предмет, цел и статут на фонда**

Създава се нова ал. 4 на чл. 1, съгласно която в Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система вече се съхраняват и преведените средства от индивидуалните партии на осигурените лица в универсален пенсионен фонд, избрали да променят осигуряването си във фонд „Пенсии”, съответно във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69”.

➤ **Допустими операции по сметките на фонда в Българската народна банка**

На основание изменената ал. 1 на чл. 22 средствата на фонда се използват също и за трансфери за покриване на разходи за пенсии на новия фонд „Пенсии за лицата по чл. 69”, както и за възстановяване на прехвърлени средства в случаите по чл. 129, ал. 14 от КСО, включително за разходи за пенсии при отпускане на пенсия от ДОО, за които са преведени средства за фонда съгласно чл. 129, ал. 12 и 13 от КСО;

Съгласно изменената ал. 2 на същия член трансферирането, както и възстановяването на прехвърлени средства по ал. 1, се извършва от сметката на фонда чрез централния бюджет и от съответните сметки на НОИ и на НАП;

С промяната в ал. 3 не се допускат директни разплащания от сметки на фонда за възстановяване на прехвърлени средства по чл. 129, ал. 14 от КСО.

Промени в Наказателния кодекс

С § 5 от ПЗР на ЗБДОО за 2015 г. се създава чл. 255б, според който работодател, който укрие задължителни осигурителни вноски за държавно обществено осигуряване или за здравно осигуряване в големи размери носи наказателна отговорност. Съгласно ал. 5 „Работникът или служителят, подлежащ на задължително осигуряване, не носи наказателна отговорност по ал. 1 – 4, включително и за подбудителство и помагачество”.

Промени в Закона за здравето

С цел да се гарантира безпрепятственото изплащане на парични обезщетения за временна неработоспособност, бременност и раждане предвид стартиращото от 1 януари 2015 г. електронно подаване на данните от болничните листове и решенията по обжалването им се прави изменение и допълнение в глава осма „Административно-наказателни разпоредби” на Закона за здравето. С новата разпоредба на чл. 235а се регламентира изрична компетентност за контролните органи на НОИ да съставят актове за установяване на административни нарушения на органи на медицинската експертиза, които са нарушили изискванията на наредбата по прилагане на чл. 103а от ЗЗ (Наредба за реда за представяне в Националния осигурителен институт на данните от издадените болнични листове и решенията по обжалването им) и не са представили в електронния регистър по чл. 33, ал. 5, т. 12 от КСО, администриран от НОИ, данни от издадените от тях болнични листове и по този начин са възпрепятствали освидетелстваните лица да получат дължимите им от ДОО парични обезщетения (§ 4 от ПЗР на ЗБДОО за 2015 г.).

III. ПРОМЕНИ В ДРУГИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ

1. Промени в Наредбата за медицинската експертиза, извършени с Постановление № 241 от 04.08.2014 г. за приемане на Наредба за реда за представяне в Националния осигурителен институт на данните от издадените болнични листове и решенията по обжалването им (ДВ, бр. 67 от 12.08.2014 г., в сила от 01.01.2015 г.).

Измененията и допълненията в НМЕ са във връзка с новия ред за издаване на болничните листове и за представяне на данните от тях и от решенията по обжалването им от органите на медицинската експертиза в НОИ и приети в Електронния регистър на болничните листове и решенията по обжалването им, считано от 01.01.2015 г.

2. Промени в Наредбата за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване.

2.1. Постановление № 338 от 24.10.2014 г. за изменение и допълнение на Наредбата за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване (ДВ, бр. 90 от 31.10.2014 г., в сила от 01.01.2015 г.).

Измененията и допълненията са във връзка с новия ред за издаване на болничните листове и за представяне на данните от тях и от решенията по обжалването им от органите на медицинската експертиза в НОИ от 01.01.2015 г.

➤ С изменението на чл. 1, ал. 2 се регламентира, че преценката на правото и определянето на размера на паричните обезщетения и помощите се извършва въз основа на данните от издадените болнични листове, представени от органите на медицинската експертиза и приети в Електронния регистър на болничните листове и решенията по обжалването им, данните от документите, представяни от осигурителите и самоосигуряващите се лица, както и данните по чл. 5, ал. 4, т. 1 от КСО и от другите регистри на НОИ;

➤ В изменените чл. 3 са посочени документите, които се представят в ТП на НОИ за издадените болнични листове. За случаите на чл. 167 от КТ за болничните листове за майчинство отпадна представянето на протокол на ЛКК за тежкото заболяване на майката и на копие от препис-извлечение от акта/актовете за смърт на майката и/или бащата на детето, тъй като тези документи се представят на органите на медицинската експертиза, които издават болничните листове на съответните лица и данни за тях се вписват на редовете за „Бележки” в болничния лист. Въведе се представянето на нов документ – копие от заповедта за разрешен платен годишен отпуск, за случаите на чл. 9, ал. 3 изречение второ от НМЕ;

➤ Ал. 4 на чл. 9 е изменена. В случай че болничните листове са обжалвани от осигурителите/самоосигуряващите се лица по реда на чл. 112 от Закона за здравето, декларациите съгласно приложение № 15 се представят след приключване на процедурата по обжалването на болничните листове;

➤ По стария ред и в същите срокове осигурителите и самоосигуряващите се лица продължиха да представят в съответното ТП на НОИ необходимите документи за изплащане на паричните обезщетения, с изключение на болничния лист. Данните, съдържащи се в издадените болнични листове се представят в НОИ от лекуващите лекари/лекарите по дентална медицина лично или чрез лечебните заведения, в които те осъществяват дейност и от ЛКК – чрез лечебните заведения, към които са създадени по реда на Наредбата за реда за представяне в Националния осигурителен институт на данните от издадените болнични листове и решенията по обжалването им. В съответствие с това са прецизирани текстовете на чл. 9, 10 и 11 и са направени изменения и допълнения в образците на придружително писмо, приложение № 8 и опис на документите, приложение № 9. С изменените образци на придружително писмо и опис на документите от 1 януари 2015 г. в ТП на НОИ се представят само декларациите, приложение № 15 и другите необходими документи за болнични листове, издадени след 31 декември 2014 г., независимо че временната неработоспособност може да е започнала преди 1 януари 2015 г., както и заявленията-декларации за изплащане на парични обезщетения, независимо от датата, от която се иска изплащане на обезщетенията;

➤ С изменените текстове на чл. 23 и чл. 31 се уточни, че срокът от 15 работни дни за изплащането на паричните обезщетения по болнични листове, съответно за издаването на разпореждане за отказ за изплащане, започва да тече от представянето в ТП на НОИ на документите от осигурителите/самоосигуряващите се лица и от постъпването в НОИ на данните от издадените болнични листове от органите на медицинската експертиза, т.е. от датата, на която са налични в НОИ и данните, и документите;

➤ На базата на новата ал. 2 на чл. 23 паричните обезщетения за период, обхващащ повече от един календарен месец, се изплащат в срок от 15 работни дни за първия месец от периода, за останалите календарни месеци – до 5 работни дни след изтичане на месеца, за който се отнасят, а за последния месец – до 5 работни дни след изтичане срока на обезщетението;

➤ Съгласно новосъздадения § 3а в ПЗР на наредбата, за изплащане на паричните обезщетения въз основа на болнични листове, издадени преди 01.01.2015 г., болничните листове се представяха в ТП на НОИ с утвърдените за 2014 г. образци на придружително писмо, приложение № 8 и опис на документите, приложение № 9.

2.2. Постановление № 51 от 6 март 2015 г. за изменение и допълнение на Наредбата за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване (ДВ, бр. 19 от 13.03.2015 г., в сила от 01.01.2015 г.).

➤ Във формуляра на декларацията – приложение № 15 към чл. 3, ал. 2 от наредбата, номерът на болничния лист е приведен в съответствие с новата структура на уникалните номера на болничните листове;

➤ В указанията за попълване на декларацията са прецизирани текстовете съобразно обстоятелството, че по отношение на болничните листове, издадени след 31.12.2014 г., декларацията не се прилага към болничния лист, а се представя за определен болничен лист.

3. Промени в Наредба № 1 от 2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация.

3.1. Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 1 от 2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация (ДВ, бр. 94 от 14.11.2014 г., в сила от 01.01.2015 г.).

Глава трета от наредбата е изменена. Налице са нови условия и ред за провеждане на процедурата за избор на изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация. Най-важните промени са:

➤ Решение за провеждане на процедура за избор на изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация за текущата календарна година вече се издава от Надзорния съвет на Националния осигурителен институт, като е определен и нов срок за издаването му – 15 януари на съответната календарна година;

➤ С решението Надзорният съвет утвърждава задължителните изисквания към изпълнителите, условията, при които институтът ще финансира дейността по профилактика и рехабилитация през текущата календарна година, образец на предложение за изпълнение на дейността по профилактика и рехабилитация и проект на договор;

➤ Право на участие в процедурата имат:

– дружества, в които едноличен собственик на капитала е НОИ;

– специализирани болници за рехабилитация, които имат разрешение за лечебна дейност от министъра на здравеопазването за дейности по рехабилитация и са извършвали тези дейности най-малко две години преди датата на подаване на предложението за участие в процедурата. До 15 януари на съответната календарна година МЗ предоставя на НОИ списък на специализираните болници за рехабилитация, получили разрешение за лечебна дейност от министъра на здравеопазването за дейности по рехабилитация;

– лечебни заведения за болнична помощ по чл. 5, ал. 1 от Закона за лечебните заведения, които извършват дейности по рехабилитация.

➤ До участие в процедурата не се допускат лица, за които с влязъл в сила акт на контролен орган на НОИ са установени значими и/или системни нарушения на дейността по профилактика и рехабилитация;

➤ В 7-дневен срок от решението на Надзорния съвет за провеждане на процедура за избор на изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация на интернет страницата на НОИ се публикуват покана за участие в процедурата и необходимите документи. В поканата се посочват срокът и мястото за подаване на предложенията. До този момент документацията за участие се предоставяше на участниците в процедурата срещу заплащане;

➤ В срок до 5 работни дни след приключване на работата на комисията за провеждане на процедурата за избор на изпълнители управителят на НОИ внася протокола на комисията за разглеждане от Надзорния съвет на НОИ;

➤ Надзорният съвет въз основа на протокола определя с решение изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация и упълномощава управителя на НОИ да сключи договори с тях;

➤ Решението на Надзорния съвет се съобщава на участниците в срок до 5 работни дни от издаването му;

➤ Управителят на Националния осигурителен институт сключва договори с лицата, определени за изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация, в срок до 20 работни дни от издаване на решението. Договорите се сключват за срок до 31 декември на всяка календарна година.

3.2. Наредба за допълнение на Наредба № 1 от 2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация (ДВ, бр. 4 от 16.01.2015 г., в сила от 01.01.2015 г.).

Съгласно добавката в чл. 19, ал. 1, т. 1 в процедурата за избор на изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация вече могат да участват и дружества, в които едноличен собственик на капитала е Министерство на здравеопазването.

4. Промени в Наредба № Н-8 от 2005 г. за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица.

4.1. Наредба за изменение и допълнение на Наредба № Н-8 от 2005 г. за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица (ДВ, бр. 100 от 05.12.2014 г., в сила от 01.01.2015 г.).

➤ Съгласно добавка в чл. 2а се даде възможност на лицата по чл. 4, ал. 9 от КСО да могат да заявят кои задължения за задължителни осигурителни вноски за държавното обществено осигуряване и/или здравноосигурителни вноски погасяват, като подадат заявление;

➤ В чл. 3, ал. 1 се създаде т. 6. Когато поради смърт на самоосигуряващо се лице декларация образец № 1 за месеца, предхождащ месеца на смъртта, не е подадена в необходимия срок, наследниците могат да подадат декларацията в срок до края на шестия месец, следващ месеца на смъртта; декларацията се подава на хартиен или електронен носител заедно с протокол, подписан от наследника, в териториалната дирекция на Националната агенция за приходите по регистрация към датата на смъртта на самоосигуряващото се лице;

➤ В чл. 6 се създаде нова ал. 4. Редът, условията и видовете декларации, които могат да се подават чрез персонален идентификационен код, се определят със заповед на изпълнителния директор на Националната агенция за приходите. Заповедта се публикува на интернет страницата на агенцията;

➤ На базата на новото изречение в чл. 6а, ал. 11 се направи уточнение, че корекции на Декларация образец № 6 могат да се подават от лицата по чл. 3, ал. 3, т. 2, 3 и 4 от КСО и след регламентирания срок на хартиен и/или електронен носител след разрешение на НАП;

4.2. Наредба за изменение и допълнение на Наредба № Н-8 от 2005 г. за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица (ДВ, бр. 60 от 07.08.2015 г., в сила от 07.08.2015 г.).

С изменението в чл. 6, ал. 1, т. 3 се даде право на лицата да подават Декларация образец № 5 и по електронен път чрез използването на квалифициран електронен подпис на подателя.

5. Постановление № 45 от 05.03.2015 г. за изменение и допълнение на Наредбата за общественото осигуряване на самоосигуряващите се лица, българските граждани на работа в чужбина и морските лица (ДВ, бр. 18 от 10.03.2015 г., в сила от 01.01.2015 г.).

От 01.07.2015 г. чл. 7 се отмени. От тази дата се прекрати издаването на осигурителни книжки на лицата, регистрирани като упражняващи свободна професия и/или занаятчийска дейност, на лицата, упражняващи трудова дейност като еднолични търговци, собственици или съдружници в търговски дружества и физическите лица – членове на неперсонифицирани дружества, на регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители и на работниците или служителите, наети по трудов договор от осигурители, които не са еднолични търговци или юридически лица. Данните за осигурителен стаж и осигурителен доход, във връзка с отпускането на пенсия на тези лица се вземат от информационната система на НОИ, на база данните за внесени дължими осигурителни вноски. На лицата по чл. 4, ал. 3, т. 1, 2 и 4 от КСО и работниците или служителите, наети по трудов договор от осигурители, които не са еднолични търговци или юридически лица, които са започнали упражняване на трудова дейност и осигуряване преди 01.07.2015 г., осигурителните книжки се заверяват за периода до 31.12.2015 г. Ако за тези периоди лицата са се осигурявали, но не са поискали издаването на осигурителни книжки, може да направят това и след 01.07.2015 г.

Лицата, изпратени на работа в чужбина от български посредник, лицата, работещи в международни органи или организации със съгласието на компетентните български държавни органи, съпругът/съпругата на дългосрочно командирован служител в дипломатическа служба за времето, през което е пребивавал в чужбина по време на задграничния му мандат и съпрузите на лицата по чл. 4, ал. 3, т. 1 и 4 от КСО продължават да удостоверяват осигурителния си стаж и доход с осигурителни книжки.

6. Постановление № 50 от 06.03.2015 г. за изменение и допълнение на Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж (ДВ, бр. 19 от 13.03.2015 г., в сила от 13.03.2015 г.).

➤ Въз основа на изменение (в сила от 01.01.2015 г.) в чл. 3, ал. 1, т. 3 при подаване на заявление за отпускане на пенсия за инвалидност лицата прилагат копие на ЕР на ТЕЛК, без да изчакват влизането му в сила;

➤ С допълнение в чл. 4, т. 3 се въведе изискването към заявлението за отпускане на наследствена пенсия на деца, инвалидизирани до 18-, съответно до 26-годишна възраст по време на обучението или наборната военна служба да се прилага и документ от съответното учебно заведение, удостоверяващ качеството на учащ. Допълнението е във връзка с промяната в чл. 82, ал. 1 от КСО;

➤ Създаде се нов чл. 8а. Документите, издавани от общините (кметствата), необходими за преценка на пенсионни права, ако не са представени от заявителите, се изискват служебно. Общините (кметствата) изпращат документите в 14-дневен срок от получаване на искането на длъжностното лице от НОИ;

➤ С направените промени в чл. 9, ал. 1 се регламентира в пенсионните досиета на лицата да се съхраняват и оригиналните документи за осигурителен стаж, положен до 31.12.1999 г., с изключение само на трудовите книжки. Последните следва да се връщат на лицата заедно с разпореждането на длъжностното лице по пенсионното осигуряване. По искане на лицето НОИ издава удостоверение за зачетения осигурителен стаж въз основа на представените оригинални документи, които са приложени към пенсионното досие;

➤ В чл. 10, ал. 1 е добавено ново изречение (в сила от 01.01.2015 г.) – „Когато осигурителният стаж към датата на придобиване на правото се зачита при сумирано изчисляване на работното време, четиримесечният срок тече от датата на постъпване на информацията в НОИ за целия период, за който е установено сумирано изчисляване на работното време или от датата на прекратяване на правоотношението”. Разпоредбата е във връзка с новата ал. 15 на чл. 6 от КСО, както и с новия начин на изчисляване на продължителността на осигурителния стаж и определянето на осигурителния доход при сумираното отчитане на работното време. Същата се прилага, когато лицето е отработило целия период на сумираното отчитане на работното време или когато правоотношението е прекратено преди изтичане на периода на сумираното отчитане на работното време;

➤ С изменението (в сила от 01.01.2015 г.) на ал. 7 от същия член се предвиди разпореждането по чл. 98, ал. 2 от КСО да се издава в едномесечен срок от влизане в сила на разпореждането по чл. 98, ал. 1 от КСО за изменение или прекратяване на пенсията. Това означава, че задължителна предпоставка за издаване на разпореждането по чл. 98, ал. 2 е да е издадено и да е влязло в сила разпореждане по чл. 98, ал. 1;

➤ Създаден е нов чл. 15а (в сила от 01.01.2015 г.). Когато придобитият осигурителен стаж след датата на придобиване на правото се представя заедно със заявлението за първоначално отпускане на пенсията в 6-месечния срок по чл. 94 от КСО, размерът на пенсията при отпускането ѝ се определя според наличния осигурителен стаж към датата на придобиване на правото, а от датата на заявлението се изменя с придобития осигурителен стаж след датата на придобиване на правото. Новосъздаденият член нормативно урежда случаите, когато лицето има придобит осигурителен стаж след датата на придобиване на правото на пенсия за осигурителен стаж и възраст и го представя със заявлението за първоначалното отпускане на пенсията в 6-месечния срок по чл. 94 от КСО. Пенсията се изменя от датата на заявлението с придобития осигурителен стаж след датата на придобиване на правото до датата на заявлението, но не и с осигурителния доход за този стаж;

➤ Съгласно изменението (в сила от 01.01.2015 г.) на ал. 1 от чл. 18, при преценяване правото на пенсия на лицата по чл. 69 от КСО осигурителният стаж, изслужен на длъжности извън специалните ведомства, може да допълва без превръщане общия осигурителен стаж, при условие че е придобит преди уволнението им от посочените служби;

➤ С новата редакция (в сила от 01.01.2015 г.) на ал. 4 на същия член отпадна възможността за лицата, придобили право на пенсия по чл. 69 от КСО да се пенсионират по реда на други разпоредби на кодекса;

➤ Ал. 5 на чл. 19 е изменена. Изменението на текста е във връзка с отмяната на чл. 94, ал. 2 от КСО, в сила от 01.01.2015 г., въз основа на която се промени и редът за отпускане на личните пенсии за ОСВ на учителите по § 5, ал. 1 и 4 от ПЗР на КСО. Изискването е при изпълнение на условията на цитираните разпоредби лицата да са заемали учителски или приравнени на тях длъжности;

➤ В чл. 38, ал. 3, т. 2 е направено допълнение (в сила от 01.01.2015 г.), отнасящо се до зачитането на осигурителния стаж на лицата, работещи при сумирано отчитане на работното време, съгласно което след изтичане на периода на сумираното отчитане на работното време, изработените дни през всеки месец от периода на сумираното отчитане се приравняват на работните дни за съответните месеци от този период, както при изчисляване на стажа, така и при преценяване на правото на пенсия;

➤ На базата на промяна в чл. 45а, ал. 4 при постъпило заявление за пенсиониране с искане за преценка на недостигащ осигурителен стаж по реда на чл. 9а, ал. 2 от КСО, уведомителното писмо за недостигащия осигурителен стаж за право на пенсия по чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО вече се изпраща на лицето в срок от пет работни дни от датата на подаване на заявлението, а не както беше до този момент – в тридневен срок;

➤ Създадена е нова ал. 2 (в сила от 01.01.2015 г.) в чл. 46. Осигурителният доход на лицата за периода на сумираното отчитане на работното време не може да бъде по-голям от максималния осигурителен доход за страната за същия период. При сумираното отчитане на работното време се определя средно дневно възнаграждение, като осигурителният доход за периода, за който е установено сумираното отчитане на работното време, се разделя на работните дни за този период;

➤ Създадена е нова ал. 3 (в сила от 01.01.2015 г.) на същия член. В случаите, при които правоотношението с лицето е прекратено преди изтичане на периода, за който е установено сумирано отчитане на работното време, осигурителният стаж и осигурителният доход се преизчисляват до датата на прекратяване на осигуряването;

➤ Съгласно добавените изречения (в сила от 01.04.2015 г.) в чл. 51, ал. 1 пенсионер, упълномощено лице с нотариално заверено пълномощно и законен представител – родител, настойник или лица, посочени в чл. 26 от Закона за закрила на детето, могат да получат пенсията и добавките към нея от всяка пощенска станция в страната, след предварително

заявяване в избраната пощенска станция. Всяка пощенска станция води дневник за отразяване на заявките. В случай че не е възможно изплащане на пенсията в същия работен ден, касиерът информира лицето за възможната дата на изплащане;

➤ На базата на изменение (в сила от 01.04.2015 г.) в чл. 52, ал. 1 пощенските станции изплащат пенсиите и добавките към тях по електронен изплащателен картон;

➤ С изменението (в сила от 01.04.2015 г.) в чл. 53 се добави ново основание, при което пощенската станция не изплаща пенсията на лицето – единният граждански номер (ЕГН)/личният номер на чужденец (ЛНЧ) от документа за самоличност не съвпада с този в електронния изплащателен картон;

➤ Промяната (в сила от 01.04.2015 г.) в заглавието на раздел III от глава втора на наредбата, както и цялостната му редакция, е свързана с отпадането на ползвания досега хартиен носител на изплащателен картон. Регламентирано е основанието за изготвяне на електронен изплащателен картон на пенсионера, задължителните реквизити в него и въведения нов оправдателен документ за извършеното плащане, изискването за поставяне на подпис на получателя на пенсията в началото на всяка календарна година, сроковете за съхранение на издадените служебни бонове (разписки) за изплатените пенсии по електронен изплащателен картон и др.;

➤ Създадена е нова ал. 3 (в сила от 01.04.2015 г.) на чл. 61. Когато пенсионерът е непълнолетен или е поставен под ограничено запрещение, той може да получи пенсията си лично, без присъствието на законния му представител (родител/попечител или лицата по чл. 26 от Закона за закрила на детето), като представи документ за самоличност;

➤ Цялостната промяна (в сила от 01.04.2015 г.) на чл. 63 е съобразена с новия начин за обмен на информация с „Български пощи“ ЕАД относно изплащане на пенсионните записи по електронен път и с отпадане на хартиените носители на ведомости и пенсионни записи;

➤ Промените (в сила от 01.04.2015 г.) в чл. 64, ал. 2 и 4 са свързани с въвеждането на електронния изплащателен картон;

➤ С изменението (в сила от 01.04.2015 г.) в ал. 5 на същия член е конкретизирано, че изричното пълномощно без нотариална заверка на подписа се унищожават след изтичане на определения срок за съхранение, само ако е извършена проверка в пощенската станция от ТП на НОИ;

➤ С новосъздадената ал. 6 (в сила от 01.04.2015 г.) е поставено ограничително условие при изплащане на пенсия на упълномощено лице чрез изрично пълномощно без нотариална заверка на подписа, съгласно което това може да се извърши само от пощенската станция, в чиито изплащателни документи (файлове) е включен пенсионерът;

➤ Промените (в сила от 01.04.2015 г.) в чл. 65 и чл. 66 са във връзка с изплащане на пенсиите по електронен изплащателен картон и възможността пенсията да се получава от всяка пощенска станция. Заявлението за промяна на адреса на получаване на пенсията може да се подава и по електронен път – с ЕГН/ЛНЧ и персонален идентификационен код (ПИК) или с квалифициран електронен подпис (КЕП);

➤ С направените изменения в чл. 67, ал. 1 и чл. 70, ал. 1 се регламентира възможността заявленията от лицата (за изплащане на пенсия по банков път и за изплащане на пенсия на починал пенсионер на наследниците) да се подават и по електронен път, подписани с персонален идентификационен код и ЕГН/ЛНЧ или с квалифициран електронен подпис;

➤ Разпоредбата на чл. 85, ал. 1, т. 5 е отменена, тъй като удръжки за погасяване на заеми, отпуснати от банки, не се извършват от НОИ;

➤ С промяната на чл. 88 е уточнен начинът за определяне дохода на пенсионера при преценяване размера на удръжката по чл. 85, ал. 1, т. е. не се разглежда поотделно всяка пенсия/добавка като самостоятелен доход, а се взема като обща сума;

➤ С изменението на чл. 89 е регламентирано, че удостоверението за вида, размера и срока на получавана пенсия и добавките към нея, както и направените удръжки се издава само след представяне на заявление от пенсионера, което може да бъде подадено и по електронен път, подписано с персонален идентификационен код и ЕГН/ЛНЧ или с квалифициран електронен подпис;

➤ Изменена е ал. 6 на чл. 92. Промяната е във връзка с подписаното Споразумение между НОИ и „Български пощи“ ЕАД, с което е уреден редът за обмен на информацията за изплащане на пенсиите по електронен изплащателен картон чрез пощенските станции.

7. Постановление № 52 от 9 март 2015 г. за изменение на Наредбата за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица (ДВ, бр. 20 от 17.03.2015 г., в сила от 01.01.2015 г.).

➤ Разпоредбата на чл. 1, ал. 4 е изменена. Новият текст регламентира подаване на заявление за отпускане на ПОБ на основание чл. 54а от КСО или чл. 230/чл. 231 от ЗОВСРБ в избрано от лицето ТП на НОИ, без оглед на постоянния или настоящия му адрес. В това териториално поделение се създава и съхранява хартиеното досие на лицето;

➤ Извършени са промени в разпоредбите на чл. 11 и чл. 15, регламентиращи документите и реда за изплащане на ПОБ. В тази връзка е отменено приложение № 4 – декларация за банковата сметка за изплащане на парично обезщетение за безработица;

➤ Направени са изменения (в сила от 21.03.2015 г.) в приложения № 1, 3, 5 и 6, в съответствие с промените в КСО. Данните за личната банкова сметка за изплащане на ПОБ вече се попълват от лицето в декларативната част на заявленията. Промяната в личната банкова сметка се удостоверява с подаване на декларация за промяна в обстоятелствата (приложение № 5). В заявлението за отпускане на ПОБ на основание чл. 230 и/или чл. 231 от ЗОВСРБ към прилаганите от лицето документи е добавено удостоверение за настоящ адрес, с което се доказва адресна регистрация в населеното място, където е преместен военнослужещият.

8. Инstrukция за изменение и допълнение на Инstrukция № 5 от 2005 г. за приемане и съхраняване на разплащателните ведомости на прекратени осигурители без правоприменик (ДВ, бр. 6 от 23.01.2015 г., в сила от 27.01.2015 г.).

➤ Съгласно изменението на чл. 5, ал. 7, т. 2 отпадна възможността физически лица да предават разплащателни ведомости и трудовоправни документи, които се съхраняват от тях след прекратяването на осигурителя;

➤ На базата на изменението на ал. 8 от същия член и допълнението в чл. 21 се въведе изискване за нотариално заверено пълномощно, когато се предават ведомости от името на осигурителя и се подписва приемателно-предавателен протокол като гаранция, че приносителят на ведомости действително е упълномощено от осигурителя лице за извършване на тези действия. Нотариално заверено пълномощно се изисква и в случаите, когато се предават ведомости на починал едноличен търговец, собственик на търговско дружество или самоосигуряващо се лице от негов наследник, упълномощен от останалите наследници;

➤ Съгласно новата ал. 10 разплащателни ведомости и документи, удостоверяващи осигурителен стаж и доход, не се приемат, ако не са оформени и подписани съгласно действащия към датата на съставянето им ред;

➤ Създадена е нова ал. 2 в чл. 19. Приемателната комисия в ТП на НОИ може да откаже приемането на документацията, когато няма доказателства за прекратяване на дейността на осигурителя без правоприменик, както и когато са включени документи за осигурители (работодатели), за които няма доказателства, че правоприменик е осигурителят, за който се предават документите. В този случай председателят на комисията дава писмени указания до осигурителя или неговия представител, като се посочва какви документи допълнително следва да се представят и срок за представянето им.

9. Други промени с отражение върху размера на пенсиите и за определяне на нови размери на минималната работна заплата за страната.

➤ Постановление на Министерския съвет № 49 от 06 март 2015 г. за одобряване на допълнителен трансфер по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2015 г. (ДВ, бр. 18 от 10.03.2015 г.).

С постановлението се одобри допълнителен трансфер в размер 50 000 000 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2015 г. за еднократно изплащане на допълнителна сума към пенсиите за м. април 2015 г. Допълнителната сума е в размер 40 лв. и се изплаща на пенсионери, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях за м. април 2015 г. е в размер до 286,00 лв. включително.

➤ Постановление на Министерския съвет № 53 от 12 март 2015 г. за одобряване на допълнителен трансфер по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2015 г. (ДВ, бр. 21 от 20.03.2015 г.).

С постановлението се одобри допълнителен трансфер в размер 562 560 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2015 г. за разплащане на извършените разходи по предоставените дейности и услуги на правоимащите лица по чл. 4, т. 3 от Закона за ветераните от войните и по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите.

➤ Постановление на Министерския съвет № 130 от 28 май 2015 г. за определяне на нов размер на социалната пенсия за старост (ДВ, бр. 40 от 02.06.2015 г.).

С постановлението се определи от 1 юли 2015 г. нов размер на социалната пенсия за старост – 115,15 лв. месечно. В размера на социалната пенсия за старост е включено и осъвременяването ѝ за 2015 г. съгласно чл. 100 от Кодекса за социално осигуряване.

➤ Постановление на Министерския съвет № 139 от 4 юни 2015 г. за определяне нови размери на минималната работна заплата за страната (ДВ, бр. 42 от 09.06.2015 г.).

С постановлението се определи:

– от 1 януари 2015 г. нов размер на минималната месечна работна заплата за страната 360 лв. и на минималната часова работна заплата 2,20 лв. при нормална продължителност на работното време 8 часа и при 5-дневна работна седмица;

– от 1 юли 2015 г. нов размер на минималната месечна работна заплата за страната 380 лв. и на минималната часова работна заплата 2,21 лв. при нормална продължителност на работното време 8 часа и при 5-дневна работна седмица.

Размерът на минималната месечна работна заплата се определи за пълен работен месец.

➤ Постановление на Министерския съвет № 181 от 16 юли 2015 г. за одобряване на допълнителен трансфер по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2015 г. (ДВ, бр. 56 от 24.07.2015 г.).

С Постановлението се одобри допълнителен трансфер в размер 96 850 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2015 г. за разплащане на извършените разходи по предоставените дейности и услуги на правоимащите лица по чл. 4, т. 3 от Закона за ветераните от войните и по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите.

➤ Постановление на Министерския съвет № 229 от 27 август 2015 г. за одобряване на допълнителен трансфер по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2015 г. (ДВ, бр. 67 от 01.09.2015 г.).

С Постановлението се одобри допълнителен трансфер в размер 291 460 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2015 г. за разплащане на извършените разходи по предоставените дейности и услуги на правоимащите лица по чл. 4, т. 3 от Закона за ветераните от войните и по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите.

➤ Постановление на Министерския съвет № 310 от 11 ноември 2015 г. за одобряване на допълнителен трансфер по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2015 г. (ДВ, бр. 89 от 17.11.2015 г.).

С Постановлението се одобри допълнителен трансфер в размер 51 000 000 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2015 г. за еднократно изплащане на допълнителна сума към пенсиите за м. декември 2015 г. Допълнителната сума е в размер 40 лв. и се изплаща на пенсионери, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях за м. декември 2015 г. е в размер до 300,00 лв. включително.

➤ Постановление на Министерския съвет № 362 от 17 декември 2015 г. за одобряване на допълнителен трансфер по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2015 г. (ДВ, бр. 101 от 22.12.2015 г.).

С Постановлението се одобри допълнителен трансфер в размер 326 461 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2015 г. за разплащане на извършените разходи по предоставените дейности и услуги на правоимащите лица по чл. 4, т. 3 от Закона за ветераните от войните и по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите.

СОЦИАЛНООСИГУРИТЕЛНИ ПРОГРАМИ НА ДОО

Държавното обществено осигуряване предоставя финансова защита на лицата, засегнати от социалните рискове болест, инвалидност, старост, безработица и др. Социалноосигурителните обезщетения са предназначени да компенсират загубата на доход от труд поради настъпването на даден риск. Осигурителните права на лицата се обезпечават чрез натрупаните средства от законоустановени осигурителни вноски във фондовете на ДОО.

Държавното обществено осигуряване предоставя, при съблюдаване на определени изисквания за осигурително участие и други критерии, обезщетения и помощи на загубилите доходи при временна или трайна, пълна или частична загуба на работоспособност.

От деветте включени в Конвенция № 102 на МОТ осигурителни риска: (1/ болест; 2/ инвалидност; 3/ майчинство; 4/ отглеждане на дете; 5/ трудова злополука и професионално заболяване; 6/ старост; 7/ смърт на наследодател или загуба на издържащ член на семейството; 8/ безработица; 9/ медицински услуги и здравеопазване), чрез държавното обществено осигуряване под управлението на Националния осигурителен институт се администрират осем осигурени социални риска. Обслужването на деветия осигурителен риск, свързан със здравеопазването и медицинските услуги, се извършва от Националната здравноосигурителна каса.

За посочените осигурителни рискове са формирани съответни социалноосигурителни програми в държавното обществено осигуряване. Те са свързани с отпускането и изплащането на пенсии, обезщетения и помощи във връзка с:

- пенсионното осигуряване за старост, инвалидност и смърт на наследодател;
- изплащане на пенсии, несвързани с трудова дейност;
- осигуряване за временна неработоспособност при болест, раждане, осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст и отглеждане на дете;
- осигуряване за трудова злополука и професионална болест;
- осигуряване за безработица.

От социалноосигурителните програми на ДОО се изплащат:

- Пенсии за осигурителен стаж и възраст, инвалидност поради общо заболяване, инвалидност поради трудова злополука и професионална болест, наследствени, социални за старост, социални за инвалидност, гражданско-инвалидни, военно-инвалидни, персонални;
- Обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване, бременност и раждане, осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст, отглеждане на дете и безработица;
- Помощи за профилактика и рехабилитация, инвалидност поради общо заболяване и при смърт на осигурено лице.

За европейските граждани, които пребивават или се придвижват и работят в границите на ЕС, за работодателите, длъжащи осигурителните вноски, се прилагат разпоредбите на Европейския съюз относно координацията на социалната сигурност, чиито правила непрекъснато се адаптират към промените в социалната и правната сфера. С новите регламенти (ЕО) № 883/2004 и (ЕО) № 987/2009, освен улесняването на мобилността на работниците, засилването ролята на административното сътрудничество и поэтапно преминаване към електронен обмен на данни между институциите, се подобрява и защитата на лицата, които се движат в рамките на Европа.

Националният осигурителен институт е компетентната българска институция и служба за връзка по прилагане разпоредбите на регламентите и международните договори в областта на социалното осигуряване и социалната сигурност по отношение на:

- Паричните обезщетения за болест, майчинство и помощите при смърт;
- Паричните обезщетения за безработица;
- Пенсии за старост, инвалидност и наследствените пенсии.

Двустранните споразумения по общественно осигуряване не засягат националната система за осигуряване и разпоредбите, указващи кои лица подлежат на осигуряване, размерите на паричните обезщетения, при какви условия и за какъв период се предоставят. Тези въпроси се уреждат от съответното национално законодателство. За всеки, който работи в друга държава, е от значение да не остане лишен от правото да се осигурява и да получава краткосрочни и дългосрочни обезщетения при настъпване на даден осигурителен риск. Но важно е също да не бъде задължен да се осигурява едновременно по законодателствата на двете страни.

Към края на 2015 г. действат 10 двустранни международни договора за социално осигуряване и едно междуправителствено споразумение за изплащане на пенсиите, отпуснати в България на лица, живеещи на територията на Република Турция. Спогодбите с държави-членки на ЕС, сключени и влезли в сила преди 1 януари 2007 г., от датата на членството на България в Европейския съюз се заменяха от регламентите на ЕС в отношенията между България и съответната друга държава-членка, както и с държавите от Европейското икономическо пространство (Норвегия, Исландия и Лихтенщайн) и Швейцария.

ПЕНСИИ

1. Пенсии за трудова дейност

1.1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст

Основният вид пенсия, който се отпуска по нашето законодателство и заема най-висок дял в разходите на ДОО за пенсии, е за осигурителен стаж и възраст (ОСВ).

А. Пенсии за осигурителен стаж и възраст – стандартна пенсионна възраст

Критериите за придобиване право на пенсия са два:

- навършена пенсионна възраст;
- придобит осигурителен стаж.

През 2015 г. *мъжете*, осигурени при условията на трета категория труд, придобиват право на пенсия с навършена възраст *63 години и 8 месеца* и наличие на *38 години осигурителен стаж*, а *жените* – с навършена възраст *60 години и 8 месеца* и наличие на *35 години осигурителен стаж* (§ 6б, ал. 2 от ПЗР на КСО).

Таблица № 1 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст (чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО) за периода 2013 – 2015 г.

Година	Възраст		Осигурителен стаж	
	Мъже	Жени	Мъже	Жени
2013	63 г. 8 м.	60 г. 8 м.	37 г. 8 м.	34 г. 8 м.
2014	63 г. 8 м.	60 г. 8 м.	37 г. 8 м.	34 г. 8 м.
2015	63 г. 8 м.	60 г. 8 м.	38 г.	35 г.

В случай че лицата *не отговарят на горепосочените условия*, те придобиват право на пенсия при наличие на не по-малко от *15 години действителен осигурителен стаж* и навършена възраст *65 години и 8 месеца* за двата пола (§ 6б, ал. 2 от ПЗР на КСО).

Минималният размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1 от КСО (с пълен осигурителен стаж) за периода 01.01.2015 - 30.06.2015 г. е *154,50 лв.*, а от 01.07.2015 г. е *157,44 лв.* *Минималният размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 3 от КСО* (с непълен осигурителен

стаж) за периода 01.01.2015 - 30.06.2015 г. е *131,33 лв.*, а от 01.07.2015 г. – *133,82 лв.* (85% от минималния размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1).

Максималният размер на получаваните една или повече пенсии, отпуснати до 31.12.2018 г. без добавките към тях, се определя считано от 1 юли на всяка календарна година в размер 35% от максималния осигурителен доход за същата календарна година, определен със ЗБДОО. За периода 01.01.2015 - 30.06.2015 г. максималният размер е 840 лв. (35% от 2 400 лв.), а от 01.07.2015 г. – 910 лв. (35% от 2 600 лв.).

Б. Пенсии за осигурителен стаж и възраст – ранно пенсиониране

Учители

Учителите придобиват право на срочна пенсия за ранно пенсиониране в намален размер, изплащана от Учителския пенсионен фонд, три години по-рано от възрастта им по чл. 68, ал. 1 от КСО и учителски осигурителен стаж *30 години и 8 месеца за мъжете и 25 години и 8 месеца за жените (§ 5, ал. 1 от ПЗР на КСО)*. *Срочната пенсия за ранно пенсиониране* се изплаща до навършване на възрастта им по чл. 68, ал. 1 от КСО, след което се изплаща пенсия в пълен размер от фонд „Пенсии” на ДОО.

Учителите, които са придобили право на учителска пенсия за ранно пенсиониране, но не са се възползвали от него и се пенсионираат при условията на чл. 68, ал. 1-2, получават *пенсия в пълен размер* от фонд „Пенсии” и *добавка* от Учителския пенсионен фонд.

Учителите, които имат изискуемия осигурителен стаж за придобиване право на учителска пенсия за ранно пенсиониране, но се пенсионираат след навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО, получават *срочна пенсия в пълен размер* от Учителски пенсионен фонд до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО, след което пенсията им се изплаща от фонд „Пенсии”.

Военнослужещи

Военнослужещите по Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ, държавните служители по Закона за Министерството на вътрешните работи, Закона за специалните разузнавателни средства и по Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража, държавните служители по чл. 11 от Закона за пощенските услуги, държавните служители, осъществяващи дейността по охрана на съдебната власт по чл. 391 от Закона за съдебната власт, следователите и младши следователите, държавните служители от Държавна агенция „Национална сигурност” придобиват право на пенсия *при освобождаване от служба, независимо от възрастта им*, ако имат *27 години общ осигурителен стаж*, две трети (*18 години*) от който да са действително изслужени на съответните длъжности по посочените закони. Тези лица, прослужили *15 години* на длъжности от летателния състав, парашутистите, екипажите на подводните съдове и водолазния състав, придобиват право на пенсия *при освобождение от служба, независимо от възрастта им*.

Служителите в Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението” на МВР, изпълняващи някои от дейностите по чл. 17, ал. 2, т. 6 от Закона за МВР, придобиват право на пенсия, при прекратяване на правоотношението, независимо от възрастта им, при *27 години общ осигурителен стаж*, от които две трети (*18 години*) действително изслужени в системата на гражданска защита, или ако са прослужили *15 години* на длъжност „водолаз”.

Балерини, балетисти и танцьори

Балерините, балетистите и танцьорите в културни организации придобиват право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, *независимо от възрастта им*, ако имат *25 години осигурителен стаж* на тези длъжности (чл. 69а от КСО).

Работещи при условията на I-ва и II-ра категория труд

Работилите *10 години* при условията на *I категория труд* или *15 години* при условията на *II категория труд* могат да се пенсионираат, ако имат навършена нормативно определената възраст за ранно пенсиониране за календарната година в зависимост от пола и категорията на положения труд и отговарят на изискванията за сбор от осигурителен стаж и възраст. До 31 декември 2015 г. включително, лицата, които са работили при тежки и вредни условия на труд, придобиват право на пенсия за осигурителен стаж и възраст от ДОО по реда на § 4 от ПЗР на

КСО. От 1 януари 2016 г. правилата за придобиване право на пенсия от ДОО на лицата, работещи при условията на първа и/или втора категория труд са уредени в новосъздадения чл. 69б от Кодекса за социално осигуряване.

Таблица № 2 : Условия за придобиване право на пенсия по § 4 от ПЗР на КСО за периода 2013 – 2015 г.

Година	Възраст				Осиг. стаж (мъже и жени)		Точки (сбор от стаж и възраст)	
	I кат. труд		II кат. труд		I кат. труд	II кат. труд	Мъже	Жени
	Мъже	Жени	Мъже	Жени				
2013	52 г. 8 м.	47 г. 8 м.	57 г. и 8 м.	52 г. 8 м.	10	15	100	94
2014	52 г. 8 м.	47 г. 8 м.	57 г. и 8 м.	52 г. 8 м.	10	15	100	94
2015	52 г. 8 м.	47 г. 8 м.	57 г. и 8 м.	52 г. 8 м.	10	15	100	94

Забележка: Работилите 10 години в трудова среда, визирана в чл. 104, ал. 3 от КСО, могат да се пенсионират, ако имат 90 точки и навършена възраст – 47 години за жените и 52 години за мъжете. Ако трудовият договор на тези лица е прекратен на основание чл. 328, ал. 1, т. 1 и 2 от КТ, могат да се пенсионират на 45-годишна възраст и сбор от осигурителен стаж и възраст 90 точки.

До 31 декември 2015 г. включително работниците, инженерно-техническите специалисти и ръководните служители до ръководител на участък включително, *заети на работа под земята* в подземните рудници, в подземните геологопроучвателни и хидротехнически обекти, в тунелното и подземното минно строителство, които имат *10 години осигурителен стаж*, положен в тези условия (чл. 104, ал. 3 от КСО), могат да се пенсионират преди навършване на възрастта по чл. 68, при условие че имат сбор от възрастта и осигурителен стаж 90 и 52-годишна възраст за мъжете и 47 годишна възраст за жените. (§ 4, ал. 2 от ПЗР на КСО) От 31 декември 2015 г. възрастта се увеличава от първия ден на всяка следваща календарна година с по 2 месеца до достигане на 55-годишна възраст за мъжете и за жените.

До 31 декември 2015 г. включително, ако трудовият договор на лицата, които работят при условията на чл. 104, ал. 3, бъде прекратен на основание чл. 328, ал. 1, т. 1 и 2 от Кодекса на труда, могат да се пенсионират не по-рано от навършване на 45-годишна възраст, ако имат сбор от осигурителен стаж и възраст 90 и 10 години осигурителен стаж, положен при тези условия. (§ 4, ал. 3 от ПЗР на КСО). От 31 декември 2015 г. възрастта се увеличава от първия ден на следващата календарна година с по 2 месеца до достигане на 50-годишна възраст за мъжете и за жените. В случай че лицето е упражнило правото на пенсия при тези условия, то не може да сключва трудов договор за работа при условията на първа категория труд до навършване на възрастта му по т. 1 или по чл. 168, ал. 1, т. 1 от КСО.

1.2. Пенсии за инвалидност

Осигурените лица имат право на пенсия за инвалидност поради общо заболяване или трудова злополука и професионална болест при доказана пълна или частична загуба на работоспособност завинаги или за продължително време и при наличие на придобит осигурителен стаж.

Пенсия за инвалидност поради общо заболяване се отпуска при 50 и над 50 на сто трайно намалена работоспособност /вид и степен на увреждане. Задължително условие е и наличието на осигурителен стаж, придобит до датата на инвалидизирането, а за слепите по рождение и за ослепелите преди постъпване на работа – до датата на заявлението за пенсия, според навършената възраст, както следва:

- до 20-годишна възраст и за слепите по рождение и за ослепелите преди постъпването им на работа – независимо от продължителността на осигурителния стаж;

- до 25 годишна възраст – една година;
- до 30 годишна възраст – три години;
- над 30 годишна възраст – пет години;
- инвалидите по рождение и инвалидите с придобита инвалидност до постъпването на работа – една година.

Пенсиите за инвалидност поради общо заболяване се отпускат за срока на инвалидността, определен в експертното решение на ТЕЛК /НЕЛК, с изключение на пенсиите на лицата, навършили възрастта по чл. 68 от КСО, които се отпускат пожизнено.

Минималният размер на пенсията за инвалидност поради общо заболяване за 2015 г., се определя в процент от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО и в зависимост от намалената работоспособност /вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 3 : Минимални размери на пенсията за инвалидност поради общо заболяване за 2015 г.

Период /Намалена работоспособност	Размер	
от 01.01.2015 до 30.06.2015 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	177,68 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(105% от ОСВ)	162,23 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(85% от ОСВ)	131,33 лв.
от 01.07.2015 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	181,06 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(105% от ОСВ)	165,31 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(85% от ОСВ)	133,82 лв.

Този вид пенсия не се отпуска, възобновява или възстановява на получаващите пенсия за осигурителен стаж и възраст. С факта на пенсионирането им с пенсия за осигурителен стаж и възраст те вече са обезщетени за намалената им работоспособност след навършване на законово определената възраст.

Осигурените, загубили 50 и над 50 на сто от работоспособността си поради трудова злополука или професионална болест, имат право на пенсия за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест независимо от продължителността на осигурителния стаж.

Минималният размер на пенсията за трудова злополука и професионална болест се определя в процент от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО и в зависимост от намалената работоспособност /вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 4 : Минимални размери на пенсията за трудова злополука и професионална болест за 2015 г.

Период /Намалена работоспособност	Размер	
от 01.01.2015 до 30.06.2015 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(125% от ОСВ)	193,13 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	177,68 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(минимален размер на пенсия за ОСВ)	154,50 лв.
от 01.07.2015 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(125% от ОСВ)	196,80 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	181,06 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(минимален размер на пенсия за ОСВ)	157,44 лв.

Пенсиите за трудова злополука и професионална болест също се отпускат за срока на инвалидността, определен в експертното решение на ТЕЛК /НЕЛК с изключение на пенсиите на лицата, навършили възрастта по чл. 68 от КСО, които се отпускат пожизнено.

2. Пенсии, несвързани с трудова дейност

По силата на Кодекса за социално осигуряване се отпускат и пенсиите, които не са свързани с трудова дейност и осигурително участие. Те имат подчертано социален характер и не са осигурително плащане. Въпреки това, поради периодичността на получаването им и добре развитата и работеща административна система на НОИ на територията на страната тези пенсии успешно се обслужват от основната осигурителна институция и така се спестяват обществени разходи.

Пенсиите, несвързани с трудова дейност, не могат да преминават в наследствени. Със смъртта на носителя на правото на пенсия те се прекратяват (с изключение на пенсиите за военна инвалидност, които могат да преминават в наследствени). Финансирането на нетрудовите пенсии е за сметка на държавния бюджет.

Отличаващите особености на пенсиите, несвързани с трудова дейност, са следните:

- *Пенсия за военна инвалидност* се отпуска на лица, които са загубили работоспособността си поради това, че са заболели или пострадали през време или по повод на наборната военна служба, службата в запаса или в резерва. Право на такава пенсия имат и лица, пострадали при оказване съдействие на въоръжените сили;
- Лицата, загубили работоспособността си поради това, че са заболели или пострадали при изпълнение на граждански дълг или случайно от органите на властта при изпълнение на служебните задачи на тези органи, имат право на *пенсия за гражданска инвалидност*;
- *Социална пенсия за старост* могат да получат лицата, навършили 70-годишна възраст, когато годишният доход на член от семейството към датата на навършване на възрастта е по-малък от сбора на гарантирания минимален доход, установен за страната през последните 12 месеца;
- Право на *социална пенсия за инвалидност* имат лица, навършили 16-годишна възраст, с трайно намалена работоспособност /вид и степен на увреждане повече от 71 на сто. Отпуснатите след 31.12.2014 г. нови социални пенсии за инвалидност не могат да се получават заедно с друг вид пенсия;
- Министерският съвет по определени от него условия и ред в изключителни случаи може да отпуска *персонални пенсии* на лица, по отношение на които не са налице някои от изискванията за придобиване право на пенсия по КСО. Пенсиите се отпускат с решение на Министерския съвет по предложение на министъра на труда и социалната политика, съгласувано с министъра на финансите. Лица, на които могат да се отпуснат персонални пенсии, са:
 - деца без право на наследствена пенсия от починал родител;
 - жени, навършили възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО, които са родили и отгледали пет и повече деца до навършване на 18-годишната им възраст;
 - лица, навършили възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО, които са *полагали грижи* в продължение на *повече от 10 години за инвалиди* – членове на техните семейства, постоянно нуждаещи се от чужда помощ.

За отпускането на тези пенсии е въведено едно допълнително изискване – годишният доход на член от семейството на лицата да е по-малък от сбора на гарантирания минимален доход, установен за страната през последните 12 месеца преди искането на пенсия.

- От 01.01.2013 г. *пенсии за особени заслуги* не се отпускат по КСО, но продължава изплащането на отпуснатите до тази дата.

Размерът на социалната пенсия за старост, като измерител за другите пенсии, несвързани с трудова дейност, се определя от Министерския съвет по предложение на МТСП и НОИ. Пенсиите за военна инвалидност, гражданска инвалидност и социалната пенсия за

инвалидност се определят в процент от социалната пенсия за старост в зависимост от намалената работоспособност на лицата.

Минималните размери на пенсиите, несвързани с трудова дейност, през 2015 г. са както следва:

- Социална пенсия за старост (СПС) – за периода 01.01.2015 - 30.06.2015 г. е 113 лв., а от 01.07.2015 г. – 115,15 лв.
- Пенсия за военна инвалидност в процент от социалната пенсия за старост и в зависимост от намалената работоспособност /вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 5 : Размер на пенсията за военна инвалидност за 2015 г.

Период /Намалена работоспособност	Редници и сержанти		Офицери	
от 01.01.2015 до 30.06.2015 г.:				
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	169,50 лв.	(160% от СПС)	180,80 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	158,20 лв.	(150% от СПС)	169,50 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	129,95 лв.	(120% от СПС)	135,60 лв.
от 01.07.2015 г.:				
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	172,73 лв.	(160% от СПС)	184,24 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	161,21 лв.	(150% от СПС)	172,73 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	132,42 лв.	(120% от СПС)	138,18 лв.

- Пенсия за гражданска инвалидност в процент от социалната пенсия за старост и в зависимост от намалената работоспособност /вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 6 : Пенсия за гражданска инвалидност за 2015 г.

Период /Намалена работоспособност	Размер	
от 01.01.2015 до 30.06.2015 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	169,50 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	158,20 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	129,95 лв.
от 01.07.2015 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	172,73 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	161,21 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	132,42 лв.

- Социална пенсия за инвалидност в зависимост от намалената работоспособност / вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 7 : Социална пенсия за инвалидност за 2015 г.

Период /Намалена работоспособност	Размер	
от 01.01.2015 до 30.06.2015 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(120% от СПС)	135,60 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(110% от СПС)	124,30 лв.
от 01.07.2015 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(120% от СПС)	138,18 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(110% от СПС)	126,67 лв.

Съгласно промените в Кодекса за социално осигуряване, направени с приемането на Закона за бюджета на държавно общество осигуряване за 2015 г., пенсия в размер на 25 на сто от социалната пенсия за инвалидност, изплащана към друг вид пенсия/и, на която имат право

лицата над 16-годишна възраст с повече от 71% намалена работоспособност, от 1 януари 2015 г. не се отпуска. Тази пенсия, която е в размер на 31 лв. при намалена работоспособност от 71 до 90 на сто и 33 лв. при намалена работоспособност над 90 на сто, ще продължава да се получава в определения им размер до изтичане на срока, за който е отпусната.

➤ *Персонална пенсия* (90% от СПС) – за периода 01.01.2015 - 30.06.2015 г. размерът е 101,70 лв., а от 01.07.2015 г. – 103,64 лв.

3. Наследствени пенсии

Наследниците на осигурено лице или пенсионер имат право на наследствена пенсия при определени условия. На наследниците се отпуска наследствена пенсия спрямо вида на получаваната от наследодателя лична пенсия или от тази, на която би имал право. *Условията за отпускане* и получаване на наследствена пенсия са следните:

➤ *Децата* имат право на наследствена пенсия до 18-годишна възраст, а след навършването ѝ, ако учат – за срока на обучението, но не по-късно от навършването на 26-годишна възраст, както и над тази възраст, ако са инвалидизирани до 18, съответно до 26-годишна възраст;

➤ *Преживелият съпруг/ съпруга* има право на наследствена пенсия пет години порано от възрастта му по чл. 68, ал. 1 от КСО или преди тази възраст, ако е неработоспособен;

➤ *Родителите* имат право на наследствена пенсия от децата си, ако са навършили общата възраст за придобиване право на пенсия и не получават лична пенсия;

➤ *Родителите на лицата, починали по време на наборна военна служба*, имат право на наследствена пенсия независимо от възрастта им.

Наследствената пенсия се определя в процент от полагащата се лична пенсия на наследодателя според броя на наследниците: при един – 50%; при двама – 75%; при трима и повече наследници – 100%. Отпуска се общо на всички правоимащи и се разпределя поравно между тях.

Минималният размер на наследствената пенсия не може да бъде по-малък от 75% от минималния размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1 от КСО. За периода 01.01.2015 - 30.06.2015 г. нейният размер е 115,88 лв., а от 01.07.2015 г. – 118,08 лв.

4. Добавки към пенсиите

Към пенсиите се изплащат различни добавки, които не са свързани пряко с трудовата дейност или осигурителното участие на лицата. Имат социално-защитен или компенсаторен характер. Получават се на основание изрични разпоредби в КСО, други закони или правното основание се намира в нормативен акт на Министерския съвет. Съгласно действащото законодателство през 2015 г. към пенсиите се отпускат и изплащат *следните видове добавки*:

➤ *Добавка за чужда помощ* по чл. 103 от КСО – пенсионерите с трайно намалена работоспособност /вид и степен на увреждане над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ, получават към определената им пенсия добавка в размер 75% от социалната пенсия за старост. За периода 01.01.2015 - 30.06.2015 г. той е 84,75 лв., а от 01.07.2015 г. – 86,36 лв.

➤ *Вдовишка добавка* по чл. 84 от КСО – добавка в размер 26,5% от пенсията или сбора от пенсиите, които е получавал починалият съпруг /съпруга. Когато починалият не е получавал пенсия, добавката се определя от пенсията или от сбора от пенсиите, на които той е имал право.

➤ *Добавка по Указ 1611 от 1985 г.* Получава се от лицата, пострадали в Отечествената война, с трета група инвалидност (от 50 до 71 на сто трайно намалена работоспособност), които имат отпусната пенсия за военна инвалидност или пенсия за трудова злополука. Право на тази добавка имат и получаващите наследствена пенсия за

загинали в Отечественната война. Размерът на добавката е 50% от СПС, а именно за периода 01.01.2015 - 30.06.2015 г. е 56,50 лв., а от 01.07.2015 г. – 57,58 лв.

➤ *Добавка на ветераните от войните* (чл. 5 от Закона за ветераните от войните). Ветераните от войните получават към пенсията си добавка в размер на социалната пенсия за старост. За периода 01.01.2015 - 30.06.2015 г. СПС е 113 лв., а от 01.07.2015 г. – 115,15 лв. В същия размер е и *добавката по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на българските граждани*, която се изплаща към пенсиите за трудова дейност на тези лица.

➤ *Добавка на лица, които са били в затвори, трудововъзпитателни общежития, лагери и места за задържане* (чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица). *Месечната добавка към пенсиите по чл. 9 от ЗПГРРЛ* е в размер от 30 до 50% от средната пенсия за ОСВ за предходната година, в зависимост от вида на репресията и продължителността ѝ.

Има и добавки, които вече не се отпускат, но продължават да се изплащат. По силата на изричен текст от ПЗР на КСО добавките към пенсиите, получавани към момента на влизане в сила на кодекса, отпуснати по отменени закони, продължават да се изплащат на правоимащите лица. Това са *добавките за миньори* и *добавките за навършилите съответно 75- и 80-годишна възраст лица*.

5. Средни показатели за пенсиите към 31 декември 2015 г. по пол и възрастови групи

При изчисляването на средните показатели за пенсиите е включен броят на пенсиите, които се отпускат и изплащат по българското законодателство, по европейски регламенти, международни договори и спогодби, както и по споразумението на нашата страна с Република Турция.

5.1. Брой на пенсиите

Броят на пенсиите, изплащани към 31 декември 2015 г., е 2 644 808. Спрямо предходната година е отчетено понижение с 0,9%, или с 23 896 бр. по-малко (2 668 704 бр. за 2014 г.). Освен всички първи пенсии, които са 2 178 123 бр., тук се включват и пенсиите, получавани като втора (460 136 бр.), трета или четвърта (6 549 общ брой). Делът на личните пенсии от общия брой на пенсиите през 2015 г. е 95,3%, което е нарастване с 0,1% спрямо 2014 г., докато делът на наследствените пенсии е 4,7%, при 4,8 през 2014 г. Мъжете получават 42% от броя на пенсиите, а жените – 58%.

Броят на *новоотпуснатите лични и наследствени пенсии* през 2015 г. е 128 761, като броят им спрямо 2014 г. (141 079 бр.) е намалял с 12 318 пенсии, което се дължи основно на намаления с 50,6% брой на новоотпуснатите пенсии, изплащани като втори (20 949 бр.). Според поредността на изплащаната пенсия, *новоотпуснатите първи пенсии* са 107 663, което е увеличение с 8 284 бр. спрямо предходната година (99 379 бр. за 2014 г.). От тях *пенсиите за инвалидност поради общо заболяване* (лични и наследствени) са 38 308, или техният дял е 35,6%. В това число влизат и отпуснати наследствени пенсии, произтичащи от пенсии по отменени закони, но при запазени наследствени права по тях. Те са се увеличили с 3,8%, или с 1 414 бр. спрямо 2014 г., когато са били 36 894 бр., което се дължи на увеличения брой новоотпуснати наследствени пенсии. В резултат на изменената разпоредба на чл. 74, ал. 2 от КСО, с която се поставя изискване за наличие на определено количество действителен стаж от общия стаж за придобиване право на пенсия, броят на новоотпуснатите лични пенсии за ИОЗ е намалял с 1 034 (3,4%) спрямо 2014 г.

При отпуснатите *първи пенсии за осигурителен стаж и възраст* (лични и наследствени) по чл. 68 от КСО се наблюдава увеличение с 10,3%. Те наброяват 61 434, при 55 684 броя за 2014 г., или с 5 750 повече. Дължи се на *новоотпуснатите лични първи пенсии за осигурителен стаж и възраст* по чл. 68 от КСО, които от 53 954 броя през 2014 г. нарастват

на 59 179 през 2015 г., или с 5 225 повече. Основна причина е задържането на нивото от предходната година на изискуемата пенсионна възраст, необходима за отпускането на този вид пенсия през 2015 г.

Увеличение с 30,4% или с 851 бр. се наблюдава и при отпуснатите първи пенсии за осигурителен стаж и възраст (лични и наследствени) по чл. 69 от КСО – 3 652 бр. (2 801 бр. за 2014 г.). Този ръст се дължи на увеличението с 29,3% или със 751 бр. на новоотпуснатите лични първи пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО – 3 312 бр. (2 561 бр. за 2014 г.). Завишеният им брой е следствие от направените нормативни промени (в сила от 15.08.2015 г.), които дадоха възможност на военнослужещите, полицаите и приравнените на тях лица да се пенсионират без да се изисква освобождаване от служба, съответно уволнение или прекратяване на правоотношението, а също и въведените по-стриктни условия за пенсиониране от началото на 2016 г. за тази категория осигурени лица.

Броят на новоотпуснатите лични пенсии за инвалидност през 2015 г. е 32 501. Той е с 2,8% (930 бр.) по-малко в сравнение с 2014 г. (33 431 бр.). От тях трудовите пенсии за инвалидност (в т.ч. и военноинвалидните) са 29 113, като броят им е с 1 138 пенсии по-малък в сравнение със същите през 2014 г. (30 251 бр.). Към 31 декември 2015 г. се изплащат 382 714 лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване, които заемат 42,9% дял от личните пенсии за инвалидност. Броят им нараства с 4 795 или с 1,3% спрямо 2014 г. (377 919 бр.).

Броят на новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест е 80 (при 99 бр. за 2014 г.), което е намаление с 19,2% спрямо предходната година.

Останалите новоотпуснати 4 079 броя първи пенсии (лични и наследствени) са от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност”, от които най-многобройни са новоотпуснатите лични социални пенсии за инвалидност – 3 302 бр. (3 179 бр. за 2014 г.). През 2015 г. с 50,4% е намалял броят на социалните пенсии за инвалидност, отпуснати до 31.12.2014 г. и изплащани към друг вид пенсия (от 41 334 бр. през 2014 г. на 20 823 бр. през 2015 г.), вследствие на извършените законодателни промени, които не позволяват новите социални пенсии за инвалидност да се получават заедно с друг вид пенсия, поради което се спират. От фонда са отпуснати още 6 пенсии за военна инвалидност, при 5 пенсии през 2014 г., 263 персонални пенсии или с 80 (43,7%) повече от миналата година и 411 социални пенсии за старост, които са с 52 (14,5%) повече от 2014 г.

Към 31 декември 2015 г. се изплащат общо 2 521 579 лични пенсии, като от тях личните пенсии за осигурителен стаж и възраст (в т.ч. лични пенсии за ОСВ по отменени закони и приравнени към този вид) са 1 625 331. Те са с 2 692 бр. по-малко от предходната година (1 628 023 бр. към 31.12.2014 г.).

Личните пенсии за осигурителен стаж и възраст (в т.ч. лични пенсии за ОСВ и лични пенсии за ОСВ – СВОК на ТПК) представляват 64,4% от всички лични пенсии, като от тях (1 623 475 бр.) отпуснатите при непълнен осигурителен стаж пенсии са 88 853 броя (5,5%). Отпуснатите по чл. 69 от КСО (на военнослужещи, полицаи и др. по специален режим на пенсиониране) пенсии са 5,5% или 89 028 бр. От общия брой на личните пенсии за осигурителен стаж и възраст 1,6% са отпуснати на лица, работили при условията на първа категория труд, 4% – на работили при условията на втора и 51,1% – при трета категория. Със смесен осигурителен стаж са 43,3% от личните пенсии.

Общо личните пенсии за инвалидност към 31 декември 2015 г. са 891 469 бр., което представлява 35,4% от всички лични пенсии. Тук се включват пенсиите за инвалидност поради общо заболяване (в т.ч. пенсии за инвалидност поради общо заболяване по отменени закони), за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест, социалните пенсии за инвалидност, както и пенсиите за военна и гражданска инвалидност. От тях с най-голям дял (52,1%) са пенсиите за инвалидност с намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто. Те наброяват 464 662. Пенсиите на лица с намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане над 90 на сто са 28,6%. Останалите 19% са пенсии на лица с намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто. С неуточнена група

инвалидност са 0,3%. Общо личните пенсии за инвалидност намаляват с 15 911 (1,8%) спрямо броя им към 31 декември 2014 г. (907 380 бр.).

От Фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност” към края на 2015 г. са изплатени 501 771 лични пенсии, което е с 19 885 по-малко спрямо броя им към края на 2014 г. (521 656 бр.). Към 31 декември 2015 г. са изплатени 494 029 социални пенсии за инвалидност, от които 48 548 са първи пенсии и 439 075 са изплащани към друг вид пенсия в размер 25% от социалната пенсия за инвалидност. Изплатени са 3 119 социални пенсии за старост, 14 за особени заслуги към държавата и нацията, 1 480 персонални пенсии, 239 за гражданска инвалидност, 2 724 за военна инвалидност и други.

Към края на 2015 г. броят на личните пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест е намалял. Изплатени са 11 763 пенсии или с 5,8% по-малко спрямо броя им в края на 2014 г., когато са били 12 493.

5.2. Брой на пенсионерите

В сравнение с 2014 г., общият брой на пенсионерите за 2015 г. бележи спад. Към 31 декември 2015 г. те наброяват 2 178 123, което е с 0,1%, или с 1 866 по-малко спрямо броя им през 2014 г. (2 179 989). Дължи се главно на понижения брой пенсионери с наследствени пенсии, които от 115 689 през 2014 г. са намалели с 4 497 пенсионера през 2015 г. (111 192 души), или с 3,9%. Намаление се отчита също и при пенсионерите с лични пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от КСО, които от 1 527 877 през 2014 г. са с 1 878 пенсионера по-малко през 2015 г. (1 525 999). Лични първи пенсии са получавали 2 066 931 пенсионери (94,9% от пенсионерската съвкупност), а наследствени – 111 192 (5,1%). В сравнение с предходната година при пенсионерите с лични пенсии е отчетено увеличение с 2 631 души (2 064 300 през 2014 г.), дължащо се основно на нарастването с 1,3% (4 998 бр.) при броя на пенсионерите с лични пенсии за ИОЗ.

Пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване са получавали 2 120 447 пенсионери, а чрез трансфер от Държавния бюджет – останалите 57 676 пенсионери.

Общият брой на пенсионерите с новоотпуснати пенсии (в т.ч. новоотпуснати, постъпили от друг район и възобновени) през 2015 г. е 143 367 (132 963 бр. през 2014 г.). От тях с лични пенсии са 89,5% (126 163 души), а с наследствени – 10,5% (17 203 души). В разпределението на новоотпуснатите пенсии по пол делът е 45,9% мъже и 54,1% жени. Пенсиониралите се през 2015 г. лица са 107 663, което е с 8 284 броя или 8,3% повече спрямо 2014 г. Лични пенсии са отпуснати на 95 666 души, а наследствени пенсии са получили 11 997 лица. Нарастването спрямо предходната година е съответно с 5 178 и с 3 106 броя.

5.3. Разпределение по пол и възрастови групи

Според разпределението по пол в общата съвкупност от 2 178 123 пенсионери се забелязва превес на жените. Съотношението между двата пола е 57,9% жени и 42,1% мъже, а абсолютният им брой е 1 261 625 жени и 916 498 мъже. С лични пенсии са 1 173 223 жени (56,8%) и 893 708 са мъже (43,2%). От получаващите наследствени пенсии делът на жените (79,5%) е значително по-голям от този на мъжете (20,5%), което се дължи на по-ниската изискваща се пенсионна възраст за жените и на тяхната по-висока продължителност на живота.

В съвкупността на пенсионерите, получаващи пенсии от фонд „Пенсии” (за осигурителен стаж и възраст и за инвалидност общо заболяване), които наброяват 2 111 089 души, жените са 1 232 049 (58,4%), а мъжете – 879 040 (41,6%).

Към 31 декември 2015 г. пенсионерите получаващи лични пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от КСО, са 1 533 551 бр. (в т.ч. лични пенсии за ОСВ по отменени закони), от които 600 753 мъже (39,2%) и 932 798 жени (60,8%). В сравнение с броя им в края на 2014 г. (1 536 728) е отчетен спад с 0,2%.

При получаващите *лични пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО* (военнослужещи, полицаи и др. по специален режим на пенсиониране) се наблюдава увеличение с 0,8%. Към 31 декември 2015 г. техният брой е 89 022, или със 732 повече от предходната година (88 290 бр. за 2014 г.). Разпределението по пол показва, че *мъжете са 86 510 (97,2%)*, а *жените – 2 512 (2,8%)*.

През 2015 г. отново е отчетено увеличение на общия брой пенсионери с *лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване* спрямо предходната година – 1,3% ръст (377 581 бр. през 2014 г.). Към 31 декември 2015 г. те наброяват 382 403 (в т.ч. лични пенсии за ИОЗ по отменени закони). При пенсионерите с лични пенсии от този вид делът на жените е 55,5% и е по-голям от този на мъжете – 44,5%.

Относително малка е разликата в броя на пенсионерите по пол при лицата, които получават повече от една пенсия и първата е поради *трудова злополука и професионална болест*. От 9 358 пенсионери *мъжете са 4 644 бр. (49,6%)*, а *жените 4 714 бр. (50,4%)*. При пенсионерите с лични пенсии за ТЗПБ обаче делът на мъжете е 69,7%, а на жените – 30,3%. Дължи се на факта, че в секторите, където са повечето трудови злополуки и професионални заболявания, работят предимно мъже. Обратно е съотношението при наследствените пенсии за ТЗПБ, където съотношението между жени и мъже е в полза на жените. Те преобладават значително с дял от 89,2%, докато мъжете са 10,8%.

Пенсионерите, получаващи пенсии от фонд „*Пенсии, несвързани с трудова дейност*”, са общо 57 676. Делът на *жените* с този вид пенсии е 43,1%, а на *мъжете* – 56,9%. В съвкупността мъжете са повече от жените поради спецификата на много от нетрудовите пенсии (военна инвалидност, гражданска инвалидност), при които правоимащите са предимно мъже.

В *разпределението на пенсионерите по възрастови групи* най-голям дял заемат пенсионерите на *възраст между 65 и 69 години*. Техният дял е 22,4%, а общият им брой е 488 358. Най-много мъже и най-много жени има в същата възрастовата група (23% за мъжете и 22% за жените).

От получаващите *лична пенсия* най-много са пенсионерите на *възраст между 65 и 69 години* – 476 095 души (23%). Групирането по пол показва, че *най-много мъже* (209 084 души или 23,4%) и *най-много жени* (267 011 души или 22,8%) има в *същата възрастова група*.

При получаващите *наследствена пенсия* най-многобройна е групата на лицата *до 44-годишна възраст* – 32 841 души (29,5%), в която се намират всички учащи младежи с право на наследствена пенсия от починал родител. От тях жените са 16 584 бр. (50,5%), а мъжете – 16 257 бр. (49,5%).

При *жените с наследствени пенсии* с най-висок е делът на *60-64-годишните* – 23 795 бр. (26,9%). При *мъжете*, получаващи наследствени пенсии, най-многобройна е групата на *възраст до 44 години* – 16 257 бр. (71,3%).

Броят на *пенсионерите с новоотпуснати първи пенсии* през 2015 г. е 107 663, от които 95 666 лични и 11 997 наследствени. Те бележат увеличение с 8,3% спрямо 2014 г. (99 379 бр.). В общия брой на пенсионерите с новоотпуснати пенсии през 2015 г. *най-много са пенсионерите на възраст 60-64 години* – 44 983 души (41,8%).

От пенсионерите с *новоотпуснати лични пенсии* във възрастовата група *от 60 до 64 години* попадат 42 185 души, или 44,1%. В същата възрастовата група с новоотпуснати лични пенсии са най-много от жените (54,6%) и най-много от мъжете (34,4%).

В структурата на пенсионерите с *новоотпуснати наследствени пенсии* най-голям дял заемат лицата на *възраст от 55 до 59 години* (41,9%). В тази възрастова група попадат най-много от жените (56,6%), а при мъжете най-голяма е група на лицата до 44-годишна възраст (57,2%).

5.4. Средна възраст на пенсионерите

Върху средната възраст на пенсионерите влияние оказват редица фактори като: средна продължителност на живота в България на населението в над пенсионна възраст, нормативно определената възраст за придобиване право на пенсия, средната възраст на пенсионерите с

новоотпуснати пенсии, референтния период на осигурително участие преди пенсиониране в масовия случай и при облекчени изисквания и др.

През 2015 г. нормативно определената възраст за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст за мъжете е 63 години и 8 месеца, а за жените – 60 години и 8 месеца при пълен осигурителен стаж.

Средната възраст на пенсионерите с *лични пенсии* към 31 декември 2015 г. е 69,2 години. В края на 2014 г. тя е била 69,1 години. На мъжете пенсионери средната възраст е 67,9 години, а на жените – 70,3 години. Разликата от 2,4 години в полза на жените е основно поради по-голямата средна продължителност на техния живот. При получаващите *лични пенсии за осигурителен стаж и възраст* средната възраст на пенсионерите е 72,4 години, като при мъжете е 71,5, а при жените – 73,1 години. От тях пенсионираните по чл. 68, ал. 1-3 от КСО са на средна възраст 72,9 години. За мъжете тя е 72,5 години, а за жените – 73,1. За пенсионерите по чл. 69 от КСО средната възраст е значително по-ниска – 64,3 години, съответно 64,3 години при мъжете и 65,0 при жените.

Средната възраст на *пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии* през 2015 г. е 58 години (57,6 години за 2014 г.). Тук се включват пенсионерите, получаващи всички видове пенсии. *Средната възраст* на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии (ефективна възраст на пенсиониране) плавно се покачва, но все още остава сравнително ниска спрямо нормативно определената при масовия случай, за което благоприятства и съществуването на облекчаващи пенсионирането нормативни разпоредби за лицата, обхванати в чл. 69, чл. 69а от КСО, §4 от ПЗР на КСО и др.

Възрастта, на която са се пенсионирали лицата за *осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от КСО* през 2015 г. средно е 62,3 години, мъже – 62,9, жени – 61,8 години. За сравнение, през 2014 г. стойността е 62,1 години (мъже – 62,6 години, жени – 61,5 години). Основните причини за повишението на средната възраст са: увеличеният дял на лицата през годината, които поради недостигащ стаж са се пенсионирали при условията на чл. 68, ал. 3 от КСО и повишаването на изискваният се стаж за придобиване право на пенсия през 2015 г.

Средната възраст на пенсионерите с *новоотпуснати лични пенсии за осигурителен стаж и възраст* по реда на чл. 69 от КСО на бивши военнорслужещи, полицаи, следователи и др. е 50,3 години. Спрямо 2014 г., когато средната възраст за този вид пенсия е била 52,8 години, тя бележи понижение.

При *новоотпуснатите наследствени* пенсии за ОСВ средната възраст на пенсионерите е 57,4 години (за жените – 58,4 години, за мъжете – 47,2 години).

Средната възраст на получаващите лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване през 2015 г. е 59,4 години (59,2 години за 2014 г.). Разпределението по пол показва, че на жените е 60,3 години, или с 2,0 години повече спрямо тази на мъжете (58,3 години). При *новоотпуснатите лични* пенсии средната възраст е 53 години а при *наследствените* – 43,5 години.

По групи намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане средната възраст на лицата с новоотпуснати лични пенсии за ИОЗ е следната:

- с намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане над 90 на сто – 54 години;
- с намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто – 53,2 години;
- с намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто – 52,5 години.

Сравнително по-ниска е *средната възраст* на пенсионерите с *новоотпуснати лични пенсии за инвалидност поради ТЗПБ*. Към 31 декември 2015 г. тя е 46,2 години. Мъжете средно са получили пенсия на 45,8 години, а жените – на 48,8 години. Възрастта на пенсионерите, получаващи *наследствени пенсии* от този вид, средно е 47,4 години. При жените е 54,6 години, а при мъжете – 23,7 години.

5.5. Среден индивидуален коефициент (СИК)

Индивидуалният коефициент (ИК) е важен показател, характеризиращ размера на пенсията, тъй като има възлово участие в пенсионната формула. Индивидуалният коефициент е пряко свързан с дохода, върху който са внесени осигурителните вноски за период от три последователни години от последните 15 години осигурителен стаж до 31 декември 1996 г., и с дохода, върху който са внасяни вноски за периода след тази дата до датата на пенсионирането на лицето. Колкото по-висок е този доход спрямо средния за страната, толкова по-голям е индивидуалният коефициент, а оттам и размерът на пенсията.

Средният индивидуален коефициент на пенсионер за личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст към 31 декември 2015 г. е 1,307. За мъжете е 1,569, а за жените – 1,114. Общо при *новоотпуснатите пенсии* средният индивидуален коефициент е по-нисък – 1,206, като за жените е 1,069, а за мъжете – 1,344.

- С индивидуален коефициент до 1 са 34,8% (564 586) от общия брой лични първи пенсии за осигурителен стаж и възраст (1 620 724). От тях 23,2% (130 760) се получават от мъже, а много по-голямата част 76,8% (433 826) – от жени;
- С коефициент от 1 до 2 са 52,6% или 851 723 пенсионера. От тях мъжете са 47,9% (407 714), а жените – 52,1% (444 009). Тук съотношението между мъжете и жените е много близко, макар и с лек превес на жените;
- Получаваните пенсии с индивидуален коефициент от 2 до 3 са 9,2% (149 298) от личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст. Разпределението по пол е в полза на мъжете - 75,3% (112 394 броя) и жени – 24,7% (36 904 бр.);
- С коефициент от 3 до 4 са 1,8% (29 850) от пенсиите. От тях мъжете са 77,9% (23 251), а жените – 22,1% (6 599);
- Със стойност на индивидуалния коефициент над 4 са 0,3% (5 384) от получаваните лични пенсии за ОСВ. От тях 78,2% (4 209) са на мъже и 21,8% (1 175) са на жени;
- Без индивидуален коефициент (отпуснати в минимален размер) са 1,2% (19 883) от получаваните лични пенсии за ОСВ. Съотношението по пол показва, че 44,7% (8 881) се получават от мъже и 55,3% (11 002) от жени. Запазва се тенденцията за преобладаващия брой на жените в тази група.

Данните показват, че с високи индивидуални коефициенти – над 2, 3 и 4, зад които стоят респективно високи работни заплати или висок осигурителен доход, категорично са мъжете с дял от около 80%. Съществено по-малък е относителният дял на жените с високи индивидуални коефициенти е между 21,8% и 22,1%. Същевременно почти 80% от най-ниските индивидуални коефициенти (със стойност до 1) са на жени.

По категория труд средният индивидуален коефициент на личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст към 31 декември 2015 г. е както следва:

- За работилите при условията на първа категория труд ИК е 1,761. При мъжете е 1,848, а при жените – 1,560. За *новоотпуснатите пенсии* ИК е 2,128 (2,468 за мъжете и 1,333 за жените);
- За втора категория труд средният ИК е 1,437 (мъже – 1,573, жени – 1,261). При *новоотпуснатите пенсии* средният ИК е 1,451 (мъже – 1,483, жени – 1,411);
- За работилите при най-масовата трета категория труд средният ИК е 1,172 (1,471 – мъже и 1,095 – жени). При *новоотпуснатите пенсии* ИК е 1,168 (мъже – 1,336, жени – 1,102).

Средният индивидуален коефициент на личните първи пенсии за *инвалидност поради общо заболяване* е 0,939 (мъже – 1,048; жени – 0,852). С индивидуален коефициент 0,976 са пенсионерите с намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане над 90 на сто, с коефициент 0,949 са пенсионерите със загубена работоспособност от 71 до 90 на сто, а с 0,912 са тези с намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто.

При *новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност поради общо заболяване* средният ИК е 0,915 (мъже – 1,000; жени – 0,819). За пенсионерите с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане над 90 на сто средният ИК е 0,940. С коефициент

0,947 са пенсионерите със загубена работоспособност от 71 до 90 на сто, а с коефициент 0,885 тези с намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто.

На пенсионерите с лични пенсии за *инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* средният ИК е 1,127 (мъже – 1,211; жени – 0,931). Средният индивидуален коефициент на пенсионерите с намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане над 90 на сто е 1,178, от 71 до 90 на сто е 1,145 и от 50 до 70,99 на сто коефициентът е 1,115.

При *новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* средният ИК е 0,881 (мъже – 0,845; жени – 1,072). Според степента на намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане, разпределението е следното: над 90 на сто средният коефициент е 0,897; с коефициент средно 0,790 са пенсионерите със загубена работоспособност от 71 до 90 на сто; 0,915 е СИК при намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто.

Запазва се тенденцията *индивидуалните коефициенти на мъжете да са по-високи от тези на жените*. Заплащането на положения труд, а от тук и на осигурителния доход, зависи от множество фактори, сред които професиите и вида на изпълняваните дейности, в които са били заети жените и мъжете преди пенсиониране, времето прекарано в безработица, времето отдадено на зависими от грижи членове на семейството и др. фактори.

5.6. Среден осигурителен стаж

През 2015 г. нормативно изискваният се осигурителен стаж за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от КСО (в масовия случай) е 38 години за мъжете и 35 години за жените.

Средният осигурителен стаж, превърнат към трета категория труд, към 31 декември 2015 г. при *личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст* е 37,7 години, а при *новоотпуснатите* – 37,5 години. За мъжете той е 43,3, като при *новоотпуснатите* намалява на 39,2 години. При жените е 33,6, като при *новоотпуснатите* се повишава на 35,6 години. *Действителният стаж* при *личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст* е 33,8 години (мъже – 36,0; жени – 32,2), а за *новоотпуснатите* пенсии нараства на 34,4 години (мъже – 34,2; жени – 34,6).

Средният действителен осигурителен стаж на пенсионерите с *лични първи пенсии за ОСВ по чл. 68 от КСО* е 33,9 години, а превърнатият – 37,1 години. За мъжете действителният стаж е 36,5 години, а превърнатият – 42,5 години. При жените средният осигурителен стаж е по-нисък отколкото при мъжете и разликата между действителния и превърнатия стаж е значително по-малка, като стойностите са съответно 32,2 и 33,5 години. При *новоотпуснатите пенсии* действителният стаж е 34,6 години (при мъжете и при жените), а превърнатият – 36,9 години.

Средният осигурителен стаж на пенсионерите с лични първи пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО е 32,5 години действителен, а превърнатият – 48,4 години. Значително по-голяма е разликата между действителния и превърнатия стаж на тази категория пенсионери отколкото на лицата, пенсионирали се по чл. 68 от КСО. Сравнително малка е разликата между действителния осигурителен стаж на мъжете и жените – съответно 32,6 и 30,7 години. За мъжете превърнатият стаж е 48,5 години, а за жените – 44,8 години. *Разликата* между действителния стаж (30,4 г.) и превърнатия (47,4 г.) при *новоотпуснатите пенсии* е 17,0 години.

При пенсиите за *инвалидност поради общо заболяване* към 31 декември 2015 г. действително положеният осигурителен стаж средно е 21,8 години, а признатият по чл. 75, ал. 2 от КСО – 12,8 години. За мъжете действителният стаж е 21,6 години, а за жените – 21,9 години, докато признатият е съответно 14,8 и 11,2 години. При *новоотпуснатите пенсии* тези величини са доста по-ниски. Действителният среден трудов стаж е 19,1 години както при мъжете така и при жените, а признатият – 11,7, като при мъжете той е 11,9 години, а при жените – 11,5 години.

При всички случаи жените имат средно по-ниска продължителност на осигурителния стаж поради по-ниската законова възраст за пенсиониране и по-честите отсъствия от пазара на труда поради грижа за зависими членове на домакинството, по-често засягащата ги безработица и др.

5.7. Средногодишни месечни размери на изплащаните лични пенсии за трудова дейност по пол

Средният основен месечен размер на пенсията е 278,81 лв. средногодишно за 2015 г., като за мъжете стойността му е 354,62 лв., а за жените 223,68 лв. В него не са включени различните добавки, които се изплащат към пенсиите на правоимащите пенсионери.

Средният месечен размер на пенсията на пенсионер за 2015 г. е 321,78 лв. (310,00 лв. за 2014 г.). Средните месечни размери на изплащаните пенсии се изчисляват от разхода за тях (заедно с разхода за пенсиите по международни спогодби) без пощенска такса и ДДС, като са включени още разходът за добавката към пенсиите на участниците и пострадалите от войните, разходът за добавката по чл. 9 от ЗППРЛ, разходът за еднократни допълнителни суми към пенсиите за м. април и за м. декември 2015 г., а средствата са разпределени според вида на водещата пенсия.

Средногодишният месечен размер на изплащаните пенсии за осигурителен стаж и възраст (по чл. 68 и чл. 69 от КСО) за 2015 г. е 351,73 лв. (338,12 лв. за 2014 г.).

При пенсионерите с лични пенсии за осигурителен стаж и възраст (без пенсиите по отменени закони и по чл. 69 от КСО), средния месечен размер на изплащаната пенсия за 2015 г. е 340,39 лв. (327,51 лв. за 2014 г.). В разпределението по пол средният изплащан месечен размер на пенсията при мъжете (415,56 лв.) е значително по-голям от този при жените (291,51 лв.). Средният основен месечен размер (изчислен средногодишно за 2015 г.) за този вид пенсия е 294,44 лв. (385,01 лв. за мъжете и 235,54 лв. за жените), при 283,33 лв. за 2014 г.

Средният месечен размер на изплащаните лични пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО за 2015 г. е 562,98 лв. (538,32 лв. за 2014 г.). Пенсиите на мъжете средно месечно са 562,89 лв., а на жените 566,12 лв. Разликата в размерите при двата пола за този вид пенсия не е толкова осезаема, както при останалите видове пенсии, тъй като основно отражение върху този показател дава основният месечен размер на пенсиите за ОСВ по чл. 69 от КСО, при който разликата по пол също е сравнително малка. Средният основен месечен размер на личните пенсии (изчислен средногодишно за 2015 г.) е 543,33 лв. (543,96 лв. за мъжете и 521,23 лв. за жените).

Средният месечен размер на изплащаните лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване (без пенсиите по отменени закони и по чл. 69 от КСО) е 250,81 лв. (244,91 лв. за 2014 г.). И тук разликата в размера на пенсиите между двата пола е в полза на мъжете. Те получават средно 263,74 лв., или с 23,32 лв. повече от жените (240,42 лв.). Средният основен месечен размер е 206,09 лв. (225,99 лв. за мъжете и 190,09 лв. за жените).

При личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване по чл. 69 от КСО (на бившите военнослужещи, полицаи и приравнените към тях) средният месечен размер пенсия за 2015 г. е 341,29 лв. (329,86 лв. за 2014 г.). За мъжете той е 344,00 лв., а за жените – 285,18 лв. Средният основен месечен размер за този вид пенсия е 284,16 лв. (287,35 лв. за мъжете и 218,20 лв. за жените).

Незначителна е разликата между двата пола в средните месечни размери на изплащаните лични пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест (без пенсиите по отменени закони и по чл. 69 от КСО). Общо средният изплащан месечен размер е 283,92 лв. (276,64 лв. за 2014 г.), като за мъжете е 283,87 лв., а за жените – 284,04 лв. Средният основен месечен размер за този вид пенсия е 213,47 лв. (231,47 лв. за мъжете и 185,92 лв. за жените).

5.8. Средни основни размери на личните пенсии за трудова дейност по видове и пол към 31 декември 2015 г.

При пенсионерите с *лични първи пенсии за осигурителен стаж и възраст* (чл. 68 и чл. 69 от КСО) към 31 декември 2015 г. общият *средномесечен основен размер* на пенсията е *316,01 лв.* Той е нараснал с 11,75 лв. спрямо 2014 г. (304,26 лв.). В структурното разпределение по пол се запазва тенденцията средният основен месечен размер на пенсията при мъжете (415,96 лв.) да е значително по-голям от този на жените (242,52 лв.). Тъй като в размера на пенсиите се отразяват по-ниските трудови и осигурителни доходи на жените и съответно по-ниските им индивидуални коефициенти, както и по-ниският среден осигурителен стаж в сравнение със същите показатели за мъжете, средностатистически жените получават по-ниски пенсии.

Средният основен месечен размер на пенсиите на лицата, пенсионирали се по чл. 68 от КСО, е *302,21 лв.* (291,26 лв. за 2014 г.). Пенсии на мъжете средномесечно са 395,34 лв., а на жените – 242,00 лв., или жените вземат със 153,34 лв. средно по-малко от мъжете.

За пенсионерите по чл. 69 от КСО *средният основен месечен размер* на пенсиите (*558,45 лв.*) надвишава значително средния размер на пенсиите на лицата, придобили право на най-масовата пенсия по чл. 68 от КСО (302,21 лв.). Разликата от 256,24 лв. е в полза на пенсионерите, които са били служители на специализираните ведомства, в сравнение със средната пенсия за ОСВ на пенсионирания по чл. 68 от КСО лица. Показателят се е увеличил спрямо предходната година, когато стойността му е била 533,98 лв.

Разликата в основните средномесечни размери на пенсиите на жените и мъжете пенсионери, пенсионирани по чл. 69 от КСО, и през 2015 г. е сравнително малка (21,33 лв.). Мъжете получават лични първи пенсии в размер 559,04 лв., а жените – 537,71 лв., което се дължи на факта че нормативните изисквания за придобиване право на този вид пенсия са еднакви за двата пола и съответно във формулата за изчисляване размера на пенсията участва почти еднакъв осигурителен стаж с леко предимство за мъжете при превръщането му в трета категория труд. Допълнително влияние за минималната разлика между размерите на двата пола за този вид пенсия оказва и минималната разлика в средните индивидуални коефициенти (1,988 за мъжете и 1,972 за жените).

Пенсионерите с лични първи пенсии за *инвалидност поради общо заболяване* имат среден основен месечен размер на пенсията *215,98 лв.* (211,32 лв. за 2014 г.). И тук разликата в размера на пенсията между двата пола е в полза на мъжете. Те получават 238,62 лв. или с 40,79 лв. повече от жените (197,83 лв.).

Съществена е разликата в средните основни месечни размери на пенсиите на бившите военнослужещи, полицаи и приравнените на тях (290,04 лв.) и на останалите трудови пенсии за инвалидност поради общо заболяване (216,07 лв.). Пенсиониралите се по чл. 69 от КСО *получават средно с 73,97 лв. по-висока пенсия за инвалидност.*

Разпределението по пол на пенсионерите с лични първи пенсии за *инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* към 31 декември 2015 г. показва, че средномесечният основен размер на пенсията при мъжете е 235,75 лв., а при жените – 188,30 лв. Общият среден основен размер на пенсията за ТЗПБ е *221,50 лв.* (217,03 лв. за 2014 г.), което е с 5,52 лв. повече спрямо пенсията за инвалидност поради общо заболяване (215,98 лв.).

5.9. Средни основни размери на личните пенсии за трудова дейност по възрастови групи и пол към 31 декември 2015 г.

Осигурителен стаж и възраст

През 2015 г. с най-висок средномесечен размер на пенсиите за осигурителен стаж и възраст са *пенсионерите между 40 и 44 години* и *до 40-годишна възраст*, съответно *748,78 лв.* и *587,76 лв.* В тези възрастови групи попадат 111 пенсионери. Следващите групи са с месечни

размери 552,43 лв. и се получават от пенсионерите на възраст между 50 и 54 години, и 551,01 лв., от пенсионерите между 45 и 49 години. Получаващите пенсия за ОСВ в тези възрастови групи са 22 383 пенсионери или 1,4 % от общата съвкупност на пенсионерите с лични пенсии за ОСВ (1 600 841 души). Това са предимно хора, работили в условията на първа и втора категория труд, придобили право на пенсия на по-ниска възраст. Тук попадат и пенсионери, които са бивши военнослужещи, полицаи и други, ползващи специален режим за ранно пенсиониране. Най-голямата по брой група – на *65-69-годишните* (25,3%), е със среден основен месечен размер *326,65 лв.*

С *най-ниски средномесечни основни размери на пенсиите* са лицата на възраст *над 95 години* (225,77 лв.) и във възрастовите групи на *90-94-годишните* (234,46 лв.) и *85-89-годишните* (252,21 лв.). Трите групи заемат 7,6% от общия брой. *Най-възрастните* в посочените групи получават сравнително по-ниски пенсии, което е показателно за изоставането на размерите на пенсиите с отдалечаване във времето от момента на отпускането им. Този факт е очевиден и прилаганите до сега механизми за осъвременяване и индексирание на пенсиите не преодоляват тенденцията за изоставящи размери на пенсиите на пенсионерите в по-високите възрастови групи. Обективно това изоставане не се преодолява, тъй като по-старите поколения са се пенсионирали при други социално-икономически условия.

Според *разпределението по пол и възраст мъжете*, попадащи във възрастовата група между *40 и 44 години* и *до 40 години*, са с най-висок среден основен месечен размер на пенсията, съответно – *760,73 лв.* и *606,47 лв.* При *жените* със значително по-висок от средния размер пенсия за всички жени са групите на *50-54-годишните* (465,58 лв.) и *45-49-годишните* (446,81 лв.). Най-нисък размер на пенсията за мъжете и жените се наблюдава при *най-възрастните* или *над 95-годишните* – *314,83 лв.* за мъжете и *167,51 лв.* за жените.

Инвалидност поради общо заболяване

Разпределението по възрастови групи *при пенсиите за инвалидност поради общо заболяване* показва, че най-висок е средният размер (*229,86 лв.*) на хората на възраст *55-59 години*, следвани от *60-64-годишните* със средна пенсия *229,65 лв.* След тях е възрастовата група на *80-84-годишните*, които получават средна месечна пенсия *223,28 лв.* Тези три възрастови групи представляват *43,9%* от общата съвкупност (*336 525*) на пенсионерите с лични първи пенсии за ИОЗ. С *най-ниски средномесечни основни размери на пенсиите* е групата на лицата *до 20 години* (*140,12 лв.*), следвана от групата на *20-24-годишните* (*157,33 лв.*) поради ниските възнаграждения и осигурителен доход на по-младите хора, както и поради по-краткия им осигурителен стаж. Те заемат *0,2%* от общия брой.

В *разпределението по пол и възраст* с най-висок средномесечен размер на пенсията за ИОЗ при *мъжете* са тези от възрастовата група на *85-89-годишните* (*304,46 лв.*), докато при *жените* тя е при *55-59-годишните* (*215,68 лв.*). С най-нисък размер на пенсията при мъжете и жените е групата на лицата *до 20 години* (*136,97 лв.* за мъжете и *141,69 лв.* за жените).

Трудова злополука и професионална болест

Най-висок средномесечен размер на *пенсиите за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* (*234,97 лв.*) получават пенсионерите на възраст *55-59 години*, следвани от групата на *60-64-годишните* със среден размер *234,62 лв.* Те съставляват *30,8%* от получаващите (*6 268 души*) този вид пенсия. С *най-ниски средномесечни размери на пенсиите* са групите на лицата на възраст *над 95 години* (*178,76 лв.*) и на *25-29-годишните* (*177,61 лв.*).

Според *разпределението по пол и възраст* с най-висок среден размер на пенсията за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест при *мъжете* е групата на *70-74-годишните* (*246,86 лв.*), докато за *жените* се наблюдава при *60-64-годишните* (*197,38 лв.*). С най-нисък размер на пенсията сред жените е групата на лицата *над 95 години* (*167,28 лв.*), а при мъжете тези на възраст от *25 до 29 години* (*178,55 лв.*).

5.10. Средна продължителност на получаване на пенсиите по пол

Средната продължителност за получаване на една лична пенсия се определя от данните за броя на прекратените лични пенсии поради смърт за отчетната година и от информацията за годината, през която са били отпуснати тези пенсии, т.е. продължителността за получаване на даден вид пенсия.

През 2015 г. *средната продължителност на получаване на една пенсия е 21,5 години*. Запазва се тенденцията продължителността на получаване на пенсия при жените да е по-голяма от тази при мъжете. *Жените получават пенсия средно 24,5 години, а мъжете 18,5 години*, или с 6,0 години по-кратко.

Средната продължителност на получаване на личните пенсии за *осигурителен стаж и възраст* е общо *23,1 години* (за жените 26,1 години, а за мъжете 20,1 години). От тях работещите при условията на първа категория труд получават пенсия средно 26,3 години (жени – 26,1 години; мъже – 26,4 години), втора категория – 23,1 години (жени – 23,8 години; мъже – 22,9 години) и трета категория – 25,7 години (жени – 27,1 години; мъже – 22,6 години).

При пенсиите за *инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* стойността на показателя е *32,7 години*. Поради протекционистичните законови условия за правото на получаване на този вид пенсия, в сравнение с пенсията за инвалидност общо заболяване, средно тя се получава много по-дълго време. Мъжете я получават средно 32,3 г., а жените 33,5 г.

Средната продължителност за получаване на една лична пенсия за *инвалидност поради общо заболяване* за 2015 г. е *10,7 години*. Мъжете са получавали този вид пенсия средно 9,6 години, а жените – 11,8 години.

Сравнителният анализ по видове пенсии показва, че средната продължителност за получаване на една лична пенсия е най-дълга за пенсионерите с пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест, следвани от пенсиите за осигурителен стаж и възраст. Най-кратко получават лична пенсия лицата с пенсии за инвалидност поради общо заболяване, защото те имат срочен характер.

5.11. Брой на изменените пенсии

Общият брой на *изменените пенсии* (лични и наследствени) за 2015 г. е 259 884 (243 092 бр. за 2014 г.). Най-голям дял в броя на изменените пенсии през годината заемат личните пенсии за осигурителен стаж и възраст (без пенсиите по отменени закони и по чл. 69 от КСО) – 153 071 бр. или 58,9%. На второ място с дял от 26,0% или 67 507 бр., са изменените лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване (без пенсиите по отменени закони и по чл. 69 от КСО). На трето място са личните пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО – 33 608 бр. или 12,9% от всички изменени пенсии през годината.

5.12. Прекратени пенсии по причина за прекратяване

Общият брой на *прекратените и спрени пенсии* през 2015 г. е 145 233 (139 544 бр. за 2014 г.). От тях 123 532 са лични и 21 701 наследствени. Пенсията се прекратява при отпадане на основанието за получаването ѝ. В зависимост от причините за прекратяване най-много са прекратените пенсии поради смърт на пенсионера – 100 846 бр. или 69,4%. На второ място са прекратените поради промяна на вида на пенсията – 20 816 бр., което е 14,3% от всички прекратени пенсии. Променяна е видът от пенсия за инвалидност в пенсия за осигурителен стаж и възраст, поради изпълнени условия за отпускане на пенсия за ОСВ. Поради рехабилитиране на инвалиди са прекратени 6 851 пенсии или 4,7%.

От всички 98 133 лични пенсии, прекратени поради смърт, 49 081 (50,0%) са на жени и 49 052 (50,0%) на мъже. Броят на *прекратените поради смърт лични пенсии за осигурителен стаж и възраст* е 79 670, от които 39 574 (49,7%) на мъже и 40 096 (50,3%) на жени.

През 2015 г. са прекратени след рехабилитиране на инвалиди или поради смърт, общо 20 546 лични пенсии за инвалидност. От тях 10 672 (51,9%) са на мъже и 9 874 (48,1%) на жени. От прекратените поради рехабилитиране (5 336 бр.) 54,7% са на жени и 45,3% на мъже. Средната продължителност на получаването им за периода от инвалидизирането до възстановяването на работоспособността е 6,6 години, като при жените е 6,6 години, а при мъжете – 6,5 години.

Прекратените (по причина на смърт или след рехабилитиране) лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване през 2015 г. са 15 210 бр. От тях на мъже са 8 255 бр. (54,3%), а на жени – 6 955 (45,7%).

Най-малък брой пенсии, прекратени след рехабилитиране на инвалиди и поради смърт, са тези за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест – 357 пенсии, като 69,2% от тях са на мъже са (247 бр.) и 30,8% на жени (110 бр.).

5.13. Средни показатели за добавките към пенсиите през 2015 г. по пол и вид на добавката

Всички изплащани добавки към пенсиите към 31 декември 2015 г. общо наброяват 892 332 бр. или с 11 510 бр. по-малко отколкото в края на 2014 г. (903 842 бр.).

От общия брой на добавките с най-голям относителен дял са т.н. *вдовишки добавки по чл. 84 от КСО*. Отпускат се на преживелия съпруг/ съпруга в размер на 26,5 на сто от пенсията/ пенсиите на починалия съпруг/ съпруга. Към 31 декември 2015 г. *броят на тези добавки е 734 515* (в т.ч. 181 вдовишки добавки към учителски пенсии), получавани от 587 424 души. Броят на добавките, които се получават от жени (592 351 бр.), е близо четири пъти повече от добавките, които се получават от мъже (142 164 бр.). *Средният месечен размер* на добавката по чл. 84 от КСО към 31 декември 2015 г. е *63,04 лв.* (61,69 лв. за 2014 г.) Статистиката показва, че мъжете получават по-високи пенсии от жените и съответно вдовишките добавки, изчислени от техните пенсии, също са по-високи. През 2015 г. вдовишката добавка при жените средно е 67,94 лв. (66,55 лв. за 2014 г.), а при мъжете – 42,63 лв. (41,76 лв. за 2014 г.).

Към края на годината към инвалидни пенсии са изплащани 89 581 *добавки за чужда помощ* (93 276 бр. за 2014 г.). За сметка на ДОО са 75 074 добавки (83,8% от всички добавки за чужда помощ), а останалите се изплащат със средства от държавния бюджет.

Добавките по отменени закони вече не се отпускат, но отпуснатите продължават да се изплащат до отпадане на основанието за получаване. Такива са добавките за навършена 75- и 80-годишна възраст, които след деноминацията на лева през 1999 г. останаха в пренебрежително малък размер – съответно 0,15 лв. и 0,23 лв. Продължава да се изплаща и добавката в размер 33,30 лв. за лица, пенсионирани се като миньори по отмененото ПМС № 40 от 1968 г. или отговаряли на неговите условия. Към 31 декември 2015 г. техният брой е съответно 26 023 *добавки за старост* и 29 356 *миньорски добавки*.

Към края на 2015 г. са изплатени 9 565 *добавки* съгласно чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица, а на основание Указ № 1611 от 1985 г. на инвалидите от войните и по чл. 5 от Закона за ветераните от войните са изплатени 3 501 *добавки на ветерани от войните*.

Броят на пенсиите, към които се получават различните видове добавки (без добавките по чл. 84 от КСО), за 2015 г. е 130 835 бр. (137 928 бр. за 2014 г.) или с 5,1 на сто по-малко.

5.14. Средни показатели за пенсиите и добавките, изплащани по европейски регламенти и международни договори и споразумения през 2015 г.

През 2015 г. *общият брой на пенсионерите*, получаващи пенсии и добавки по европейски регламенти и международни договори (ЕРМД) в България и чужбина, е 29 817. От тях, пенсионерите живеещи в България, са 66,4%, а живеещите в чужбина – 33,6%. В сравнение с 2014 г. се отчита нарастване на тази група пенсионери с 15,6%.

Броят на пенсионерите с пенсии по ЕРМД включва, както пенсионерите с пенсии, отпуснати при прилагане на европейските регламенти и международни договори, така и пенсионери с пенсии, отпуснати изцяло по българското законодателство и изплащани в друга държава.

Общият брой на българските пенсии (лични и наследствени), изплащани на лица със стаж в други държави (по ЕРМД), към 31 декември 2015 г., е 29 848. Спрямо предходната година е отчетено повишение с 15,6% или с 4 024 повече (25 824 бр. за 2014 г.). Делът на личните пенсии от общия брой на българските пенсии е 95% (28 358 бр.), а на наследствените 5% (1 463 бр.).

Към 31 декември 2015 г. личните пенсии за ОСВ са 23 757 и заемат 83,7% от всички лични пенсии на лица със стаж в други държави (28 358). Те са с 3 309 бр. повече спрямо броя им през 2014 г. (20 448 бр.), което е нарастване с 16,2%.

Общо личните пенсии за ИОЗ към 31 декември 2015 г. са 4 628 бр., което представлява 16,3% от всички лични пенсии на лица със стаж в други държави. Спрямо предходната година, личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване са се увеличили с 646 бр. или с 16,2%.

Общо броят на наследствените пенсии на лицата със стаж в други държави към 31.12.2015 г. е 1 463 бр. От тях наследствените пенсии за ОСВ са 507 или 34,7%, а наследствените пенсии за ИОЗ - 956 или 65,3%. Спрямо 2014 г. се наблюдава увеличение и при двата вида наследствени пенсии – съответно с 3,9% при пенсиите за ОСВ и с 5,5% при пенсиите за ИОЗ.

Всички изплащани добавки към пенсиите към 31.12.2015 г. на лица със стаж в други държави са 2 131 бр. или 6,6% от общия брой на изплащаните български пенсии и добавки на лица със стаж в други държави, които са 31 979 бр. Спрямо 2014 г., когато са били 1 966, броят им се е увеличил със 165 добавки, или с 8,4%.

Със Споразумението между правителството на Република България и правителството на Република Турция за изплащане на български пенсии в Р Турция се урежда само начина на изплащане на пенсии, отпуснати в България на лица, живеещи в Турция. Това споразумение не урежда отношенията в областта на социалното осигуряване между двете държави. То ще действа до влизане в сила на Спогодба за социално осигуряване между двете страни.

Към 31.12.2015 г. 17 223 са пенсионерите с пенсии, отпуснати въз основа на споразумението между Р България и Р Турция. Спрямо 2014 г. техният брой е намалял с 640 души или с 3,6%.

Общият брой пенсии и добавки, отпуснати въз основа на споразумението към 31.12.2015 г. е 21 439 бр., което е намаление с 2,6% спрямо броя им през 2014 г. (22 001 бр.).

Личните пенсии за осигурителен стаж и възраст, отпуснати въз основа на това споразумение, са 16 013 бр., което е 74,7% от общия брой на изплащаните към 31.12.2015 г. пенсии и добавки (21 439 бр.). Най-малък е броят на наследствените пенсии за ОСВ - 307.

Броят на личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване е 570, а на наследствените – 460.

През 2015 г. новоотпуснатите пенсии по споразумението между Р България и Р Турция са 443, което е с 8,6% или с 35 повече спрямо броя им през 2014 г.

КРАТКОСРОЧНИ ОБЕЗЩЕТИЯ И ПОМОЩИ

1. Парични обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване и майчинство

Паричните обезщетения на осигурените лица за временна неработоспособност, бременност, раждане и при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст, за отглеждане на малко дете, трудоустрояване, както и помощите от държавното обществено осигуряване, се изчисляват и изплащат от ТП на НОИ. Осигурените за общо заболяване и майчинство лица имат право на следните видове обезщетения, при изпълнени определени нормативни условия:

- Парични обезщетения за периодите на *временна неработоспособност и трудоустрояване*, ако имат най-малко 6 месеца осигурителен стаж, с изключение на ненавършилите 18-годишна възраст.
- Лицата, осигурени за трудова злополука и професионална болест, имат право на *парично обезщетение за трудова злополука или професионална болест*, както и на обезщетение *при трудоустрояване* в тези случаи, независимо от продължителността на осигурителния стаж.

Дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване се изчислява в *размер 80 на сто*, а за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест – в *размер 90 на сто*, от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителния доход, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски, а за самоосигуряващите се лица – внесени осигурителни вноски за общо заболяване и майчинство за период от 18 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на неработоспособността. Дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване не може да надвишава среднодневното нетно възнаграждение за периода, от който е изчислено обезщетението.

- На осигуреното лице се изплаща парично обезщетение за временна неработоспособност *за времето, през което е под карантина*.
- Парично обезщетение се полага и за времето, през което осигуреното лице е отстранено от работа, ако *не може да бъде трудоустроено на друга подходяща работа*. Това обезщетение се изплаща за не повече от 90 календарни дни през една календарна година.
- На неработоспособните лица, изпратени от здравните органи на *санаторно-курортно лечение*, се изплаща обезщетение за целия им престой в заведенията, включително до 3 календарни дни за пътуване. Обезщетението е в размерите, определени съответно за общо заболяване или за трудова злополука и професионална болест.
- Паричното обезщетение за *гледане на болен член от семейството* се изплаща при условията и в размера на паричното обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване. Обезщетението се изплаща в следните случаи:
 - *гледане или належащо придружаване за медицински преглед*, изследване или лечение в страната или в чужбина на болен член на семейството над 18-годишна възраст (на всеки осигурен до 10 дни през една календарна година);
 - *гледане или належащо придружаване за медицински преглед*, изследване или лечение в страната или в чужбина на *болно дете до 18-годишна* възраст (до 60 дни през една календарна година общо за всички осигурени членове на семейството);
 - *гледане на дете под карантина до 18-годишна възраст*, болно от заразна болест (до изтичане срока на карантината);
 - *гледане на болно дете до 3-годишна възраст*, настанено в заведение за болнична помощ заедно с осигурения (за времето, през което осигуреният е бил в заведението);
 - *гледане на здраво дете*, върнато от детско заведение *поради карантина* (докато трае карантината).

За членове на семейството на осигуреното лице се смятат неговите възходящи и низходящи по права линия, съпругът и съпругата.

Този вид парично обезщетение се изплаща и за гледане на дете, настанено при близки, роднини или приемно семейство.

- Право на обезщетение имат осигурените лица, които вследствие общо заболяване, трудова злополука или професионална болест, са *трудоустроени на по-нископлатена работа*. Дневното парично обезщетение е в размер на разликата между полученото среднодневно трудово възнаграждение през 18-те календарни месеца преди трудоустрояването и получаваното среднодневно трудово възнаграждение след трудоустрояването. Това обезщетение се изплаща за времето на трудоустрояване, но за не повече от 6 календарни месеца.

- Парично обезщетение на *трудоустроена* на друга работа осигурена жена *поради бременност или кърмене на дете или напреднал етап на лечение ин-витро* се изплаща, ако на новата работа се намали трудовото ѝ възнаграждението.
- Осигурените лица за общо заболяване и майчинство имат право на парично обезщетение за бременност и раждане, ако имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за този риск. Обезщетението се изплаща за срок 410 календарни дни, от които 45 преди раждането. Когато рискът е настъпил след прекъсване или прекратяване на осигуряването, осигурените лица нямат право на парични обезщетения. Когато обаче осигуряването за общо заболяване и майчинство е прекратено през време на получаване на обезщетението за бременност и раждане, последното се изплаща до изтичането на срока.
- Осигурената или осигуреният за общо заболяване и майчинство, който осиновява дете, има право на обезщетение за бременност и раждане в размер на разликата от възрастта на детето в деня на предаването му за осиновяване до изтичането на срока на полагащото се обезщетение за раждане.
- Осигуреният за общо заболяване и майчинство баща има право на парично обезщетение при раждане на дете за срок до 15 календарни дни през време на отпуск по чл. 163, ал. 7 от Кодекса на труда. Към датата, от която започва ползването на отпуска, бащата трябва да има 12 месеца осигурителен стаж или да придобие този стаж по време на отпуска с оглед отпускане на обезщетението за остатъка до изтичането му. Той трябва да е осигурен за общо заболяване и майчинство в деня, предхождащ датата, от която започва ползването на отпуска.
- Осигуреният за общо заболяване и майчинство баща/осиновител има право на парично обезщетение при раждане на дете след навършване на 6-месечна възраст на детето за остатъка до 410 календарни дни през време на отпуска по чл. 163, ал. 8 от Кодекса на труда.

Размерът на дневното парично обезщетение при бременност и раждане е равен на 90 на сто от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителния доход, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски, а за самоосигуряващите се лица – внесени осигурителни вноски за общо заболяване и майчинство за периода от 24 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на временната неработоспособност. То не може да бъде по-голямо от среднодневното нетно възнаграждение за периода, от който е изчислено обезщетението, и по-малко от минималната дневна работна заплата, установена за страната.

В случаите, когато през времето на изплащане на парично обезщетение при бременност и раждане или за отглеждане на дете осигурената придобие отново право на парично обезщетение при бременност и раждане, обезщетението е в размера, определен за предходното дете, ако това е по-благоприятно за лицето.

- След изтичането на срока на обезщетението за бременност и раждане през време на допълнителния платен отпуск за отглеждане на малко дете на майката/осиновителката или на лицето, което е поело отглеждането на детето, се изплаща месечно парично обезщетение в размер, определян ежегодно със Закона за бюджета на ДОО. За 2015 г. то е в размер на 340 лв. Обезщетение могат да получат осигурените и самоосигуряващите се лица за общо заболяване и майчинство, ако имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за този социален риск. Обезщетението за отглеждане на малко дете се изплаща до навършване 2-годишна възраст на детето. Обезщетението не се изплаща при смърт на детето, при даване за осиновяване, при настаняване на детето в детски заведения, включително и детски ясли, както и при отглеждането му от лице, включено в програми за подкрепа на майчинството.
- Обезщетение при неизползване на допълнителен платен отпуск за отглеждане на малко дете се изплаща на:

- майката/ осиновителката, ако не ползва този отпуск, или ако лицето, което ползва такъв отпуск го прекъсне;
- самоосигуряващото се лице с право на обезщетение за отглеждане на малко дете започне да упражнява трудова дейност, за която се осигурява за общо заболяване и майчинство.

Паричното обезщетение е в размер 50 на сто от обезщетението за отглеждане на малко дете, ако лицето е осигурено за общо заболяване и майчинство.

- Осигуреното за общо заболяване и майчинство лице има право на *обезщетение при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст* при условията на пълно осиновяване, ако има 12 месеца осигурителен стаж като осигурено за този риск и ползва отпуск по чл. 164б от Кодекса на труда. Обезщетението е за срок от 365 дни, но не по-късно от навършване на 5-годишна възраст на детето.

2. Средни показатели за паричните обезщетения

Обезщетенията за временна неработоспособност поради общо заболяване включват случаите на ползвана временна неработоспособност при наличие на: общо заболяване, нетрудова злополука, изследване поради общо заболяване, карантина, трудоустрояване поради общо заболяване, санаторно-курортно лечение поради общо заболяване, придружаване на дете до 3-годишна възраст в болнично заведение, придружаване и гледане на дете до 18-годишна възраст, придружаване и гледане на болен над 18-годишна възраст.

През 2015 г. са начислени⁴ 2 308 498 бр. (2 200 763 бр. за 2014 г.) *парични обезщетения за временна неработоспособност* поради общо заболяване за 15 343 741 дни със среднодневен размер 25,47 лв. От тях 924 101 бр. (40%) са на мъже и са за 6 339 403 дни със среднодневен размер 27,60 лв. Съществено по-висок е броят на начислените обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване на жени – 1 384 397 бр. (60%) за 9 004 338 дни, но с по-нисък среднодневен размер – 23,97 лв.

Броят на лицата с начислени парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване за 2015 г. е 1 791 076 (при 1 715 622 за 2014 г.). Делът на жените (59,8% или 1 070 981 души) е относително по-голям спрямо този на мъжете (40,2% или 720 095 души). Структурата на ползващите този вид обезщетение е следствие от факта, че традиционно жените ползват болнични при гледане на болни деца и членове на семейството. От общия брой на жените с обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване 12,4% са го ползвали за гледане на болен член от семейството, докато при мъжете този показател е със значително по-ниска стойност – 1,8%.

Средният размер на начислено обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване за 2015 г. е 169,30 лв. и нараства с 6% спрямо предходната година (159,76 лв. за 2014 г.). Като цяло се запазва осезаемата разлика по пол в размера на средните обезщетения. Съотношението на средното обезщетение на жените към общото средно обезщетение е 92,1% (155,92 лв.), докато при мъжете е 111,8% (189,34 лв.).

Броят на начислените парични обезщетения *за бременност и раждане* за 2015 г. е 719 444 (13 106 623 начислени дни със среднодневен размер 24,78 лв.), като е отчетено увеличение с 3,2% спрямо броя им през 2014 г. (697 436 бр.). *Средният размер* на обезщетението *за бременност и раждане* за 2015 г. (451,44 лв.) се е увеличил със 7,4% (или с 30,98 лв.) спрямо предходната година (420,46 лв.). От начислените обезщетения 29 099 бр. са на мъже за 256 825 дни със среднодневен размер 37,78 лв. Основният брой на обезщетенията за бременност и раждане се изплащат на жени – 690 345 бр. за 12 849 798 дни, но с по-нисък среднодневен размер – 24,52 лв.

Структурата на обезщетенията за бременност и раждане по пол логично се характеризира с ниски дялове на мъжете. Статистика по пол на този показател се води от 2008 г., когато е предоставена възможност на бащите, при изпълнение на законовите

⁴ Начислените обезщетения са от болнични листове с период през 2015 г.

изисквания и съгласие на майката, да ползват част от отпуска за бременност и раждане. След нормативните промени, в унисон с принципа за насърчаване равнопоставеността на половете, дялът на мъжете, ползващи обезщетение в предвидените от закона случаи, е нараснал от 0,1% през 2008 г. на 4% през 2015 г.

Паричните обезщетенията за *отглеждане на малко дете* за 2015 г. намаляват с 5,2% спрямо предходната година и са 517 349 бр. (9 984 141 начислени дни със среднодневен размер 15,29 лв.). Относителният дял на жените (98,6%) почти изцяло доминира спрямо този на мъжете (1,4%). От начислените обезщетения 7 294 бр. са на мъже за 140 144 дни със среднодневен размер 15,98 лв. Преобладаващият брой на обезщетенията за отглеждане на малко дете до навършване на двегодишна възраст е на жени (510 055 бр. за 9 843 997 дни със среднодневен размер 15,28 лв.).

През 2015 г. са начислени 21 377 бр. (при 20 111 бр. за 2014 г.) парични обезщетения за *трудова злополука или професионална болест* за 213 665 дни със среднодневен размер 32,37 лв. Средното обезщетение за трудова злополука или професионална болест за 2015 г. е 323,59 лв. (318,45 лв. за 2014 г.). От начислените обезщетения 14 401 бр. са на мъже за 145 497 дни със среднодневен размер 33,05 лв. Значително по-нисък е броят на обезщетенията за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест на жени – 6 976 бр. за 68 168 дни със среднодневен размер 30,93 лв. Броят на лицата, които са получили обезщетение за трудова злополука или професионална болест за годината, е 13 584 (при 12 864 лица за 2014 г.), от които 4 497 жени (33,1%) и 9 087 мъже (66,9%).

3. Парични помощи

Държавното обществено осигуряване предоставя на осигурените лица възможността да получават следните видове помощи:

- Еднократна помощ *при смърт на осигурено лице* се изплаща на съпруга/ съпругата, децата и родителите, като се разпределя поравно между тях. Размерът ѝ се определя ежегодно със Закона за бюджета на ДОО – за 2015 г. е 540 лв.

- Парична помощ за *инвалидност поради общо заболяване* – когато осигуреното лице има определена загубена работоспособност 50 и над 50 на сто, но няма необходимия осигурителен стаж за отпускане на пенсия за инвалидност поради общо заболяване. Помощта е в размер на 60-дневното парично обезщетение за временна неработоспособност (чл. 11, ал. 3 от КСО).

- Осигурените лица имат право на парични помощи за *профилактика и рехабилитация* и за *помощно-технически средства*, свързани с увреждането. Всяко правоимащо лице може да получи еднократно в рамките на една календарна година парична помощ за профилактика и рехабилитация с продължителност от 10 дни.

4. Средни показатели за паричните помощи

Броят на *еднократните помощи при смърт* на осигуреното лице към 31 декември 2015 г. е 10 583, което е с 1,3% по-малко спрямо броя им през 2014 г. (10 444). Получаващите еднократната помощ при смърт са със среден размер на помощта 196,25 лв. За сравнение, през 2014 г. тя е била 196,86 лв.

Парична помощ за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на инвалидна пенсия поради недостатъчен стаж, през 2015 г. е отпусната на *четири лица*, докато през 2014 г. не е отпусната на нито едно лице. Преценката за правото на този вид помощ зависи от изричното волеизявление на лицето и поради това вероятна причина за малкия брой изплатени помощи е недостатъчната информираност на осигурените лица за факта, че биха могли да са потенциални бенефициенти и да се възползват от него.

Парични помощи за профилактика и рехабилитация през 2015 г. са ползвали 39 472 лица, като средният брой на дните, за които е изплатено обезщетението за едно лице, е 10 дни. Ползвалите този вид помощ са с 4 866 души по-малко в сравнение с 2014 г. (44 338 души).

Средният разход на едно лице през 2015 г. е в размер на 360,97 лв. (при 335,96 лв. за 2014 г.). Броят на изплатените дни е 394 718, при 442 499 бр. през 2014 г.

ПРОГРАМА ЗА ПРОФИЛАКТИКА И РЕХАБИЛИТАЦИЯ

Право на парични помощи за профилактика и рехабилитация имат осигурените лица, за които са били внесени или са дължими осигурителни вноски за период от шест последователни календарни месеца, предхождащи месеца, през който се провежда профилактиката и рехабилитацията. Изискването за внесени или дължими осигурителни вноски за период от шест последователни календарни месеца не се отнася за лица с увреждане, получено в резултат от претърпяна трудова злополука или професионална болест. Право на парични помощи имат и лицата, получаващи лична пенсия за инвалидност, ако не са навършили възрастта по чл. 68, ал. 1 от Кодекса за социално осигуряване, не са осигурени и срокът на инвалидността в експертното решение на ТЕЛК/НЕЛК не е изтекъл. Паричната помощ на всяко правоимащо лице се предоставя еднократно в рамките на една календарна година, като продължителността е 10 дни.

Със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година се определят средства, които да се разходват за тази дейност по условия и ред, регламентирани в Наредба № 1 от 13 февруари 2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация.

За 2015 г. са сключени договори с 14 юридически лица за общо 43 изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация, разположени на територията на 16 области – София-град, София-област, Пловдив, Варна, Бургас, Сливен, Ловеч, Габрово, Монтана, Пазарджик, Стара Загора, Добрич, Благоевград, Кюстендил, Велико Търново и Смолян.

Финансирането на дейността по профилактика и рехабилитация през 2015 г. е осъществена при следните нормативни условия:

- средства за не повече от общо 4 основни диагностични и терапевтични процедури дневно (вкл. прегледите и изследванията) по цени, утвърдени от надзорния съвет на НОИ;
- частична парична помощ за хранене – крайна цена в размер на 5,00 лв. за един храноден;
- лимит за една нощувка с крайна цена в размер на 18,00 лв.

Усвоените средства за дейността през 2015 г. са в размер на 15 800,1 хил. лв. (по данни от Регистър „Рехабилитация“). Общо изплатените суми по фондовете на държавното обществено осигуряване са разпределени, както следва:

- 15 317,7 хил. лв. от фонд „Общо заболяване и майчинство“;
- 468,9 хил. лв. от фонд „Пенсии“;
- 8,0 хил. лв. от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“;
- 5,5 хил. лв. от фонд „Трудова злополука и професионална болест“.

През 2015 г. са издадени общо 39 782 удостоверения, от които по 306 не е ползвана парична помощ за профилактика и рехабилитация. Към 31 декември 2015 г. са изплатени направените разходи по 39 474 удостоверения (1 удостоверение от 2014 г. за „СБР-Димина“ ООД), разпределени по фондове, както следва:

- 38 262 от фонд „Общо заболяване и майчинство“;
- 1 178 от фонд „Пенсии“;
- 20 от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“;
- 14 от фонд „Трудова злополука и професионална болест“.

В разпределението по фондове с относителен дял 96,9% от общия брой лица, ползвали парична помощ за профилактика и рехабилитация, са от фонд „Общо заболяване и майчинство“, 3,0% от фонд „Пенсии“ и под 1% - от фондовете „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ и „Трудова злополука и професионална болест“.

От проведените профилактика и рехабилитация лица с най-голям относителен дял са тези със заболявания на опорно двигателния апарат – 71,4% и на периферната нервна система – 22,3%.

Според възрастовото разпределение най-голям е относителният дял на лицата над 51-годишна възраст – 63,4%, което се обуславя от по-високата заболеваемост сред тази възрастова група. На второ място с дял 34,9% са лицата от 31- до 50-годишна възраст. Несъществен е относителният дял на преминалите през програмата лица под 30-годишна възраст – 1,7%. От ползвалите паричната помощ лица 63,5% са жени.

Броят на лицата, ползвали програмата на Националния осигурителен институт, групирани по процент трайно намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане е следният:

- с пожизнена инвалидност – 135 лица;
- с трайно намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто – 490 лица;
- с трайно намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто – 468 лица;
- над 90 на сто трайно намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане – 133 лица.

Данните от изхода на лечението през 2015 г. показват, че с подобрение са 39 433 от лицата, с непроменено здравословно състояние са 13 и с влошено – 28 лица.

Таблица № 8 : Разпределение на лицата, преминали през изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация през 2015 г.

Юридически лица, изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация	Преминали лица	
	Брой	%
„ПРО“ ЕАД	22 314	56,53
„СБР-НК“ ЕАД	7 808	19,78
ВМА	3 933	9,96
„СБР - Бургаски минерални бани“ ЕАД	585	1,48
„СБР Стайков и фамилия“ ЕООД	2 021	5,12
„СБР Баня“ АД	301	0,76
„СБР - Сапарева баня“ АД	555	1,40
„СБР – Варна“ АД	682	1,73
„СБР – Здраве“ ЕАД	242	0,61
„СБР – Марикостиново“ ЕООД	250	0,63
„СБР – Тузлата“ ЕООД	300	0,76
„НСБФТР“ ЕАД	31	0,08
„СБР Орфей“ ЕООД	345	0,87
„СБР – Несебър“ АД	106	0,27
„СБР- Димина“ ООД	1	0,00
Общо:	39 474	100,00

От общия брой лица 56,53% са провели профилактика и рехабилитация в изпълнителите на дейността към „Профилактика, рехабилитация и отдих“ ЕАД. За тях са изплатени 8 853,4 хил. лв. От общия брой лица 19,78% са провели профилактика и рехабилитация в изпълнителите на дейността към „Специализирани болници за рехабилитация – Национален комплекс“ ЕАД, за които са изплатени 3 155,6 хил. лв. На трето място е Военномедицинска академия с относителен дял на преминали лица от 9,96 % и изплатени 1 527,2 хил. лв.

Контролът по изразходваните средства на държавното обществено осигуряване се осъществява от ТП на НОИ, на територията на които се намират изпълнителите на дейността, на основание чл. 17 от Наредба № 1. С Инструкция за контролната дейност по ползването и изплащането на паричните помощи за профилактика и рехабилитация са уредени условията, реда и сроковете за извършване на контрол в ТП на НОИ и при изпълнителя на дейността. През 2015 г. са извършени 128 бр. проверки при изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация. За допуснати нарушения са съставени 38 ревизионни актове за начет в размер на 6 991,03 лв. На изпълнителите на дейността към „Профилактика, рехабилитация и отдих” ЕАД са съставени ревизионни актове на обща стойност 4 231,25 лв. Следват изпълнителите на дейността към „Специализирани болници за рехабилитация – Национален комплекс” ЕАД с общ начет 1 639,68 лв. и „СБР Стайков и фамилия” ЕООД с 444,04 лв.

През 2015 г. в НОИ не са постъпили сигнали от лица за съществени нарушения по отношение на условията и провеждането на диагностичните и терапевтичните процедури при изпълнителите на дейността.

ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ

С рамковата Директива 89/391/ЕИО относно мерките за насърчаване подобряването на безопасността и здравето на работниците на работното място е въведено задължението работодателите да водят списък на трудовите злополуки, в резултат на които работникът е бил неработоспособен в продължение на повече от три дни. В съответствие с националното законодателство и/или практика работодателите следва да изготвят отчети за трудовите злополуки, при които са пострадали техни работници.

На тази основа през 1990 г. стартира проектът за Европейска статистика на трудовите злополуки (ЕСТЗ) с оглед хармонизиране на данните, използвани за регистриране на трудовите злополуки. През 2001 г. Евростат и ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване” публикуваха „Европейска статистика на трудовите злополуки – методология – версия 2001 г.”. България хармонизира статистическата си система за трудовите злополуки в периода 2000-2002 г. Данните за трудовите злополуки, които България изпраща на Европейската комисия, Евростат напълно отговарят на европейската методология и са сравними с тези на другите страни от съюза.

В Регламент (ЕО) № 1338 /2008 на Европейския парламент и на Съвета на Европа от 16 декември 2008 г. относно статистиката на Общността в областта на общественото здраве и здравословните и безопасни условия на труд (наричан по-долу Рамков регламент), в член 2 и приложение IV са определени задължения за предоставяне на Европейската комисия, Евростат на статистически данни относно трудовите злополуки. Статистическите данни се предоставят годишно и се изпращат не по-късно от 18 месеца след края на референтната година – отчетния период.

С Регламент (ЕС) № 349/ 2011 на Комисията, приет на 11 април 2011 г., се прилага Рамковият регламент относно статистиката в областта на трудовите злополуки и се дефинират променливите, определенията и класификациите. Референтният период е календарната година, през която на компетентните национални органи е съобщено за злополуките.

С приемането на Регламент (ЕС) № 349/ 2011 на Комисията за прилагане на Регламент (ЕО) № 1338 /2008 на Европейския парламент и на Съвета се внасят промени в методологията за статистика на трудовите злополуки. Референтният период, за който се отнасят статистическите данни за трудовите злополуки до 2010 г., е календарната година през която злополуките са станали, а от 2011 г. за такъв се счита календарната година, през която злополуките са съобщени на компетентния национален орган. За България това е Националният осигурителен институт.

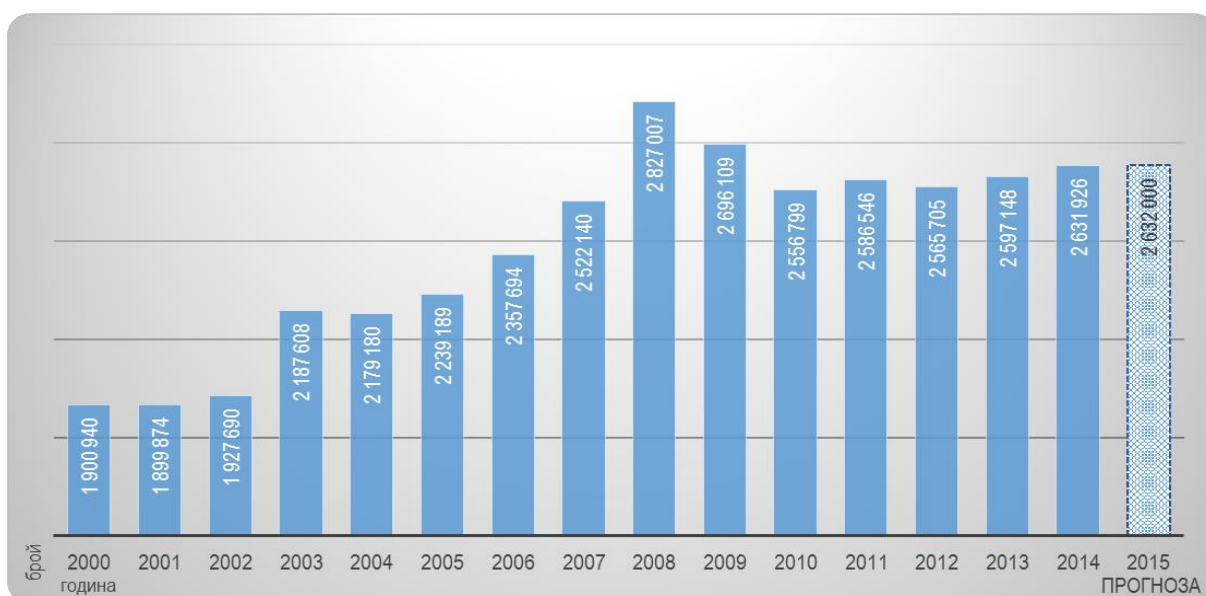
Съгласно КСО, ако осигурителят или предприятието ползвател не декларира трудовата злополука в срок от 3 работни дни пред ТП на НОИ, то пострадалият или неговите наследници имат право в срок една година от злополуката да я декларират, поради което статистическата информация за трудовите злополуки с окончателни данни се изготвя една година по-късно.

1. Състояние на трудовия травматизъм през 2014 г.

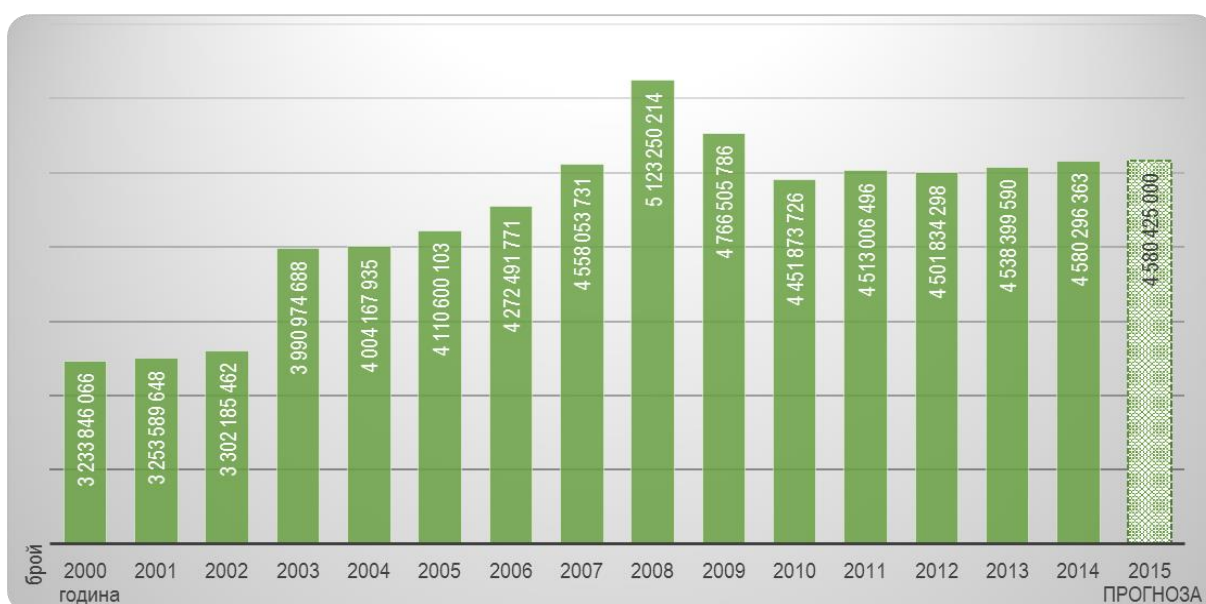
По окончателните данни от регистрираните 3 023 злополуки през 2014 г., за трудови са приети общо 2 859 бр. (2 783 бр. случили се през 2014 г., 75 през 2013 г. и 1 през 2012 г.). Броят на злополуките неприети за трудови е 151, а 13 случая са в процедура.

- Трудовите злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО, т. е. с произшествие на самото работно място, през време и по повод на извършваната работа и при всяка работа, извършвана в интерес на предприятието, когато са причинили временна неработоспособност, трайно намалена неработоспособност или смърт, са 2 397 бр., което представлява 83,8% от общия брой на трудовите злополуки, регистрирани през 2014 г.
- Смъртните трудови злополуки са общо 138 бр. или 4,8% от всички злополуки, а инвалидните – 55 бр. (1,9%).

През 2014 г. средно списъчният брой на осигурените лица за осигурителните рискове трудова злополука и професионална болест е 2 631 926. Отработени са 4 580 296 363 човекочаса. Осигурените лица са с 34 778 души повече, а отработените човекочасове с 41 896 773 повече, спрямо предходната 2013 година.

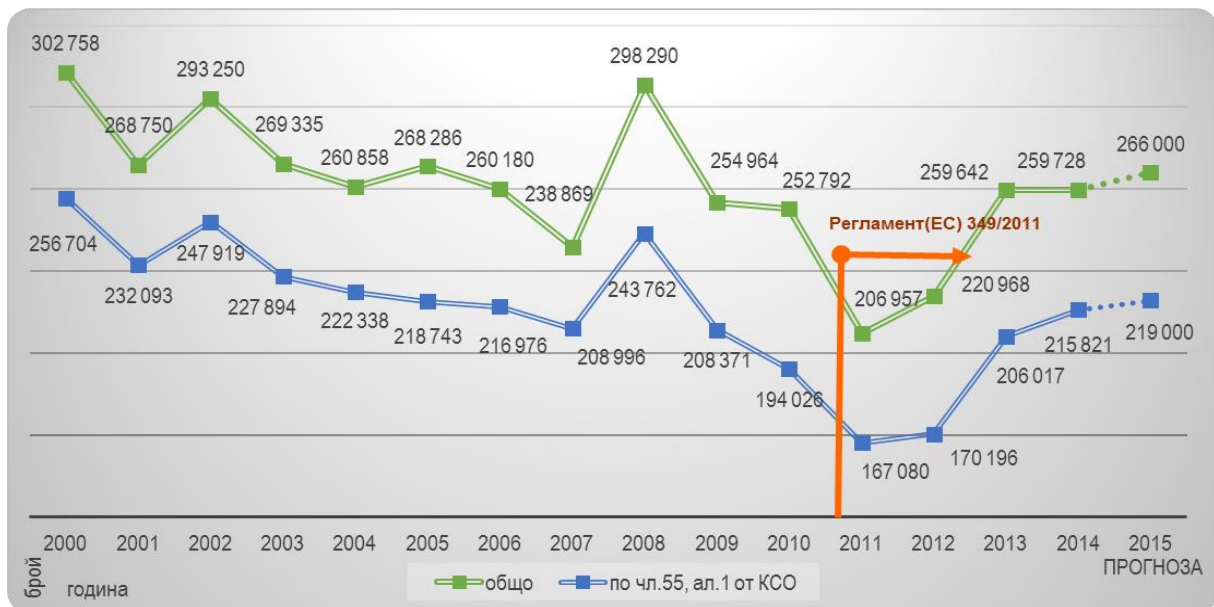
Фигура № 1 : Средносписъчен брой на наетите/ осигурените лица

Фигура № 2 : Отработени човекочасове

Годишният фонд работно време на един осигурен при 8-часов работен ден е 218,10 дни за 2011 г., 219,33 дни за 2012 г., 218,43 дни за 2013 г. и 217,53 за 2014 г.

През 2014 г. загубените календарни дни от трудови злополуки са общо 259 728, като спрямо 2013 г. са с 86 дни повече.

Фигура № 3 : Загубени календарни дни от трудови злополуки

Поради трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО през 2014 г. са загубени 215 821 календарни дни, което представлява 83,1% от общия брой загубени календарни дни.

Стойностите на средните за страната показатели на трудовете злополуки за 2014 г. са, както следва:

- Коефициент на честота Кч = 1,09 (0,91)
(брой трудови злополуки на 1 000 осигурени);
- Индекс на честота Ич = 0,62 (0,52)
(брой трудови злополуки на 1 млн. отработени човечкочаса);
- Коефициент на тежест КТ = 0,099 (0,082)
(загубени календарни дни от трудови злополуки, на един осигурен);
- Индекс на тежест ИТ = 57 (47)
(загубени календарни дни от ТЗ на 1 млн. отработени човечкочасове);

Конкретните стойности на показателите на трудовете злополуки общо за страната за 2014 г. спрямо 2013 г. се променят, както следва:

- Кч се е увеличил с 0,01 (0,03) пункта;
- Ич стойностите се запазват – 0,62 пункта;
- Кт е намалял с 0,001 пункта;
- Ит стойностите се запазват – 57 пункта.

2. Трудови злополуки през 2014 г. по регионален признак

Разпределението на трудовете злополуки по региони показва броя на регистрираните трудови злополуки в осигурители, регистрирани в съответното ТП на НОИ.

През 2014 г. най-голям е абсолютният брой на трудовете злополуки, регистрирани и признати по чл. 55, ал. 1 от КСО в София-град – 740. Следват: Пловдив – 229; Варна – 191; Стара Загора – 142; Бургас – 123 и Русе – 110, които представляват 53,69% от общия брой на признатите злополуки. Най-малко трудови злополуки са регистрирани в ТП на НОИ в Кърджали, Разград и Силистра – по 23; Монтана – 19; Ямбол – 17 и Видин – 4 случая.

Най-много *смъртни злополуки*, станали през време и във връзка, или по повод на извършваната работа са в София-град – 43; Бургас – 11; Стара Загора – 10; Пловдив – 7; София-област – 5; Благоевград, Велико Търново, Добрич и Плевен – по 4. В пет ТП на НОИ (Видин, Пазарджик, Перник, Сливен и Ямбол) няма регистрирани смъртни трудови злополуки.

Най-много злополуки, *причинили инвалидност*, са станали в Пловдив – 10, Варна – 8, Благоевград и Добрич по 5. В тринайсет ТП на НОИ (Видин, Габрово, Кюстендил, Ловеч, Монтана, Пазарджик, Перник, Разград, Сливен, Смолян, Враца, Търговище и Ямбол) не са регистрирани трудови злополуки, довели до инвалидност.

3. Разпределение на трудовите злополуки през 2014 г. по Класификацията на икономическите дейности – 2008

Разпределението на трудовите злополуки за 2014 г. се извършва по четири йерархичните равнища – в сектор, раздел, група и клас по Класификацията на икономическите дейности-версия 2008, за краткост наричана КИД-2008.

Съпоставйки показателите на трудовите злополуки *по сектори* на КИД-2008 спрямо общите за страната, като най-проблемен и през 2014 г. е сектор „Добивна промишленост” с най-високи показатели за честота и тежест. Показателите за честота и тежест са около 4-5 пъти над средните за страната. В сектора са работили 1,2% от осигурените лица и са допуснати 178 трудови злополуки или 6,2% от всички случаи.

В сектор „Преработваща промишленост”, обхващащ 24 икономически раздела на КИД-2008, през 2014 г. са работили 21,9% от осигурените лица и са регистрирани и признати *най-много злополуки* – 773 като абсолютен брой или 27,0% от всички злополуки.

Следват: „Транспорт, складиране и пощи“ – 357; „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ – 280; „Строителство“ – 264; „Държавно управление” – 167; „Хуманно здравеопазване и социална работа” – 148; „Образование” – 109. Трудовите злополуки, отчетени в тези сектори, са 46,3% от общия брой.

Най-много *смъртни злополуки* са регистрирани в секторите „Преработваща промишленост” – 42; „Строителство“ – 24; „Транспорт, складиране и пощи“ – 19 и „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ – 17.

Коефициентът на честота на смъртните трудови злополуки (брой смъртни трудови злополуки на 10 000 осигурени) през 2014 г. общо за страната е 0,52. В седем сектора този коефициент е над общия за страната, като най-висок е в: „Строителство“ – 1,57; „Добивна промишленост“ – 1,29; „Транспорт, складиране и пощи“ – 1,20; „Селско, горско и рибно стопанство“ – 1,11; „Преработваща промишленост“ – 0,73; „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“ и „Операции с недвижими имоти“ – по 0,72. Под средните за страната са девет сектора, като най-малък е коефициентът в: „Професионални дейности и научни изследвания” – 0,11; „Държавно управление” – 0,17; „Хотелиерство и ресторантьорство“ – 0,20; „Хуманно здравеопазване и социална работа“ – 0,22 и „Финансови и застрахователни дейности“ – 0,23. В останалите сектори не са регистрирани смъртни трудови злополуки.

Секторите с най-голям брой злополуки, *довели до инвалидност*, са: „Преработваща промишленост” – 23; „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ – 6; „Селско, горско и рибно стопанство“, „Строителство” и „Транспорт, складиране и пощи“ по 5.

При съпоставяне на данните за трудовите злополуки по икономически дейности се констатира, че най-много злополуки са станали в „Сухопътен транспорт“ – 207; „Държавно управление“ – 167; „Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети“ – 160; „Производство на метални изделия, без машини и оборудване“ и „Хуманно здравеопазване“ по 127; „Образование“ – 109 и „Добив на метални руди” – 105.

Най-много *инвалидни трудови злополуки* се наблюдават в икономическите дейности „Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели“, „Производство на изделия от слама и материали за плетене“ с по 5 случая; „Производство на

метални изделия, без машини и оборудване“ и „Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети“ с по 4 случая; „Сухопътен транспорт“, „Растениевъдство, животновъдство и лов“ и в „Спомагателни дейности“ с по 3 случая.

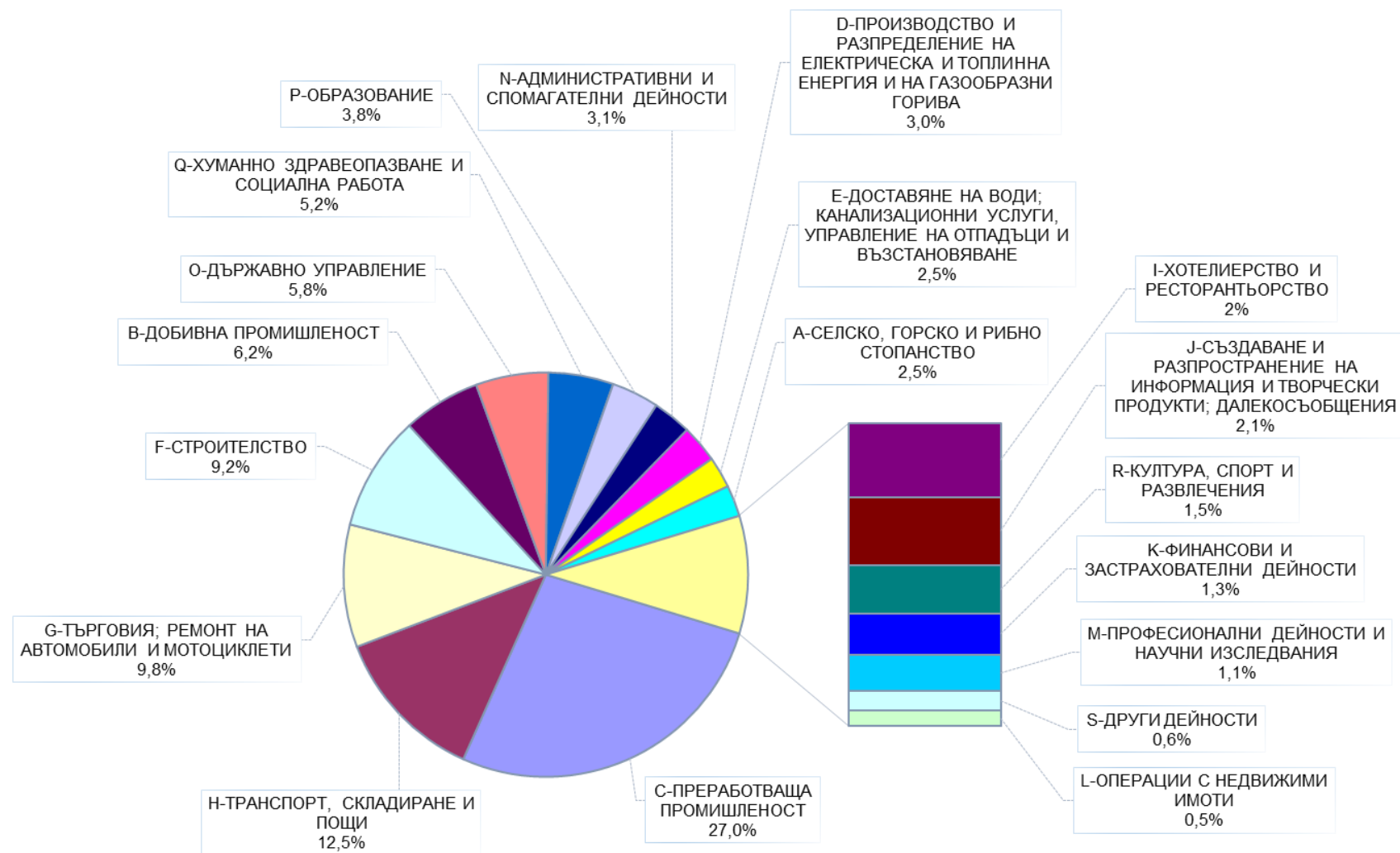
Най-високи общи показатели за честота (Кч; Ич) са в икономическите дейности: „Добив на метални руди“ (Кч – 13,72; Ич – 7,47); „Воден транспорт“ (Кч – 4,97; Ич – 3,51); „Добив на въглища“ (Кч – 4,20; Ич – 2,25); „Производство на основни метали“ (Кч – 4,18; Ич – 2,24).

Почти в същите дейности са и най-високи общите показатели за тежест (Кт; Ит). „Добив на метални руди“ (Кт – 0,813; Ит – 442); „Воден транспорт“ (Кт – 0,627; Ит – 443); „Рибно стопанство“ (Кт – 0,508; Ит – 328); „Добив на въглища“ (Кт – 0,395; Ит – 212); „Производство на основни метали“ (Кт – 0,369; Ит – 198).

Таблица № 9 : Трудови злополуки през 2014 г. по сектори на Класификация на икономическите дейности (КИД-2008)

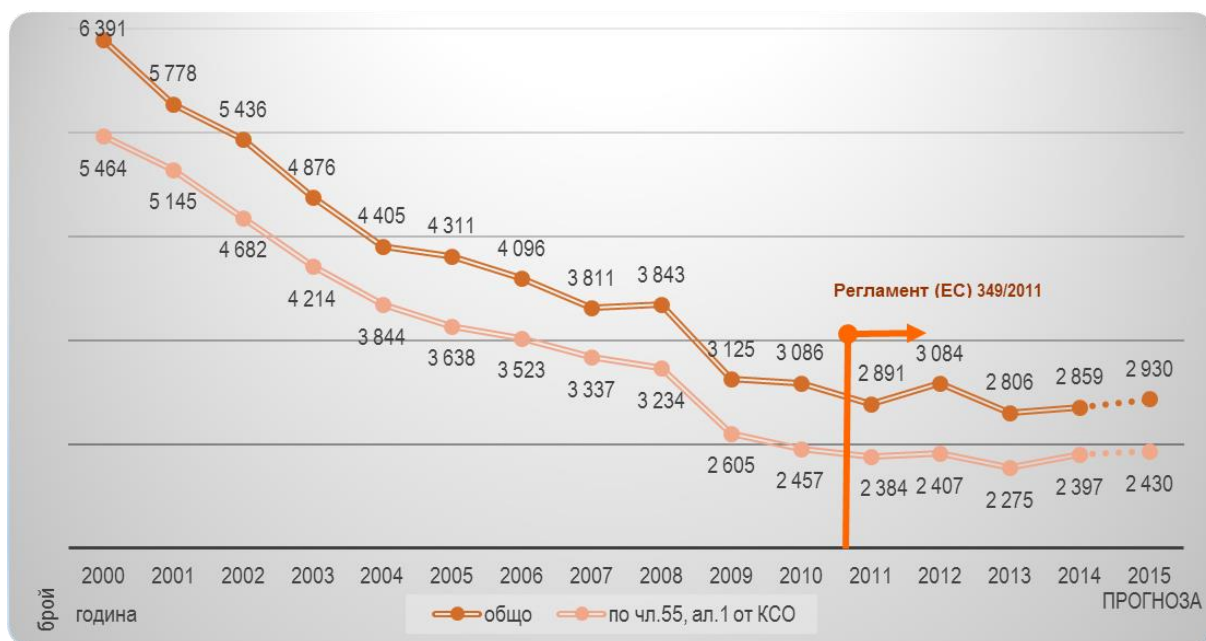
Наименование на позицията	Код по КИД - 2008 г.	Среден списъчен брой на осигурените лица	Отработени човекочасове	ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ – 2014 г.								ПОКАЗАТЕЛИ							
				Трудови злополуки (бр.)		в т.ч. трудови злополуки предизвикали: (бр.)				Загубени календарни дни от трудови злополуки (бр.)		Коефициент на честота К _ч		Коефициент на тежест К _т		Индекс на честота И _ч		Индекс на тежест И _т	
						смърт		инвалидност											
				общо	по чл. 55, ал. 1от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1от КСО		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
ЗА СТРАНАТА		2 631 926	4 580 296 363	2 859	2 397	138	117	55	50	259 728	215 821	1,09	0,91	0,099	0,082	0,62	0,52	57	47
<i>СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО</i>	A	81 310	141 304 300	70	67	9	8	5	5	6 482	5 838	0,86	0,82	0,080	0,072	0,50	0,47	46	41
<i>ДОБИВНА ПРОМИШЛЕНОСТ</i>	B	31 017	57 147 701	178	175	4	4	1		13 315	13 273	5,74	5,64	0,429	0,428	3,11	3,06	233	232
<i>ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕНОСТ</i>	C	576 850	1 041 266 309	773	679	42	35	23	22	71 272	63 358	1,34	1,18	0,124	0,110	0,74	0,65	68	61
<i>ПРОИЗВОДСТВО И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА И ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ И НА ГАЗОБРАЗНИ ГОРИВА</i>	D	41 395	79 549 434	85	74	3	3	1	1	6 885	6 119	2,05	1,79	0,166	0,148	1,07	0,93	87	77
<i>ДОСТАВЯНЕ НА ВОДИ; КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ, УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ</i>	E	37 754	71 035 962	71	62			1	1	7 322	5 981	1,88	1,64	0,194	0,158	1,00	0,87	103	84
<i>СТРОИТЕЛСТВО</i>	F	152 714	253 917 248	264	244	24	22	5	5	31 250	29 254	1,73	1,60	0,205	0,192	1,04	0,96	123	115
<i>ТЪРГОВИЯ; РЕМОНТ НА АВТОМОБИЛИ И МОТОЦИКЛЕТИ</i>	G	425 890	725 337 522	280	236	17	15	6	4	23 967	19 039	0,66	0,55	0,056	0,045	0,39	0,33	33	26
<i>ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И ПОЩИ</i>	H	158 382	280 327 979	357	322	19	18	5	5	29 766	26 090	2,25	2,03	0,188	0,165	1,27	1,15	106	93
<i>ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЬОРСТВО</i>	I	151 990	243 890 772	65	57	3				5 657	4 819	0,43	0,38	0,037	0,032	0,27	0,23	23	20
<i>СЪЗДАВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПРОДУКТИ; ДАЛЕКОСЪОБЩЕНИЯ</i>	J	76 990	139 963 713	61	45	2	2			3 852	2 666	0,79	0,58	0,050	0,035	0,44	0,32	28	19
<i>ФИНАНСОВИ И ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ</i>	K	87 753	159 098 833	37	20	2	2			2 708	1 652	0,42	0,23	0,031	0,019	0,23	0,13	17	10
<i>ОПЕРАЦИИ С НЕДВИЖИМИ ИМОТИ</i>	L	27 681	43 283 166	13	11	2	2	1	1	1 714	1 391	0,47	0,40	0,062	0,050	0,30	0,25	40	32
<i>ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ И НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ</i>	M	89 707	148 145 865	31	22	1	1	2	2	2 489	1 436	0,35	0,25	0,028	0,016	0,21	0,15	17	10
<i>АДМИНИСТРАТИВНИ И СПОМАГАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ</i>	N	109 763	186 867 668	90	70	3	2	2	2	6 979	5 448	0,82	0,64	0,064	0,050	0,48	0,37	37	29
<i>ДЪРЖАВНО УПРАВЛЕНИЕ</i>	O	180 047	311 738 068	167	91	3	2			15 496	7 907	0,93	0,51	0,086	0,044	0,54	0,29	50	25
<i>ОБРАЗОВАНИЕ</i>	P	172 267	310 529 681	109	71			2	2	11 685	7 929	0,63	0,41	0,068	0,046	0,35	0,23	38	26
<i>ХУМАННО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА</i>	Q	135 677	231 574 733	148	101	3		1		13 409	9 109	1,09	0,74	0,099	0,067	0,64	0,44	58	39
<i>КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ</i>	R	35 959	62 440 805	42	37	1	1			3 715	3 176	1,17	1,03	0,103	0,088	0,67	0,59	59	51
<i>ДРУГИ ДЕЙНОСТИ</i>	S	57 841	91 031 481	18	13					1 765	1 336	0,31	0,22	0,031	0,023	0,20	0,14	19	15
<i>ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА КАТО РАБОТОДАТЕЛИ; НЕДИФЕРЕНЦИРАНИ ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА ПО ПРОИЗВОДСТВО НА СТОКИ И УСЛУГИ ЗА СОБСТВЕНО ПОТРЕБЛЕНИЕ</i>	T	50	84 156																
<i>ДЕЙНОСТИ НА ЕКСТЕРИТОРИАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ И СЛУЖБИ</i>	U	889	1 760 967																

Фигура № 4 : Разпределение на общия брой трудови злополуки, регистрирани през 2014 г. по сектори на Класификацията на икономическите дейности – 2008 (КИД-2008)

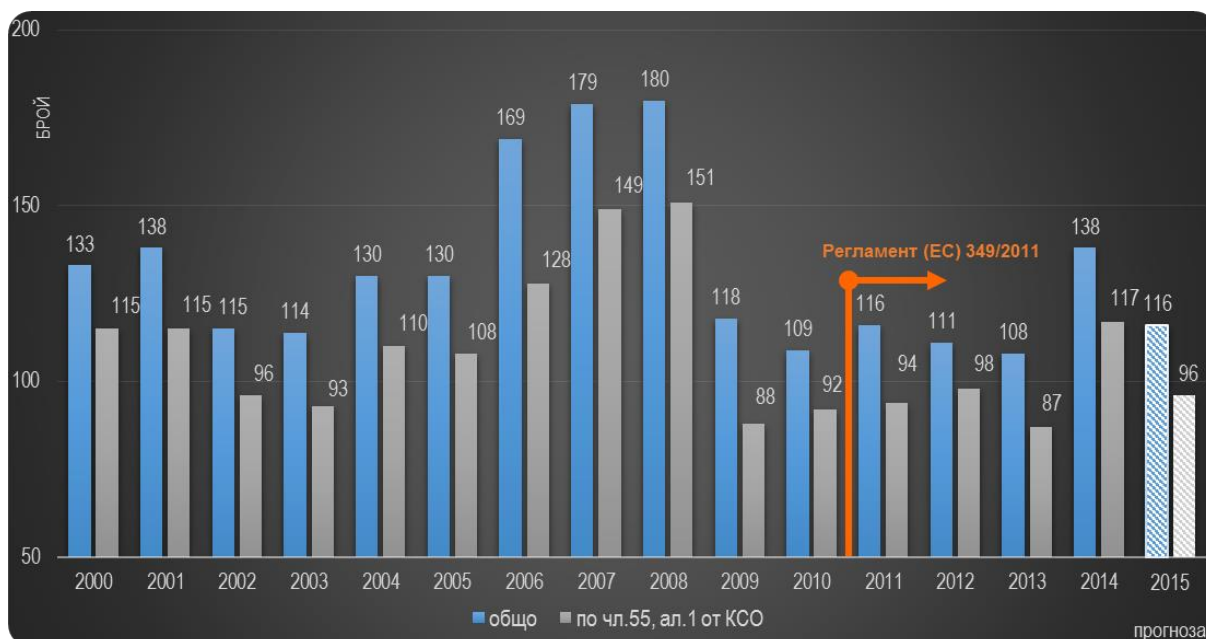

4. Сравнение на показателите на трудовите злополуки през периода 2000-2014 г.

Динамиката на окончателните стойности на показателите на трудовите злополуки за периода 2000-2014 г., както и на предварителните данни за 2015 г. е представена в графичен вид на следващата фигура. Стойностите за 2015 г. са прогнозни, изчислени на база разполагаемите оперативни данни в информационната система на НОИ. Както за 2014 г., така и за 2015 г., те са изчислени по брой регистрирани злополуки за календарната година, съгласно действащия Регламент (ЕС) 349/2011. През 2015 г. се очаква увеличение на общия брой трудови злополуки и намаляване на смъртните трудови злополуки.

Фигура № 5 : Трудови злополуки

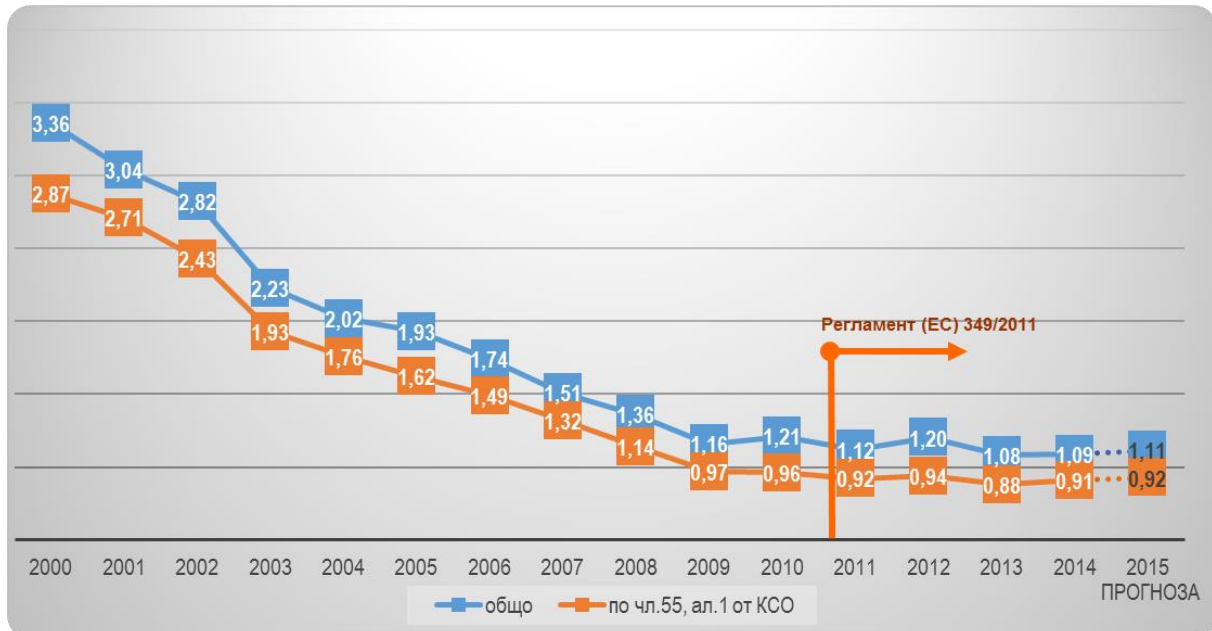

Фигура № 6 : Смъртни трудови злополуки

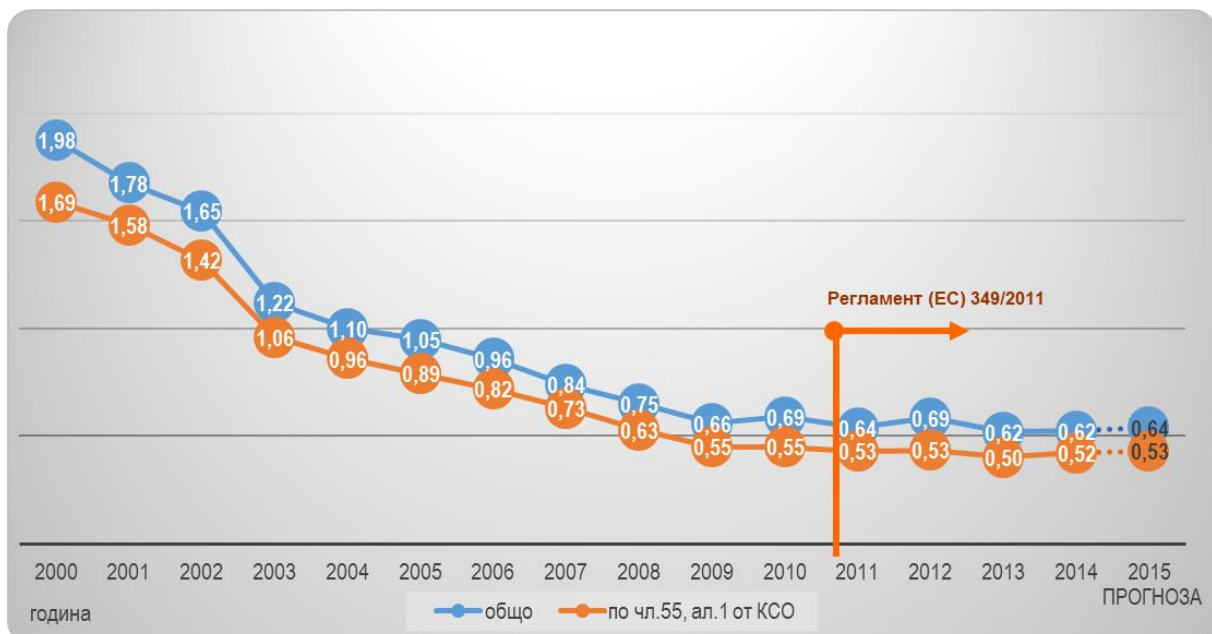
Показателите за честота и тежест на трудовите злополуки са изчислени и представени графично в два разреза. Първият е общо за всички трудови злополуки, а вторият – за злополуките, станали при обстоятелствата, определени в чл. 55, ал. 1 от КСО.

Съпоставянето на окончателната информация за трудовите злополуки за периода 2006-2014 г. показва, че показателите характеризиращи трудовия травматизъм за честота и тежест до 2011 г. намаляват. През 2012 г. показателите за честота са се увеличили в сравнение с 2011 г. – коефициентът на честота се е увеличил с 0,08 пункта, а индексът на честота – с 0,05 пункта. Коефициентът на тежест се е увеличил с 0,012 пункта, а индексът на тежест – с 6.

Показателите за честота през 2013 г. са по-благоприятни от тези за 2012 г. и 2011 г. През 2014 г. са завишени с 0,01 пункта.

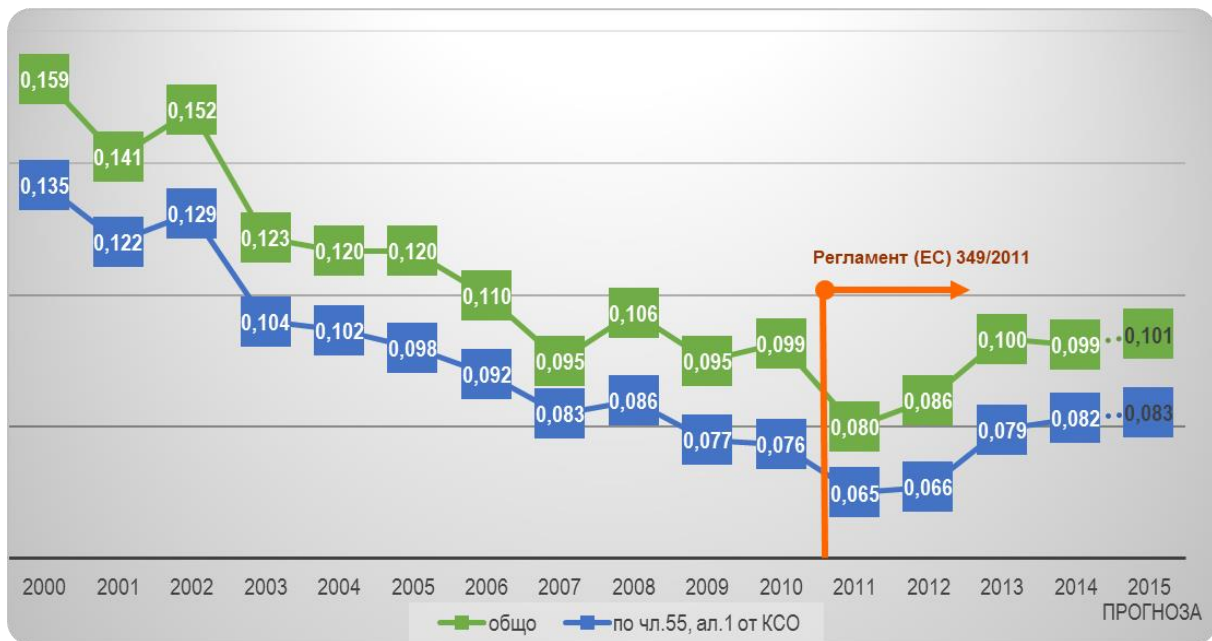

Фигура № 7 : Коефициент на честота Кч
(брой трудови злополуки на 1 000 наети /осигурени лица)

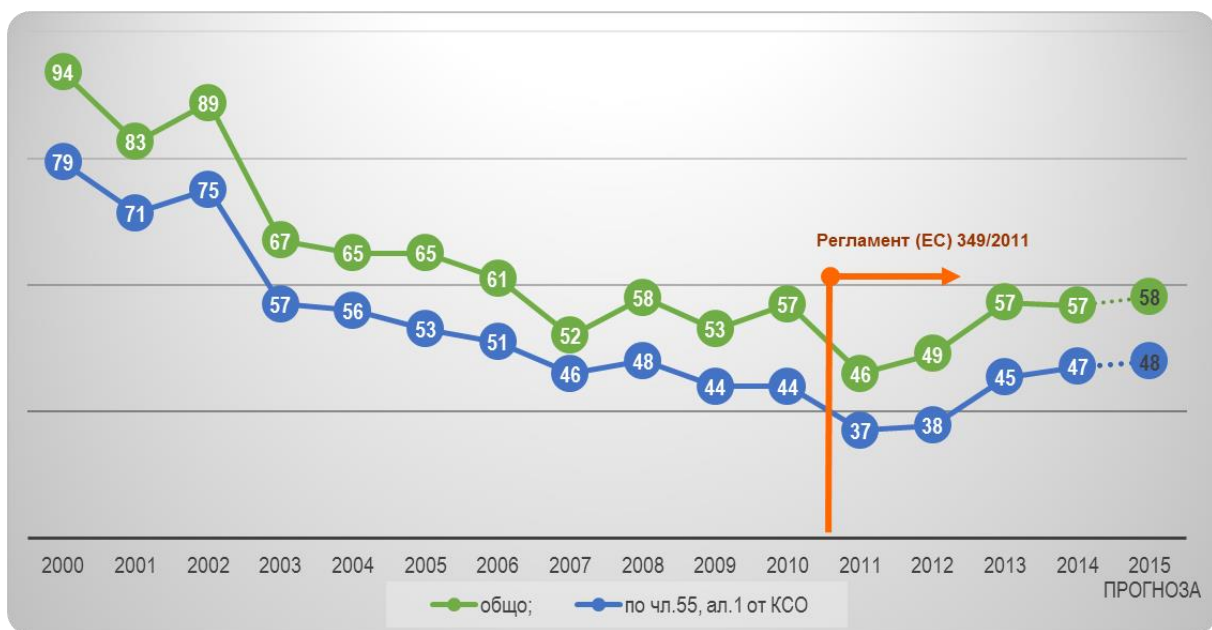

Фигура № 8 : Индекс на честота Ич
(брой трудови злополуки на 1 млн. отработени човечокаса)

За периода 2011-2014 г. показателите за тежест бележат тенденция на увеличаване. Коефициентът на тежест за общия брой трудови злополуки през 2014 г., спрямо 2011 г. се е увеличил с 0,019 пункта, а индексът на тежест – с 11 пункта. За злополуките, станали на работното място, тези увеличения са съответно 0,017 и 10 пункта.

Фигура № 9 : Коефициент на тежест Кт
(брой загубени календарни дни на 1 нает /осигурен)

Фигура № 10 : Индекс на тежест Ит
(брой загубени календарни дни на 1 млн. отработени човекочаса)

5. Трудови злополуки през 2015 г.

През 2015 г. в Националния осигурителен институт са *регистрирани 3 057 декларации за трудови злополуки*. От тях признати за трудови са 2 930 бр., от които 2 430 са станали на работното място. Смъртните трудови злополуки са 116 бр., а довелите до инвалидност – 17 бр.

Разпределението на трудовете злополуки по икономически сектори показва, че 26,2% от тях са станали в „Преработваща промишленост“; 12,0% в „Транспорт, складиране и пощи“; 10,5% в „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“; 7,7% в „Строителство“ и 5,6% в „Добивна промишленост“. Най-много смъртни трудови злополуки са станали в секторите „Преработваща промишленост“ – 24; „Строителство“ – 20; „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ – 17; „Транспорт, складиране и пощи“ – 14; „Селско, горско и рибно стопанство“ – 9.

ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ЗА БЕЗРАБОТИЦА

1. Право и размер на обезщетенията за безработица.

Право на парично обезщетение за безработица имат лицата, осигурени за този риск най-малко 9 месеца през последните 15 месеца преди прекратяване на осигуряването, и които:

- са регистрирани като безработни в Агенцията по заетостта;
- не са придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст или пенсия за ранно пенсиониране в Република България, или пенсия за старост в друга държава;
- не упражняват трудова дейност, за която подлежат на задължително осигуряване по КСО или законодателството на друга държава.

При определяне на правото на парично обезщетение за безработица се зачита и времето: на платен и неплатен отпуск за отглеждане на дете; на платен и неплатен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане, на отпуск при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст; на неплатен отпуск до 30 работни дни в една календарна година, който се зачита за трудов и осигурителен стаж, както и времето зачетено за осигурителен стаж по законодателството на друга държава на основание на международен договор, по който Република България е страна.

Периодът за изплащане на паричните обезщетения се определя в зависимост от продължителността на осигурителния стаж.

Таблица № 10 : Период за изплащане на обезщетение за безработица

Осигурителен стаж (години)	Период на изплащане на обезщетението (месеци)
до 3	4
от 3 до 5	6
от 5 до 10	8
от 10 до 15	9
от 15 до 20	10
от 20 до 25	11
над 25	12

За осигурителен стаж при определяне периода за изплащане на обезщетението се зачита трудовият стаж до 01.01.2002 г. по Кодекса на труда или по други специални закони и времето след тази дата, през което лицето е осигурено за безработица.

Паричното обезщетение за безработица се изплаща от датата на последното прекратяване на осигуряването, ако:

- заявлението за отпускането му е подадено в 3-месечен срок от тази дата;
- лицето се е регистрирало като безработно в Агенцията по заетостта в срок 7 работни дни от тази дата.

Заявлението за отпускане на обезщетение за безработица се подава лично от лицето в избрано от него ТП на НОИ по постоянен или настоящ адрес. От 01.01.2014 г. към заявлението не се прилага документ за регистрация в Агенцията по заетостта, тъй като данните постъпват служебно в НОИ.

Дневното парично обезщетение за безработица през 2015 г. е в размер на 60 на сто от среднодневното възнаграждение или среднодневния осигурителен доход, върху който са внесени или дължими осигурителни вноски във фонд „Безработица” за последните 24 календарни месеца, предхождащи месеца на прекратяване на осигуряването. То не може да бъде по-малко от минималния дневен размер на обезщетението за безработица, който се

определя ежегодно със Закона за бюджета на ДОО. За 2015 г. минималният дневен размер на обезщетението е 7,20 лв. Месечният размер на паричното обезщетение за безработица се определя, като полученият дневен размер се умножи по броя на работните дни в месеца, за който се отнася.

Максималният размер на паричното обезщетение за безработица е ограничено на 60 на сто от максималния осигурителен доход за периода, от който е изчислено.

Паричните обезщетения за безработица се изплащат от Националния осигурителен институт на лицата по декларирана от тях лична банкова сметка. Обезщетенията се превеждат на всяка банка на 15-то число на месеца, следващ този, за който се отнасят.

Когато в 24-месечния период, от който се определя среднодневното възнаграждение или среднодневният осигурителен доход, се включва време, което се зачита за осигурителен стаж без да се дължат осигурителни вноски, или през което лицето не е осигурено за безработица, при определяне на осигурителния доход се вземат съответно:

- за времето на платен и неплатен отпуск за отглеждане на дете, на неплатен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане и на неплатен отпуск до 30 работни дни през една календарна година – среднодневната минимална работна заплата, установена за страната;
- за времето на платен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане, както и отпуска при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст – доходът, от който е определено паричното обезщетение;
- за времето, зачетено за осигурителен стаж по законодателството на друга държава на основание на международен договор, по който България е страна – среднодневната минимална работна заплата, установена за страната;
- за времето, през което лицето не е осигурено за безработица – среднодневната минимална работна заплата, установена за страната.

Изплатените парични обезщетения за безработица се възстановяват от лицата, чието уволнение е отменено като незаконно, и за периода, за който им е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст или пенсия за ранно пенсиониране, както и за периода, през който са получавали парично обезщетение за временна неработоспособност, бременност и раждане.

Правото и редът за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица на съпругите (съпрузите) на военнослужещите, които са ги последвали при преместването им от едно в друго населено място и поради това са прекратили трудовите или служебните си правоотношения, както и на безработните съпруги (съпрузи) на военнослужещите, участващи в международни операции и мисии, е регламентирано в чл. 230 и чл. 231 от Закона за отбрана и въоръжените сили на Република България и в Наредбата за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица. Размерът на месечното обезщетение за безработица на тази категория лица за 2015 г. е 340 лв. и се определя ежегодно със Закона за държавния бюджет на Република България.

Обезщетението се изплаща от НОИ за сметка на държавния бюджет, от датата на преместването/заминаването на военнослужещия, ако безработната/ият съпруга/съпруг се е регистрирала/л в АЗ в срок до един месец от датата на преместването/заминаването. На безработните съпруги на преместените военнослужещи обезщетението се изплаща за периода, през който не упражняват трудова дейност, за която подлежат на задължително осигуряване, но за не повече от 12 месеца. На безработните съпруги/съпрузи на военнослужещите, участващи в международна операция/мисия обезщетението се изплаща за периода на участие в операцията/мисията.

2. Средни показатели за безработните лица, получаващи парични обезщетения за безработица през 2015 г.

През 2015 г. средногодишният брой на осигурените лица за фонд „Безработица“ се увеличава спрямо 2014 г. със 138 628 лица (с 6,0%) и достига до 2 462 520 лица.⁵

Административната статистика на Агенцията по заетостта отчита през 2015 г. значително намаление на броя на регистрираните в бюрата по труда безработни лица с 35 655 лица (с 9,7%) спрямо предходната година, като средномесечният им брой възлиза на 330 816. Относителният дял на безработните жени през 2015 г. е 55,3%, а на мъжете – 44,7%. Средногодишното равнище на безработицата за страната е 10,1%, като също отбелязва намаление с 1,1 процентни пункта спрямо предходната година. Започналото през 2014 г. възстановяване на пазара на труда продължава и през 2015 г. Заетостта продължава да нараства, а безработицата да намалява. Намаляват и регистрираните в бюрата по труда безработни от основните групи в неравностойно положение на пазара на труда с изключение на продължително безработните лица. Наблюдаваните през последните години съществени регионални и структурни различия в равнището на безработица се запазват.

Според разпределението по възраст и през 2015 г. традиционно най-голям дял от 26,4 на сто заемат безработните лица над 55-годишна възраст. Тази група лица среща съществени трудности при намирането на работа. Общата тенденция на снижаване на регистрираните безработни лица е показателна и от факта, че в разпределението по възраст всички групи отбелязват намаление спрямо 2014 г., като най-значимо е при младежите до 19-годишна възраст – с 28,2 на сто.

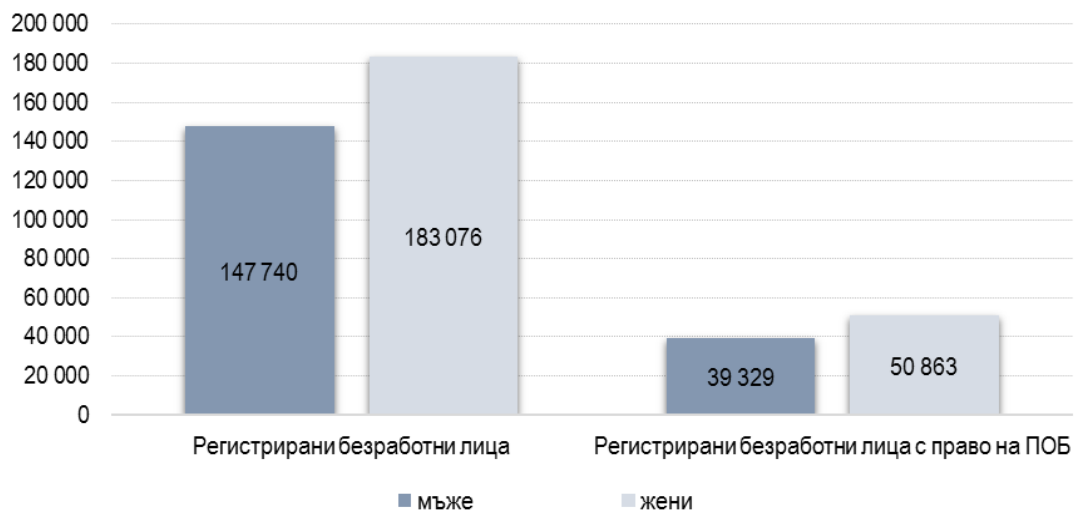
Таблица № 11 : Осигурени лица за безработица, регистрирани безработни лица и безработни лица с право на парични обезщетения за безработица през 2015 г.

Показатели	Осигурени лица за фонд “Безработица”		Регистрирани безработни лица		Регистрирани безработни лица с право на ПОБ	
	брой	%	брой	%	брой	%
Брой лица, в т.ч.	2 462 520	100,0%	330 816	100,0%	90 192	100,0%
По пол						
Мъже	1 248 651	50,7%	147 740	44,7%	39 329	43,6%
Жени	1 213 869	49,3%	183 076	55,3%	50 863	56,4%
По възраст						
до 19 г.	11 965	0,5%	3 488	1,1%	72	0,1%
от 20 до 24 г.	128 679	5,2%	18 090	5,5%	3 468	3,8%
от 25 до 29 г.	246 016	10,0%	30 102	9,1%	8 897	9,9%
от 30 до 34 г.	269 106	10,9%	36 087	10,9%	10 593	11,7%
от 35 до 39 г.	314 858	12,8%	37 865	11,4%	11 322	12,6%
от 40 до 44 г.	332 544	13,5%	36 820	11,1%	11 241	12,5%
от 45 до 49 г.	311 214	12,6%	37 663	11,4%	11 275	12,5%
от 50 до 54 г.	291 816	11,9%	43 459	13,1%	12 732	14,1%
над 55 г.	556 322	22,6%	87 242	26,4%	20 592	22,8%

През 2015 г. средногодишният брой на регистрираните безработни лица с право на парично обезщетение за безработица (ПОБ) е 90 192 бр. или с 10,5% по-малко спрямо 2014 г. Делът им от общия брой на регистрираните безработни лица е 27,3%. От тях жените са 50 863

⁵ От 2015 г. в броя на осигурените лица са включени и работещите в сектор „Сигурност“.

(56,4%), а мъжете – 39 329 (43,6%). Относителният дял на жените се е увеличил с 1,3 п.п. спрямо нивото от предходната година.

Фигура № 11 : Разпределение на регистрираните безработни лица през 2015 г. (по пол)

През 2015 г. броят на безработните лица с право на ПОБ намаляват във всички наблюдавани възрастови групи в сравнение с 2014 г. Най-много регистрирани безработни лица с право на обезщетение (20 592 бр. или 22,8%) са във възрастовата група над 55 години. Следваща по големина група е във възрастовия интервал от 50 до 54 г. (12 732 бр. или 14,1%). Безработните лица до 29-годишна възраст са 12 437 бр. или 13,8% от общата съвкупност. През последните три години се наблюдава трайна тенденция на намаление на броя и дела на безработните младежи с право на ПОБ, съответно 16,2% през 2013 г., 15,4% през 2014 г. и 13,8% през 2015 г. Във всички останали възрастови групи има запазване или минимално изменение в дяловете им спрямо предходната година.

За осигурителната система и поддържането на финансова стабилност на фондовете на ДОО от съществено значение е разширяването на активните и превантивните мерки на пазара на труда, целево насочени към социално-икономическата интеграция на рисковите групи безработни – младежи до 29 години, хора с трайни увреждания, лица с ниска професионална квалификация или ниско образование, както и към безработните над 50 години и лицата в предпенсионна възраст, особено с оглед перспективата за повишаване на пенсионната възраст.

Средният размер на паричното обезщетение за безработица общо за страната през 2015 г. е 302,59 лв. и е с 13,2% по-висок спрямо предходната 2014 г. За ръста от 35,34 лв. за една година влияние оказва увеличаването на минималната работна заплата, минималните осигурителни прагове, а също и нарастващото изплащане на парични обезщетения за безработица по европейски регламенти. През 2015 г. са отпуснати 4 561 парични обезщетения за безработица по европейски регламенти, като средното месечно обезщетение надхвърля 1 200 лв.

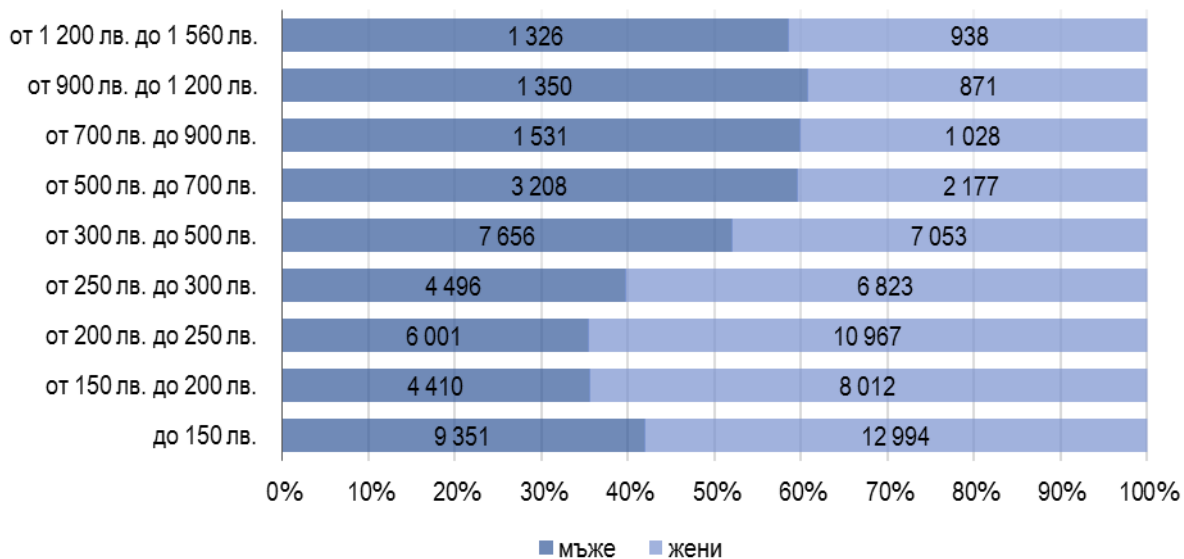
Данните за разпределението по пол показват запазване на тенденцията по отношение на наличието на значителна разлика в средния размер на обезщетението. Мъжете получават средно по 353,02 лв., докато жените само 285,08 лв. Разликата между тях е 67,94 лв. и продължава да нараства спрямо нивото ѝ през 2014 г.

Според разпределението по области най-голям размер средномесечно обезщетение са получили безработните лица в София-град – 454,21 лв., а най-малък в област Пазарджик – 250,30 лв.

Традиционно София-град остава областта с най-добри показатели по отношение на разпределението по пол, като средният размер на обезщетението за безработица при мъжете е

514,10 лв., а при жените – 428,09 лв. С най-ниски обезщетения са мъжете в област Пазарджик – 287,53 лв., и жените в област Враца – 247,00 лв.

Разпределението по групи месечни размери на паричните обезщетения показва, че средно през годината най-много са регистрираните безработни с нисък размер на паричното обезщетение до 150 лв. Те са 22 345 души, или 24,8% от всички регистрирани с право на обезщетение през 2015 г. От тях преобладаващият дял (58,2 на сто) са жени. Другите две големи групи безработни лица са с размер на обезщетението от 200 до 250 лв. (16 986 души или 18,8%) и от 300 до 500 лв. (14 707 души или 16,5%). По-малко са безработните в групите с високи месечни размери на паричното обезщетение в границите от 900 до 1 200 лв. и от 1 200 до 1 560 лв. Те са съответно 2 221 и 2 264 души.

Фигура № 12 : Регистрирани безработни лица с право на обезщетение, разпределени по размер на ПОБ и по пол, през 2015 г.

Разпределението на безработните с право на обезщетение по области през 2015 г. показва, че с най-голяма е концентрацията в София-град – 12 342 бр. (13,7%), Пловдив 7 840 бр. (8,7%) и Бургас 6 359 бр. (7,1%). Най-малък брой регистрирани с право на ПОБ има в областите Силистра и Видин, съответно 1 389 и 1 232 лица.

Равнището на безработица по области е в широк диапазон, като се задълбочават регионалните диспропорции и поляризация в зависимост от икономическото състояние на района. През 2015 г. дялът на безработните жени с право на ПОБ е по-висок спрямо този на мъжете във всички области (с изключение на Видин 47,4%), като в 12 от тях е над средното за страната (56,4%). Най-висок дял на жените се наблюдава в областите Бургас (61,3%), Варна (60,9%) и Кюстендил (60,8%).

Според степента на образование най-голям е относителният дял на безработните със средно образование. Те наброяват 53 861 души и представляват 59,7% от всички получаващи обезщетение. Следваща по големина е групата на висшистите с квалификационна степен доктор, магистър, бакалавър и специалист – общо 19 830 души или 22%, следвана от лицата с основно образование – 13 952 бр. (15,5%). От получаващите обезщетение 779 бр. (0,9%) са без образование.

През 2015 г. структурата на безработните лица с право на парично обезщетение, разпределени по образователно-квалификационна степен се запазва като предходната година. Най-голяма част (59,7%) от безработните са със средно образование, като нарастват с един п.п. спрямо 2014 г. Следват тези с основно 15,5% и с висше образование степен магистър 13,3%, като дялът им нараства съответно с 2,6 п.п. и 1,4 п.п. спрямо 2014 г. Според официалната

статистиката на АЗ най-високият коефициент на безработица е сред хората с начално и пониско образование, докато най-ниският е при висшистите. При получаващите ПОБ тенденцията е различна, тъй като лицата с начално и без образование са най-често дълготрайно безработни и те спират да получават обезщетения след определен период.

При регистрираните безработни лица с право на ПОБ, разпределени по *продължителност на осигурителния им стаж* се запази тенденцията най-голям брой (21 554 лица или 23,9%) да попадат в групата с продължителност *до 3 години* осигурителен стаж. Въпреки, че по закон получават парично обезщетение само 4 месеца, те са най-многобройната група. Липсата на достатъчно професионален опит и адекватна на търсенето квалификация затруднява намирането на работа за тази категория лица. Другата рискова група са хората с *над 25 години* осигурителен стаж (17 503 лица или 19,4%), които срещат трудности при преквалифицирането си и намирането на нова работа.

Средномесечно през 2015 г. *новорегистрираните безработни* с право на обезщетение са 14 158 лица. В сравнение с 2014 г., когато са били 14 293 лица, те намаляват с 0,9 на сто. Средно за годината делът на жените е 56,0%, а на мъжете – 44,0%.

Най-много безработни с право на обезщетение са регистрирани през м. януари (23 312) и през м. октомври (17 243), а най-малко през м. август (10 819) и м. май (10 830), което се дължи на сезонната заетост.

Средно за годината са *прекратени обезщетенията* на 15 144 безработни лица, или с 16,7% по-малко отколкото през 2014 г. Най-много прекратени обезщетения има през м. април (17 145), а най-малко – през м. септември (13 553).

КОНСОЛИДИРАН БЮДЖЕТ НА ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ ЗА 2015 г.

Законът за бюджета на държавното обществено осигуряване е основният финансов план, с който се реализира определената за година държавна политика в сферата на социалното осигуряване. Той съдържа консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване и бюджетите на отделните социални фондове – „Пенсии”, „Пенсии, несвързани с трудова дейност”, „Трудова злополука и професионална болест”, „Общо заболяване и майчинство”, „Безработица”, както и бюджета на Националния осигурителен институт.

Годишните бюджети на „Учителския пенсионен фонд” и на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите” се приемат като приложения към Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване и не се включват в консолидирания бюджет на ДОО.

Фигура № 13 : Бюджетна структура на ДОО

Бюджетът на държавното обществено осигуряване за 2015 г. беше разработен в изпълнение на Решение № 57 на Министерския съвет от 4 февруари 2014 г. за бюджетната процедура за 2015 г., Указания БЮ № 2/10.02.2014 г. на Министерство на финансите за подготовката и представянето на бюджетните прогнози на първостепенните разпоредители с бюджети (ПРБ) за периода 2015 – 2017 г., Решение № 215 на Министерския съвет от 17 април 2014 г. за одобряване на средносрочна бюджетна прогноза за периода 2015 – 2017 г. и на актуализация на Стратегията за управление на държавния дълг за периода 2012 – 2014 г., Указания БЮ № 5/02.09.2014 г. на Министерство на финансите за подготовката и представянето на проектобюджетите на ПРБ за 2015 г. и на актуализираните им бюджетни прогнози за 2016 г. и 2017 г.

Анализът на изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО и на бюджетите по фондове показва реализирането на една от основните функции на НОИ да управлява ефективно и прозрачно средствата на ДОО, в съответствие с фондовия принцип за финансиране и изразходване на средствата, според структурата на осигурените социални рискове. Последващият контрол върху изпълнението на бюджета в неговите съставни части по осигурителни фондове и социалноосигурителни програми, финансирани от тези фондове, е действителен инструмент за проследяване набирането и изразходването на бюджетните средства, реализацията на дългосрочните и годишните приоритети на социалноосигурителната политика и постигнатите резултати.

Изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО за 2015 г. показва следното:

- ❖ *Планираните приходи* (без трансфери) са 4 580 575,6 хил. лв., а *планираните разходи* (без трансфери) са 9 620 517,0 хил. лв. *Изпълнението* на бюджета на ДОО за 2015 г. (без трансферите) показва, че са постъпили 4 850 025,0 хил. лв. *приходи*, или изпълнението на плана е 105,9 на сто, а са *изразходвани* 9 761 899,0 хил. лв. или 101,5 на сто от плана.
- ❖ Съгласно Закона за бюджета на ДОО, бюджетът на държавното обществено осигуряване в края на годината трябва да завърши с нулев остатък, който се формира от приходите, разходите, сумите на трансферите и погашенията по заема от Световната банка.
- ❖ Държавата е участвала с *трансфер* от 4 924 425,3 хил. лв. или 97,5 на сто от плана.
- ❖ Погашенията *по заема* от Световната банка са в размер на 3 950,5 хил. лв.
- ❖ В края на годината е реализиран остатък *по валутните сметки на НОИ* в размер на 236,1 хил. лв.

Съществено влияние върху отчетената приходна и разходна част на консолидирания бюджет на ДОО за 2015 г. оказва изпълнението на основните показатели, заложиени в макрорамката на държавния бюджет. Определените в бюджетната процедура за 2015 г. основни макроикономически показатели, както и действащата нормативна база и реализираните политики през годината, определят рамката на консолидирания бюджет на ДОО и обуславят неговото изпълнение.

Основните резултати, с които се характеризира изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО за 2015 г. по отделните части на бюджетната структура, се коментират в следващите части на анализа.

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРИХОДНАТА ЧАСТ НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2015 Г.

В приходната си част консолидираният бюджет на ДОО за 2015 г. се реализира при следните социалноосигурителни параметри и политики:

- Размерите и съотношенията на осигурителните вноски за фондовете на държавното обществено осигуряване останаха непроменени спрямо предходната 2014 г.
- Размерът на осигурителната вноска за фонд „Пенсии” се запази на нивото от 2014 г.

- 17,8 на сто за родените преди 1 януари 1960 г. (при съотношение 9,9 за сметка на работодателя и 7,9 за сметка на работника) и 12,8 на сто за лицата, родени след 31 декември 1959 г. (7,1 за сметка на работодателя и 5,7 за сметка на работника). Размерът на вноската за работещите в специалните ведомства, които се пенсионират по чл. 69 от КСО се запази в размер 40,8 на сто за родените преди 1 януари 1960 г. и 35,8 на сто за останалите.

- Държавното участие във финансирането на фонд „Пенсии” се осъществи чрез трансфер от държавния бюджет в размер 12 на сто върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени във фонда лица (чл. 21, т. 5 на КСО).
- Размерите на осигурителните вноски за фонд „Общо заболяване и майчинство” и фонд „Безработица” се запазват на нивата от 2014 г. и са съответно 3,5% и 1%, както и съотношението 60:40 при разпределянето им между работодател и осигурено лице.
- Без промяна останаха и размерите на диференцираните осигурителни вноски за фонд „Трудова злополука и професионална болест” – между 0,4 и 1,1 на сто, според степента на риска за икономическата дейност и са изцяло за сметка на работодателя.
- Запази се диференцираният минимален месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица съобразно облагаемия им доход за 2013 г., съответно 420 лв., 450 лв., 500 лв. и 550 лв. по скала, определена в чл. 8 от ЗБДОО за 2015 г.
- Минималният месечен размер на осигурителния доход за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители се увеличи от 240 лв. на 300 лв.
- Максималният месечен размер на осигурителния доход за всички осигурени лица се повиши от 2 400 лв. на 2 600 лв.
- Минималният осигурителен доход по основни икономически дейности и квалификационни групи професии през 2015 г. нарасна средно с 4,4 на сто в сравнение с 2014 г. Договорени бяха по-високи минимални осигурителни прагове за 42 икономически дейности. За дейностите, където не бяха постигнати споразумения, се приложи административно увеличение със средния процент на нарастване на минималните осигурителни прагове в договорените икономически дейности (4,4 на сто). Най-ниският минимален осигурителен доход е равен на 360 лв., колкото е и определеният от 1 януари 2015 г. размер на минималната работна заплата за страната.
- За 2015 г. се определи приход в бюджета на НОИ 1,5 на сто от приходите на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите” за дейностите по чл. 13 от Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя (ЗГВРСНР), съгласно чл. 14, ал. 3, от Закона за бюджета на ДОО за 2015 г.

Общо *постъпилите приходи и трансфери* в консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване за 2015 г. са 9 774 709,7 хил. лв., при планирани 9 633 205,5 хил. лв., или *изпълнението на плана е 101,5 на сто*. В сравнение с предходната 2014 г. приходите са с 388 217,0 хил. лв., или с 4,1 на сто повече.

ОСИГУРИТЕЛНИ ПРИХОДИ

Постъпилите през годината *осигурителни приходи* са 7 505 937,8 хил. лв. (при планирани 7 277 461,0 хил. лв.). От тези приходи *63,9 на сто* са от *осигурителни вноски* и *36,1 на сто* са *трансфер от държавния бюджет* в размер на 12 на сто върху сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година. В сравнение с 2014 г. разполагаемите осигурителни приходи са с 403 857,3 хил. лв. или с *5,7 на сто повече*.

Финансирането на държавното обществено осигуряване с осигурителни приходи от 75,7 на сто през 2014 г. *се повишава на 76,8 на сто* през 2015 г.

Таблица № 12 : Постъпили приходи и трансфери в консолидирания бюджет на ДОО

Показатели	2015 г.				2014 г.		% изпълнение през 2015 г. спрямо:	
	ПЛАН – ЗБДОО		ОТЧЕТ		ОТЧЕТ		ЗБДОО План 2015 г.	Отчет за 2014 г.
	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура		
1. Осигурителни приходи	7 277 461,0	75,55%	7 505 937,8	76,79%	7 102 080,5	75,66%	103,14	105,69
Осигурителни вноски	4 569 630,6	62,79%	4 798 107,4	63,92%	4 483 134,6	63,12%	105,00	107,03
- работодатели / възложители	2 785 003,1	60,95%	2 922 497,2	60,91%	2 745 906,6	61,25%	104,94	106,43
- лични вноски от работници и служители	1 537 822,2	33,65%	1 620 487,5	33,77%	1 501 601,8	33,49%	105,38	107,92
- самоосигуряващи се	222 905,3	4,88%	218 128,8	4,55%	208 566,7	4,65%	97,86	104,58
- главница по рев. актове за начет от НАП	7 000,0	0,15%	4 734,2	0,10%	4 389,5	0,10%	67,63	107,85
- приходи от професионални пенсионни фондове по чл. 157, ал. 7 от КСО и § 4, ал. 6 от ПЗР на КСО	16 900,0	0,37%	32 259,8	0,67%	22 670,0	0,51%	190,89	142,30
Трансфер от ДБ в размер на 12 на сто върху сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година	2 707 830,4	37,21%	2 707 830,4	36,08%	2 618 945,9	36,88%	100,00	103,39
2. Неданъчни приходи	12 010,0	0,12%	52 872,4	0,54%	20 950,7	0,22%	440,24	252,37
Приходи и доходи от собственост	6 463,0	53,81%	5 976,3	11,30%	5 855,3	27,95%	92,47	102,07
Глоби, санкции и наказателни лихви	5 242,0	43,65%	18 055,5	34,15%	14 296,1	68,24%	344,44	126,30
Други приходи	305,0	2,54%	28 840,6	54,55%	799,4	3,82%	9455,92	3607,91
3. Внесени ДДС и други данъци върху продажбите	-1 065,0	-0,01%	-954,8	-0,01%	-958,0	-0,01%	89,65	99,67
4. Получени трансфери	2 344 799,5	24,34%	2 216 854,3	22,68%	2 264 355,9	24,12%	94,54	97,90
Получени трансфери от ДБ за ДОО	342 560,0	14,61%	342 560,0	15,45%	331 872,1	14,66%	100,00	103,22
Допълнителен трансфер от ДБ за покриване на недостига от средства	2 002 239,5	85,39%	1 870 804,6	84,39%	1 928 534,9	85,17%	93,44	97,01
Трансфери от МТСП по програми за насърчаване на заетостта	-	-	259,4	0,01%	362,8	0,02%	-	71,51
Трансфер от ДБ за поети осигурителни вноски и данъци	-	-	3 230,3	0,15%	3 586,1	0,16%	-	90,08
5. Помощи, дарения и други безвъзмездно получени суми от чужбина	-	-	-	-	63,6	-	-	-
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	9 633 205,5	100%	9 774 709,7	100%	9 386 492,7	100%	101,47	104,14

1. Приходи от осигурителни вноски

Приходите от осигурителни вноски се формират от вноски на работодатели/ възложители, работници и служители (лични вноски) и от самоосигуряващи се лица.

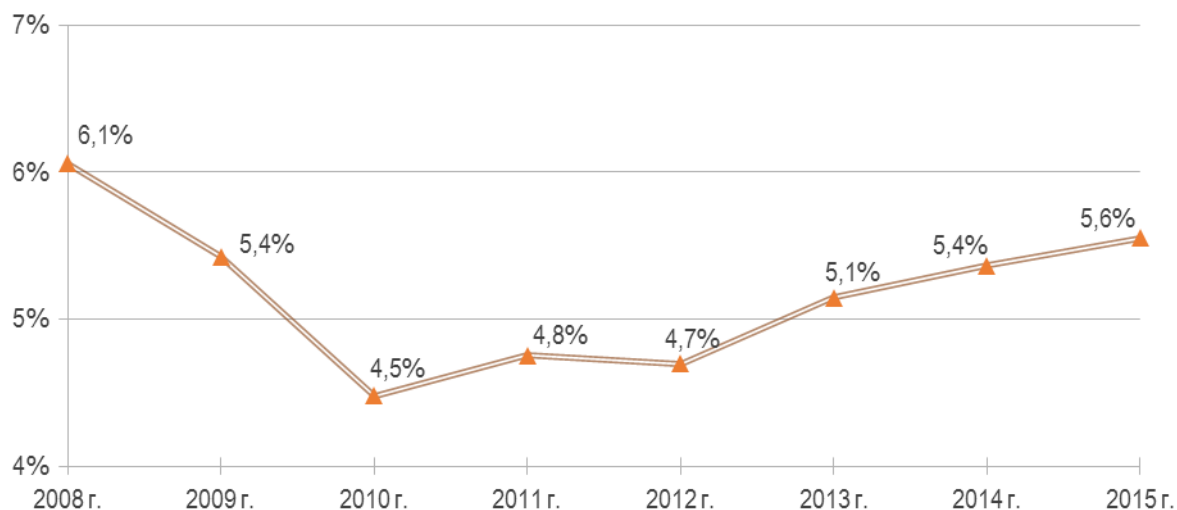
Планираните приходи от осигурителни вноски за 2015 г. са *4 569 630,6 хил. лв.*, а са постъпили *4 798 107,4 хил. лв.* Преизпълнението на плана е с *228 476,8 хил. лв.* (5,0 на сто) и се формира от по-високите приходи от:

- вноски от работодатели/възложители за работници и служители – със *137 494,1 хил. лв.* (4,9 на сто) повече;
- лични вноски от работници и служители – с *82 665,3 хил. лв.* (5,4 на сто) повече;
- по-високия отчетен брой на осигурените лица, с *24,2 хиляди* (0,9 на сто) над планирания брой и по-високия отчетен осигурителен доход, с *28,38 лв.* или *4,2 на сто*;
- постъпилите приходи от осигурителни вноски върху средствата за социални разходи, които са с *21 561,4 хил. лв.* или *35,5 на сто* над планираните;
- постъпилите с *31 854,7 хил. лв.* или с *23,0 на сто* повече от планираните приходи от осигурителни вноски за трудова злополука и професионална болест;
- преведените приходи от професионални пенсионни фондове по чл. 157, ал. 7 от КСО и § 4, ал. 6 от ПЗР на КСО, които са с *15 359,8 хил. лв.* (90,9 на сто над планираните).

От *осигурителни вноски* през годината са постъпили приходи, които надвишават с *314 972,8 хил. лв.* или със *7,03 на сто* тези през 2014 г., когато са били *4 483 134,6 хил. лв.* За

по-високите приходи от осигурителни вноски допринесоха провежданите през годината политики на повишение на: максималния месечен размер на осигурителния доход за всички осигурени лица с 8,3%; минималния месечен размер на осигурителния доход за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители с 25 на сто; минималния осигурителен доход по основни икономически дейности и квалификационни групи професии средно с 4,4 на сто; минималната работна заплата от 1 януари 2015 г. с 5,9 на сто (360 лв.) и от 1 юли 2015 г. с още 5,6 на сто (380 лв.).

Като измерител на общото осигурително участие, *съотношението на приходите от осигурителни вноски към brutния вътрешен продукт е 5,6 на сто* и отбелязва увеличение с 0,2 процентни пункта спрямо предходната година.

Фигура № 14 : Приходи от осигурителни вноски към БВП (%)

Броят на осигурените лица, средните осигурителни доходи, размерът на осигурителната вноска и процентът на събираемост определят прихода от осигурителни вноски.

➤ *Общият брой на осигурените лица, за които са постъпили приходи от осигурителни вноски през 2015 г., е 2 755 906, при план 2 731 754 или с 24 152 души повече.*

Работещите по трудов договор общо от I-ва, II-ра и III-та категория труд съставляват 83,9% от осигурените в ДОО лица. Техният брой през 2015 г. е с 27 214 души повече от планирания и се дължи основно на по-високия отчетен брой осигурени лица от трета категория труд. Работещите при условията на трета категория труд наброяват 2 200 801 души и са с 19 141 повече от планираните 2 181 660 души. Те заемат дял от 95,2% от осигурените лица в тази съвкупност. При работещите във втора категория труд отчетеният брой е 105 491 души и е с 9 136 или 9,5 на сто повече. В броя на заетите от първа категория труд е отчетено намаление (с 1 063 лица по-малко от очакваното), като делът им в тази съвкупност е едва 0,3%.

Държавните служители, наетите в специални дейности и във Висшия съдебен съвет са 129 059 души, което е с 6 217 по-малко спрямо плана. Делът им в структурата на осигурените в ДОО лица е 4,7%.

Работещите без трудови правоотношения са 65 477 души (с 416 души по-малко от предвиденото в плана) и заемат дял от 2,4% в структурата на осигурените лица.

При планирани 9 456 осигурени лица, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта, реално осигурените са 6 051 души, което е с 3 405 или 36% по-малко. Техният дял е 0,2% от осигурените в ДОО.

Самоосигуряващите се лица са 241 779 души (8,8% от всички осигурени лица) при очаквани по план 234 832 души. От тях 146 903 (при план 124 868) се осигуряват за всички социални рискове и 94 876 (при план 109 964) се осигуряват само за пенсия.

Таблица № 13 : Структура на осигурените лица

Показатели	2015 г.	2014 г.
	%	%
Работещи по трудов договор от I, II и III категория труд	83,91%	82,44%
- I категория труд	0,27%	0,32%
- II категория труд	4,56%	4,71%
- III категория труд	95,17%	94,97%
Наети на работа за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец		0,82%
Държавни служители, наети в специални дейности и във Висшия съдебен съвет	4,68%	5,13%
Работещи без трудови правоотношения	2,41%	2,40%
Лица, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта	0,22%	0,68%
Самоосигуряващи се лица	8,77%	8,53%
- осигурени за всички социални рискове (без ТЗПБ и безработица)	60,76%	57,72%
- осигурени само за пенсия	39,24%	42,28%
ОСИГУРЕНИ ЛИЦА - ОБЩО	100%	100%

Сравнителният анализ на отделните категории осигурени лица на база предходната 2014 г. показва следните изменения:

➤ При *работещите по трудов договор* от I-ва, II-ра и III-та категория труд има нарастване в броя на *осигурените лица* общо с 57 728 бр. или 2,6%. То се дължи основно на нарастването на осигурените в най-голямата група, а именно работещите в условията на трета категория труд – отчетеният брой през 2015 г. е с 59 572 лица или 2,8% повече спрямо 2014 г. При другите две категории осигурени лица се отчита намаление на техния брой. При работещите в условията на първа категория труд – с 1 067 души или те са с 14,7% по-малко. При работещите при условията на втора категория труд са намалението е със 777 души или с 0,7% спрямо броя им през предходната година.

➤ Намаление с общо 8,1% се наблюдава в броя на *държавните служители, наетите в специални дейности и във Висшия съдебен съвет*.

➤ Броят на *работещите без трудови правоотношения* е *нараснал с 1,1%*, а на членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения с 5,9 на сто в сравнение с 2014 г.

➤ Значително намаление (с 67,4%) има при лицата, включени в *програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта*.

➤ Спрямо предходната година е отчетен ръст от 3,6% или с 8 486 души повече в съвкупността на *самоосигуряващите се*. Увеличението е при осигурените за всички социални рискове (с 10 326 бр.). Самоосигуряващите се само за пенсия лица спрямо предходната година са с 3 138 души по-малко. Нарастване с 1 914 души бележи броят на *самоосигуряващите се земеделски стопани и тютюнопроизводители*, осигурени за всички социални рискове, а осигурените само за пенсия са намалели с 616.

Таблица № 14 : Осигурени в ДОО лица и средномесечен осигурителен доход на база приходи от осигурителни вноски

Показатели	2015 г.				2014 г.	
	ПЛАН – ЗБДОО		Отчет		Отчет	
	брой	СОД – лв.	брой	СОД – лв.	брой	СОД – лв.
ОСИГУРЕНИ ЛИЦА С ВНОСКИ	2 731 754	676,06	2 755 906	704,44	2 735 101	658,56
Общо осигурени от I, II и III категория труд	2 285 263	682,59	2 312 477	724,43	2 254 749	680,67
- осигурени I-ва категория труд	7 248	1 132,68	6 185	1 267,29	7 252	1 130,34
- осигурени от II-ра категория труд	96 355	875,80	105 491	926,46	106 268	840,32
- осигурени от III-та категория труд	2 181 660	672,56	2 200 801	713,22	2 141 229	671,22
Държавни служители, наети в специални дейности и във Висшия съдебен съвет	135 276	1 098,85	129 059	1 085,01	140 364	1 005,02
Членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения	1 034	317,82	1 062	294,24	1 003	283,37
Лица, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта	9 456	326,06	6 051	218,36	18 582	172,19
Осигурени от възложител лица (само за пенсия), работещи без трудови правоотношения	65 893	390,16	65 477	291,33	64 750	304,38
Наети на работа за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец					22 362	125,13
Самоосигуряващи се лица	234 832	464,87	241 779	435,94	233 293	426,27
- самоосигуряващи се лица за всички социални рискове (без ТЗПБ и безработица)	114 813	492,17	130 689	464,94	120 363	460,17
- самоосигуряващи се земеделски стопани и тютюнопроизводители, осигурени за всички социални рискове (без ТЗПБ и безработица)	10 055	420,00 ⁶	16 214	303,39	14 300	243,43
- самоосигуряващи се лица само за пенсия	94 657	443,78	76 775	445,51	79 913	449,72
- самоосигуряващи се земеделски стопани и тютюнопроизводители, осигурени само за пенсия	15 307	420,00 ⁶	18 101	304,70	18 717	247,84

➤ *Осигурителният доход* се регламентира всяка календарна година със закона за бюджета на ДОО в диапазон между минимален размер, определен по категории или групи осигурени лица, и максимален размер, еднакъв за всички осигурени лица. Осигурителният доход на осигурените от работодател лица представлява изплатеното, включително начисленото и неизплатено или неначисленото брутно трудово възнаграждение, но върху не по-малко от минималния месечен осигурителен доход за съответната професия по основна икономическа дейност на осигурителя. Включва всички доходи и възнаграждения, (включително изплатеното от осигурителя възнаграждение за първите три работни дни от временната неработоспособност) и други доходи от трудова дейност с ограничение до максималния му месечен размер.

За бюджетните организации не се договаря минимален осигурителен доход, а началните заплати на наетите се променят съгласно политиката по доходите, заложената при разработване на държавния бюджет за всяка година.

⁶ Приетият със Закона за бюджета на ДОО за 2015 г. минимален осигурителен доход за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители е 300 лв.

Самоосигуряващите се лица се осигуряват върху избран осигурителен доход между минималния и максималния месечен размер на осигурителния доход, определен със закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година. Върху избрания осигурителен доход самоосигуряващите се лица внасят ежемесечните си осигурителни вноски, които се считат за авансово внесени, тъй като окончателният размер на осигурителния доход се определя за всяка календарна година.

Във връзка с реално получените доходи от трудова дейност, самоосигуряващите се лица определят окончателен размер на осигурителния си доход и годишен осигурителен доход за периодите на упражняване на трудова дейност в това им качество в рамките на календарната година. Окончателният размер на месечния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица (без земеделските стопани и тютюнопроизводители, упражняващи само земеделска дейност) се определя за периода, през който е упражнявана трудова дейност през предходната година, въз основа на данните, декларирани в справка към годишната данъчна декларация по Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ).

Годишният осигурителен доход за самоосигуряващите се лица се определя като разлика между декларирания в справка към годишната данъчна декларация или определения с влязъл в сила ревизионен акт по Данъчно-осигурителния процесуален кодекс облагаем доход от упражняване на съответната трудова дейност и сбора от доходите, върху които са внасяни авансово осигурителни вноски. При формирането на годишния осигурителен доход за лицата, които определят окончателен размер на осигурителния доход, се взема предвид облагаемият доход от упражняване на съответната трудова дейност.

Средният осигурителен доход на база постъпилите приходи от осигурителни вноски през 2015 г. е 704,44 лв. (при план 676,06 лв.), или с 4,2 на сто по-висок от планирания и със 7,0 на сто по-висок от отчетения през 2014 г. (658,56 лв.).

1.1. Елементи на приходите от осигурителни вноски

1.1.1. Вноските от работодатели /възложители за наетите от тях лица заемат най-голям дял (60,9%) в структурата на общите приходи от осигурителни вноски. През 2015 г. те възлизат на 2 922 497,2 хил. лв., при план 2 785 003,1 хил. лв., или изпълнението на плана е 104,9 на сто. В сравнение с 2014 г. постъпилите приходи са със 176 590,6 хил. лв., или с 6,4 на сто повече. В приходите от осигурителни вноски от работодатели са включени преведените суми за осигуровки за работещите по трудов договор от първа, втора и трета категория труд, държавните служители и наетите в специални дейности и във Висшия съдебен съвет, работещите без трудово правоотношение и други.

➤ Най-съществен дял (72,6%) в структурата на приходите от осигурителни вноски от работодатели/ възложители са постъпленията за *работещите по трудов договор* от I-ва, II-ра и III-та категория труд. През 2015 г. тези приходи са в размер на 2 121 749,7 хил. лв. общо за трите категории труд. От тях 1 953 056,9 хил. лв. са вноските за работещите при условията на трета категория труд (106,7 на сто изпълнение спрямо плана) и 168 692,8 хил. лв. за лицата, работещи при условията на първа и втора категория труд (112,7 на сто изпълнение). Общо изпълнението на плана е 107,2 на сто, като преизпълнението се дължи основно на постъпилите 122 898,9 хил. лв. повече за осигурените от трета категория труд. Отчетеният средномесечен осигурителен доход за осигурените от най-масовата (трета) категория труд е 713,22 лв., при план 672,56 лв. Нарастването спрямо плана е с 6,0%, а спрямо предходната 2014 г. е с 6,3%. Ръст на средномесечния осигурителен доход спрямо планирания има и при другите две категории осигурени лица. За работещите при условията на *първа категория труд*, отчетеният средномесечен осигурителен доход е 1 267,29 лв., при план 1 132,68 лв., а за работещите при *втора категория* е 926,46 лв. (план 875,80 лв.).

➤ Приходите от осигурителни вноски за *държавните служители, наетите в специални дейности и във Висшия съдебен съвет*, са в размер на 550 487,2 хил. лв., при планирани 593 089,6 хил. лв., или 92,8 на сто изпълнение. Делът им в структурата на вноските

от работодатели/ възложители е 18,8%. В сравнение с 2014 г. за тази категория осигурени, за които осигурителните вноски са изцяло за сметка на работодателя (по-точно за сметка на ДБ), постъпленията са с 5 317,6 хил. лв. по-малко.

➤ *Осигурителните вноски за лицата, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта*, са в размер на 1 577,1 хил. лв., което е с 56,7 по-малко от очакваните 3 643,6 хил. лв. и с 58,3% или 2 203,0 хил. лв. по-малко спрямо отчетените през 2014 г. (3 780,1 хил. лв.).

➤ Сумите от осигурителни вноски общо за работещите без трудови правоотношения са в размер 17 882,6 хил. лв., а по план – 24 057,3 хил. лв. Неизпълнението е в размер на 6 174,7 хил. лв. (25,7 на сто). Формират се от: 1) внесените осигурителни вноски от възложители за работещите без трудови правоотношения (т. нар. граждански договори) върху изплатеното им възнаграждение след приспадане на разходите за дейността, определени по реда на ЗДДФЛ; 2) внесените осигурителни вноски за членовете на кооперации, работещи без трудови правоотношения в кооперацията. Отчетените приходи от осигурителни вноски общо за работещите без трудови правоотношения са със 736,2 хил. лв., или 3,9 на сто по-малко от тези през 2014 г.

➤ Приходите от осигурителните вноски за фонд „Пенсии”, дължими за лицата, които не са работили поради предвидените в КСО обективни причини (незаконно недопускане или отстраняване от работа или оставане без работа поради уволнение, което е признато за незаконно от компетентните органи, непредоставена от осигурителя подходяща работа на трудоустроени лица и пр.) възлизат на 1 987,3 хил. лв., при план 3 041,2 хил. лв. или изпълнението на плана е 65,3 на сто. За тези лица осигурителната вноска е изцяло за сметка на работодателя и е в размера за фонд „Пенсии”. В сравнение с 2014 г. постъпленията са с 28,4 хил. лв. по-малко.

➤ *Осигурителните вноски върху средствата за социални разходи*, дължими само за фонд „Пенсии” и за ДЗПО съобразно категорията труд на наетите лица, са 57 126,5 хил. лв. (при план 39 373,5 хил. лв.) т. е. преизпълнението е с 45,1 на сто. Постъпилите суми са с 5 048,5 хил. лв. или 9,7 на сто повече от тези през 2014 г. (52 078,0 хил. лв.).

➤ *Приходите от осигурителни вноски за осигурените за трудова злополука и професионална болест* са 170 191,0 хил. лв., което е с 23,0 на сто над планираните (138 336,3 хил. лв.) и с 15,3 на сто повече спрямо отчетените през 2014 г. (147 617,2 хил. лв.).

1.1.2. *Личните вноски от наетите по трудови и без трудови правоотношения* са следващи в структурата на приходите от осигурителни вноски. През 2015 г. са постъпили 1 620 487,5 хил. лв. вноски от работници и служители, като изпълнението спрямо плана е 105,4 на сто. В сравнение с предходната година постъпленията от личните вноски на работници и служители са нараснали със 118 885,7 хил. лв. или със 7,9 на сто.

1.1.3. Приходите от осигурителни вноски общо от самоосигуряващи се лица по отчет за 2015 г. са в размер 218 128,8 хил. лв., а по план – 222 905,3 хил. лв. Тук са включени и постъпилите осигурителни вноски през годината за закупен осигурителен стаж по чл. 9а, ал. 1-2 от КСО (за времето на обучение на лицата, завършили висше или полувисше образование и за недостигащия осигурителен стаж за придобиване право на пенсия за ОСВ) и осигурителните вноски при годишното изравняване на доходите на самонаетите лица. В сравнение с 2014 г. при приходите от осигурителни вноски общо от самоосигуряващи се лица е отчетен ръст с 4,6 на сто или с 9 562,0 хил. лв. повече. Делът им в общите приходи от осигурителни вноски през 2015 г. (4,6 на сто) се запазва на нивото от предходната година, когато е 4,7 на сто. Броят на самоосигуряващите се лица е с 8 486 повече, а относителният им дял в структурата на общо осигурените лица е 8,8 на сто и е нараснал спрямо предходната година, когато е бил 8,5 на сто. Средният им осигурителен доход в размер на 435,94 лв. е с 2,3 на сто по-висок от отчетения през 2014 г. (426,27 лв.).

Таблица № 15 : Приходи от осигурителни вноски

Показатели	2015 г.				2014 г.		% изпълнение през 2015 г. спрямо	
	ПЛАН – ЗБДОО		ОТЧЕТ		ОТЧЕТ		ЗБДОО План 2015 г.	Отчет за 2014 г.
	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура		
Осигурителни вноски от работодатели / възложители	2 785 003,1	60,95%	2 922 497,2	60,91%	2 745 906,6	61,25%	104,94	106,43
1. Общо за осигурените от I, II и III категория труд	1 979 831,3	71,09%	2 121 749,7	72,60%	1 962 050,6	71,45%	107,17	108,14
- III-та категория труд	1 830 158,0	92,44%	1 953 056,9	92,05%	1 805 194,5	92,01%	106,72	108,19
- I-ва и II-ра категория труд	149 673,3	7,56%	168 692,8	7,95%	156 856,1	7,99%	112,71	107,55
2. Държавни служители, наети в специални дейности и във Висшия съдебен съвет	593 089,6	21,30%	550 487,2	18,84%	555 804,8	20,24%	92,82	99,04
- III-та категория труд	113 732,5	19,18%	114 264,0	20,76%	113 535,8	20,43%	100,47	100,64
- I-ва и II-ра категория труд	479 357,1	80,82%	436 223,2	79,24%	442 269,0	79,57%	91,00	98,63
3. Наетите на работа за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец					2 588,9	0,09%		
- III-та категория труд					2 517,0	97,22%		
- I-ва и II-ра категория труд					71,9	2,78%		
4. Осигурителни вноски върху доходи без трудови правоотношения	24 057,3	0,86%	17 882,6	0,61%	18 618,8	0,68%	74,33	96,05
5. Осигурителни вноски за ф „ТЗПБ“ за лицата, осигурени за трудова злополука и проф. болест (от работодатели) – от 0,4 до 1,1%	138 336,3	4,97%	170 191,0	5,82%	147 617,2	5,38%	123,03	115,29
6. Осигурителни вноски върху обезщетенията за оставане без работа – по КТ, Закона за висшето образование и ЗДСл	3 204,3	0,12%	1 214,5	0,04%	1 164,8	0,04%	37,90	104,27
7. Осигурителни вноски за ф „Пенсии“, поради незаконно недопускане или отстраняване от работа	3 041,2	0,11%	1 987,3	0,07%	2 015,7	0,07%	65,34	98,59
- III-та категория труд	2 570,2	84,51%	1 835,8	92,38%	1 912,0	94,86%	71,43	96,02
- I-ва и II-ра категория труд	471,0	15,49%	151,4	7,62%	103,7	5,14%	32,15	146,02
8. Осигурителни вноски за включените в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта	3 643,6	0,13%	1 577,1	0,05%	3 780,1	0,14%	43,29	41,72
9. Осигурителни вноски, дължими за периоди преди 1.01.2005 г.	200,0	0,007%	173,7	0,01%	155,8	0,01%	86,83	111,46
10. Осигурителни вноски върху средствата за социални разходи	39 373,5	1,41%	57 126,5	1,95%	52 078,0	1,90%	145,09	109,69
11. Осигурителни вноски върху изплатени гарантирани вземания от фонд „ГВРС“	226,0	0,01%	107,7	0,004%	31,8	0,001%	47,64	338,56
Лични осигурителни вноски	1 537 822,2	33,65%	1 620 487,5	33,77%	1 501 601,8	33,49%	105,38	107,92
Осиг. вноски от самоосигуряващи се лица, в т.ч. от:	222 905,3	4,88%	218 128,8	4,55%	208 566,8	4,65%	97,86	104,58
- осигурени само за пенсия, в т.ч.:	81 530,1	36,58%	64 978,9	29,79%	67 186,1	32,21%	79,70	96,71
• земеделски стопани и тютюнопроизводители	10 800,4	13,25%	9 023,0	13,89%	7 680,9	11,43%	83,54	117,47
- осиг. вноски от самоосигуряващи се лица при год. изравняване / облагане на доходите за предходната година	3 000,0	1,35%	1 693,5	0,78%	3 135,4	1,50%	56,45	54,01
- осигурени за всички соц. рискове (без ТЗПБ и безработица), в т.ч.:	127 016,0	56,98%	1 35 388,1	62,07%	122 554,9	58,76%	106,59	110,47
• земеделски стопани и тютюнопроизводители	8 888,3	7,00%	10 139,5	7,49%	7 247,0	5,91%	114,08	139,91
- осиг. вноски за закупен осиг. стаж по чл. 9а, ал. 1 и 2 от КСО	11 359,1	5,10%	16 068,2	7,37%	15 690,4	7,52%	141,46	102,41
Главница по ревизионни актове за начет от НАП	7 000,0	0,15%	4 734,2	0,10%	4 389,4	0,10%	67,63	107,85
Приходи от професионалните пенсионни фондове по чл. 157, ал. 7 от КСО и § 4, ал. 6 от ПЗР на КСО	16 900,0	0,37%	32 259,8	0,67%	22 670,0	0,51%	190,89	142,30
ОБЩО ПРИХОДИ ОТ ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ	4 569 630,6	100%	4 798 107,5	100%	4 483 134,6	100%	105,00	107,03

➤ В структурата на осигурените за собствена сметка през 2015 г. по-висок относителен дял (60,8 на сто) заемат лицата, *осигуряващи се за всички осигурени социални рискове* без ТЗПБ и безработица. Те са *146 903 души*, което е с 12 240 осигурени лица повече отколкото са били през 2014 г. *Средният осигурителен доход* (447,11 лв.), върху който са се осигурявали тези лица, е с *6,8 на сто по-висок* от отчетения през 2014 г. (418,64 лв.). *Регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители*, които са се осигурявали във фондовете „Пенсии” и „Общо заболяване и майчинство”, са *16 214 души* или *13,4 на сто* повече от броя им през предходната година, когато са били 14 300 души. Те са внасяли осигуровки върху *среден доход 303,39 лв.*, който е с 59,96 лв. или с *24,6 на сто по-висок* от този през 2014 г. (243,43 лв.). Нарастването на осигурителния доход на регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители се дължи основно на увеличаването на минималния осигурителен доход, върху който се осигуряват от 240 лв. през 2014 г. на 300 лв. през 2015 г. *Общо приходите от осигурителни вноски* за самоосигуряващите се за *всички осигурени социални рискове*, без ТЗПБ и безработица, са *135 388,1 хил. лв.* или с *10,5 на сто* повече от същите за 2014 г.

➤ *Намаление с 3 754 бр.* е отчетено при *самоосигуряващите се само за пенсия* лица спрямо предходната година. То е получено сумарно от по-ниския с 3 138 души брой на самоосигуряващите се лица и с 616 души по-ниския брой на регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители. *Относителният дял*, който тези лица заемат в структурата на осигурените за собствена сметка през 2015 г., е *39,2 на сто*. *Средният осигурителен доход* на избралите да се осигуряват *само за пенсия* е *418,64 лв.* (при 411,41 лв. за 2014 г.) или с *1,8 на сто* повече от предходната година. Осигурените *само във фонд „Пенсии” земеделски стопани и тютюнопроизводители* през 2015 г. са се осигурявали върху *304,70 лв. среден осигурителен доход*. *Общите приходи от осигурителни вноски* за самоосигуряващите се *само за пенсия* лица от двете групи са в размер *64 978,9 хил. лв.* (при 67 186,1 хил. лв. за 2014 г.) или спадът е с *3,3 на сто*. Постъпленията за самоосигуряващите се лица са с 3 549,2 хил. лв. по-малко (с 6,0 на сто), а за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители с 1 342,1 хил. лв. или със 17,5 на сто повече приходи от осигурителни вноски от тези през 2014 г.

➤ След *годишното изравняване на осигурителния доход* за 2014 г. от самоосигуряващите се лица, през 2015 г. са постъпили *1 693,5 хил. лв.*, при планирани 3 000,0 хил. лв., или *56,5 на сто изпълнение*. Приходите от осигурителни вноски от лицата, които са внасяли авансово осигуровки върху по-ниски доходи и след това са довели дължимите вноски при годишното изравняване с декларирането на по-високи доходи, са с 1 441,9 хил. лв. по-малко в сравнение с 2014 г. Осигурителните вноски се внасят само във фонд „Пенсии“ с размера на осигурителната вноска за 2014 г.

➤ Приходите във фонд „Пенсии” от лицата, завършили висше или полувисше образование, внесли *осигурителни вноски за откупуване на осигурителен стаж за времето на обучение и за лицата, на които не им достига до 5 години осигурителен стаж за придобиване право на пенсия за ОСВ* (на основание чл. 9а, ал. 1 и 2 от КСО), през 2015 г. са *16 068,2 хил. лв.*, което е с 41,5 на сто над планираните (11 359,1 хил. лв.) и с *2,4 на сто* повече спрямо отчетените през 2014 г. (15 690,4 хил. лв.). Осигурителните вноски се изчисляват с процента, определен за фонд „Пенсии” за родените преди 01.01.1960 г. (за 2015 г. – 17,8%), върху минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица, определен със ЗБДОО към датата на внасянето на вноските (за 2015 г. – 420 лв.). Сумата на осигурителните вноски за 1 месец „закупен” осигурителен стаж през 2015 г. е 74,76 лв. Възможността да заплатят осигурителни вноски за период до 5 години осигурителен стаж, недостигащ за придобиване право на пенсия по общия ред на чл. 68 от КСО, може да се ползва от лицата, навършили общата възраст за пенсиониране. От този ред не могат да се ползват лица, желаещи да се пенсионират на по-ниска от общата възраст – например работилите при тежки и вредни условия на труд.

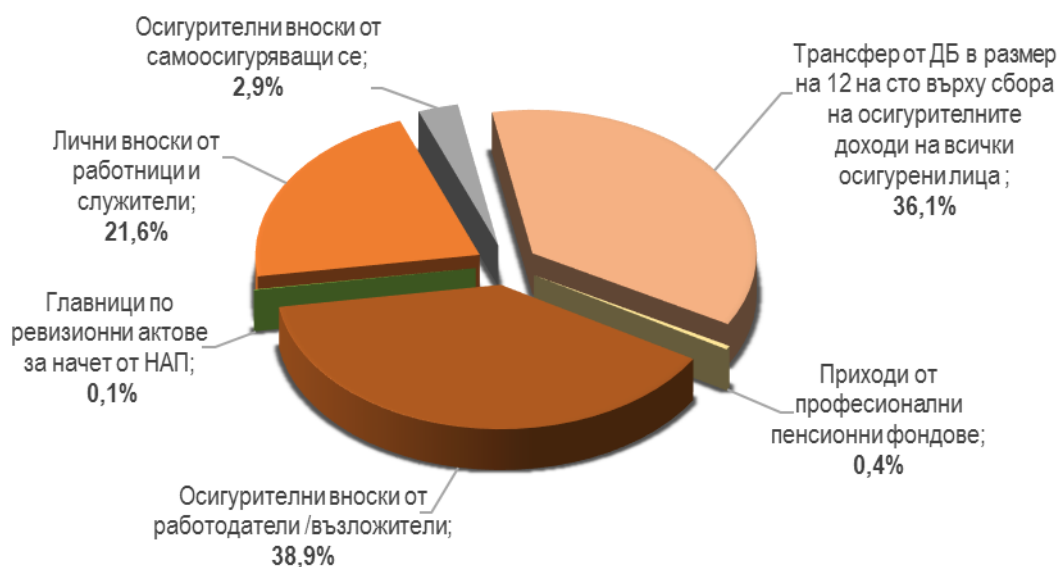
През 2015 г. общо 6 717 лица са закупили осигурителен стаж до 5 години и/или са внесли за своя сметка осигурителни вноски за времето за обучението си. Спрямо 2014 г.,

когато са били 6 013, те нарастват със 704 души. Средният брой недостигащ осигурителен стаж на едно пенсионирано лице през 2015 г. е 22,5 месеца, докато през 2014 г. броят им е бил 21,9 месеца.

1.1.4. Към групата на приходите от осигурителни вноски се отнасят и *постъпленията от главници по ревизионни актове за начет от НАП*, които през 2015 г. са 0,1 на сто от общите приходи от осигурителни вноски през годината. Събраните суми от контролните органи на Националната агенция за приходите през 2015 г. са 4 734,2 хил. лв., като изпълнението на плана е 67,6 на сто (7 000,0 хил. лв.). Спрямо предходната година тези приходи са със 7,9 на сто повече.

1.1.5. Постъпленията *от професионалните пенсионни фондове* на ДЗПО за ранно пенсиониране се отчитат в групата на приходите от осигурителни вноски. Това са събраните и преведени средства по индивидуалните сметки на осигурените лица от първа и втора категория труд в професионалните пенсионни фондове на ДЗПО, които се пенсионира с пенсия за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии” на ДОО. Прехвърлените през 2015 г. средства *от професионалните пенсионни фондове* по чл. 157, ал. 7 от КСО и § 4, ал. 6 от ПЗР на КСО са 32 259,8 хил. лв., при план 16 900,0 хил. лв., тост са почти два пъти повече. В сравнение с 2014 г., когато са преведени 22 670,0 хил. лв., те са *нараснали с 42,3 на сто* или с 9 589,8 хил. лв.

2. Към осигурителните приходи се причисляват и вноските от държавния бюджет в размер на 12 на сто върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година. От 2009 г. държавата се включи като „трети осигурител” във фонд „Пенсии” чрез *трансфер от държавния бюджет*. През 2015 г. преведената сума е равна на планираната в ЗБДОО за 2015 г. (2 707 830,4 хил. лв.) и е с 88 884,5 хил. лв. (3,4 на сто) повече от отчетената през 2014 г. По този начин държавата е осигурила *36,1 на сто* (при 36,8 на сто през 2014 г.) *от постъпленията от осигурителни приходи*.

Фигура № 15 : Структура на приходите от осигурителни вноски през 2015 г.

НЕДАНЪЧНИ ПРИХОДИ

Планираните през 2015 г. *неданъчни приходи* в бюджета на ДОО са 12 010,0 хил. лв., а са постъпили 52 872,4 хил. лв. или с 40 862,4 хил. лв. повече. Те включват приходи и доходи от собственост, глоби, санкции и наказателни лихви (събрани от НАП и НОИ) и други приходи. През 2015 г. от неданъчни приходи са постъпили с 31 921,6 хил. лв. повече в сравнение с отчетените за 2014 г., когато са били 20 950,7 хил. лв.

- *Приходите и доходите от собственост* (от наем на имущество, от продажба на стоки и услуги, приходи от лихви и др.) възлизат на 5 976,3 хил. лв., което е с 486,7 хил. лв. по-малко от планираните (6 463,0 хил. лв.) и със 121,0 хил. лв. повече от отчетените през 2014 г.
- Събраните суми *от глоби, санкции и наказателни лихви* са в размер на 18 055,5 хил. лв. (при план 5 242,0 хил. лв.), което е с 12 813,5 хил. лв. над планираните и с 3 759,5 хил. лв. повече от постъпилите през 2014 г. (14 296,1 хил. лв.).
- Постъпилите *от НАП лихви по ревизионни актове за начет в приход на ДОО* са в размер на 3 163,8 хил. лв. (63,3 на сто от планираните 5 000,0 хил. лв.), а през 2014 г. събраната сума е 2 155,7 хил. лв. От ревизионни актове за начет, *съставени от контролните органи на НОИ, през 2015 г. са събрани 131,8 хил. лв.*, което е 54,5 на сто от планираните или са постъпили със 110,2 хил. лв. по-малко. От НАП, са преведени 14 759,9 хил. лв. от наказателни лихви по просрочени осигурителни вноски.
- Основно изпълнението на плана на неданъчните приходи в бюджета на ДОО през 2015 г. е от *постъпилите 28 840,6 хил. лв. други приходи*, които по план са били 305,0 хил. лв. Дължи се на счетоводното отчитане на *акумулирани осигурителни вноски*, преведени по §51 от ЗИД на КСО от август 2015 г. (в сила от 15.08.2015 г.), в размер на 27 581,0 хил. лв. Тези суми са за лица, на които е била отпусната пенсия от ДОО до 31.12.2015 г. с намален индивидуален коефициент, и които са избрали пенсията им да се преизчисли и изплаща изцяло от ДОО. Натрупаните средства в индивидуалната партида на осигуреното лице се превеждат от съответния универсален пенсионен фонд в ДОО.

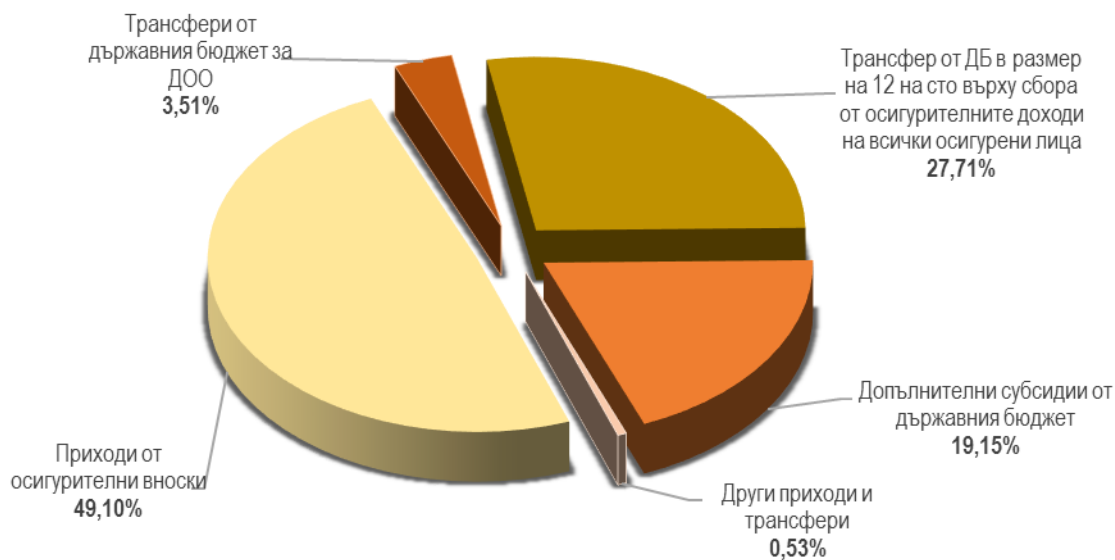
ПОЛУЧЕНИ ТРАНСФЕРИ ОТ ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ В БЮДЖЕТА НА ДОО

Участието на *държавата* в поемането на част от осигурителните разходи, които са за сметка на държавния бюджет, през 2015 г. е осъществявано *чрез трансфер по план* в размер на 2 344 799,5 хил. лв. Това са средства, предвидени за изплащане на:

- *Пенсии за военна инвалидност, пенсии за гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, пенсии за особени заслуги, персонални пенсии, пенсии по отменените Закон за пенсиите и Закон за общественото осигуряване, за които не се дължат осигурителни вноски, както и добавките към тях*, в т.ч. и вдовишките добавки по чл. 84 от КСО, определени от пенсии, за които не се дължат осигурителни вноски (вкл. пощенската такса и ДДС). Трансферираната сума е 325 039,4 хил. лв.;
- *Добавки към пенсиите на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечествената война*, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война (вкл. пощенска такса и ДДС). Трансферираната сума е 6 902,0 хил. лв.;
- *Добавки към пенсиите по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица* (вкл. пощенска такса и ДДС). Преведената сума е 9 565,8 хил. лв.;
- *Добавките по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани* – 2,7 хил. лв.;
- *Осигурителни вноски във фонд „Пенсии“ за осигурителен стаж по чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 от КСО*, зачетен при пенсиониране, които се поемат от държавния бюджет – трансфер в размер на 650,1 хил. лв.;
- *Обезщетения по чл. 230 и чл. 231, ал. 1 от Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ*, съгласно чл. 26а, т. 3 от КСО – трансфер в размер на 400,0 хил. лв.;
- *Допълнителна субсидия за покриване на недостига от средства* – 2 002 239,5 хил. лв.

По отчет в бюджетът на ДОО за 2015 г. е получен трансфер от държавния бюджет в размер на 2 216 854,3 хил. лв., който се различава от планирания със следните средства:

- *Допълнителен трансфер* по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите и чл. 4, т. 3 от Закона за ветераните от войните в размер 1 277,3 хил. лв.;
- Намаление на *трансфера за покриване на недостига от средства* (2 002 239,5 хил. лв.) в размер на 233 712,2 хил. лв. (с 11,7 на сто);
- *Допълнителен трансфер* от централния бюджет за поети данъци върху доходите на физическите лица в размер на 3 230,3 хил. лв. (Съгласно прилагането от 01.10.2013 г. на схема за централизирано разплащане на данъци върху доходите на физическите лица от бюджетните предприятия, чл. 161 от Закона за публичните финанси и указание на МФ ДДС № 16/2012 г.);
- Допълнителен трансфер от ДБ в размер на 50 000,0 хил. лв., утвърден с ПМС № 49/06.03.2015 г. (ДВ, бр.18 от 10.03.2015 г.), за изплащане на *еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. април 2015 г.*;
- Допълнителен трансфер от ДБ за изплащане на *еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. декември 2015 г.*, утвърден с ПМС № 310/11.11.2015 г., (ДВ, бр. 89 от 17.11.2015 г.) в размер на 51 000,0 хил. лв.;
- В групата на трансферите се включват и *постъпилите суми от МТСП* в размер на 259,4 хил. лв. по програми за насърчаване на заетостта.

Фигура № 16 : Структура на приходите и трансферите в консолидирания бюджет на ДОО през 2015 г.

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА РАЗХОДНАТА ЧАСТ НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2015 г.

В консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване (КБДОО) разходите се разпределят за изплащане на пенсии, краткосрочни обезщетения и помощи, и за издръжка на служителите по социално осигуряване в администрацията на Националния осигурителен институт.

Разходите за държавното обществено осигуряване отразяват резултатите от провежданата социалноосигурителна политика и мястото ѝ в социалната защита на населението.

Разходната част на КБДОО за 2015 г. е реализирана при следните социалноосигурителни параметри и политики:

1. В областта на пенсиите:

- Необходимата възраст за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст се запази на нивата от 2013 и 2014 г., съответно: по чл. 68, ал. 1 от КСО – 63 години и 8 месеца за мъжете и 60 години и 8 месеца за жените, и по чл. 68, ал. 3 от КСО – 65 години и 8 месеца за двата пола;
- От 1 януари 2015 г. необходимият осигурителен стаж за придобиване право на пенсия по чл. 68, ал. 2 от КСО се увеличи с 4 месеца – 38 години за мъжете и 35 години за жените;
- От 1 юли 2015 г.:
 - минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО се увеличи от 154,50 лв. на 157,44 лв.;
 - пенсиите за трудова дейност се осъвремениха по реда чл. 100 от КСО с 1,9%;
 - увеличи се максималният месечен размер на получаваните една или повече пенсии (без добавките към тях) от 840,00 лв. на 910,00 лв.

2. В областта на паричните обезщетения и помощи:

- Запази се нормативите на обезщетенията при временна неработоспособност и при бременност и раждане на нивата от 2014 г.;
- Размерът на месечното обезщетение за отглеждане на малко дете остана непроменен – 340 лв.;
- Няма промяна по отношение на режимът на изплащане на паричните обезщетения за временна неработоспособност – първите три дни за сметка на осигурителя, а от четвъртия ден на настъпване на неработоспособността се изплаща обезщетение от държавното обществено осигуряване;
- Запази се минималният дневен размер от 7,20 лв. на обезщетението за безработица, както и начинът на изчисляването на действителния размер – 60% от среднодневното възнаграждение или среднодневния осигурителен доход, върху който са внесени или дължими осигурителни вноски във фонд „Безработица” за последните 24 календарни месеца, предхождащи месеца на прекратяване на осигуряването;
- Осигурителните периоди, от които се изчисляват краткосрочните обезщетения за временна неработоспособност и за трудоустрояване останаха непроменени – 18 месеца;
- От 1 януари 2015 г. се увеличи осигурителният период, от който се изчислява паричното обезщетение за бременност и раждане – от 18 месеца на 24 месеца;
- Еднократната помощ при смърт на осигурено лице и за 2015 г. се определи в размер 540 лв.

През 2015 г. планираните *разходи на консолидирания бюджет на ДОО (без предоставените трансфери)* са 9 620 517,0 хил. лв., а по отчет възлизат на 9 761 899,0 хил. лв. (101,5% от плана) и се разпределят както следва:

- *Разходи за пенсии* – 8 445 512,1 хил. лв. (включително 101 939,8 хил. лв. за изплащане на еднократни допълнителни суми към пенсиите, 492,1 хил. лв. капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права и 36 154,9 хил. лв. за пощенска такса, ДДС и други финансови услуги) или 86,5% от общите разходи;
- *Разходи за социални помощи и обезщетения* – 1 250 125,2 хил. лв. или 12,8% от общите разходи;
- *Разходи за програми, дейности и служби по социалното осигуряване, подпомагането и заетостта* – 66 241,0 хил. лв. или 0,7% от общите разходи;
- *Другите разходи* в бюджета са в размер на 20,7 хил. лв. От тях сумата изразходвана за отбрана и сигурност е 1,7 хил. лв. и 19,0 хил. лв. са разходи за лихви по заеми от банки и други финансови институции от чужбина.

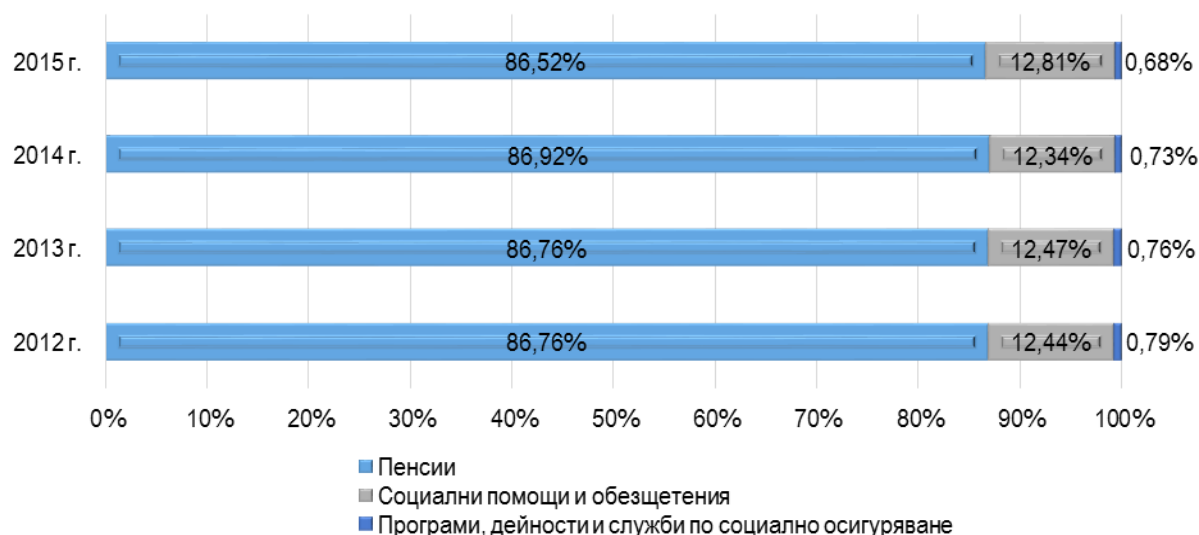
Таблица № 16 : Разпределение на разходите в консолидирания бюджет на ДОО

ПОКАЗАТЕЛИ	2015 г.		2014 г.	% изпълнение през 2015 г. спрямо	
	ПЛАН – ЗБДОО (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ЗБДОО План 2015 г.	Отчет за 2014 г.
ПЕНСИИ:	8 392 990,0	8 445 512,1	8 154 906,5	100,6	103,6
- пенсии за сметка на ДОО	8 010 526,1	8 089 957,4	7 796 792,0	101,0	103,8
- прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	2 355,4	492,1	912,5	20,9	53,9
- пенсии, финансирани от Държавния бюджет	339 304,4	318 907,7	319 692,3	94,0	99,8
- издръжка (пощенска такса, ДДС и други финансови услуги)	40 804,1	36 154,9	37 509,7	88,6	96,4
СОЦИАЛНИ ПОМОЩИ И ОБЕЗЩЕТЕНИЯ	1 156 050,0	1 250 125,2	1 157 953,5	108,1	108,0
ПРОГРАМИ, ДЕЙНОСТИ И СЛУЖБИ ПО СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ	71 330,5	66 241,0	67 683,3	92,9	97,9
ДРУГИ РАЗХОДИ	146,5	20,7	140,8	14,2	14,7
ОБЩО	9 620 517,0	9 761 899,0	9 380 684,1	101,5	104,1

Изпълнението на плана по разходите е 101,5%, което е преразход със 141 382,0 хил. лв. и се дължи на еднократно изплатените непланирани допълнителни суми към пенсиите за м. април и м. декември, както и на по-високите разходи както за пенсии, така и за социални помощи и обезщетения. Ако еднократните допълнителни суми се извадят от общите разходи, преразходът спрямо плана е 39 442,2 хил. лв. или 0,4%.

В сравнение с 2014 г., когато отчетените разходи са в размер на 9 380 684,1 хил. лв., нарастването в номинално изражение е с 381 214,9 хил. лв., а в процентно – с 4,1%. При разходите за пенсии повишението спрямо предходната година е с 290 605,6 хил. лв., а при сумите, изплатени за парични обезщетения и помощи, с 92 171,7 хил. лв. При разходите за програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост се наблюдава икономия от 1 442,3 хил. лв.

Структурата на основните разходи по отчета на консолидирания бюджет на ДОО за периода 2012 – 2015 г. е представена на фигура № 17.

Фигура № 17 : Структура на основните разходи в консолидирания бюджет на ДОО за периода 2012 – 2015 г.

През 2015 г. разходите и трансферите са в размер на 9 770 256,7 хил. лв. (при планирани 9 629 267,0 хил. лв.). В тях са включени социалноосигурителни разходи (пенсии, социални помощи и обезщетения), разходи за програми, дейности и служби по социално

осигуряване, подпомагане и заетост, разходи за отбрана и сигурност, разходи за лихви по заеми и предоставени трансфери от ДОО. От тях, *разходите за бюджета на ДОО са 9 415 194,2 хил. лв.*, при планирани 9 249 158,5 хил. лв. или 101,8% изпълнение. Процентното им изпълнение спрямо отчета за 2014 г. е 104,3% или с 385 685,6 хил. лв. повече. *Финансираните от ДБ разходи са 321 235,1 хил. лв.* (в сумата са включени разходите за пенсии и добавки за сметка на ДБ и трансферите от ДБ за осигурителни вноски за фонд „Пенсии” за осигурителен стаж, зачетен при пенсиониране по чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 от КСО, за обезщетения по чл. 230 и чл. 231, ал.1 от ЗОВС на РБ, съгласно чл. 26а, т. 3 от КСО и трансфера по чл. 4, т. 3 от Закона за ветераните от войните и чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите), като те са с 19 119,4 хил. лв. по-малко от планираните и с 519,1 хил. лв. по малко от отчетените за предходната година. *Разходите за пенсии и добавки за сметка на ДБ са в размер на 318 907,7 хил. лв.* Те са с 6,0% (20 396,7 хил. лв.) по-малко от планираните и с 0,2% (784,6 хил. лв.) по-малко от отчетените за 2014 г.

Таблица № 17 : Разходи в консолидирания бюджет на ДОО по източници на финансиране

ПОКАЗАТЕЛИ	2015 г.		2014 г.	% изпълнение през 2015 г. спрямо	
	ПЛАН – ЗБДОО (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ЗБДОО План 2015 г.	Отчет за 2014 г.
РАЗХОДИ, ФИНАНСИРАНИ ОТ БЮДЖЕТА НА ДОО	9 249 158,5	9 415 194,2	9 029 508,5	101,8	104,3
Пенсии за сметка на ДОО	8 010 526,1	8 089 957,4	7 796 792,0	101,0	103,8
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	2 355,4	492,1	912,5	20,9	53,9
Социални помощи и обезщетения	1 156 050,0	1 250 125,2	1 157 953,5	108,1	108,0
Програми, дейности и служби по социално осигуряване	71 330,5	66 241,0	67 683,3	92,9	97,9
Разходи за лихви (лихви по заем от СБ и други лихви)	71,5	19,0	46,9	26,6	40,6
Отбрана и сигурност	75,0	1,7	93,9	2,3	1,8
Предоставени трансфери от ДОО:	8 750,0	8 357,7	6 026,4	95,5	138,7
в т. ч. за:					
- Агенцията за социално подпомагане към МТСП	3 150,0	3 144,4	3 147,4	99,8	99,9
- МТСП за ф. „Условия на труд“	4 000,0	3 656,0	2 879,0	91,4	127,0
- предоставен трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни организации	1 600,0	1 527,2	-	95,5	-
- предоставен трансфер между бюджет и СЕС	-	30,1	-	-	-
РАЗХОДИ, ФИНАНСИРАНИ ОТ ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ	340 354,5	321 235,1	321 754,2	94,0	99,8
в т. ч. пенсии и добавки за сметка на ДОО	339 304,4	318 907,7	319 692,3	94,0	99,8
ИЗДРЪЖКА (пощенска такса, ДДС и други финансови услуги)	40 804,1	36 154,9	37 509,7	88,6	96,4
РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ	9 629 267,0	9 770 256,7	9 386 710,5	101,5	104,1

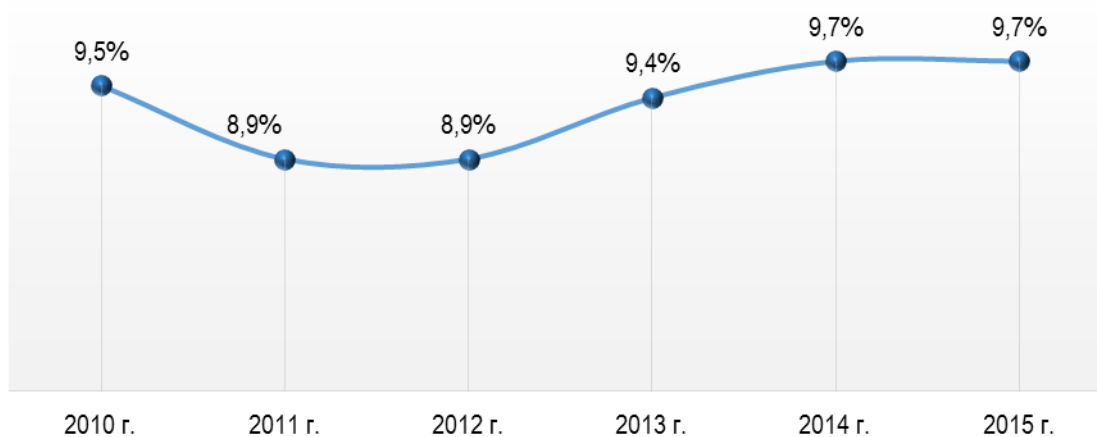
I. РАЗХОДИ ЗА ПЕНСИИ

В структурата на общите разходи най-голям дял заемат разходите за пенсии. Отчетените за 2015 г. *общии разходи за пенсии* (вкл. пощенска такса, ДДС, други финансови услуги, капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права и еднократни допълнителни суми към пенсиите) възлизат на *8 445 512,1 хил. лв.*, при планирани 8 392 990,0 хил. лв. Отчетени са с 52 522,1 хил. лв. (с 0,6%) по-високи разходи от планираните. В сравнение с 2014 г., когато са били 8 154 906,5 хил. лв., *покачването е с 3,6%* (с 290 605,6 хил. лв.). Делът на разходите за пенсии е 86,4% от общите разходи и трансфери по Консолидирания бюджет на ДОО през 2015 г.

„*Чистият разход за пенсии*“ (без пощенска такса, ДДС, други финансови услуги и капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права) е в размер на *8 408 865,1 хил. лв.* В тази сума са включени разходите за пенсии, финансирани от ДОО и от държавния бюджет, както и еднократно изплатените суми към пенсиите за м. април и м. декември. Отчетените разходи са с *59 034,6 хил. лв.* (с 0,7%) *повече от планираните* и с 292 380,8 хил. лв. (с 3,6%) *повече от тези през 2014 г.*

През последните три години *делът на „чистият разход за пенсии“ от брутния вътрешен продукт* надхвърля *9,0 на сто*. През 2015 г. показателят остава на нивото от предходната година – *9,7 на сто* от БВП.

Динамиката на дела на разхода за пенсии от БВП за периода 2010 – 2015 г. е представена на следващата фигура.

Фигура № 18 : Разходи за пенсии към брутен вътрешен продукт (%)

Основните фактори, влияещи върху разхода за пенсии, са броят на пенсионерите, броят на пенсиите и средният им месечен размер.

Таблица № 18 : Средни показатели по пенсиите за 2015 г.

ВИД НА ПЕНСИЯТА	Среден брой пенсионери	Среден брой пенсии	Ср. мес. р-р пенсия на пенсионер (лв.)
I. ФОНД „ПЕНСИИ“	2 110 752	2 117 298	326,31
1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст	1 565 582	1 569 296	339,29
2. Пенсии за инвалидност поради общо заболяване	451 615	454 432	234,54
3. Пенсии за осигурителен стаж и възраст за лицата по 69 от КСО	93 472	93 486	552,42
4. Пенсии за инвалидност поради общо заболяване за лицата по чл. 69 от КСО	83	84	306,69
II. ФОНД „ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ“	9 649	21 971	270,91
1. Пенсии за трудова дейност	9 632	21 934	270,87
2. Пенсии за лицата по чл. 69 от КСО	17	37	289,02
III. ФОНД „ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ“	57 315	519 192	163,32
1. Военна инвалидност	2 823	5 708	178,48
2. Гражданска инвалидност	164	305	187,11
3. Социални пенсии за инвалидност	48 132	506 981	166,76
4. Персонални пенсии	2 901	2 902	115,18
5. Социални пенсии за старост	3 086	3 086	134,51
6. Други	209	210	242,64
ОБЩО	2 177 716	2 658 461	321,78

1. Брой на пенсионерите

Средногодишният брой на пенсионерите през 2015 г. е 2 177 716 души, при 2 181 896 през 2014 г., или броят им е намалял с 4 180 пенсионера спрямо предходната година.

➤ Средногодишният брой на пенсионерите с пенсии за осигурителен стаж и възраст (ОСВ) е 1 565 582. В този брой са включени пенсионерите с пенсии, отпуснати при условията на чл. 68 от КСО, пенсии отпуснати на лица, работили при условията на първа и/или втора категория труд и пенсии по отменени закони. В сравнение с пенсионерите с пенсии за ОСВ през 2014 г., които са били 1 570 789 бр., се отчита намаление с 5 207 бр. или с 0,3%.

➤ Средногодишният брой на пенсионерите с пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО е 93 472, което е ръст със 109 бр. или с 0,1% спрямо предходната година

➤ Пенсии за инвалидност поради общо заболяване (включително пенсии за ИОЗ по отменени закони) през 2015 г. средногодишно са получавали 451 615 пенсионери и техният брой се е увеличил спрямо 2014 г. с 1 626 бр. или с 0,4%.

➤ През 2015 г. 83 лица са получавали пенсии за инвалидност поради общо заболяване по чл. 69 от КСО (с 9 бр. по-малко от предходната година).

➤ Пенсионерите, получаващи пенсии за трудова злополука и професионална болест през 2015 г. са 9 649 бр. и са намалели спрямо 2014 г. с 652 или с 6,3%.

➤ Получаващите пенсия, която не зависи от полагането на труд, или така наречените социални пенсии, през 2015 г. намаляват с 47 бр. в сравнение с 2014 г. и през 2015 г. са 57 315 пенсионери.

Средногодишният брой на пенсионерите, които получават лични пенсии през 2015 г. е 2 064 498 или 94,8% от всички пенсионери. Спрямо 2014 г., когато са били 2 063 186 пенсионера, броят им се е увеличил с 1 312. С наследствена пенсия са 113 218 пенсионери и при тях се отчита намаление с 5 492 бр. от броят им през 2014 г.

През 2015 г. пенсионерите с новоотпуснати пенсии са 107 663, от които 95 666 лични и 11 997 наследствени. В сравнение с 2014 г., когато пенсионерите с новоотпуснати пенсии са били 99 379, се наблюдава нарастване от 8 284 бр. или с 8,3%. Замразяването на възрастта за придобиване право на пенсия по чл. 68 от КСО на нивото от 2013 и 2014 г. доведе до увеличаване на броя на пенсионираните се през годината лица.

➤ С новоотпуснати лични пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от КСО са 59 179 пенсионера и са с 5 225 бр. повече от 2014 г. (53 954 бр.), което се дължи на запазването през годината на минималната изискуема възраст за мъжете и жените, необходима за отпускането на този вид пенсия, на нивата от предходните две години;

➤ Чувствително увеличение се наблюдава при пенсионерите с новоотпуснати наследствени пенсии за ИОЗ, като броят им през 2015 г. е нараснал с 2 448 пенсионера спрямо предходната година;

➤ През годината на 29 113 пенсионера са отпуснати първи лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване, като техният брой е намалял спрямо 2014 г. с 1 034 пенсии, в резултат на изменената разпоредба на чл. 74, ал. 2 от КСО, с която се въведе изискване за наличие на определено количество действителен стаж от общия осигурителен стаж за придобиване право на този вид пенсия.

2. Брой на пенсиите

Средногодишно през 2015 г. са изплащани 2 658 461 пенсии. Броят на пенсиите през 2015 г. намалява в сравнение с 2014 г., когато са били 2 669 060 пенсии. Намалението от 10 599 пенсии е сравнително по-голямо, отколкото намалението в средногодишния брой на пенсионерите. Това се дължи основно на спада в броя на пенсиите за ОСВ и на социалните пенсии за инвалидност, които се получават като допълнителна (втора, трета и т.н.) пенсия.

➤ През 2015 г. са изплащани средногодишно 506 981 (511 703 бр. за 2014 г.) социални пенсии за инвалидност, от които 458 849 (463 792 бр. за 2014 г.) се получават като втора, трета и т.н.;

➤ Средногодишният брой на пенсиите за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от КСО през годината е 1 561 000 и е намалял с 4 013 бр. спрямо предходната година (1 565 013 бр.).

През 2015 г. общо *новоотпуснатите пенсии* са 128 761. В тази бройка са включени както първите, така и тези получавани като втора, трета и т.н. пенсия. Броят на *новоотпуснатите пенсии* през 2015 г. бележи намаление спрямо предходната година с 12 318 или с 8,7%, но трендът спрямо 2014 г. е различен за отделните видове пенсии:

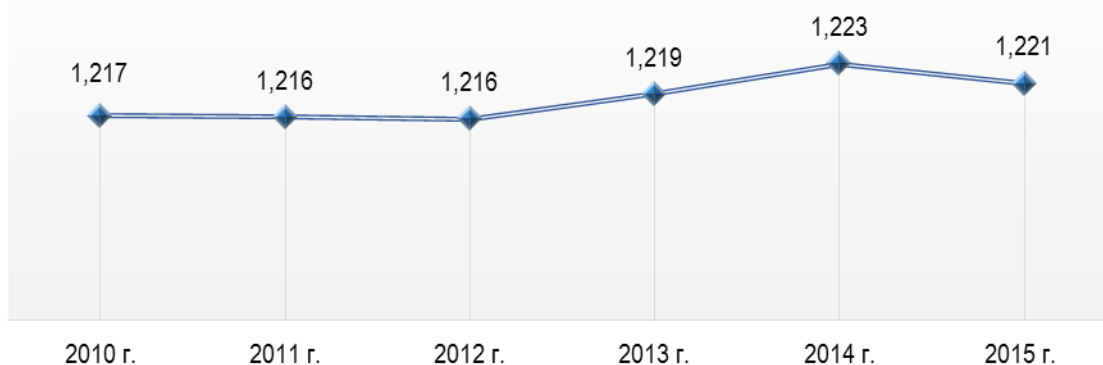
➤ Най-голямо нарастване на *новоотпуснатите пенсии* през 2015 г. има при тези за *осигурителен стаж и възраст*. През 2015 г. са отпуснати 61 497 нови пенсии за ОСВ. Те са се увеличили спрямо 2014 г., когато са били отпуснати 55 794 пенсии, с 5 703 бр. или с 10,2%;

➤ Ръст се наблюдава и при броя на *новоотпуснатите пенсии за инвалидност поради общо заболяване*. През 2015 г. са отпуснати нови 38 467 такива пенсии, докато през 2014 г. – 37 074 пенсии;

➤ *Новоотпуснатите пенсии за осигурителен стаж и възраст на лицата по чл. 69 от КСО* през 2015 г. са 3 652 бр. В сравнение с предходната година, когато са отпуснати 2 804 пенсии, има нарастване с 848 бр. или с 30,2%. Завишеният им брой е следствие от извършените нормативни промени (в сила от 15.08.2015 г.), които дадоха възможност на военнослужещите, полицаите и приравнените на тях лица да се пенсионират без да се изисква освобождаване от служба, съответно уволнение или прекратяване на правоотношението;

➤ През 2015 г. най-голям е отчетеният спад при *новоотпуснатите социални пенсии за инвалидност* – 24 125 бр., при 44 513 бр. за 2014 г. или с 20 388 бр. (с 45,8%) по-малко. Отпуснатите след 31.12.2014 г. нови социални пенсии за инвалидност не могат да се получават заедно с друг вид пенсия и вследствие на това техният брой намалява значително.

Средният брой пенсии, които се получават от един пенсионер през 2015 г. е 1,221 и е намалял спрямо 2014 г. (1,223 бр.), което се дължи на по-голямото намаление в средногодишния брой на пенсиите в сравнение със средногодишния брой на пенсионерите през годината.

Фигура № 19 : Динамика на средногодишния брой пенсии на един пенсионер за периода 2010 – 2015 г.

3. Среден месечен размер на пенсиите

През 2015 г. са проведени следните политики, които оказаха влияние върху размерите на пенсиите:

➤ *Минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО* се увеличи от 154,50 лв. на 157,44 лв. от 1 юли 2015 г., съгласно чл. 9 от ЗБДОО за 2015 г., както и всички минимални размери на пенсиите за трудова дейност, свързани с минималната пенсия за ОСВ;

➤ Съгласно ПМС № 130/28.05.2015 г. се увеличи *социалната пенсия за старост* от 113,00 лв. на 115,15 лв. от 1 юли 2015 г., както и размерите на всички обвързани с нея добавки към пенсиите, а именно:

– добавката за чужда помощ – 86,36 лв.;

– добавката към пенсиите на участниците и пострадалите във войните по чл. 5 от ЗВВ – 115,15 лв.;

– добавката по Указ № 1611 – 57,58 лв.

➤ Месечната добавка по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица (ЗПГРРЛ) се определя в процент от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст за предходната календарна година и се преизчислява ежегодно от 1 януари. В тази връзка със заповед № 85 от 29.01.2015 г. управителят на НОИ определи средна пенсия за осигурителен стаж и възраст за 2014 г. в размер на 334,41 лв. Средният брой на този вид добавки през 2015 г. е 9 685, а средният им месечен размер е 76,26 лв.;

➤ *Максималният размер* на получаваните една или повече пенсии, без добавките към тях, се увеличи от 1 юли 2015 г. на 910,00 лв., който размер се определя считано от 1 юли на всяка календарна година в размер на 35 на сто от максималния осигурителен доход за същата година, определен със Закона за бюджета на ДОО;

➤ Пенсиите за трудова дейност се осъвремениха от 1 юли 2015 г. с 1,9%, съгласно чл. 100 от КСО с процент равен на 50% от индекса на потребителските цени и 50% от нарастването на средния осигурителен доход през 2014 г. Месечният ефект от осъвременяването на пенсиите е с около 15,0 млн. лв. по-високи разходи за пенсии;

➤ Съгласно ПМС № 49/06.03.2015 г. на пенсионери, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях за м. април 2015 г. бе в размер до 286,00 лв. включително, се изплати *еднократна допълнителна сума в размер на 40 лв.* Средствата са осигурени за сметка на реструктуриране на разходите и трансферите по държавния бюджет за 2015 г. и са в размер на 50,0 млн. лв. Пенсионерите, получили еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. април са 1 199 339 бр.;

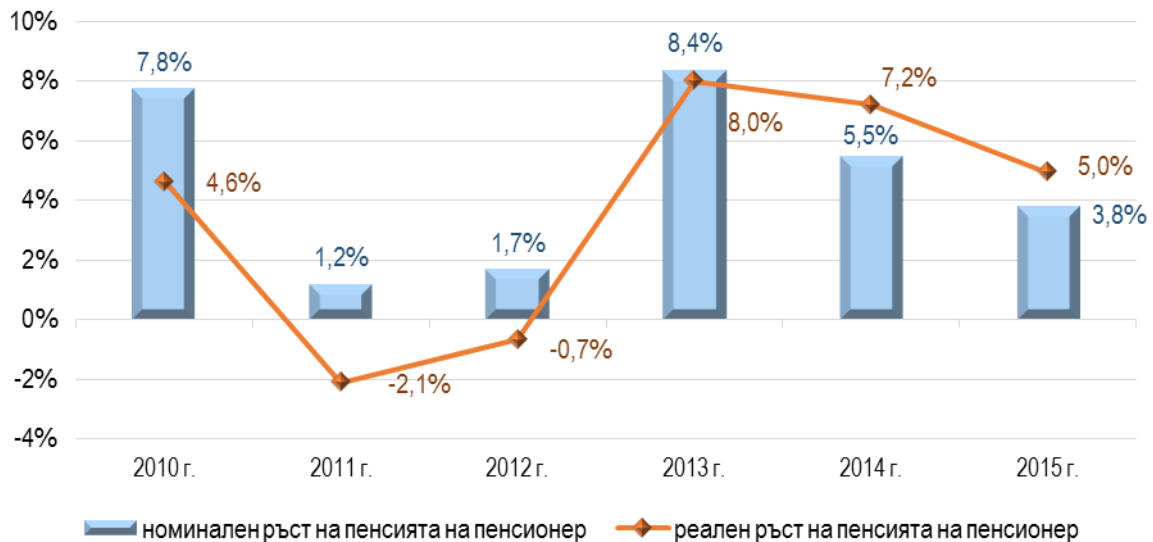
➤ Съгласно ПМС № 310/11.11.2015 г. на пенсионери, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях за м. декември 2015 г. бе в размер до 300,00 лв. включително, се изплати *еднократна допълнителна сума в размер на 40 лв.* Средствата са осигурени за сметка на реструктуриране на разходите и трансферите по държавния бюджет за 2015 г. и са в размер на 51,0 млн. лв. Пенсионерите, получили еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. декември са 1 238 460 бр.

Средният месечен размер на пенсията на един пенсионер за 2015 г. е 321,78 лв. (310 лв. за 2014 г.). При неговото изчисляване са взети предвид добавките по чл. 84 от КСО (т. нар. вдовишка добавка), добавката за чужда помощ (в размер 75 на сто от социалната пенсия за старост), добавката за ветераните от войните (в размер на социалната пенсия за старост), миньорската добавка (вече не се отпуска, но продължава да се изплаща в размер на 33,30 лв. на пенсионерите, на които е била отпусната преди 2000 г.), добавките към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ и изплатените еднократни допълнителни суми към пенсиите през м. април и м. декември на 2015 г. Отчетеният *среден месечен размер* на пенсията без еднократните допълнителни суми за 2015 г. е 317,96 лв., който е с 2,03 лв. по-нисък от планирания.

Средният размер на един пенсионер с пенсия за ОСВ (пенсии по чл. 68 от КСО и пенсии отпуснати на лица, работили при условията на първа и/или втора категория труд) е 339,68 лв.

(326,77 лв. за 2014 г.), а пенсионерите с пенсии за *инвалидност поради общо заболяване* (без пенсии за ИОЗ по отменени закони и по чл. 69 от КСО) са получавали средно 234,51 лв. (228,05 лв. за 2014 г.). С *най-висок среден размер* на пенсията са пенсионерите с пенсии за *ОСВ по чл. 69 от КСО* – 552,42 лв. (527,85 лв. за 2014 г.).

През 2015 г. *номиналното нарастване на средния месечен размер* на пенсиите е 3,8%, а *реалното нарастване* е 5,0%, при средногодишен хармонизиран индекс на потребителските цени от -1,1% за 2015 г.

Фигура № 20 : Динамика в номиналния и реалния ръст на средния размер пенсия на пенсионер за периода 2010 – 2015 г. (%)

През 2014 и 2015 г., тъй като е отчетена дефлация, реалното нарастване на пенсиите е по-високо от номиналното, за разлика от предходните години, когато реалният ръст на пенсиите е по-нисък от номиналния.

Фигура № 21 : Коефициент на заместване на дохода за периода 2010 – 2015 г.

Коефициентът на заместване на дохода (съотношението на средната пенсия на пенсионер, включително изплатените еднократни допълнителни суми към пенсиите, към средния осигурителен доход за страната) през 2015 г. е 44,3%. Намалението на показателя спрямо предходната 2014 г. е с 1,1 процентни пункта. Тъй като пенсиите са доход без удръжки, един по-коректен измерител е *нетният коефициент на заместване на дохода*, който отразява съотношението на средната пенсия, изплащана на пенсионер към средномесечния нетен осигурителен доход. През 2015 г. този показател е 56,5%, като намалението му спрямо предходната година е с 1,4 процентни пункта.

Коефициентът на заместване на дохода съществено се влияе от осъвременяването на пенсиите. Поради рестриктивната политика по отношение на публичните разходи, пенсиите не бяха осъвременявани през периода 2010 – 2012 г., вследствие на което беше отчетен спад на коефициента на заместване на дохода. През следващите три години пенсиите за трудова дейност бяха осъвременени и коефициентът на заместване на дохода се повиши. Влияние върху стойността на показателя оказва и промяната в начина на осъвременяване на пенсиите. До 2012 г. в КСО беше регламентирано то да става по т.нар. „швейцарско правило” с процент равен на сбора от 50% от нарастването на осигурителния доход и 50% от индекса на потребителските цени през предходната календарна година. Съгласно последваща редакция на чл. 100 от КСО пенсиите, отпуснати до 31 декември на предходната календарна година, се осъвременяваха от 1 юли с процент, равен на индекса на потребителските цени за предходната година. През 2013 г. пенсиите бяха осъвременени по този начин, като беше компенсирана натрупаната инфлация за периода 2010 – 2012 г. През 2014 г. се възстанови т. нар. „швейцарско правило” за осъвременяване на пенсиите.

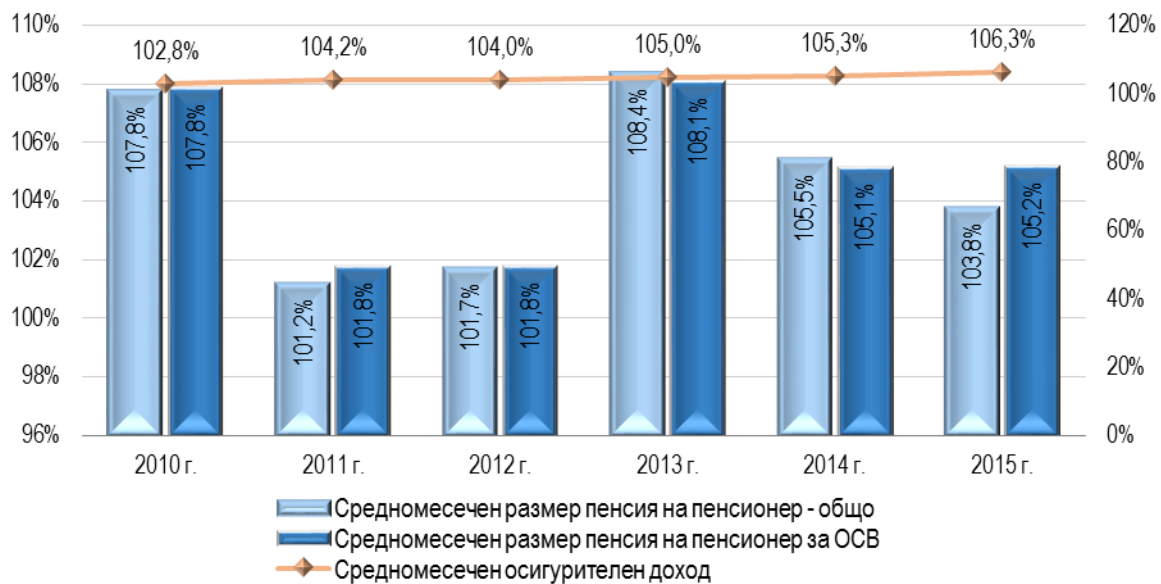
Върху нарастването на средния размер пенсия на пенсионер влияние оказват и високите основни размери на новоотпуснатите пенсии, в сравнение с размерите на прекратените през годината.

Средният основен размер на прекратените пенсии през 2015 г. е 244,76 лв., а на *новоотпуснатите пенсии* е 297,27 лв. В сравнение с 2014 г., когато средният основен размер на прекратените пенсии е бил 237,49 лв., се наблюдава повишение със 7,27 лв. или с 3,1%. Нарастването спрямо предходната година при средния основен размер на новоотпуснатите пенсии е с 18,04 лв. или с 6,5%.

С *най-висок среден размер са новоотпуснатите пенсии на лицата*, пенсионирали се при условията на чл. 69 от КСО – 625,88 лв., а останалите лица, придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст са с основен размер от 348,09 лв. С доста под средния размер са новоотпуснатите трудови пенсии за инвалидност поради общо заболяване – 201,76 лв. и за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест – 186,69 лв.

Изменените пенсии през 2015 г. са 259 884 бр. (243 092 бр. за 2014 г.), от които 255 917 лични и 3 967 наследствени. *Новият им среден размер* е 368,37 лв. при стар размер 323,37 лв.

Броят на прекратените пенсии през 2015 г. е 119 826 (115 417 бр. за 2014 г.).

Фигура № 22 : Верижен индекс, отразяващ промените в средномесечните размери на осигурителния доход и на пенсиите за периода 2010 – 2015 г.

Пенсионерите, които получават *пенсия в минимален размер* и получават само нея към 31.12.2015 г. са 443 747 и представляват 20,4% от общия брой пенсионери към тази дата. В сравнение с 31.12.2014 г., когато са били 449 398 бр., са с 5 651 (с 1,3%) пенсионери по-малко, а делът им е намалял с 0,2 процентни пункта.

- С *лична пенсия в минимален размер* са 391 063 души или 88,1%, а получаващите *наследствена пенсия* – 52 684 души или 11,9% от пенсионерите с минимални размери;
- От фонд „Пенсии“ минимални размери получават 386 488 лица или 18,3% от пенсионерите във фонда. Делът им е намалял спрямо 31.12.2014 г., когато е бил 18,6%;
- С минимални размери на пенсиите, изплащани от фонд „Трудова злополука и професионална болест“ са 2 314 лица, което представлява 24,7% от пенсионерите във фонда. Делът им се е увеличил спрямо предходната година с 0,3 процентни пункта (24,4% за 2014 г.);
- От пенсионерите, получаващи първа пенсия от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, с пенсия в минимален размер са 95,3% от пенсионерите във фонда (54 945 души), като делът им нараства с 0,4 процентни пункта спрямо нивото от предходната година (94,9%).

Към 31 декември 2015 г. *пенсионерите, с месечен размер на първата пенсия приравнен на минималния размер за съответния вид*, са 467 637 бр., а разликата между изплащания и действителния размер е 16 695,2 хил. лв. Броят на пенсионерите, които получават повече от една пенсия и поне една от тях е приравнена на минимален размер за съответния вид е 478 743, а разликата между изплащания и действителния размер е 16 909,4 хил. лв. месечно.

Таблица № 19 : Разходи за пенсии по източници на финансиране

ПОКАЗАТЕЛИ	2015 г.		2014 г.	% изпълнение през 2015 г. спрямо	
	ПЛАН – ЗБДОО (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ЗБДОО План 2015 г.	Отчет за 2014 г.
ПЕНСИИ	8 349 830,5	8 408 865,1	8 116 484,3	100,7	103,6
Пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване, в т. ч.:	8 010 526,1	8 089 957,4	7 796 792,0	101,0	103,8
- пенсии за трудова дейност и добавките към тях	7 381 189,7	7 355 869,9	7 087 625,1	99,7	103,8
- пенсии по чл. 69 от КСО и добавките към тях	629 336,3	632 147,6	600 303,5	100,4	105,3
- еднократна допълнителна сума към пенсиите – общо за периода 2010 – 2014 г.	–	2 171,7	2 104,8	–	103,2
- еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. IV 2015 г.	–	49 870,3	58 425,9	–	85,4
- еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. XII 2015 г.	–	49 897,9	48 332,7	–	103,2
Пенсии за сметка на държавния бюджет, в т. ч.:	339 304,4	318 907,7	319 692,3	94,0	99,8
- пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност и др.	322 940,3	304 567,4	303 599,2	94,3	100,3
- добавки към пенсиите на ветераните от войните и на ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците получаващи наследствена пенсия за загиналите в Отечествената война	6 857,4	5 446,3	7 270,0	79,4	74,9
- добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРП	9 504,0	8 890,0	8 819,9	93,5	100,8
- добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани	2,7	4,1	3,1	150,0	131,3
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	2 355,4	492,1	912,5	20,9	53,9
Разходи по изплащане (пощенска такса, ДДС и други финансови услуги)	40 804,1	36 154,9	37 509,7	88,6	96,4
ОБЩО РАЗХОДИ ЗА ПЕНСИИ	8 392 990,0	8 445 512,1	8 154 906,5	100,6	103,6

Максимален размер от 910 лв. към 31.12.2015 г. получават 36 509 (43 709 бр. за 2014 г.) пенсионера с първи пенсии, чиито действителен размер надвишава ограничения, като разликата между действителния и изплащания размер е 7 529,6 хил. лв. (8 852,4 хил. лв. за 2014 г.). Ако към тях се прибави броят на пенсионерите, които получават повече от една пенсия и сборът им е ограничен на максималния размер, броят им става 37 191 пенсионера като разликата между действителния и изплащания размер е 7 673,3 хил. лв. месечно. Те заемат дял от 1,7% от всички пенсионери и с всяка промяна (нарастване) на размера на максималната пенсия той намалява (2,0% за 2014 г.).

В структурата на разходите най-съществено значение имат *разходите за пенсии*, които по отчета за 2015 г. са 8 408 865,1 хил. лв. (без разходите по изплащане на пенсиите и капиталовия трансфер за прехвърляне на пенсионни права). В тази сума се включват разходите за пенсии, финансирани от ДОО и от държавния бюджет, както и еднократните допълнителни суми, изплатени към пенсиите на два пъти през годината. Отчетените разходи за пенсии са с 59 034,6 хил. лв. или с 0,7% повече от планираните и с 292 380,8 хил. лв. или с 3,6% повече от отчетените за предходната година. Без еднократните непланирани допълнителни суми към пенсиите за м. април и м. декември 2015 г., изразходваните средства са с 40 733,6 хил. лв. или с 0,5% по-малко от планираните, което се дължи на по-ниския отчетен среден размер на пенсията на пенсионер спрямо планирания. Въпреки намаляването, както на броя на пенсионерите, така и на броя на пенсиите спрямо 2014 г., разходите за изплащането на пенсии спрямо предходната година нарастват. Част от причините за това са осъвременяването през 2015 г., по-високите средни размери на новоотпуснатите пенсии от тези на прекратените и високият брой на изменените пенсии.

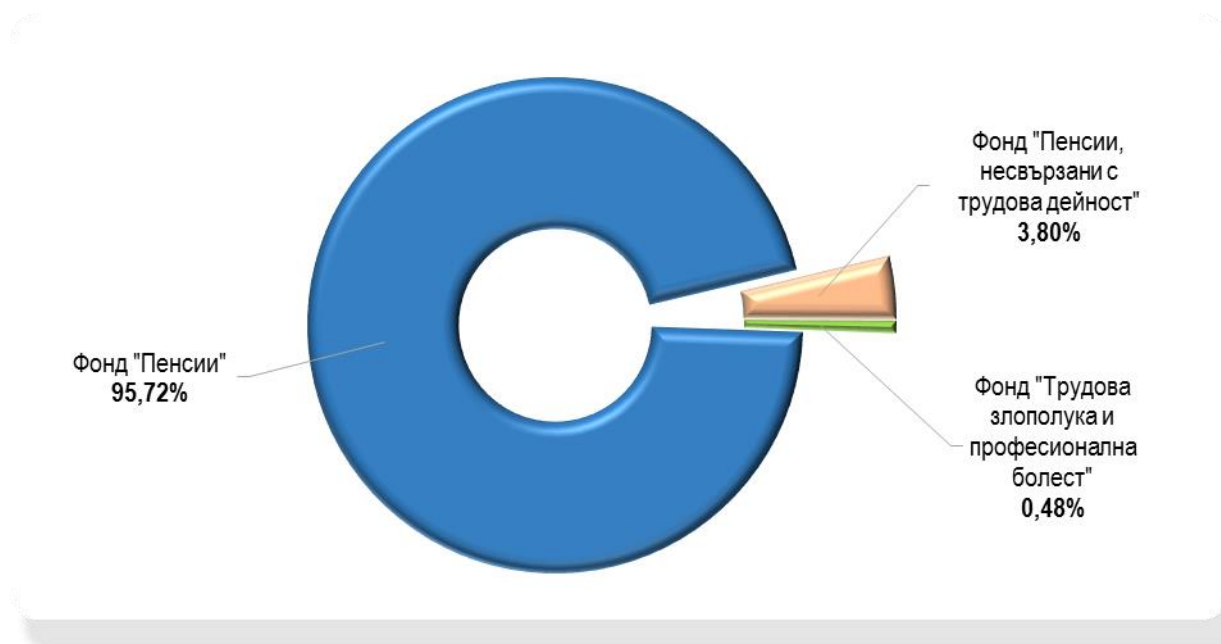
- *Разходите за изплащане на пенсии и добавки към тях, за сметка на ДОО са 8 089 957,4 хил. лв. и представляват 95,8% от всички разходи за пенсии. Спрямо планираните 8 010 526,1 хил. лв. са изразходвани със 79 431,3 хил. лв. (с 1,0%) повече, а в сравнение с 2014 г. – с 293 165,4 хил. лв. (с 3,8%) повече. При пенсиите*

за трудова дейност и добавките към тях, които възлизат на 7 355 869,9 хил. лв., изпълнението на плана е 99,7%, или с 25 319,8 хил. лв. по-малко. При средствата за пенсиите на лицата по чл. 69 от КСО и добавките към тях, изпълнението е 100,4%, или преразходът е минимален и е в размер на 2 811,3 хил. лв.;

- *Разходите за изплащане на пенсии и добавки, за сметка на държавния бюджет, през 2015 г. са 318 907,7 хил. лв. и заемат дял от 3,8% от всички разходи за пенсии. Те са с 20 396,7 хил. лв. по-малко от предвидените и със 784,6 хил. лв. по-малко спрямо 2014 г.*
 - *За изплащане на пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, персонални пенсии и пенсии по отменени закони, които вече не се отпускат, но продължават да се изплащат на правоимащите лица са извършени разходи в размер на 304 567,4 хил. лв. Изпълнението на плана е 94,3%, а в сравнение с предходната година са изразходвани с 0,3% повече;*
 - *Изплатената сума за добавки към пенсиите на ветераните от войните и на ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на техни наследници е 5 446,3 хил. лв. Намалението е с 1 411,1 хил. лв. спрямо планираната сума и с 1 823,7 хил. лв. по-малко от разхода през 2014 г. През 2015 г. са изплатени средно 4 076 (5 595 бр. за 2014 г.) добавки със среден размер 106,34 лв. (108,28 лв. за 2014 г.);*
 - *Средствата, изплатени за добавки по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица са в размер на 8 890,0 хил. лв., което е с 614,0 хил. лв. по-малко от планираните и със 70,0 хил. лв. повече от отчетените средства за 2014 г. Средният брой на добавките за репресирани лица през 2015 г. е 9 685 (9 983 бр. за 2014 г.), а средният им месечен размер е 76,26 лв. (73,62 лв. за 2014 г.). Считано от 1 януари 2015 г. се определи нов среден размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст за 2014 г. – 334,41 лв., от който се изчисляват всички добавки по чл. 9 от ЗПГРРЛ. Той е нараснал с 16,32 лв. спрямо средния размер на пенсията за ОСВ за 2013 г., което определя и повишият разход за тези добавки, спрямо 2014 г.*

Съгласно Наредбата за прехвърляне на пенсионни права от и към схеми на Европейския съюз, на Европейската централна банка и на Европейската инвестиционна банка, уреждаща прилагането на създадената през 2010 г. част Втора А „Взаимодействие с пенсионните схеми на Съюза, на Европейската централна банка и на Европейската инвестиционна банка” в КСО, през 2013 г. започна процедурата по прехвърляне на пенсионни права към пенсионна схема на Съюза. През 2015 г. има извършен капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права в размер на 492,1 хил. лв.

Разходите по изплащане на пенсиите през 2015 г. (пощенска такса, ДДС и други финансови услуги) са в размер на 36 154,9 хил. лв., което представлява 88,6% от планираните за това суми. Икономията от 4 649,2 хил. лв. е в резултат от постепенното нарастване на броя на пенсионерите, които получават пенсиите си по банков път. Към 31 декември 2015 г. пенсионерите, чиито пенсии се изплащат по банков път са 53,2% от общия брой пенсионери (2014 г. – 50,3%; 2013 г. – 47,5%; 2012 г. – 44,6%).

Фигура № 23 : Структура на разходите за пенсии по фондове в консолидирания бюджет на ДОО през 2015 г.

II. РАЗХОДИ ЗА ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ ПО КСО

Следващата по значимост и големина група разходи в консолидирания бюджет на ДОО след разходите за пенсии са тези за изплащане на *социалноосигурителни обезщетения и помощи*. Техният дял е 12,8% от общите разходи и трансфери по Консолидирания бюджет на ДОО през 2015 г.

Планираните разходи за социални обезщетения и помощи в Закона за бюджета на ДОО за 2015 г. са 1 156 050,0 хил. лв. *Отчетени са 1 250 125,2 хил. лв.* или изразходваните средства са с 94 075,2 хил. лв. (с 8,1%) повече спрямо плана.

Средствата за социални обезщетения и помощи през 2015 г. са с 92 171,7 хил. лв. (или с 8,0%) повече от тези през 2014 г., когато са били 1 157 953,5 хил. лв.

Разходите за парични обезщетения и помощи, изплащани от ДОО, зависят от броя на осигурените лица, размера на среднодневното парично обезщетение на едно осигурено лице и броя на изплатените работни дни поради временна неработоспособност.

През годината са *изплатени 4 030 717 броя обезщетения на 3 121 820 лица* от фондовете „Общо заболяване и майчинство” и „Трудова злополука и професионална болест”. В сравнение с 2014 г. общият брой на изплатените обезщетения се е увеличил с 271 360, а броят на лицата, които са ги получили е със 175 965 повече.

Таблица № 20 : Парични обезщетения и помощи за временна неработоспособност

ПОКАЗАТЕЛИ	2015 г.				2014 г.		% изпълнение през 2015 г. спрямо	
	ПЛАН – ЗБДОО		ОТЧЕТ		ОТЧЕТ		ЗБДОО План 2015 г.	Отчет за 2014 г.
	хил. лв.	структура	хил. лв.	структура	хил. лв.	структура		
Парични обезщетения общо, в т.ч.:	1 137 811,5	98,4	1 233 798,8	98,7	1 141 014,6	98,5	108,4	108,1
- временна неработоспособност и трудоустрояване	343 109,2	30,2	403 172,8	32,7	352 277,5	30,9	117,5	114,4
- временна неработоспособност поради ТЗПБ	7 380,6	0,6	7 083,6	0,6	6 441,6	0,6	96,0	110,0
- бременност, раждане и отглеждане на дете	435 691,8	38,3	484 559,7	39,3	442 119,2	38,7	111,2	109,6
- безработица	351 629,8	30,9	338 982,7	27,5	340 176,4	29,8	96,4	99,6
Помощи общо, в т.ч.:	18 238,5	1,6	16 326,4	1,3	16 938,9	1,5	89,5	96,4
- за профилактика и рехабилитация	16 083,2	88,2	14 248,1	87,3	14 882,9	87,9	88,6	95,7
- еднократни помощи при смърт	2 151,4	11,8	2 076,9	12,7	2 056,0	12,1	96,5	101,0
- за инвалидност поради общо заболяване	4,0	0,0	1,4	0,0	0,0	0,0	34,8	0,0
Парични обезщетения и помощи общо:	1 156 050,0	100,0	1 250 125,2	100,0	1 157 953,5	100,0	108,1	108,0

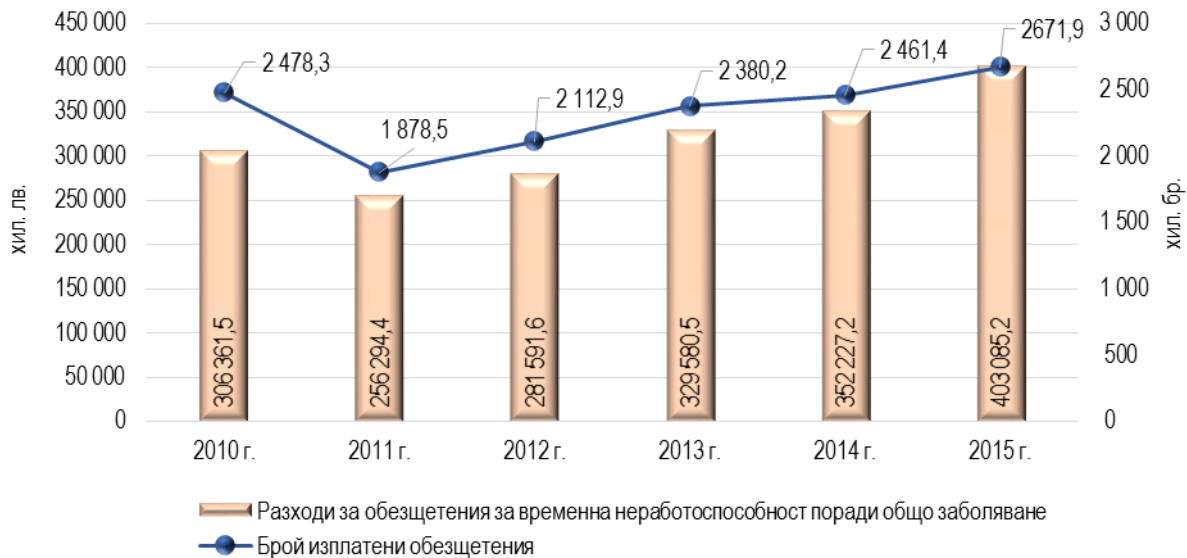
Разходите за парични обезщетения по КСО включват:

1. *Парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, нетрудова злополука, гледане на болен член от семейството, карантина и трудоустрояване.* Относителният им дял им в структурата на паричните обезщетения е 32,7%. За 2015 г. са изплатени 403 172,8 хил. лв., като е налице преразход спрямо плана с 60 063,6 хил. лв. (със 17,5%). Превишението на плана се дължи, както на по-високия от планирания среднодневен размер на обезщетенията с 2,9% (23,44 лв.), така и на изплатените с 14,2% повече от предвидените работни дни (17 197 379 бр.).

Спрямо 2014 г. е отчетено *нарастване с 14,4%*, а в абсолютната сума – с 50 895,3 хил. лв. *повече.* Увеличение на разходите в сравнение с предходната година и в сравнение с планираните средства се наблюдава по всички видове плащания в тази съвкупност.

- За обезщетения за временна неработоспособност поради *общо заболяване*, които са най-значимият разход в тази група, са изразходвани с 51 176,3 хил. лв. (с 18,1%) повече от планираните. При този осигурен социален риск са изплатени 14 309 711 работни дни, които надхвърлят с 16,2% предвидените. Отчетеното среднодневно парично обезщетение е 23,37 лв., при планиран размер 23,0 лв. По-висок е разходът за този вид обезщетения не само спрямо плана, но и спрямо предходната година. Повишението е с 41 306,7 хил. лв. (с 14,1%) и се дължи на сумарния ефект от по-високия с 4,6% среден дневен размер на паричното обезщетение и нарасналия с 9,1% брой на изплатените работни дни;
- Превишението спрямо плана и спрямо отчета за 2014 г. отбелязват и обезщетенията за временна неработоспособност поради *нетрудова злополука*. Увеличението над планираната сума е 16,8% (8 069,0 хил. лв.) и 16,4% (7 869,9 хил. лв.) в сравнение с предходната година;
- Повече средства от планираните са изразходвани и за обезщетения за временна неработоспособност поради *гледане на болен член от семейството и карантина* (със 792,3 хил. лв. или с 6,7%). Причината е в по-високия отчетен среднодневен размер на обезщетението спрямо очаквания (с 13,2%), въпреки по-ниския брой на отчетените изплатени работни дни спрямо планираните (с 5,8%);
- За обезщетения за *трудоустрояване при временно намалена работоспособност* изплатените суми са с 42,4% или с 26,1 хил. лв. над планираните. Увеличение се отчита и в сравнение с предходната година – със 74,3% (с 37,3 хил. лв.). По-високите разходи спрямо планираните и спрямо отчетените за предходната година са вследствие основно на увеличената среднодневна разлика, която е изплатена за 2015 г. – 19,37 лв. (14,17 лв. планирана за 2015 г. и 11,74 лв. отчетена за 2014 г. среднодневна разлика).

След въведената като антикризисна мярка от 1 юли 2010 г. и действаща като постоянна норма от началото на 2013 г. (първите три дни от болничния са за сметка на осигурителя и от 4-тия ден на неработоспособността се изплаща обезщетение от НОИ), при броя на изплащаните болнични листове беше отбелязана тенденция на намаляване, която се прекъсна през 2012 г. За четвърта поредна година наблюдаваме увеличение в броя на краткосрочните обезщетения за общо заболяване и респективно на разходите за тях. Причините за очерталата се от 2012 г. динамика са комплексни, като непрекъснато увеличаващите се разходи са в следствие и от нарастването на осигурителния доход и на минималната работна заплата за периода.

Фигура № 24 : Динамика на разходите и на броя на паричните обезщетения за временна работоспособност поради общо заболяване за периода 2010 – 2015 г.

2. Изплатените средства за парични обезщетения за временна неработоспособност поради *трудова злополука или професионална болест* са 7 083,6 хил. лв. Изпълнението на плана е 96%, или с 297,0 хил. лв. по-малко от предвиденото. Икономията е в резултат на по-малкия с 1,5% брой изплатени работни дни (с 3 915 бр.) при среднодневното обезщетение 27,74 лв., което е с 2,6% по-ниско от планираното. Нарастване на разходите за този вид обезщетения се отчита спрямо 2014 г. (с 642,1 хил. лв.). Изплатените работни дни са с 9,6% повече, а среднодневният размер на обезщетението е с 0,3% по-голям, което сумарно води до повишение на разходите.

3. Разходите за *бременност, раждане и отглеждане на малко дете* през 2015 г. са в размер на 484 559,7 хил. лв., като са по-високи в сравнение с плана за годината с 48 867,9 хил. лв. (с 11,2%) и с 42 440,6 хил. лв. (с 9,6%) от отчетените през 2014 г.

- През 2015 г. разходите за парични обезщетения за *бременност и раждане* са в размер на 331 379,0 хил. лв., или преразходът спрямо плана е 46 443,6 хил. лв. (16,3%). Изплатени са 14 157 228 работни дни (с 13% повече от планираните) при среднодневното обезщетение 23,41 лв., което е с 2,9% по-високо от планираното. През 2015 г. броят на родените деца е 66 370, при 68 083 бр. през 2014 г. Въпреки по-малкия брой на родените деца спрямо предходната година, броят на изплатените работни дни превишава същия за 2014 г. с 8,1%. Причина за това е ръста на ползваните обезщетения – 800 449 (767 480 бр. за 2014 г.), което заедно с по-високия среднодневен размер от 23,41 лв. (22,72 лв. за 2014 г.) води до нарастване на разходите за този вид обезщетение спрямо предходната година – с 11,4%;
- За обезщетения за *отглеждане на малко дете* са изплатени 152 808,1 хил. лв. или спрямо плана е налице преразход в размер на 2 554,6 хил. лв. (1,7%). Дължи се на изплатените работни дни (10 027 993 бр.), които са с 8,1% повече от планираните за годината, въпреки по-ниското с 5,9% среднодневно парично обезщетение (15,24 лв.) от планираното (16,19 лв.). И спрямо предходната година е налице ръст на разходите от 5,9%, тъй като има увеличение при броя на ползваните обезщетения (5,1%) и при броя на изплатените работни дни (6,2%);
- За обезщетения за *осиновяване на дете от 2 до 5 години* са изразходвани 372,4 хил. лв. Изпълнението на плана е 74,5%. Спрямо предходната година се наблюдава

превишение на разходите за този вид обезщетение от 14,5%, дължащо се на по-високия брой на изплатените обезщетения – 650 бр. (628 бр. за 2014 г.);

- В тази група се включват и разходите за парични обезщетения за *трудоустройство поради бременност и кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро*. От предвидените през 2015 г. 2,9 хил. лв., са изразходвани едва 0,2 хил. лв.

4. Отчетените разходи за обезщетения и помощи за *безработица* за годината са 338 982,7 хил. лв. и представляват 27,5% от разходите за обезщетения, като изпълнението спрямо плана е 96,4%.

Разходите за обезщетения за *безработица по КСО* са в размер на 337 917, 0 хил. лв. За *обезщетения по Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ* разходите са в размер на 172,8 хил. лв., а за *еднократни парични суми на безработни лица*, които желаят да започнат стопанска дейност на основание чл. 47 от Закона за насърчаване на заетостта са изплатени 892,8 хил. лв.

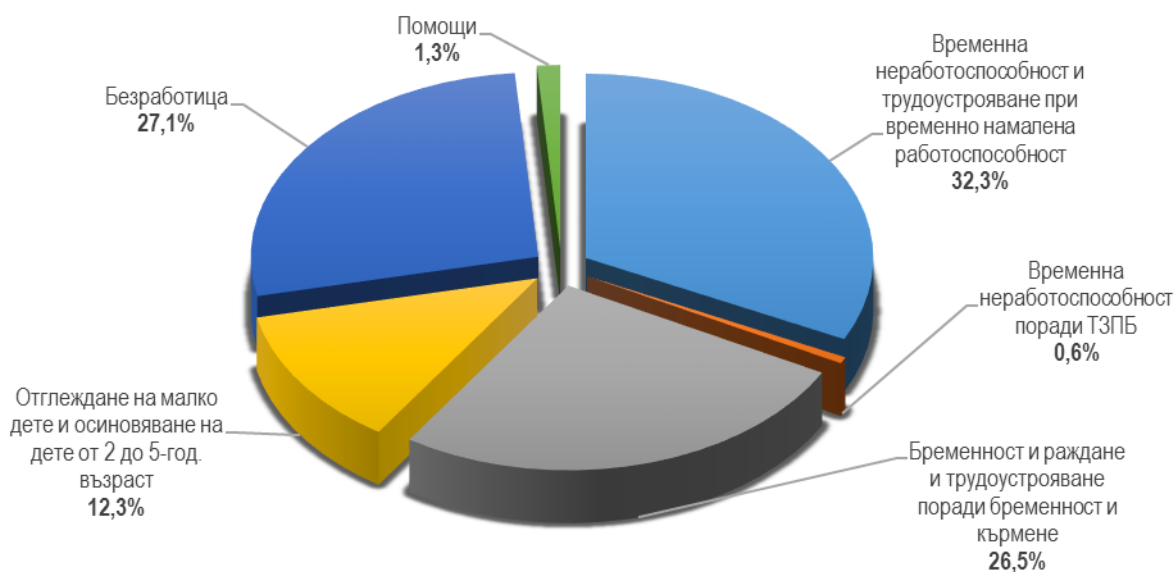
Средно за годината обезщетения са изплащани на 92 249 *безработни лица* (с 15,0% по-малко от планирания брой), а *средният изплатен месечен размер на лице* е 306,22 лв. (с 13,4% по-висок от планирания размер). Спрямо 2014 г. са изразходвани с 1 193,7 хил. лв. (с 0,4%) по-малко средства, което се дължи на по-ниския (с 14,0%) среден брой безработни лица с право на ПОБ спрямо предходната година, въпреки по-високия (с 15,9%) среден месечен размер на обезщетението.

Новорегистрираните безработни лица с право на обезщетение през 2015 г. са 14 158 бр., което е със 135 бр. (с 0,9%) по-малко от 2014 г., когато са наброявали 14 293.

Разходите за парични помощи по КСО са:

1. За *дейността по профилактика и рехабилитация* на осигурените лица за 2015 г. са изразходвани 14 248,1 хил. лв., при планирани 16 083,2 хил. лв. Отчетените средства са по-малко с 1 835,1 хил. лв. (с 11,4%) от планираните и с 634,8 хил. лв. (с 4,3%) от изплатените през предходната година.

През 2015 г. в заведенията за профилактика и рехабилитация са преминали 39 472 лица, докато през 2014 г. те са били 44 338 лица. *Средният разход за едно лице* през 2015 г. е в размер на 360,97 лв., а през 2014 г. е бил 335,96 лв.

Фигура № 25 : Структура на изплатените парични обезщетения и помощи от ДОО през 2015 г.

2. Анализът на изпълнението на плана по другите видове помощи показва, че за еднократни помощи при смърт са изразходвани 2 076,9 хил. лв. и е реализирана икономия спрямо плана в размер на 74,4 хил. лв. (с 3,5%). Изплатени са помощи на 10 583 лица при среден размер на помощта от 196,25 лв.

През 2015 г. са изплатени парични помощи за инвалидност, когато няма основание за отпускане на пенсия на 4 осигурени лица. Разходите за този вид помощ са на стойност 1,4 хил. лв.

III. РАЗХОДИ ЗА ПРОГРАМИ, ДЕЙНОСТИ И СЛУЖБИ ПО СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ И ЗАЕТОСТ

Разходите за програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост за 2015 г. са в размер на 66 241,0 хил. лв. и представляват 0,7% от разходите на консолидирания бюджет на ДОО. Спрямо плана са усвоени 92,9% и е реализирана икономия от 5 089,5 хил. лв.

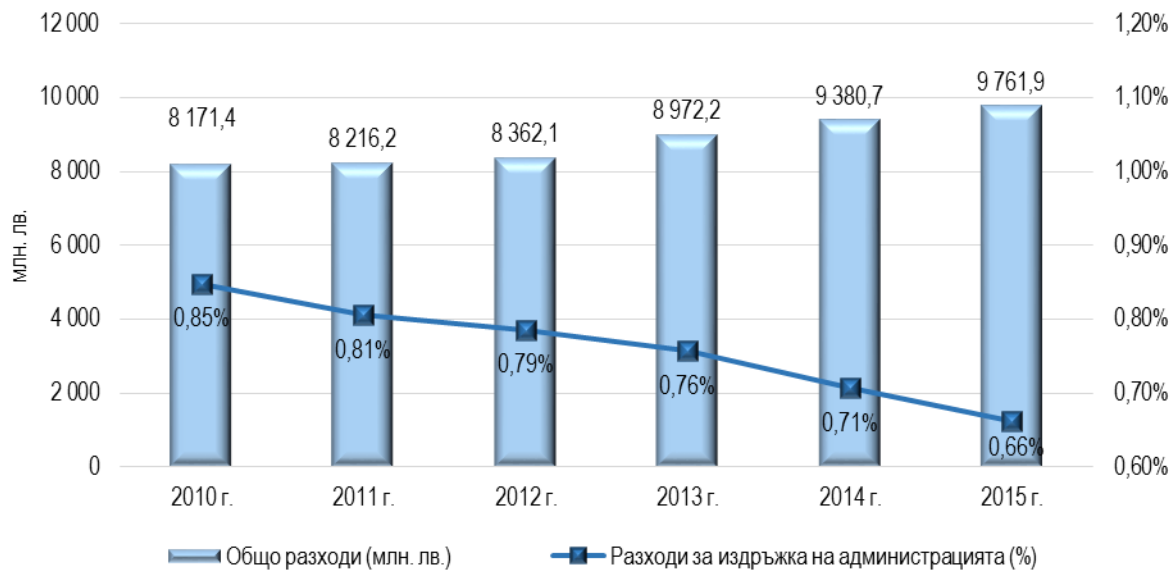
В тях са включени и изплатените, но непланирани 1 536,3 хил. лв. за програми за временна заетост (259,0 хил. лв.) и други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетост (1 277,3 хил. лв.).

Разходите за издръжка на службите по социално осигуряване са 64 704,7 хил. лв., при планирани 71 330,5 хил. лв. или 90,7% изпълнение. Реализирана е икономия от 6 625,8 хил. лв. (9,3%), по-конкретно в следните елементи:

- *Заплати и други възнаграждения и плащания на персонала и осигурителни вноски върху тях* – икономия от 1 353,3 хил. лв. (2,8%) спрямо плана. През 2015 г. Националният осигурителен институт е изпълнявал дейността по администриране на социалното осигуряване с планова щатна численост от 3 662 служители, от които 1 241 служители наети по трудови правоотношения и 2 421 по служебни правоотношения. Реално заетите по основен щат в администрацията на НОИ към 31.12.2015 г. са 3 458 бр., от които 1 139 бр. наети по трудови правоотношения и 2 319 бр. по служебни правоотношения. Числеността на персонала по ПМС № 66/1996 г. към 31.12.2015 г. е 196 служители;
- *При издръжката* има икономия от 4 126,8 хил. лв. (26,1%), като по-значителни са спестените разходи спрямо плана при: външните услуги – с 2 278,7 хил. лв. по-малко (с 29,5%); материали – със 750,2 хил. лв. по-малко (с 24,9%); командировки – със 180,8 хил. лв. по-малко (с 25,5%); разходи за вода, горива и енергия – с 602,4 хил. лв. по-малко (с 19,4%) и при текущия ремонт – със 136,2 хил. лв. по-малко (с 14,7%);
- *Капиталови разходи* – отчетена е икономия в размер на 1 054,5 хил. лв. (17,3%):
 - При разходите за „Основен ремонт на дълготрайни материални активи“, реализираната икономия от 567,4 хил. лв. (85,6%) се дължи на непровеждането на една обществената поръчка за реконструкция на ВиК инсталации в административната сграда на ЦУ на НОИ и една обществена поръчка за проектиране и извършване на строително-монтажни работи с цел смяна на предназначението на сграда в ООА – с. Невестино, които ще се реализират през 2016 г.;
 - При средствата за „Придобиване на дълготрайни материални активи“, икономията от 382,6 хил. лв. (11,5%) се дължи на планирани, но невъзложени обществени поръчки, чието реализиране предстои през 2016 г.;
 - За „Придобиване на нематериални дълготрайни активи“ средствата са реализирани за закупуване на системен и базов софтуер и лицензи за нуждите на НОИ. Икономията от 104,5 хил. лв. (5,0%) се дължи на неприключили обществени поръчки и такива, които предстоят да се реализират през следващата 2016 г.

- При сумите за платени данъци, такси и административни санкции и разходи за членски внос и участие в нетърговски организации и дейности също е реализирана икономия в размер на 91,2 хил. лв.

Както се вижда от следващата фигура, разходите за издръжка на службите по социално осигуряване, като процент от общите разходи в консолидирания бюджет на ДОО, намаляват през всяка следваща година, спрямо предходната.

Фигура № 26 : Разходите за издръжка на администрацията на НОИ, като дял от разходите в консолидирания бюджет на ДОО

През 2015 г. разходите за издръжка на службите по социално осигуряване са 0,66% от общите разходи в консолидирания бюджет на ДОО и дялът им отново намалява спрямо предходната година.

В общите разходи са включени и разходите за отбрана и сигурност и разходите за лихви по заеми. За *отбрана и сигурност* са изплатени 1,7 хил. лв., което е едва 2,3% от планираните средства. Разходите за лихви по заема от Световната банка за административната реформа са 19,0 хил. лв. или 26,6% от предвидените.

Таблица № 21 : Бюджет на Националния осигурителен институт

ПОКАЗАТЕЛИ	2015 г.		2014 г.	% изпълнение през 2015 г. спрямо	
	ПЛАН – ЗБДОО (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	ЗБДОО План 2015 г.	Отчет за 2014 г.
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	2 013 184,5	1 926 211,8	1 952 540,1	95,7	98,7
Неданъчни приходи	12 010,0	52 872,4	20 950,7	440,2	252,4
Приходи и доходи от собственост	6 463,0	5 976,3	5 855,3	92,5	102,1
Глоби, санкции и наказателни лихви	5 242,0	18 055,5	14 296,1	344,4	126,3
Други приходи	305,0	28 840,6	799,4	9 455,9	3 607,9
Внесени ДДС и други данъци върху продажбите	-1 065,0	-954,8	-958,0	89,7	99,7
Получен допълнителен трансфер от държавния бюджет за покриване на недостига от средства	2 002 239,5	1 870 804,6	1 928 534,9	93,4	97,0
Трансфери от МТСП по програми за осигуряване на заетост	–	259,4	362,8	–	71,5
Трансфери за поети осигурителни вноски и данъци	–	3 230,2	3 586,1	–	90,1
Помощи, дарения и други безвъзмездно получени суми от чужбина	–	–	63,6	–	–
РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	71 477,0	66 261,7	67 824,1	92,7	97,7
Разходи	71 477,0	66 261,7	67 824,1	92,7	97,7
Програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост	71 330,5	66 241,0	67 683,3	92,9	97,9
Заплати и възнаграждения на персонала	35 272,2	34 088,6	37 536,7	96,6	90,8
Други възнаграждения и плащания на персонала	3 539,5	3 522,7	3 733,0	99,5	94,4
Задължителни осигурителни вноски от работодателя	9 937,9	9 785,0	10 707,9	98,5	91,4
Издръжка	15 827,4	11 700,6	11 109,0	73,9	105,3
Разходи за членски внос и участие в нетърговски организации и дейности	116,0	113,4	99,3	97,7	114,2
Капиталови разходи	6 087,5	5 033,0	2 701,1	82,7	186,3
Програми за временна заетост	–	259,0	367,5	–	70,5
Други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетостта	–	1 277,3	1 011,8	–	126,2
Платени данъци, такси и административни санкции	550,0	461,4	416,9	83,9	110,7
Отбрана и сигурност	75,0	1,7	93,9	2,3	1,8
Разходи за лихви	71,5	19,0	46,9	26,6	40,6
ФИНАНСИРАНЕ	-3 938,5	-4 453,0	217,8	113,1	-2 044,5
Погашения по дългосрочни заеми от банки и финансови институции от чужбина	-3 938,5	-3 950,5	-3 689,4	100,3	107,1
Суми по разчети за поети осигурителни вноски	–	-4 980,0	4 288,6	–	-116,1
Друго вътрешно финансиране	–	1 540,2	2 524,5	–	61,0
Наличност в началото на периода	–	217,3	258,1	–	84,2
Наличност в края на периода	–	236,1	217,3	–	108,6
Преоценка на валутни наличности (нереализирани курсови разлики) (+/-)	–	-4,6	-4,8	–	95,9
Депозити и сметки консолидирани в „Единната сметка“ в края на периода	–	-2 951,5	2 951,5	–	–
ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	1 941 707,5	1 859 950,1	1 884 716,0	95,8	98,7

Предоставени трансфери от ДОО

За уреждане на законово установени обществени отношения с други институции и фондове през 2015 г. от средствата на Държавното обществено осигуряване бяха предоставени следните трансфери:

- На *Агенцията за социално подпомагане* за помощно-технически средства, свързани с увреждания на осигурени лица – 3 144,4 хил. лв. (99,8% от планираните);
- На фонд „Условия на труд” – 3 656,0 хил. лв. (91,4% от планираните) за мероприятия, свързани с превенция на трудови злополуки и професионални болести;
- На *бюджетни организации за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица* – 1 527,2 хил. лв. (95,5% от планираните), съгласно чл. 114, ал. 1 от Закона за публичните финанси.

Изразходването на средствата на база получена информация от Агенцията за социално подпомагане и фонд „Условия на труд” за целевото използване на предоставените трансфери е, както следва:

- ✓ Предоставеният трансфер от НОИ за АСП е изразходван за помощно-технически средства, свързани с увреждането, на основание чл. 24, т. 5 от КСО – 347,0 хил. лв.; за осигуряване с помощно-технически средства по чл. 26, т. 4 от КСО – 2 797,4 хил. лв.;
- ✓ Предоставеният трансфер от НОИ към фонд ”Условия на труд”, е изразходван както следва:
 - 2 889,7 хил. лв., за извършване на мероприятия, свързани с предотвратяване на трудови злополуки и професионални болести, съгласно чл. 24, т. 3 от КСО;
 - 766,3 хил. лв. за мероприятия, свързани с диагностика на професионални болести, съгласно чл. 24, т. 4 от КСО.

ДЕФИЦИТ / ИЗЛИШЪК

Дефицитът по фондовете на ДОО се финансира с трансфер от държавния бюджет, който се отчита по бюджета на НОИ.

В изпълнението на бюджетите на отделните фондове през 2015 г. се отчете следното⁷:

- Фонд „Пенсии” – при планиран дефицит от 1 818 030,1 хил. лв. е отчетен *дефицит от 1 772 501,7 хил. лв.* или с 45 528,4 хил. лв. по-нисък от предвидения;
- Фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност”, който по план е с дефицит от 10,4 хил. лв., завърши с *остатък от 20 900,5 хил. лв.*;
- Фонд „Трудова злополука и професионална болест” при планиран излишък от 83 991,3 хил. лв. е отчетен *излишък от 118 380,8 хил. лв.* или по-голям с 34 389,5 хил. лв.;
- Фонд „Общо заболяване и майчинство” при планиран недостиг от 57 230,3 хил. лв. е отчетен *недостиг от 83 526,1 хил. лв.* или с 26 295,8 хил. лв. над планирания;
- Фонд „Безработица” – при планиран дефицит от 146 489,5 хил. лв., е отчетен *дефицит от 111 139,6 хил. лв.*;
- По бюджета на НОИ (като общ административен фонд) при планиран излишък в края на периода от 1 937 769,0 хил. лв. е отчетен *излишък от 1 828 122,2 хил. лв.* или със 109 646,8 хил. лв. под планирания.

Дефицитите по фондовете на ДОО в рамките на консолидирания бюджет се финансират с излишъка по бюджета на НОИ.

Общият финансов резултат е равен на наличността в края на периода по отчета на консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване (236,1 хил. лв. – остатък по валутните сметки на НОИ).

⁷ По-пълна информация за крайния резултат по всеки от осигурителните фондове се съдържа в частта „Бюджет на фондовете на ДОО”.

Таблица № 22 : Изпълнение на консолидирания бюджет на ДОО през 2015 г.

ПОКАЗАТЕЛИ	2015 г.		2014 г.	% изпълнение през 2015 г. спрямо	
	ПЛАН-ЗБДОО (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ЗБДОО План 2015 г.	Отчет за 2014 г.
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	9 633 205,5	9 774 709,7	9 386 492,7	101,5	104,1
1. Осигурителни приходи	7 277 461,0	7 505 937,8	7 102 080,5	103,1	105,7
1.1. Осигурителни вноски	4 569 630,6	4 798 107,4	4 483 134,6	105,0	107,0
- Вноски за работници и служители от работодатели	2 785 003,1	2 922 497,2	2 745 906,6	104,9	106,4
- Вноски от работници и служители (лична вноски)	1 537 822,2	1 620 487,5	1 501 601,8	105,4	107,9
- Вноски от самоаети лица (самоосигуряващи се лица)	222 905,3	218 128,8	208 566,7	97,9	104,6
- Главница по ревизионни актове за начет в приход на ДОО от НАП	7 000,0	4 734,2	4 389,4	67,6	107,9
- Приходи от професионални пенсионни фондове по чл.157, ал. 7 и § 4, ал. 4 от ПЗР на КСО	16 900,0	32 259,8	22 670,0	190,9	142,3
1.2. Трансфери от ДБ в размер на 12% върху сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година	2 707 830,4	2 707 830,4	2 618 945,9	100,0	103,4
2. Недаъчни приходи	12 010,0	52 872,4	20 950,7	440,2	252,4
2.1. Приходи и доходи от собственост	6 463,0	5 976,3	5 855,3	92,5	102,1
2.2. Глоби, санкции и наказателни лихви	5 242,0	18 055,5	14 296,1	344,4	126,3
2.3. Други приходи	305,0	28 840,6	799,4	9 455,9	3 607,9
3. Внесени ДДС и други данъци върху продажбите	-1 065,0	-954,8	-958,0	89,7	99,7
4. Получени трансфери от държавния бюджет за ДОО	342 560,0	342 560,0	331 872,1	100,0	103,2
5. Получен допълнителен трансфер от държавния бюджет за покриване на недостига от средства	2 002 239,5	1 870 804,6	1 928 534,9	93,4	97,0
6. Трансфери от МТСП по програми за осигуряване на заетост	-	259,4	362,8	-	71,5
7. Трансфери за поети осигурителни вноски и данъци	-	3 230,2	3 586,1	-	90,1
8. Помощи, дарения и други безвъзмездно получени суми от чужбина	-	-	63,6	-	-
РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	9 629 267,0	9 770 256,7	9 386 710,5	101,5	104,1
1. Разходи	9 620 517,0	9 761 899,0	9 380 684,1	101,5	104,1
1.1. Пенсии	8 392 990,0	8 445 512,1	8 154 906,5	100,6	103,6
Пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване, в т. ч.:	8 010 526,1	8 089 957,4	7 796 792,0	101,0	103,8
- Пенсии за трудова дейност, наследствени пенсии и добавките към тях	7 381 189,7	7 355 869,9	7 087 625,1	99,7	103,8
- Пенсии на лицата по чл. 69 от КСО и добавките към тях	629 336,3	632 147,6	600 303,5	100,4	105,3
- Еднократна допълнителна сума към пенсиите - общо за периода 2010 – 2015 г.	-	101 939,8	108 863,4	-	93,6
Пенсии за сметка на държавния бюджет, в т. ч.:	339 304,4	318 907,7	319 692,3	94,0	99,8
- Пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност и др.	322 940,3	304 567,4	303 599,2	94,3	100,3
- Добавки към пенсиите на ветераните от войните и на ветераните-инвалиди от Отечественната война, както и на наследниците получаващи наследствена пенсия за загиналите в Отечественната война	6 857,4	5 446,3	7 270,0	79,4	74,9
- Добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ	9 504,0	8 890,0	8 819,9	93,5	100,8
- Добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани	2,7	4,1	3,1	150,0	131,3
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	2 355,4	492,1	912,5	20,9	53,9
Разходи по изплащане (пощенска такса, ДДС и др. финансови услуги)	40 804,1	36 154,9	37 509,7	88,6	96,4
1.2. Социални помощи и обезщетения	1 156 050,0	1 250 125,2	1 157 953,5	108,1	108,0
- Обезщетения поради общо заболяване, нетрудова злополука, гледане на болен член от семейството и карантината	343 047,7	403 085,2	352 227,2	117,5	114,4
- Обезщетения за временна неработоспособност поради ТЗПБ	7 380,6	7 083,6	6 441,6	96,0	110,0
- Обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност	61,5	87,6	50,3	142,4	174,3
- Обезщетения за бременност и раждане, трудоустрояване поради бременност и кърмене, отглеждане на малко дете и осиновяване на дете от 2 до 5 години	435 691,8	484 559,7	442 119,1	111,2	109,6
- Обезщетения и помощи за безработни	351 629,8	338 982,7	340 176,4	96,4	99,6
- Еднократна помощ при смърт	2 151,4	2 076,9	2 056,0	96,5	101,0
- Парични помощи за профилактика и рехабилитация	16 083,2	14 248,1	14 882,9	88,6	95,7
- Парични помощи за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на пенсия на осигуреното лице по чл. 11, ал. 3 от КСО	4,0	1,4	-	34,8	-
1.3. Програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетостта	71 330,5	66 241,0	67 683,3	92,9	97,9
Разходи за персонал	48 749,6	47 396,3	51 977,6	97,2	91,2
- Залплати и възнаграждения за персонала, нает по трудови и служебни правоотношения	35 272,2	34 088,6	37 536,7	96,6	90,8
- Други възнаграждения и плащания за персонала	3 539,5	3 522,7	3 733,0	99,5	94,4
- Задължителни осигурителни вноски от работодатели	9 937,9	9 785,0	10 707,9	98,5	91,4
Издържка	15 827,4	11 700,6	11 109,0	73,9	105,3
Членски внос и участие в нетърговски организации и дейности	116,0	113,4	99,3	97,7	114,2
Капиталови разходи	6 087,5	5 033,0	2 701,1	82,7	186,3
Програми за временна заетост	-	259,0	367,5	-	70,5
Други служби и дейности по соц. осигуряване, подпомагане и заетостта	-	1 277,3	1 011,9	-	126,2
Платени данъци, такси и административни санкции	550,0	461,4	416,9	83,9	110,7
1.4. Отбрана и сигурност	75,0	1,7	93,9	2,3	1,8
1.5. Разходи за лихви	71,5	19,0	46,9	26,6	40,6
2. Предоставени трансфери	8 750,0	8 357,7	6 026,4	95,5	138,7
ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	3 938,5	4 453,0	-217,8	113,1	-2 044,5
ФИНАНСИРАНЕ	-3 938,5	-4 453,0	217,8	113,1	-2 044,5
- Погашения по дългосрочни заеми от банки и финансови институции от чужбина	-3 938,5	-3 950,5	-3 689,4	100,3	107,1
- Суми по разчети за поети осигурителни вноски	-	-4 980,0	4 288,6	-	-116,1
- Друго вътрешно финансиране	-	1 540,2	2 524,5	-	61,0
- Наличност в началото на периода	-	217,3	258,1	-	84,2
- Наличност в края на периода	-	236,1	217,3	-	108,6
- Преценка на валутни наличности (нереализирани курсови разлики) (+/-)	-	-4,6	-4,8	-	95,9
- Депозити и сметки консолидирани в „Единната сметка“ в края на периода	-	-2 951,5	2 951,5	-	-100,0

БЮДЖЕТ НА ФОНДОВЕТЕ НА ДОО

Бюджетът на държавното обществено осигуряване е разпределен съобразно осигурителните рискове в пет осигурителни фонда: 1) „Пенсии”, 2) „Трудова злополука и професионална болест”, 3) „Общо заболяване и майчинство”, 4) „Безработица”, 5) „Пенсии, несвързани с трудова дейност”, както и бюджета на НОИ като финансов план за администриране на системата.

ФОНД „ПЕНСИИ”

Бюджетът на фонд „Пенсии” се формира от приходи, разходи, трансфери и субсидии от държавния бюджет.

Таблица № 23 : Бюджет на фонд „Пенсии” за 2015 г.

Показатели	ЗБ - план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение %
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	6 191 503,2	6 312 215,8	101,9
1. Осигурителни приходи	6 190 853,1	6 283 984,7	101,5
1.1. Осигурителни вноски	3 483 022,7	3 576 154,3	102,7
1.2. Трансфер от държавния бюджет в размер на 12 на сто върху сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година	2 707 830,4	2 707 830,4	100,0
2. Други неданъчни приходи	–	27 581,0	–
3. Получени трансфери от централния бюджет за ДОО	650,1	650,1	100,0
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	8 009 533,3	8 084 717,5	100,9
1. Разходи	8 009 494,3	8 084 682,2	100,9
1.1. Пенсии	8 008 917,4	8 084 250,8	100,9
Пенсии за сметка на ДОО	7 968 166,7	8 049 504,3	101,0
Издръжка (пощенска такса, ДДС и др. финансови услуги)	38 395,3	34 254,4	89,2
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	2 355,4	492,1	20,9
1.2. Социални помощи и обезщетения	576,9	431,4	74,8
Парични помощи за профилактика и рехабилитация	576,9	431,4	74,8
2. Предоставен трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия	39,0	35,3	90,5
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-1 818 030,1	-1 772 501,7	97,5

1. Приходите в бюджета на фонд „Пенсии” се набират от:

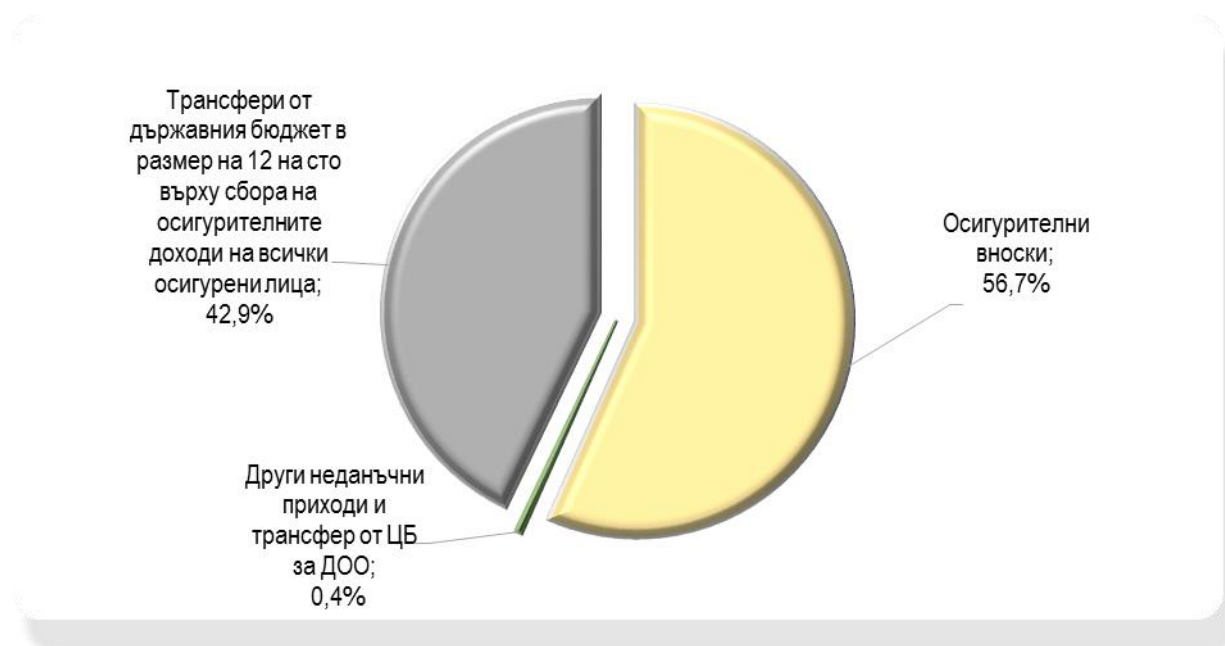
- Осигурителни вноски от осигурители, осигурени и самоосигуряващи се лица;
- Осигурителни вноски и приходи, предвидени в други закони, за осигуряване за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт;
- Суми от държавния бюджет за времето, зачетено за осигурителен стаж при пенсиониране, през което:
 - родител (осиновител) или съпруг (съпруга) са полагали грижи за инвалиди с трайно намалена работоспособност над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ;
 - неработеща майка е гледала дете до 3-годишна възраст;
 - периоди на наборна или мирновременна алтернативна служба;
 - уволненият поради задържане от органите на властта, установено впоследствие като неоснователно, е останал без работа.

- Субсидии, предвидени в Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година;
- Трансфер от държавния бюджет в размер 12 на сто върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година;
- Такси, лихви и дивиденди, дарения и завещания и др.

Задължително осигурени във фонд „Пенсии” на ДОО са всички лица, получаващи доходи от трудова дейност. Размерът на осигурителната вноска за фонд „Пенсии” за 2015 г. се запази на нивото от 2014 г. – 17,8 на сто за родените преди 1 януари 1960 г., при запазено съотношение – 9,9 за сметка на работодателя и 7,9 за сметка на работника и 12,8 на сто за лицата родени след 31 декември 1959 г., съответно при съотношение 7,1/5,7. Размерът на осигурителната вноска за работещите в специалните ведомства, които се пенсионират по чл. 69 от КСО, също останаха непроменени спрямо предходната година с размери 40,8 на сто за родените преди 1 януари 1960 г. и 35,8 на сто за останалите.

Максималният месечен размер на осигурителния доход от 2 400 лв. за 2014 г. нарасна на 2 600 лв. през 2015 г. Увеличи се и минималният осигурителен доход за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители – от 240 лв. на 300 лв. Самоосигуряващите се лица текущо през годината се осигуряват върху избран месечен доход между минималния, диференциран съобразно облагаемия им доход за 2013 г. (от 420 лв. до 550 лв.) и максималния месечен осигурителен доход за всички осигурени лица. Минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, които не са упражнявали дейност през 2013 г., както и за започналите дейност през 2014 г. и 2015 г. е 420 лв. С подаването на годишната данъчна декларация за облагане на доходите на физическите лица се определя окончателния размер на осигурителния доход (за предходната година).

През 2015 г. всички постъпили приходи и трансфери в бюджета на фонд „Пенсии” са 6 312 215,8 хил. лв., при планирани 6 191 503,2 хил. лв., или изпълнението е 101,9%. От тях 56,7% са от осигурителни вноски от работодатели, осигурени лица и самоосигуряващи се, 42,9% са от трансфер от държавния бюджет в размер 12 на сто върху сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица, а останалата част (0,4%) са от други неданъчни приходи и от трансфер от централния бюджет за ДОО.

Фигура № 27 : Структура на приходите във фонд „Пенсии” през 2015 г.

Осигурителните приходи през 2015 г. са 6 283 984,7 хил. лв. При планирани 6 190 853,1 хил. лв., изпълнението е 101,5%. Те включват приходите от осигурителни вноски от работодатели, осигурени лица и самоосигуряващи се, и трансфер от републиканския бюджет в размер 12 сто върху сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица.

В бюджета на фонд „Пенсии“ през 2015 г. са постъпили 3 576 154,3 хил. лв. от осигурителни вноски. Изпълнението спрямо плана е 102,7% или с 93 131,6 хил. лв. повече приходи от осигурителни вноски.

Трансферът от държавния бюджет в размер 12 на сто върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година по план през 2015 г. е 2 707 830,4 хил. лв., като точно толкова е и отчетената сума.

Другите неданъчни приходи включват приходите от универсалните пенсионни фондове на основание § 51 от ЗИД на КСО (в сила от 15.08.2015 г.). Това са натрупаните средства в индивидуалните партии на осигурените лица решили да ги прехвърлят от съответния универсален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“ на ДОО. За периода от 15.08.2015 г. до 31.12.2015 г. постъпилите приходи от УПФ (акумулирани осигурителни вноски) са в размер на 27 581,0 хил. лв.

За зачитане на осигурителен стаж на различни основания (чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 от КСО) са предвидени и усвоени 650,1 хил. лв. трансфер от централния бюджет. Той се отнася за зачитане на стаж за времето, през което родител (осиновител) или съпруг (съпруга) са полагали грижи за инвалиди с трайно намалена работоспособност над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ; неработеща майка е гледала дете до 3-годишна възраст; времето през което лицата са останали без работа поради задържане от органите на властта, установено впоследствие като неоснователно, както и периода през който лицето е изпълнявало наборна или мирновременна алтернативна служба.

2. Разходите в бюджета на фонд „Пенсии“ са за изплащане на:

- Пенсии за сметка на ДОО и добавките към тях (пенсии за осигурителен стаж и възраст, пенсии за инвалидност поради общо заболяване и наследствени пенсии);
- Осъвременяване, индексирание и компенсиране на пенсиите и добавките към тях;
- Парични помощи за профилактика и рехабилитация и други разходи, свързани с пенсионното осигуряване.

Отчетените разходи по бюджета на фонд „Пенсии“, са в размер на 8 084 717,5 хил. лв. Изпълнението на плана за 2015 г. е 100,9%, което е преразход със 75 184,2 хил. лв.

Общо разходите за пенсии са 8 084 250,8 хил. лв. и са със 75 333,4 хил. лв. по-високи от планираните. В тях се включват разходи за пенсии, за издръжка (пощенска такса, ДДС и други финансови услуги) и за капиталови трансфери за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на Европейския съюз, Европейската централна банка и Европейската инвестиционна банка. Този разход представлява 99,99 на сто от всички разходи на фонда.

„Чистият разход“ за пенсии в размер на 8 049 504,3 хил. лв. е с 81 337,6 хил. лв. по-голям от планирания. В него са включени изплатените суми за пенсии за осигурителен стаж и възраст, включително и тези на лицата по чл. 69 от КСО, пенсии за инвалидност поради общо заболяване, добавките към тях и разходът за еднократни допълнителни суми, вкл. и за минали години. Към разходите по видове пенсии са добавени и разходите за пенсии по международни спогодби и европейски регламенти, в зависимост от вида на изплащаната пенсия.

Фигура № 28 : Разпределение на разходите за пенсии от фонд „Пенсии“ за 2015 г.

Разходите за пенсии без добавките към тях и без изплатените еднократни допълнителни суми през 2015 г. са 7 947 564,5 хил. лв. и имат следното разпределение по видове пенсии:

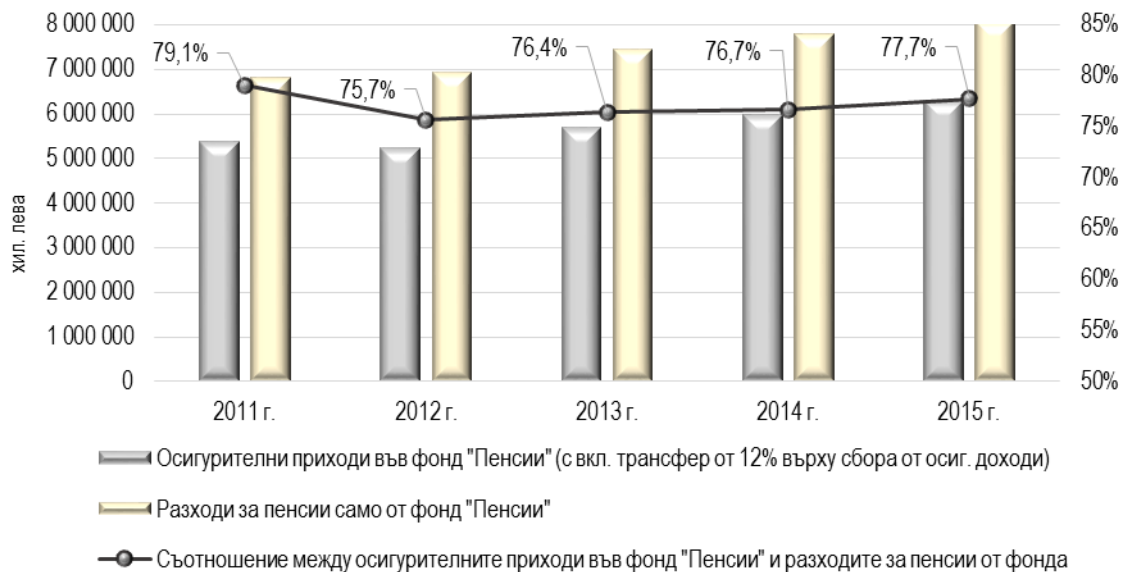
- Най-голямата сума от фонд „Пенсии“ е изплатена за *пенсии за осигурителен стаж и възраст*, включително за пенсии по международни спогодби и пенсии по отменени закони и добавките към тях. Разходът за тях е в размер на 5 967 577,4 хил. лв., което представлява 75,1% от всичките разходи за пенсии през годината.
- Следващият по големина разход е за *пенсии за инвалидност поради общо заболяване* – 1 347 917,2 хил. лв., или 17% от всички разходи.
- Общо на лицата по *чл. 69 от КСО* (военнослужещи и приравнените към тях) за пенсии за осигурителен стаж и възраст и за инвалидност поради общо заболяване са изплатени 632 069,9 хил. лв. с дял 7,9% от общия разход.

Издръжката, включваща пощенска такса и ДДС и други финансови услуги за обслужване изплащането на пенсиите, е в размер 34 254,4 хил. лв. Изпълнението спрямо плана (38 395,3 хил. лв.) е 89,2%. Относителният дял на издръжката спрямо общия разход за пенсии е 0,4%.

С Постановление № 262 от 22 октомври 2012 г. (ДВ бр. 82 / 26.10.2012 г.) Министерският съвет прие към КСО Наредба за прехвърляне на пенсионни права от и към пенсионните схеми на Европейския съюз, на Европейската централна банка и на Европейската инвестиционна банка, уреждаща прилагането на създадената през 2010 г. част Втора А „Взаимодействие с пенсионните схеми на Съюза, на Европейската централна банка и на Европейската инвестиционна банка“. Към 31 декември 2015 г. има извършени *капиталови трансфери* за прехвърляне на пенсионни права в размер на 492,1 хил. лв.

Изплатената сума за финансиране на дейността за *профилактика и рехабилитация* е 0,01% от всички разходи на фонда. За тази дейност през 2015 г. са изразходвани 431,4 хил. лв., при планирани 576,9 хил. лв. Предоставеният *трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия* е в размер на 35,3 хил. лв., при планирани 39,0 хил. лв. или 90,5 на сто изпълнение на плана.

Планираните през 2015 г. осигурителни приходи във фонд „Пенсии“ покриват 77,3% от планираните разходи за пенсии от фонда, вкл. издръжката. *Постъпленията от осигурителни приходи по отчет са обезпечили 77,7% от направените разходи за пенсии и добавки към тях.*

Фигура № 29 : Приходи от осигурителни вноски, покриващи разходите за пенсии от фонд „Пенсии” на ДОО за периода 2011 – 2015 г.

3. Планираният *дефицит* на фонд „Пенсии” е 1 818 030,1 хил. лв., а *отчетеният* в края на 2015 г. е 1 772 501,7 хил. лв. Отчетът показва, че дефицитът е с 45 528,4 хил. лв. по-нисък от планирания. Това се дължи на постъпилите с 93 131,6 хил. лв. повече от планираните суми от осигурителни вноски, постъпилите приходи от УПФ на основание § 51 от ЗИД на КСО – 27 581,0 хил. лв. и отчетените със 145,5 хил. лв. под очакваните разходи за социални помощи и обезщетения.

ФОНД „ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ”

От фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност” се изплащат пенсиите, несвързани с осигурителен принос, независещи от полагането на труд и зачитането на стаж, които имат социален характер. Те са вид социално подпомагане, което се определя като пенсия, поради месечната периодичност на изплащането и начина на обслужване - от осигурителната администрация. Фондът се финансира чрез трансфери от държавния бюджет.

1. *Приходите* в бюджета на фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност” се състоят изцяло от получени трансфери от централния бюджет, който по план е в размер на 341 509,9 хил. лв. и съответства на отчетения.

2. *Разходите* на фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност” през 2015 г. възлизат на 320 609,4 хил. лв., което е с 20 911,0 хил. лв. по-малко от планираните 341 520,3 хил. лв. Икономията се дължи на изплатените по-малко от планираните суми за пенсии с 20 908,6 хил. лв. и за социални помощи и обезщетения с 2,3 хил. лв.

Таблица № 24 : Бюджет на фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност” за 2015 г.

Показатели	ЗБ - план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение (%)
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	341 509,9	341 509,9	100,0
1. Получени трансфери от държавния бюджет за ДОО	341 509,9	341 509,9	100,0
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	341 520,3	320 609,4	93,9
1. Разходи	341 520,3	320 609,4	93,9
1.1. Пенсии	341 509,9	320 601,3	93,9
Пенсии за сметка на държавния бюджет:	339 304,4	318 907,7	94,0
- за пенсии за военна инвалидност, за гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и за инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги, пенсии по отм. ЗП и Закон за общественото осигуряване, за които не се дължат осигурителни вноски, както и добавките към тях, в т. ч. и добавките по чл. 84 от КСО	322 940,3	304 567,4	94,3
- за добавки към пенсиите на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война	6 857,4	5 446,3	79,4
- добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ	9 504,0	8 890,0	93,5
- доб. по чл. 4 от Закона за уреждане на някои тр. и осиг. права на бълг. граждани	2,7	4,1	150,0
Издръжка (пощенска такса и ДДС)	2 205,5	1 693,6	76,8
1.2. Социални помощи и обезщетения	10,4	8,1	77,9
Парични помощи за профилактика и рехабилитация	10,4	8,1	77,9
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-10,4	20 900,5	

Общият разход за *пенсиите, несвързани с трудова дейност* е 320 601,3 хил. лв., включително пощенска такса и ДДС, което е с 6,1% по-малко от планирания:

- Изплатените суми за *пенсии поради военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги и други* са 304 567,4 хил. лв. или 94,3 на сто от планираните средства за изплащането на тези пенсии.
- За *добавки към пенсиите* на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война, са изразходвани 5 446,3 хил. лв., което представлява 79,4% от планираните 6 857,4 хил. лв.
- Средствата изразходвани за *добавки към пенсиите на репресираните лица* по чл. 9 от ЗПГРРЛ са в размер на 8 890,0 хил. лв. (93,5 на сто от планираните).
- *Разходите по изплащането на пенсиите* – пощенска такса и ДДС, са в размер на 1 693,6 хил. лв. и са с 511,9 хил. лв. по-малко от планираните в ЗБДОО за 2015 г.

Извършените разходи за изплащане на парични помощи за профилактика и рехабилитация от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност” са 8,1 хил. лв. В сравнение с планираните 10,4 хил. лв. представляват 77,9%.

3. Планирания в *бюджета на фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност”* дефицит възлиза на 10,4 хил. лв., но в края на 2015 г. фонда завърши с *положителен финансов резултат* от 20 900,5 хил. лв. Причините за отчетения излишък са преведените средства за пенсии от централния бюджет точно по план и отчетените по-малко разходи за пенсии с 20 908,6 хил. лв. и за социални помощи и обезщетения с 2,3 хил. лв. под планираните.

Фигура № 30 : Разпределение на разходите за пенсии от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност” за 2015 г.

ФОНД „ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ”

Приходите на фонд „Трудова злополука и професионална болест” се набират от задължителни осигурителни вноски, които се внасят само от работодателите за наетите от тях лица. И през 2015 г. осигурителната вноска е диференцирана в зависимост от честотата и тежестта на трудовите злополуки по групи основни икономически дейности в диапазона от 0,4% до 1,1%. Конкретният размер на осигурителната вноска за всяка група от основните икономически дейности се приема като приложение към Закона за бюджета на ДОО за съответната година. В кръга на задължително осигурените лица за трудова злополука и професионална болест от 17.07.2015 г. са включени и лицата, сключили трудов договор на основание 114а, ал.1 от КТ (работещите по трудов договор за краткотрайна сезонна селскостопанска работа, сключен с регистриран земеделски стопанин за работа за един ден). Морските лица също задължително се осигуряват във фонд „Трудова злополука и професионална болест”, като осигурителната вноска е изцяло за тяхна сметка.

Средствата, които постъпват във фонд „Трудова злополука и професионална болест”, се разходват за изплащане на пенсии, парични обезщетения, помощи, както и за осъвременяване и индексирание на тези плащания; за мероприятия за предотвратяване на трудови злополуки и професионални болести; за помощно-технически средства, свързани с увреждането и други разходи, произтичащи от осигуряването за този социален риск.

1. Приходите от осигурителни вноски, постъпили във фонд „Трудова злополука и професионална болест”, през 2015 г. са 170 191,0 хил. лв. Те превишават планираната сума с 31 854,7 хил. лв. или с 23%.

Таблица № 25 : Бюджет на фонд „Трудова злополука и професионална болест” за 2015 г.

Показатели	ЗБ - План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение (%)
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	138 336,3	170 191,0	123,0
1. Осигурителни приходи	138 336,3	170 191,0	123,0
1.1. Осигурителни вноски	138 336,3	170 191,0	123,0
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	54 345,0	51 810,2	95,3
1. Разходи	49 994,0	47 806,5	95,6
1.1. Пенсии	42 562,7	40 660,0	95,5
Пенсии за сметка на ДОО	42 359,4	40 453,1	95,5
Издръжка (пощенска такса и ДДС)	203,3	206,9	101,8
1.2. Социални помощи и обезщетения	7 431,3	7 146,5	96,2
Парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест	7 380,7	7 083,6	96,0
Еднократна помощ при смърт поради тр. злополука и проф. болест	42,7	56,0	131,3
Парични помощи за профилактика и рехабилитация	6,4	4,7	73,9
Доплащане разликата при трудоустрояване поради тр. злополука и проф. болест	1,5	2,2	139,9
2. Предоставени трансфери	4 351,0	4 003,7	92,0
- на МТСП за Агенцията за социално подпомагане, съгл. чл. 24, т. 5 от КСО	350,0	347,0	99,1
- на МТСП за ф. „Условия на труд“	4 000,0	3 656,0	91,4
- трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия	1,0	0,7	70,00
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	83 991,3	118 380,8	140,9

2. Общо *разходите и трансферите* на фонд „Трудова злополука и професионална болест” са в размер на *51 810,2 хил. лв.* В края на 2015 г. по бюджета на фонда е отчетена *икономия от 2 534,8 хил. лв. (4,7%)*, тъй като планираната сума *54 345,0 хил. лв.* надвишава реалните разходи. „*Чистите разходи*“ (без трансферите) възлизат на *47 806,5 хил. лв.*, което е *95,6%* от планираното.

С най-голям дял от общите разходи на фонд „ТЗПБ” са тези за изплащане на пенсии, които заедно с разходите по обслужване изплащането на пенсиите, са *40 660,0 хил. лв.* Тези суми представляват *78,5%* от всички разходи на фонда за 2015 г. Спрямо планираните суми за пенсии (*42 562,7 хил. лв.*) се отчита икономия от *1 902,7 хил. лв.* Чистият разход за пенсии е *40 453,1 хил. лв.* и е *95,5* на сто от планирания в ЗБДОО за 2015 г. Средствата по обслужване изплащането на пенсиите възлизат на *206,9 хил. лв.*, (с *1,8* на сто повече от планираните *203,3 хил. лв.*).

Следващата по големина група разходи в бюджета на фонд „ТЗПБ” е за изплащане на *социални помощи и обезщетения за трудова злополука и професионална болест.* През 2015 г. за тях са изразходвани *7 146,5 хил. лв. (13,8%* от всички разходи на фонда). Спрямо планираните *7 431,3 хил. лв.* е реализирана икономия в размер на *284,8 хил. лв.*, или *3,8* на сто.

- За *парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест*, са изплатени най-много от средствата на фонда – *7 083,6 хил. лв.* Спрямо плана са отчетени с *297,1 хил. лв. (с 4,0* на сто) по-малко разходи за тези обезщетения.
- На наследниците на починалите осигурени лица във фонда се изплаща *еднократна парична помощ при смърт, настъпила вследствие на трудова злополука или професионална болест.* През 2015 г. изразходваните за тази помощ суми са *56,0 хил. лв.*, при планирани *42,7 хил. лв.*

- Разходът за *профилактика и рехабилитация* от фонд „ТЗПБ“ е в размер на 4,7 хил. лв. и също е реализирана икономия от 1,7 на сто.

Фигура № 31 : Структура на разходите и трансферите във фонд „Трудова злополука и професионална болест“ за 2015 г.

От средствата на фонд „Трудова злополука и професионална болест“ са *предоставени трансфери* на обща стойност 4 003,7 хил. лв. разпределени както следва:

- 347,0 хил. лв. (при планирани 350,0 хил. лв.) на *Агенцията за социална подпомагане* за помощно технически средства, свързани с увреждане, причинено от трудова злополука и/или професионална болест.
- На фонд „Условия на труд“ за подобряване условията на труд и провеждане на мероприятия за предотвратяване на трудови злополуки и професионални болести са преведени 3 656,0 хил. лв., при планирани 4 000,0 хил. лв.
- За *профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия* са предоставени 0,7 хил. лв., при планирани 1,0 хил. лв.

3. Бюджетът на фонд „Трудова злополука и професионална болест“ през 2015 г. завърши с *излишък* в размер на 118 380,8 хил. лв., при планиран 83 991,3 хил. лв. По-големият с 34 389,5 хил. лв. излишък е в резултат от постъпилите с 31 854,7 хил. лв. повече приходи от осигурителни вноски, отчетените по-малко разходи от планираните съответно за пенсии с 1 902,7 хил. лв. по-малко, за социални помощи и обезщетения с 284,8 хил. лв. по-малко и предоставени трансфери с 347,3 хил. лв. по-малко.

ФОНД „ОБЩО ЗАБОЛЯВАНЕ И МАЙЧИНСТВО“

В бюджета на фонд „Общо заболяване и майчинство“ се включват приходите от осигурителни вноски за осигурените лица за общо заболяване и майчинство и разходите за парични помощи и обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, бременност и раждане, отглеждане на малко дете, осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст и трансфер към МТСП за Агенцията за социално подпомагане.

Лицата, които упражняват трудова дейност задължително се осигуряват за общо заболяване и майчинство с вноски за фонд „Общо заболяване и майчинство“. Размерът на осигурителната вноска е 3,5 на сто, разпределена между работодател и осигурен в съотношение 60:40. Морските лица също имат задължение да се осигуряват във фонда, като

вносят пълния размер на вноската за своя сметка. Самоосигуряващите се лица могат да се осигуряват за този риск по свое желание и осигурителната вноска е изцяло за тяхна сметка върху избрания от тях месечен осигурителен доход.

1. *Постъпленията* в приходната част на бюджета на фонд „Общо заболяване и майчинство“ през 2015 г. са изцяло от *осигурителни вноски* в размер на 824 319,0 хил. лв., които са с 10,9 на сто над планираните. В ЗБДОО за 2015 г. са предвидени 743 531,3 хил. лв. или изпълнението на приходите е с 80 787,7 хил. лв.

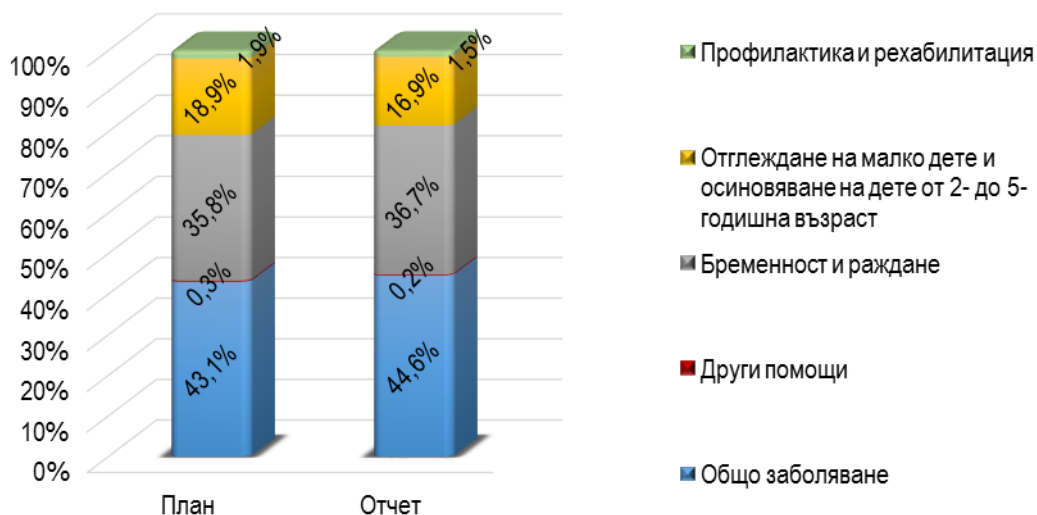
Таблица № 26 : Бюджет на фонд „Общо заболяване и майчинство“ за 2015 г.

Показатели	ЗБ - план	Отчет	Изпълнение
	(хил. лв.)	(хил. лв.)	%
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	743 531,3	824 319,0	110,9
1. Осигурителни приходи	743 531,3	824 319,0	110,9
1.1. Осигурителни вноски	743 531,3	824 319,0	110,9
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	800 761,6	907 845,1	113,4
1. Разходи	796 401,6	903 556,5	113,5
1.1. Социални помощи и обезщетения	796 401,6	903 556,5	113,5
- обезщетения поради общо заболяване	283 255,7	334 432,0	118,1
- обезщетения за гледане на болен и карантина	11 881,8	12 674,1	106,7
- обезщетения поради нетрудови злополуки	47 910,1	55 979,1	116,8
- доплащане разликата за трудоустроени болни	60,0	85,4	142,5
- обезщетения при бременност и раждане	284 935,4	331 379,0	116,3
- доплащане разликата при трудоустрояване поради бременност и кърмене	2,9	0,2	7,2
- обезщетения за отглеждане на малко дете	150 253,5	152 808,1	101,7
- обезщетения при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст	500,0	372,4	
- еднократна помощ при смърт	2 108,7	2 020,9	95,8
- парични помощи за профилактика и рехабилитация	15 489,5	13 803,9	89,1
- парични помощи за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на пенсия на осигуреното лице по чл. 11, ал. 3 от КСО	4,0	1,4	34,8
2. Предоставени трансфери	4 360,0	4 288,6	98,4
- на МТСП за Агенцията за социално подпомагане съгласно чл. 26, т. 4 от КСО	2 800,0	2 797,4	99,9
- трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия	1 560,0	1 491,2	95,6
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-57 230,3	-83 526,1	145,9

2. Извършените *разходи и трансфери* от фонда през 2015 г. са 907 845,1 хил. лв., при планирани 800 761,6 хил. лв. Преразходът от 107 083,5 хил. лв. представлява 13,4 на сто превишение на плана.

Разходите за *социални помощи и обезщетения по КСО* през 2015 г. възлизат на 903 556,5 хил. лв. и са с 13,5 на сто повече от планираните. Те представляват 99,5% от всички разходи и трансфери.

Според отчетените данни с най-голям дял са разходите за изплащане на парични обезщетения поради общо заболяване (44,6%), следвани от паричните обезщетения поради бременност и раждане (36,7%) и обезщетенията за отглеждане на малко дете и за осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст (16,9%).

Фигура № 32 : Структура на средствата за обезщетения и помощи от фонд „Общо заболяване и майчинство“ за 2015 г.

❖ *Паричните обезщетения за временна неработоспособност* включват обезщетенията за общо заболяване, за гледане на болен член от семейството и карантина, обезщетенията поради нетрудови злополуки и за доплащане разликата за трудоустроени болни. Разходът за тях възлиза на 403 170,6 хил. лв., при планирани 343 107,6 хил. лв. Преразходът за тези обезщетения е 60 063,0 хил. лв. спрямо заложеното в плана или със 17,5% повече.

- Основният вид разход в тази група е за *парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване*. За тях през 2015 г. са изплатени 334 432,0 хил. лв., като преразходът спрямо планираните 283 255,7 хил. лв. е 51 176,3 хил. лв. Дължи се основно на по-високия брой общо изплатени работни дни през 2015 г., спрямо заложеното – с 1 992 695 работни дни повече.
- Преразход се отчита също така при *обезщетенията поради нетрудови злополуки*. Планираната сума е 47 910,1 хил. лв., но са изплатени 55 979,1 хил. лв. или с 16,8% повече. Преразходът е в следствие основно на по-големият брой изплатени работни дни спрямо планираните (със 185 427 работни дни повече), тъй като отчетеният среднодневен размер на обезщетението е по-висок само с 1,68 лв. от очаквания.
- При другите два вида обезщетения – *за гледане на болен член от семейството и карантина и при доплащане разликата на трудоустроени болни* също се отчита преразход. За обезщетения за гледане на болен член от семейството и карантина през 2015 г. са изплатени 12 674,1 хил. лв., а за трудоустрояване поради общо заболяване – 85,4 хил. лв. Изпълнението на плана за тези обезщетения съответно е 106,7 на сто и 142,5 на сто.

❖ Изплатените средства за *обезщетения поради бременност и раждане* са 331 379,0 хил. лв., като сумата превишава планираните 284 935,4 хил. лв. Преразходът от 46 443,6 хил. лв. се дължи основно на по-високия брой изплатени работни дни за този риск, които са с 1 625 272 работни дни повече от планираните. Отчетеният среднодневен размер на паричното обезщетение е по-висок само с 0,67 лв. от планирания и влиянието му върху разходите не е съществено.

❖ За доплащане разликата при трудоустрояване поради *бременност и кърмене и напреднал етап на лечение ин-витро* през 2015 г. разходът възлиза на 0,2 хил. лв.

❖ За обезщетения за отглеждане на малко дете са изплатени 152 808,1 хил. лв., при план от 150 253,5 хил. лв. или преразходът е 1,7% (2 554,6 хил. лв.). По-високите разходи спрямо планираните за този вид обезщетения също се дължат на изплатените със 747 473 повече работни дни.

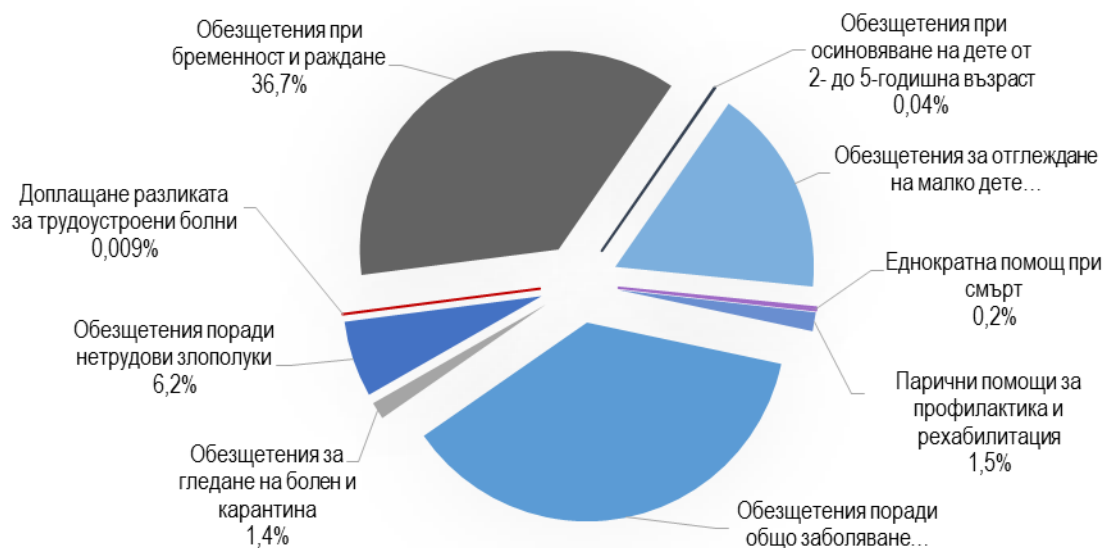
❖ През 2015 г. изразходваните средства за обезщетения при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст са 372,4 хил. лв., при планирани 500 хил. лв. За този вид обезщетения е реализирана икономия от 127,6 хил. лв.

❖ При разходите за парични помощи за профилактика и рехабилитация от фонд „Общо заболяване и майчинство“ се отчита икономия от 10,9%, като за тях през 2015 г. са изплатени 13 803,9 хил. лв., при планирани 15 489,5 хил. лв.

❖ За еднократни помощи при смърт са изплатени 2 020,9 хил. лв., а за парични помощи при инвалидност, когато няма основание за отпускане на пенсия изразходваната сума е 1,4 хил. лв.

Предоставеният трансфер от ДОО на Министерство на труда и социалната политика за Агенцията за социално подпомагане, съгласно чл. 26 от КСО, за осигуряване на помощно-технически средства, е в размер на 2 797,4 хил. лв., при планирани 2 800 хил. лв.

Освен него е предоставен трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия в размер на 1 491,2 хил. лв.

Фигура № 33 : Структура на разходите за социални помощи и обезщетения от фонд „Общо заболяване и майчинство“ през 2015 г.

3. В бюджета на фонд „Общо заболяване и майчинство“ през 2015 г. е планиран недостиг от 57 230,3 хил. лв., а в края на годината е отчетен 83 526,1 хил. лв. По-високият недостиг се дължи на превишението на разходите за обезщетения със 107 154,9 хил. лв., което не се компенсира от предоставените със 71,4 хил. лв. по-малко трансфери в сравнение с планираните.

ФОНД „БЕЗРАБОТИЦА“

Осигурени в този фонд са всички лица, работещи по трудови и служебни правоотношения. Размерът на осигурителната вноска за фонд „Безработица“ е 1 на сто и се разпределя между работодател и осигурен в съотношение 60:40.

Не се осигуряват за безработица лицата, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта, тъй като в съответните програми това не е

предвидено. Без вноса за този осигурителен фонд са и членовете на кооперации, работещи без трудови правоотношения в кооперацията, включително и тези, които са избрани в органите на управление на кооперацията и с тях не са сключени трудови правоотношения. Друга категория лица, които не се осигуряват за безработица са работещите без трудово правоотношение по договор с възложител, както и самоосигуряващите се лица.

Морските лица се осигуряват за безработица по свое желание, като внасят осигурителна вноса за своя сметка.

Приходите на фонд „Безработица“ се набират от осигурителни вноски за лицата, работещи по трудови и служебни правоотношения и трансфери от държавния бюджет. От фонда се изплащат обезщетения за безработица на лица, останали без работа и отговарящи на условията за получаването им.

По данни на Агенцията по заетостта средногодишният брой на регистрираните безработни лица през 2015 г. е 330 816 души. В сравнение с 2014 г., когато са били 366 470 души, те са намалели с 35 654 души (9,7%). От тях през 2015 г. НОИ е изплащал обезщетения на 92 249 безработни лица.

Таблица № 27 : Бюджет на фонд „Безработица“ за 2015 г.

Показатели	ЗБ - План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение (%)
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	205 140,3	227 843,1	111,1
1. Осигурителни приходи	204 740,3	227 443,1	111,1
1.1. Осигурителни вноски	204 740,3	227 443,1	111,1
2. Получени трансфери от ДБ	400,0	400,0	100,0
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	351 629,8	338 982,7	96,4
1. Разходи	351 629,8	338 982,7	96,4
1.1. Социални помощи и обезщетения	351 629,8	338 982,7	96,4
Обезщетения за безработица по КСО	351 229,8	337 917,0	96,2
Обезщетения по чл. 230 и чл. 231, ал. 1 от ЗОВСРБ	400,0	172,8	43,2
Еднократно изплатени обезщетения за безработица - чл. 47 от Закона за насърчаване на заетостта	-	892,8	-
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-146 489,5	-111 139,6	75,9

1. Общо постъпилите през 2015 г. *приходи и трансфери* в бюджета на фонд „Безработица“ са 227 843,1 хил. лв., от които 227 443,1 хил. лв. са приходите от осигурителни вноски и 400 хил. лв. са трансфер от държавния бюджет за обезщетения по чл. 230 и чл. 231 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България (ЗОВСРБ). По план приходите и трансферите са 205 140,3 хил. лв. Преизпълнението общо е 11,1%, което се дължи на по-високите с 22 702,8 хил. лв. приходи от осигурителни вноски спрямо планираните.

2. Отчетените *разходи за изплащане на обезщетения и помощи за безработни* са в размер на 338 982,7 хил. лв. Спрямо плана са усвоени 96,4 на сто и е реализирана икономия от 12 647,2 хил. лв. През годината са изплатени обезщетения средно на 92 249 безработни лица, което е с 15% по-малко от плана. *Средното изплатено обезщетение* на едно лице е 306,22 лв. и е с 13,4% повече от планирания размер.

През 2015 г. за парични обезщетения за безработица по КСО са изразходвани 337 917,0 хил. лв. или с 13 312,8 хил. лв. по-малко от планираните. Сумата за обезщетения по чл. 230 и чл. 231 от ЗОВСРБ е в размер на 172,8 хил. лв., което е едва 43,2 на сто изпълнение на плана и е реализирана икономия от 227,2 хил. лв.

Разходът за *еднократно изплатени обезщетения за безработица* на лица, които искат да започнат самостоятелен бизнес (по условията на чл. 47 от Закона за насърчаване на заетостта) е 892,8 хил. лв.

3. Отчетеният *дефицит* във фонд „Безработица“ възлиза на 111 139,6 хил. лв. При планиран недостиг от 146 489,5 хил. лв. е реализирана икономия от 35 350,0 хил. лв. Тя се дължи на постъпилите с 22 702,8 хил. лв. повече приходи от осигурителни вноски и на по-ниските разходи за изплащане на обезщетения за безработица, вследствие по-малкият брой лица с право на обезщетение за безработица от планираните.

БЮДЖЕТ НА НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

Бюджетът на Националния осигурителен институт е част от консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване и обезпечава неговото администриране на централно ниво и на територията на страната. Разработва се по приходните и разходните параграфи на бюджетната класификация и включва неданъчни приходи, разходи за административната издръжка на института, трансфери между бюджета на НОИ и други бюджети и външно финансиране.

1. *Общо приходите и трансферите* в бюджета на НОИ през 2015 г. са 1 898 630,9 хил. лв., което е с 114 553,6 хил. лв. по-малко от планираните в Закона за бюджета на ДОО за 2015 г.

1.1. В бюджета на НОИ са постъпили 25 291,4 хил. лв. *неданъчни приходи* или с 13 281,4 хил. лв. повече спрямо плана.

- При приходите от *глоби, санкции и наказателни лихви* има преизпълнение на плана с 12 813,5 хил. лв. При планирани 5 242,0 хил. лв. са събрани 18 055,5 хил. лв.
- Преизпълнение има и при *доходите от други неданъчни приходи*. По план те са 305,0 хил. лв., а са постъпили 1 259,6 хил. лв.

1.2. Получената *допълнителна субсидия от държавния бюджет за покриване на недостига от средства е в размер на 1 870 804,6 хил. лв.* Планираният трансфер в ЗБДОО за 2015 г. е 2 002 239,5 хил. лв. или са преведени със 131 434,9 хил. лв. по-малко от планираните. Постъпилите трансфери от други бюджетни организации в бюджета на НОИ през 2015 г. са, както следва: 259,4 хил. лв. от МТСП по програми за осигуряване на заетост и 3 230,3 хил. лв. от трансфери за поети осигурителни вноски и данъци.

2. Разходите в бюджета на НОИ се утвърждават от надзорния съвет по предложение на управителя на НОИ. През 2015 г. *отчетените разходи* в бюджета на НОИ са 66 261,7 хил. лв. Спрямо плана са усвоени 92,7% или е реализирана икономия от 5 215,3 хил. лв.

2.1. За *програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост* са изразходвани 66 241,0 хил. лв. Спрямо плана е реализирана икономия от 5 089,5 хил. лв. или 7,1 на сто. „*Чистият разход*“ за издръжка на *службите по социално осигуряване през 2015 г. е 64 704,7 хил. лв.* и представляват 0,7 на сто от общите разходи на ДОО. Спрямо плана е реализирана икономия от 6 625,8 хил. лв. или 9,3 на сто, по-конкретно при:

- С най-голям дял са разходите за *заплати, възнаграждения, осигурителни вноски и други плащания за персонала* – 71,6% от всички разходи за служби по социално осигуряване. При планирани 48 749,6 хил. лв. са изразходвани 47 396,3 хил. лв., или икономията от 2,8 на сто представлява 1 353,3 хил. лв.
- При *издръжката* (платени данъци, вода, горива и електроенергия, текущ ремонт, материали, външни услуги и др.) е реализирана *икономия* в размер на 4 126,8 хил. лв. При планирани в Закона за бюджета на ДОО за 2015 г. 15 827,4 хил. лв. са отчетени 11 700,6 хил. лв., или са усвоени 73,9% от предвидените средства. По отчета на разходите за издръжка спрямо плана, по-съществени са икономисаните суми при: външните услуги с 2 278,7 хил. лв., материали – със 750,0 хил. лв., горива и енергия – с 602,4 хил. лв. и при разходите за командировки – със 180,8 хил. лв. по-малко.
- При *капиталовите разходи* през 2015 г. също е реализирана *икономия*, която възлиза на 1 054,5 хил. лв. (17,3 на сто) или изпълнението на плана е 82,7% от планираните 6 087,5 хил. лв.

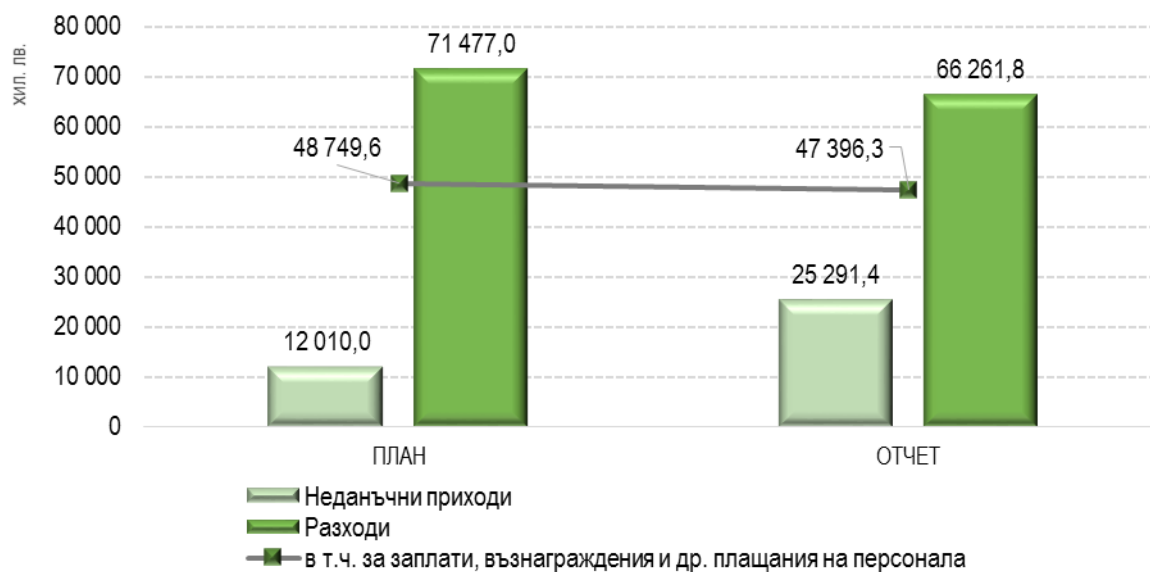
2.2. Изразходваната сума за *отбрана и сигурност* е 1,7 хил. лв., което е значително под планираните 75,0 хил. лв.

Таблица № 28 : Бюджет на Националния осигурителен институт за 2015 г.

Показатели	План	Отчет	Изпълнение
	(хил. лв.)	(хил. лв.)	%
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	2 013 184,5	1 898 630,9	94,3
1. Неданъчни приходи	12 010,0	25 291,4	210,6
1.1. Приходи и доходи от собственост	6 463,0	5 976,3	92,5
Нетни приходи от продажба на услуги, стоки и продукция	5 380,0	5 040,0	93,7
Приходи от наеми на имущество	180,0	64,0	35,6
Приходи от лихви по текущи банкови сметки	18,0	1,0	5,8
Приходи от други лихви	885,0	871,2	98,4
1.2. Глоби, санкции и наказателни лихви	5 242,0	18 055,5	344,4
1.3. Други неданъчни приходи	305,0	1 259,6	413,0
2. Внесени ДДС и др. данъци върху продажбите	-1 065,0	-954,8	89,7
3. Получени допълнителни субсидия от държавния бюджет за покриване на недостига от средства	2 002 239,5	1 870 804,6	93,4
4. Трансфери от МТСП по програми за осигуряване на заетост	-	259,4	-
6. Трансфери за поети осигурителни вноски и данъци	-	3 230,3	-
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	71 477,0	66 291,8	92,7
1. Разходи	71 477,0	66 261,7	92,7
1.1. Програми, дейности и служби по соц. осигуряване, подпомагане и заетостта	71 330,5	66 241,0	92,9
Заплати и възнаграждения за персонала	35 272,2	34 088,6	96,6
Други възнаграждения и плащания за персонала	3 539,5	3 522,7	99,5
Задължителни осигурителни вноски от работодатели	9 937,9	9 785,0	98,5
Издръжка	15 827,4	11 700,6	73,9
Разходи за членски внос и участие в нетърговски организации и дейности	116,0	113,4	97,7
Капиталови разходи	6 087,5	5 033,0	82,7
Програми за временна заетост	-	259,0	-
Други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетостта	-	1 277,3	-
Платени данъци, такси и административни санкции	550,0	461,4	83,9
1.2. Отбрана и сигурност	75,0	1,7	2,3
1.3. Разходи за лихви по заеми от банки и финансови институции от чужбина и други разходи за лихви към местни лица	71,5	19,0	26,6
2. Предоставени трансфери	-	30,1	-
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	1 941 707,5	1 832 339,1	94,4
IV. ФИНАНСИРАНЕ	-1 941 707,5	-1 832 339,1	94,4
Погашения по дългосрочни заеми от банки и финансови институции от чужбина	-3 938,5	-3 950,5	100,3
Суми по разчети за поети осигурителни вноски	-	4 980,0	-
Друго вътрешно финансиране	-	1 540,2	-
Наличност в началото на периода	-	258,1	-
Наличност в края на периода	1 937 769,0	1 828 122,2	94,3
В т. ч. преоценка на валутни наличности (нереализирани курсови разлики) (+/-)	-	-4,6	-
Депозити и сметки консолидирани в „Единна сметка“ в края на периода	-	2 951,5	-

3. В бюджета на НОИ (като общ административен фонд), при планиран *излишък* в края на 2015 г. от 1 941 707,5 хил. лв. е отчетен 1 832 339,1 хил. лв. или с 109 368,4 хил. лв. по-малко.

Като се включат операциите по финансирането и бюджетния остатък от 2014 г., *наличността в бюджета на НОИ* в края на годината възлиза на 1 828 122,2 хил. лв. или 109 646,8 хил. лв. под планираната (1 937 769,0 хил. лв.).

Фигура № 34 : Бюджет на НОИ и разходи за възнаграждения на персонала за 2015 г.

Наличните дефицити по фондовете на ДОО се финансират с излишъка по бюджета на НОИ ($-1\,772\,501,7 + 20\,900,5 + 118\,380,8 - 83\,526,1 - 111\,139,6 + 1\,828\,122,2 = 236,1$).

УЧИТЕЛСКИ ПЕНСИОНЕН ФОНД

Учителският пенсионен фонд (УчПФ) е първият у нас професионален пенсионен фонд, създаден през м. март 1996 г. със Закона за фонд „Обществено осигуряване“, който функционира от 1 януари 1997 г. като извънбюджетна сметка до 2013 г., а от 2014 г., съгласно Закона за публичните финанси, се управлява като отделен бюджет. Администрирането на фонда се извършва от Националния осигурителен институт, като от 2006 г. събирането на осигурителните вноски за УчПФ се извършва от Националната агенция за приходите. Осигурени във фонда лица са заетите на педагогически длъжности в системата на образованието. Учителският пенсионен фонд е пенсионна схема от разходопокривен тип. Годишните приходи от осигурителни вноски на УчПФ за 20 годишния период на съществуването му превишават разходите на фонда, което позволява инвестиране на свободните средства в държавни ценни книжа (ДЦК), броят на бенефициентите на плащания (пенсии и добавки) от фонда и стойността на неговите активи постоянно нарастват.

Учителският пенсионен фонд е професионална пенсионна схема за ранно пенсиониране за педагогическия персонал в системата на образованието (наричани по-нататък учители). Поради влиянието на множество фактори върху здравословното и психическо състояние на лицата, упражняващи учителска професия, законът позволява облекчени условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст за тази категория лица (§ 5 от Преходните и заключителни разпоредби на КСО до 31.12.2015 г.).

Работодателят в лицето на училищата, детските градини, извънучилищни педагогически учреждения и учреждения със социално предназначение (държавни, общински и частни) осигурява изцяло за своя сметка всички учители и възпитатели, заети в системата на образованието. Осигурителната вноска се начислява и се внася върху brutните трудови възнаграждения на учителите и е в нормативно определен размер 4,3 на сто за 2015 г.

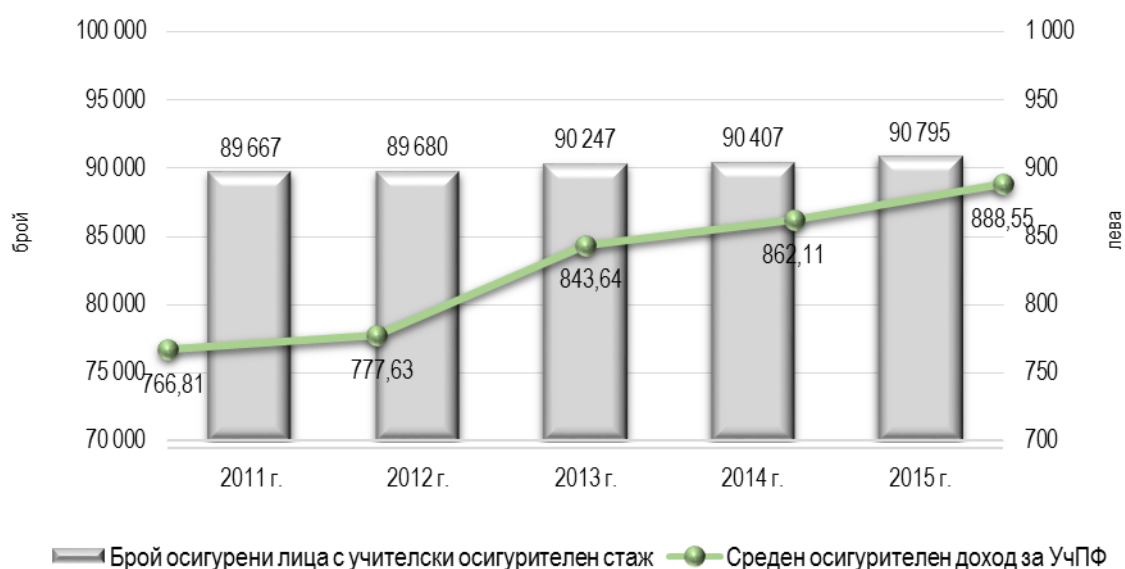
В следващата таблица са поместени основните параметри по отчета на бюджета на УчПФ през 2014 г. и 2015 г. и сравнението между тях.

Таблица № 29 : Натурални показатели на учителския пенсионен фонд за 2014 и 2015 г.

Показатели	2014 г.	2015 г.	% изпълнение спрямо 2014 г.
Средногодишен брой осигурени лица	90 407	90 795	100,43%
Средногодишен осигурителен доход за учителите (лв.)	862,11	888,55	103,07%
Процент на осигурителната вноса (%)	4,3	4,3	–
Брой на пенсиониращите се по-рано учители, съгласно § 5, ал. 2 от ПЗР на КСО към 31.12. на съответната година.	1 446	1 692	117,01%
Среден месечен размер на намалената пенсия, съгласно § 5, ал. 2 от ПЗР на КСО към 31.12. на съответната година (лв.).	285,74	323,07	113,06%
Брой на учителите, получаващи добавки, съгласно § 5 ал. 3 от ПЗР на КСО към 31.12. на съответната година.	18 388	20 567	111,85%
Среден размер на добавката на учител към 31.12. на съответната година (лв.).	59,02	62,35	105,64%
Брой на пенсиониращите се учители, съгласно § 5, ал. 4 от ПЗР на КСО към 31.12. на съответната година.	89	122	137,08%
Среден месечен размер на получената пенсия, съгласно § 5, ал. 4 от ПЗР на КСО към 31.12.на съответната година (лв.).	268,49	269,50	100,38%

Осигурени лица и осигурителен доход

Отчетеният *средногодишен брой учители*, за които са превеждани осигурителни вноски в УчПФ през 2015 г., е *90 795 лица*, което е с 1,2 на сто повече от планирания брой и с 0,4 на сто увеличение спрямо 2014 г., което показва стабилна заетост на учителите по отношение на броя им.

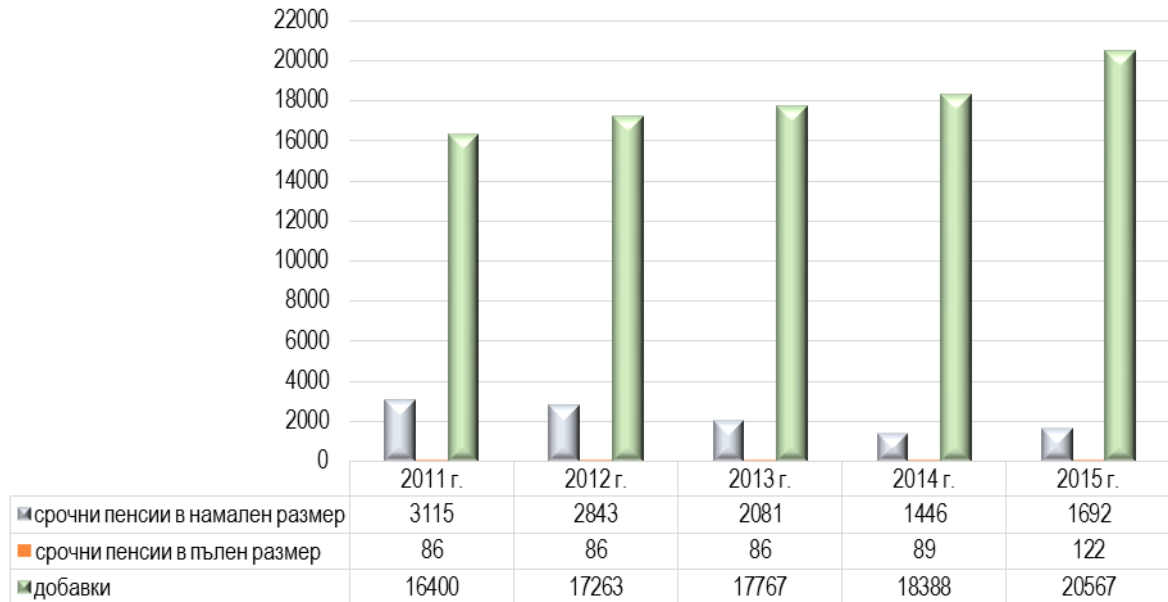

Фигура № 35 : Брой осигурени лица и среден осигурителен доход за УчПФ, за периода 2011 – 2015 г.

Средногодишният отчетен *осигурителен доход* за учителите за 2015 г. е *888,55 лв.*, като увеличението е с 3,1 на сто спрямо 2014 г. и с 22,3% по-висок от този на всички осигурени лица за 2015 г. Изпреварващото нарастване на средногодишния доход на учителите спрямо

този на всички осигурени лица се обуславя от системата на делегираните бюджети, което дава право на директорите на училищата да заделят голяма част от тях за възнаграждения и да определят индивидуалните възнаграждения въз основа на преподавателската натовареност и численост на персонала, както и поради извършеното увеличение на заплатите на учителите от 1 октомври 2015 г.

Съгласно действащото през 2015 г. законодателство, осигурените лица в Учителския пенсионен фонд имат право на срочни пенсии в намален размер, пенсии в пълен размер или на добавка за тези, които не са се възползвали от правото за ранно пенсиониране.

Фигура № 36 : Брой пенсии и добавки, изплащани от УчПФ, за периода 2011 – 2015 г. към 31.12. на съответната година

Срочни пенсии в намален размер

На учителите, пенсионирали се по условията на ал. 1 на § 5 от ПЗР на КСО се изплаща *срочна пенсия за ранно пенсиониране* от Учителския пенсионен фонд (§ 5, ал. 2 от ПЗР на КСО). За да възникне правото на ранно пенсиониране на учителите са необходими две предпоставки, които трябва да са налице едновременно:

- Навършване на определена възраст – учителите придобиват право на пенсия за осигурителен стаж и възраст 3 години по-рано от възрастта, на която лицето би придобило право на пенсия по общите условия на чл. 68, ал. 1 от КСО. Необходимата възраст за пенсиониране на учителите по § 5, ал. 2 от ПЗР на КСО през 2015 г. се запазва на нивата от 2014 г., а именно 57 г. и 8 м. за жените и 60 г. и 8 м. за мъжете.
- Наличие на определен учителски осигурителен стаж. За 2015 г. са необходими 25 г. и 8 м. учителски осигурителен стаж за жените и 30 г. и 8 м. учителски осигурителен стаж за мъжете.

Срочната пенсия за ранно пенсиониране от УчПФ е в размер, определен по общия ред за изчисляване на пенсия за осигурителен стаж и възраст, но с намаление за всеки месец, недостигащ на лицето до навършване на общоприетата възраст за пенсиониране в стандартния случай. Намалението в размера на пенсията е с 0,1 на сто за всеки недостигащ месец до навършване на възрастта по чл. 68, ал.1 на КСО.

Броят на пенсионерите, получаващи срочна пенсия в намален размер от УчПФ към 31.12.2015 г. е 1 692, което е с 246 пенсионери повече, отколкото към края на 2014 г. (ръст от

17,0 на сто). През 2015 г. броят на новоотпуснатите срочни пенсии в намален размер е 946, с 438 повече спрямо новоотпуснатите през 2014 г., когато са били 508 бр. Основните причини за този ръст са запазването на възрастта за пенсиониране за втора поредна година и отмяната на изискването за прекратяване на осигуряването от началото на 2015 г. Това даде възможност на учителите, които са изпълнили условията за ранно пенсиониране в намален размер, да упражнят правото си за пенсия, без да им бъде прекратено трудовото или служебно правоотношение.

Фигура № 37 : Брой и среден размер на пенсията в намален размер от УчПФ за периода 2011 – 2015 г.

Средният месечен размер на срочните пенсии за ранно пенсиониране към 31.12.2015 г. е 323,07 лв. Запазва се разликата в размера на пенсиите между двата пола в полза на мъжете. Средният месечен размер на срочните пенсии, изплащани на мъжете, е 370,31 лв. и е с 16,7 на сто по-висок от този за жените (317,20 лв.).

Средният месечен размер на срочните пенсии за ранно пенсиониране средногодишно за 2015 г. е 309,86 лв. Номиналното нарастване на средния месечен размер на срочните пенсии за ранно пенсиониране е 5,6 на сто, а реалното нарастване е 6,8 на сто, при средногодишен хармонизиран индекс на потребителските цени от -1,1 на сто за 2015 г. Равнището на средния месечен размер на срочните пенсии за ранно пенсиониране през 2015 г. достигна 44,5 на сто спрямо нетния осигурителен доход на учителите, при 43,4 на сто през 2014 г.

Средният брой месеци, недостигащи до навършване на възрастта за пенсиониране по чл. 68, ал. 1 от КСО, е 36,9 месеца за 2015 г. (40,5 месеца за 2014 г.).

Срочни пенсии в пълен размер

На учителите, които имат изискуемия учителски стаж за съответната година и се пенсионира след навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 на КСО, се *изплаща пенсия в пълен размер от УчПФ* до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО. След това пенсията започва да се изплаща от фонд „Пенсии” (§ 5, ал. 4 от ПЗР на КСО)⁸.

Броят на изплащаните от УчПФ срочни пенсии в пълен размер към 31.12.2015 г. е 122, което е с 33 повече от изплащаните към края на 2014 г. (37,1 на сто ръст). Техният среден

⁸ За 2015 г. възрастта за пенсиониране по § 5, ал. 4 от ПЗР на КСО е 65 години и 8 месеца.

размер към края на 2015 г. е 269,50 лв., който е с 0,4 на сто по-висок от този през 2014 г. Средната пенсия при жените (320,68 лв.) е по-висока от тази на мъжете с 52,03 лв.

Средният месечен размер на срочните пенсии в пълен размер средногодишно за 2015 г. е 269,73 лв. Номиналното нарастване на средния месечен размер на срочните пенсии в пълен размер е 1,5 на сто, а реалното нарастване е 2,7 на сто. Равнището на средния месечен размер на срочните пенсии в пълен размер през 2015 г. е 38,7 на сто спрямо нетния осигурителен доход на учителите, при 39,3 на сто през 2014 г.

Средният брой месеци, недостигащи до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 3 (65 г. и 8 мес.), е 64,8 месеца за 2015 г. (63,0 месеца за 2014 г.).

Средните месечни размери на тези два вида пенсии от УчПФ (по § 5, ал. 2 и ал. 4 от ПЗР на КСО) са по-ниски, както спрямо средния размер на пенсиите на учителите, получаващи само добавка от фонда (320,41 лв.), така и спрямо средния размер (321,78 лв.) на всички други пенсии. Причината за по-ниските размери на срочните пенсии за ранно пенсиониране е, че те нормативно се намаляват с 0,1 на сто за всеки месец недостигащ на лицата до навършването на възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО, а по-ниските размери на пенсиите на учителите в пълен размер се дължат на по-ниския осигурителен стаж на пенсиониращите се от УчПФ, който участва във формулата за изчисляване на пенсията.

Фигура № 38 : Брой и среден размер на пенсията в пълен размер от УчПФ, за периода 2011 – 2015 г.

Добавки от Учителския пенсионен фонд

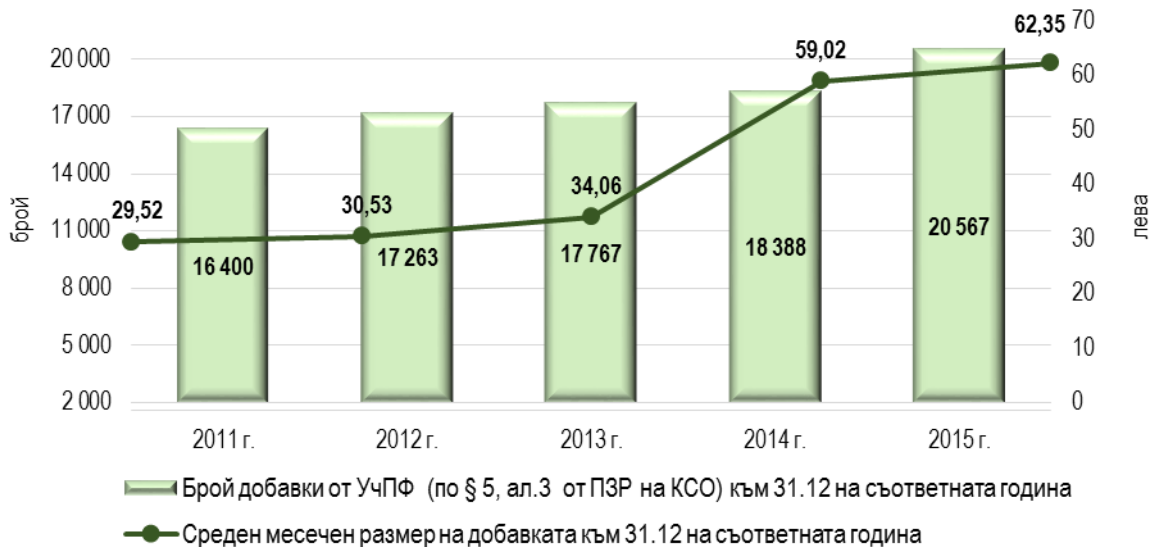
На учителите, които се пенсионираат по общите условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, но са изпълнили условията за пенсиониране на учителите по § 5, ал. 1 от ПЗР на КСО, се изплаща *добавка от УчПФ*. От 2014 г. добавката е в размер 0,33 на сто от пенсията за всеки месец, за който има осигурителна вноска във фонда след навършване на възрастта за по-ранно пенсиониране на учителите. Добавката от Учителския пенсионен фонд е стимул за учителите, които са придобили право на ранно пенсиониране с изплащане на пенсия от фонда, да не се възползват от него.

Броят на пенсионерите, получаващи добавки от УчПФ към 31.12.2015 г. е 20 567, което е с 2 179 повече в сравнение с края на 2014 г. (ръст с 11,9 на сто). Запазва се тенденцията за постепенното им нарастване всяка година. То е резултат от запазването на възрастта за пенсиониране за втора поредна година, а също е показателно и за желанието на учителите да отлагат пенсионирането си в случаите, когато имат възможност да продължат да работят.

Броят на новоотпуснатите добавки през 2015 г. е 2 241, или 2,6 пъти повече от опуснатите през 2014 г., когато са били 844 броя.

Средният размер на получаваните добавки към 31.12 е 62,35, който е с 3,1 на сто по-висок от средния размер на добавката в края на 2014 г. Средният месечен размер средногодишно за 2015 г. е 60,84 лв. Номиналното нарастване на получаваните добавки от УчПФ е 5,6 на сто, а реалното - 6,8 на сто. Равнището на добавки от УчПФ през 2015 г. достигна 8,7 на сто спрямо нетния осигурителен доход на учителите, при 8,5 на сто през 2014 г.

Средният брой месеци за получаване на добавка е 56,9 месеца през 2015 г. и е запазил нивото си от 2014 г.

Фигура № 39 : Брой и среден размер на добавките от УчПФ за периода 2011 – 2015 г.

Финансово състояние на Учителския пенсионен фонд през 2015 г.

Приходите на УчПФ се формират от осигурителни вноски от работодателите за учителите и възпитателите и от доходите от инвестиране на активите на фонда. През 2015 г. са планирани постъпления в размер 52 538,1 хил. лв., а са отчетени 53 810,4 хил. лв. приходи. Изпълнението в приходната част на фонда спрямо плана за 2015 г. възлиза на 102,4 на сто или с 1 272,3 хил. лв. повече от предвидените. В сравнение с предходната година увеличението е с 3,0 на сто.

➤ Постъпленията от осигурителни вноски представляват 71,3 на сто от общите приходи. Отчетените приходи от осигурителни вноски през 2015 г. възлизат на 38 392,4 хил. лв. или с 3,1 на сто по-малко от планираните.

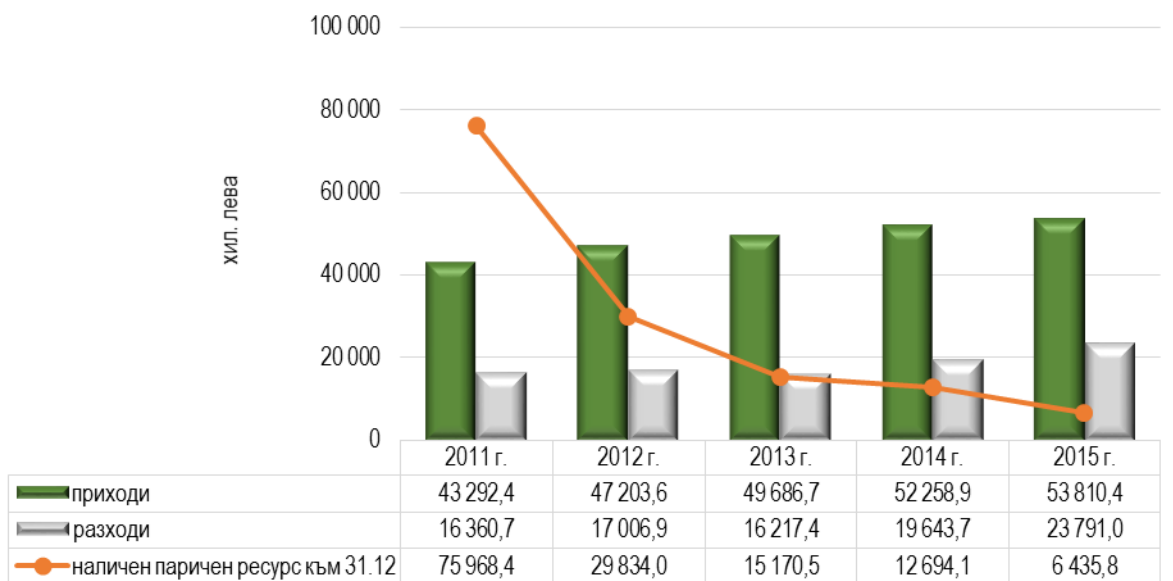
➤ Друг източник на приходи в УчПФ са приходите от лихви и отстъпки от ДЦК, които възлизат на 15 412,6 хил. лв., при планирани 12 901,8 хил. лв. или с 2 510,8 хил. лева (19,5 на сто) повече.

Разходите за изплащане на пенсии и добавки от УчПФ през 2015 г. са в размер на 23 791,0 хил. лв. Спрямо плана са отчетени 1 661,4 хил. лв. повече, а спрямо отчета за 2014 г. разходите са с 4 147,4 хил. лв. повече (21,1 на сто). Увеличението в разходите през 2015 г. се дължи основно на увеличени брой новоотпуснати пенсии и добавки.

➤ От общите разходи най-голям относителен дял имат разходите за изплащане на добавки – 63,7 на сто, следвани от тези за изплащане на пенсиите от УчПФ – 35,9 на сто. За изплащане на добавките от УчПФ на учителите, които не са се възползвали от възможността да се пенсионират по-рано, са изразходвани 15 162,7 хил. лв. или с 18,0 на сто повече спрямо предходната година. Изразходваните средства за срочни пенсии за ранно пенсиониране и

пенсиите в пълен размер на учителите са в размер 8 549,5 хил. лв., което е с 27,4 на сто повече от разходите за тях през 2014 г.

Разходите за изплащане на пенсии и добавки, отнесени към приходите от осигурителни вноски, са 61,8 на сто през 2015 г., при стойност на това съотношение 51,9 на сто през 2014 г.

Фигура № 40 : Финансово състояние на УчПФ за периода 2011 – 2015 г.

По данни на дирекция „Финансово-счетоводна дейност“, към 31 декември 2015 г. инвестиционният портфейл на УчПФ е със следната структура:

- ❖ Депозитните средства по сметка в БНБ в началото на годината са в размер на 5 000,0 хил. лева, а към 31.12.2015 г. няма депозити по сметка в БНБ.
- ❖ Средствата в ДЦК са с общ номинал 426 119,7 хил. лева.

Към 31.12.2015 г. средната доходност на портфейла на УчПФ е 3,79%, а средната цена на придобиване е 87,75 на 100 единици номинал в лева.

Липсата на друга алтернатива за инвестиране на паричните средства на Учителския пенсионен фонд, съгласно КСО налага, свободните му парични средства да се инвестират единствено в придобиване на държавни ценни книжа.

През 2015 г. разходите за закупуване на ДЦК са в размер на 51 657,7 хил. лв. (без включени лихви, такси и комисионни). Общата номинална стойност на придобитите през 2015 г. ДЦК е левовата равностойност на 51 657 664 лева. Средната доходност на закупените ДЦК през 2015 г. е 1,20%, а средната цена на придобиване е 102,81 на 100 единици номинал. През периода януари-декември 2015 г. в УчПФ са получени 16 626,5 хил. лв. погашения на главници по ДЦК, от които 1 570,6 хил. лв. са постъпили от частично плащане на главница по ЗУНК.

Към 31.12.2015 г. финансовите активи на УчПФ възлизат на 432 555,5 хил. лв., от които 426 119,7 хил. лв. в ДЦК и 6 435,8 хил. лв. наличност по сметката на УчПФ.

През 2015 г. стойността на активите на фонда е нараснала със 7,3 на сто спрямо активите на фонда през 2014 г. (403 073,1 хил. лв.).

ГАРАНТИРАНИ ВЗЕМАНИЯ НА РАБОТНИЦИТЕ И СЛУЖИТЕЛИТЕ

За изплащане на вземанията на работниците и служителите по Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя е създаден специализиран фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ (ГВРС). Предназначението на фонда е да осигури защита на вземанията на работниците и служителите,

произтичащи от трудовите им правоотношения, когато спрямо работодателите им е открито производство по несъстоятелност.

Фондът се управлява от *надзорен съвет и директор*.

Надзорният съвет се състои от осем членове:

- ❖ четирима представители на национално представените работодателски организации;
- ❖ двама представители на представителните синдикални организации;
- ❖ по един представител от Министерство на труда и социалната политика и от Министерство на финансите.

Директорът представлява фонда и осъществява оперативното му ръководство. Назначава се от управителя на НОИ по предложение на Надзорния съвет и има четиригодишен мандат.

Годишният бюджет на фонд „ГВРС“ се приема със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година, като приложение към него.

Административното, техническото, счетоводното, правното и информационното му обслужване се извършва от Националния осигурителен институт (чл. 13 от Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя).

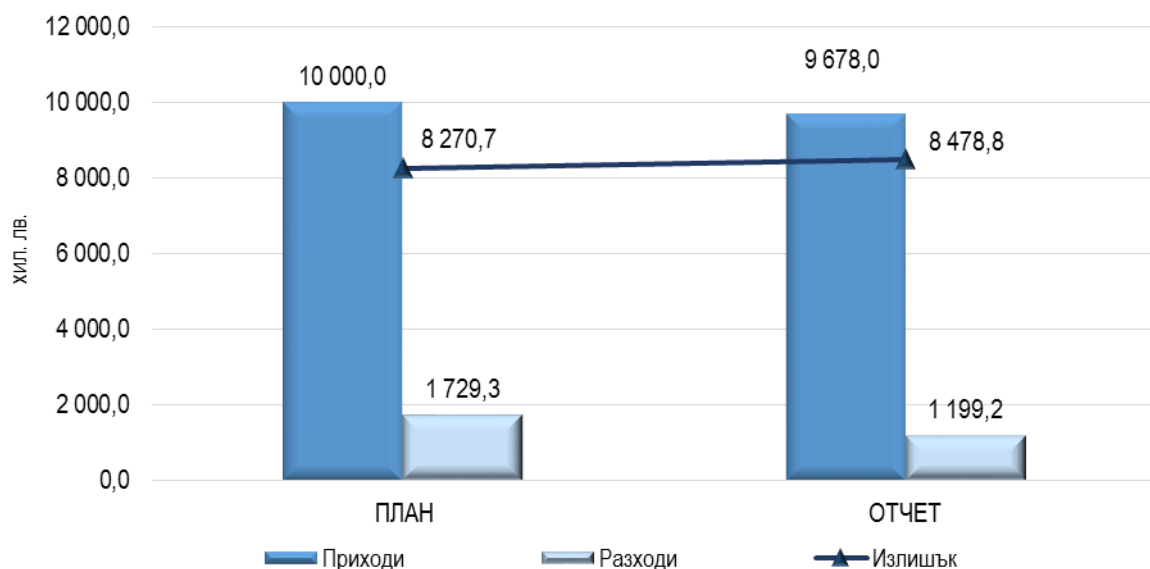
Финансово състояние на фонд „ГВРС“

Бюджетът на фонд „ГВРС“ за 2015 г. е приет със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2015 г. като Приложение № 3. Той е изготвен при спазване на основните параметри на проекта на консолидирания бюджет на ДОО за 2015 г. и отчета за 2014 г.

Средствата на фонда не се включват в средствата на другите фондове на държавното обществено осигуряване и активите и пасивите му не могат да се обединяват с активите и пасивите на останалите фондове.

Съгласно чл. 14, ал. 1 от ЗБДОО за 2015 г. не се внасят вноски за фонд „ГВРС“. Вноските за фонд „ГВРС“ са изцяло за сметка на работодателя.

Максималният месечен размер на гарантираните вземания по чл. 22, ал.2 и чл. 23, ал.2 от ЗГВРСНР, определен със ЗБДОО за 2015 г., е 1 200 лв.

Фигура № 41 : Бюджет на фонд „ГВРС“ за 2015 г.

През 2015 г. са изплатени *гарантирани вземания* на 280 правоимащи лица от 24 фирми. *Разходът* за изплатените гарантирани вземания е 1 118, хил. лв., с включени осигурителни вноски за сметка на работодателя. Спрямо предходната 2014 г. са изплатени гарантирани вземания на 124 лица повече. Направени са откази за изплащане на 16 лица, което е с осем лица по-малко в сравнение с 2014 г.

Фигура № 42 : Брой и среден размер на изплатеното обезщетение от фонд „ГВРС“ за периода 2010 – 2015 г.

През 2015 г. отчетеното *средно обезщетение* на лице е 3 995,12 лв. В сравнение с 2014 г. е изплатено с 1 744,70 лв. по-високо средно обезщетение или нарастването е със 77,5%.

Таблица № 30 : Обобщена план-сметка на фонд „ГВРС“ за 2015 г.

ПОКАЗАТЕЛИ	План	Отчет	Изпълнение
	(хил. лв.)	(хил. лв.)	(%)
I. ПРИХОДИ	10 000,0	9 678,0	96,8%
1. Приходи от вноски	–	98,6	–
2. Приходи от лихви и инвестиции в ДЦК	10 000,0	9 555,9	95,6%
3. Приходи от глоби, санкции и наказателни лихви	–	23,5	–
II. РАЗХОДИ	1 729,3	1 199,2	69,3%
1. Заплати и възнаграждения на персонала	25,4	0,0	–
2. Други възнаграждения и плащания на персонала	36,8	33,6	91,3%
3. Осигурителни вноски от работодатели	236,7	168,7	71,3%
4. Плащания от фонд „ГВРС“ на вземания на работниците и служителите от предприятия в несъстоятелност	1 255,2	937,6	74,7%
5. Възстановени суми на работодатели за изплатени от фонд „ГВРС“ гарантирани вземания на работници и служители	–	-92,3	–
6. Разходи за издръжка	25,2	6,4	25,4%
7. Разходи за дейността, извършени по чл. 13 от ЗГВРСНР (за административно обслужване на ф. „ГВРС“ от НОИ)	150,0	145,2	96,8%
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	8 270,7	8 478,8	102,5%
IV. ФИНАНСИРАНЕ	-8 270,7	-8 478,8	102,5%

Приходи

Приходите на фонд „ГВРС“ са регламентирани в чл. 14 от Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя и се набират от:

- 1) задължителни месечни вноски за сметка на работодателите;
- 2) приходи от встъпване в правата на удовлетворени от фонда кредитори в рамките на съдебното производство по несъстоятелност;
- 3) възстановени от работодателя суми за изплатените от фонда вземания и за внесените за сметка на работодателя осигурителни вноски;
- 4) доходи от инвестиране на временно свободните парични средства на фонда;
- 5) дарения, временни финансови и безвъзмездни помощи;
- 6) лихви, глоби и други източници.

През 2015 г. са планирани постъпления в размер на 10 000 хил. лв. Отчетените *приходи* са 9 678 хил. лв., което представлява изпълнение на плана от 96,8 на сто. Спрямо предходната 2014 г., когато приходите са били 9 336 хил. лв. има нарастване с 3,7 на сто.

- Основният източник на приходи за фонда са постъпленията от лихви и инвестиции в ДЦК, които през 2015 г. са 9 555,9 хил. лв., при планирани 10 000 хил. лв., тъй като и през 2015 г. беше предвидена нулева вноска за фонд „ГВРС“.
- Приходите от глоби, санкции и наказателни лихви са в размер на 23,5 хил. лв.
- От вноски от работодатели, дължими за предходни години са постъпили 98,6 хил. лв.

Разходи

Законът за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя определя за какво могат да се разходват акумулираните във фонда средства и те са за:

- 1) изплащане на гарантираните вземания;
- 2) осигурителни вноски за държавното обществено осигуряване, допълнителното задължително пенсионно осигуряване и здравното осигуряване;
- 3) издръжка на дейността на фонда в установения от надзорния съвет размер, но не повече от 0,3 на сто от годишните приходи на фонда;
- 4) разходи за дейността по чл. 13, определени със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година.

Остатъкът по сметката на фонда преминава като наличност за следващата бюджетна година и се използва по предназначение.

В бюджета на фонд „ГВРС“ за 2015 г. са планирани разходи в размер на 1 729,3 хил. лв., като от тях 1 255,2 хил. лв. са за изплащане на гарантирани вземания на работници и служители от предприятия в несъстоятелност, а останалите са за издръжка на фонда, разходи за заплати, осигуровки върху тях и осигурителни вноски върху изплатените обезщетения.

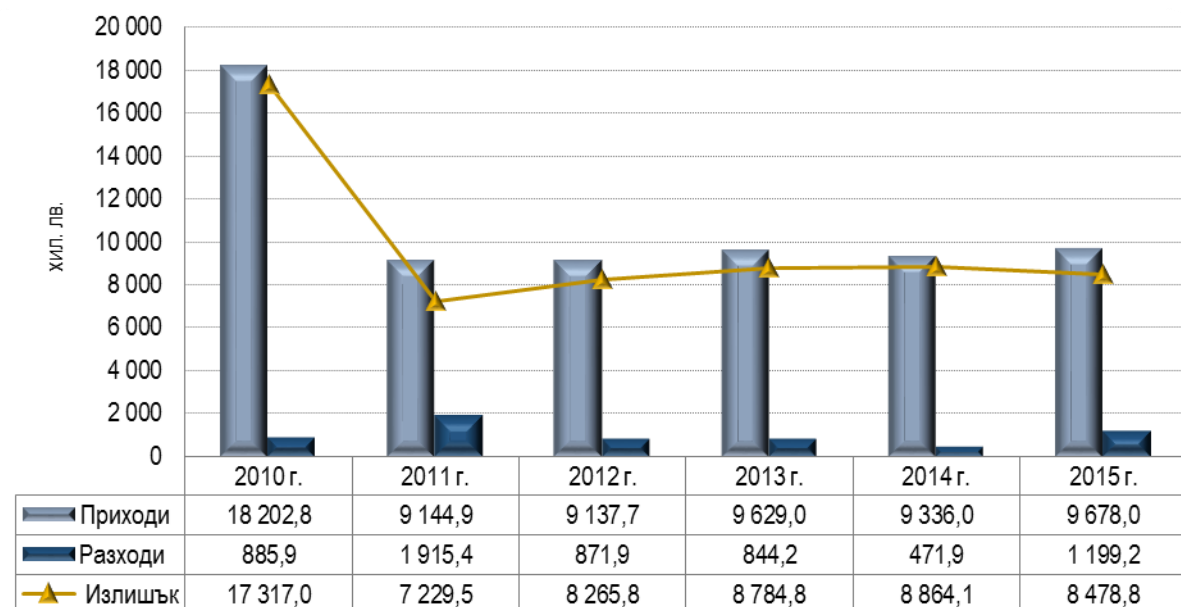
Разходите на фонд „ГВРС“ през 2015 г. са 1 199,2 хил. лв. Те са с 530,1 хил. лв. по-малко от планираните 1 729,3 хил. лв. и са разпределени както следва:

- Изплатените гарантирани вземания на правоимащи лица са общо 937,6 хил. лв. Това е с 317,6 хил. лв. по-малко от планираните 1 255,2 хил. лв. или изпълнението на плана е 74,7%.
- Общо изплатените осигурителни вноски, изчислени върху гарантираните вземания в размера, дължим от работодателя за ДОО, ДЗПО и здравно осигуряване, са 168,7 хил. лв. или с 68,0 хил. лв. по-малко от планираните. Изпълнението на плана при тях е 71,3 на сто.

- За дейността по административното, техническото, счетоводното, правното и информационното обслужване на фонд „ГВРС“ са изразходвани 145,2 хил. лв., при планирани 150 хил. лв., или реализираната икономия е 4,8 хил. лв.
- За заплати и възнаграждения на персонала, нает по трудови и служебни правоотношения и за други възнаграждения и плащания на персонала по извънтрудови правоотношения, са изплатени 33,6 хил. лв.

Таблица № 31 : Отчет на фонд „ГВРС“ за периода 2010 – 2015 г.

Показатели	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2015 г./ 2014 г.
	(хил. лв.)	(хил. лв.)	(хил. лв.)	(хил. лв.)	(хил. лв.)	(хил. лв.)	(%)
I. ПРИХОДИ	18 202,8	9 144,9	9 137,7	9 629,0	9 336,0	9 678,0	103,7%
1. Приходи от вноски	11 537,6	1 253,2	243,4	397,4	114,1	98,6	86,4%
2. Приходи от лихви и инвестиции в ДЦК	243,9	227,2	98,6	61,4	36,8	9 555,9	25967,1%
3. Приходи и доходи от собственост	6 421,4	7 664,6	8 795,7	9 156,4	9 185,1	23,5	0,3%
4. Други неданъчни приходи (неразпознати преводи за уточняване)	–	–	–	13,8	–	–	–
II. РАЗХОДИ	885,9	1 915,4	871,9	844,2	471,9	1 199,2	55,9%
1. За гарантирани вземания на работници и служители	539,8	1527,2	692,6	524,7	217,1	845,3	41,4%
2. Осигурителни вноски от работодатели	96,1	311,3	123,1	124,6	54,0	168,7	43,3%
3. Заплати, възнаграждения и други плащания на персонала	41,1	28,3	26,1	33,8	28,4	33,6	84,0%
4. Разходи за издръжка на ф. „ГВРС“	34,2	13,5	30,1	18,4	30,5	6,4	165,8%
5. Разходи за дейността, извършени по чл. 13 от ЗГВРСНР (за административно обслужване на ф. „ГВРС“ от НОИ)	174,6	35,2	–	142,7	141,9	145,2	99,4%
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	17 317,0	7 229,5	8 265,8	8 784,8	8 864,1	8 478,8	100,9%

Фигура № 43 : Финансово състояние на фонд „ГВРС“ за периода 2010 – 2015 г.

Фонд „ГВРС“ приключи 2015 г. с *положителен финансов резултат*. В края на годината фондът има *излишък 8 478,8 хил. лв.*, който е с 2,5 на сто повече от планирания.

За периода януари – декември 2015 г. фонд „ГВРС“ е участвал в шест аукциона за закупуване на ДЦК на стойност 8 514,4 хил. лв. За същия период във фонда няма постъпили погашения на главници по ДЦК.

Средната цена на придобиване от всички закупени ДЦК към края на 2015 г. е 97,03 лв., а достигнатата средна доходност от тях е 4,36%.

Само за 2015 г. са закупени ДЦК на номинална стойност 8 311,8 хил. лв., като средната цена на придобиване е 102,69 лв. със средна доходност 1,4%.

Активите на фонда към 31.12.2015 г. са в размер на 270 973,8 хил. лв., в т. ч. ДЦК (номинал, премии/отстъпки) – 263 787,7 хил. лв., наличност по срочни депозити – 2 000,0 хил. лв., остатък в БНБ към края на периода – 888,1 хил. лв. и други активи – 4 298,0 хил. лв. Средната доходност, изплащана на купон за всичките вложени средства е 4,00%.

СИНТЕЗИРАНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ДОО

Показателите, които синтезирано дават аналитична информация за държавното обществено осигуряване и позволяват общо измерване и сравнение, са следните:

◆ *Системният коефициент на зависимост (т. нар. пенсионерско число)* е съотношението между получаващите пенсии и осигурените лица в държавната пенсионна система.

За 2015 г. коефициентът на зависимост е 79,0%, при 79,8% за 2014 г., т.е. отчита се намаление с 0,8 процентни пункта. За пенсиите, финансирани от ДОО, коефициентът на зависимост за 2015 г. е 76,9% (при 77,7% за 2014 г.), или средно статистически 100 осигурени лица издържат около 77 пенсионера.

◆ *Коефициентът на възрастова зависимост* е процентно съотношение на населението над 65-годишна възраст към населението на възраст 15-64 години.

За 2015 г. коефициентът на възрастова зависимост е 31,1% (при 30,2% за 2014 г., 29,3% за 2013 г., 28,5% за 2012 г., 27,8% за 2011 г., 25,9% за 2010 г. и 25,4% за 2009 г.). По данни на НСИ, нарастването на показателя в последните години, макар и с бавни темпове, показва, че *възрастовата структура на населението се влошава* и продължава тенденцията на застаряване на българското население.

◆ *Коефициентът на икономическа зависимост* е процентно съотношение на сбора от безработните и пенсионерите към работещите (заетите) лица.

За 2015 г. коефициентът на икономическа зависимост⁹ е 82,7% (при 85,5% за 2014 г., 87,5% за 2013 г.). През последната година показателят намалява с почти три процентни пункта спрямо предходната година поради едновременното намаляване на броя на безработните лица и на пенсионерите и увеличаването на броя на заетите лица.

◆ *Коефициентът на заместване на дохода* е съотношението на средната пенсия на пенсионер към средния осигурителен доход.

За 2015 г. *брутният коефициент на заместване на дохода* е 44,3% (при 45,4% за 2014 г.). *Нетният коефициент на заместване на дохода* за 2015 г., изчислен чрез съотношението на средномесечния размер на пенсията на пенсионер и средния нетен осигурителен доход (без задължителните удръжки върху заплатите) е 56,5%. За сравнение, този коефициент за 2014 г. е бил 57,9%. Допълнителното съпоставяне се прави предвид обстоятелството, че пенсиите са необлагаеми и би следвало да се съотнасят също към нетен трудов доход. Намалението на коефициентите на зависимост се дължи на по-бързото нарастване на средния осигурителен доход в сравнение с ръста на средната пенсия поради ниските нива на инфлацията.

⁹ Изчислението на коефициента на икономическа зависимост се базира на данни от НОИ и НСИ.

◆ *Процент на събираемост* – съотношението на всички приходи от осигурителни вноски, постъпили във фондовете на ДОО (*отчет*), към дължимите приходи от осигурителни вноски на осигурените във фондовете лица, според бюджетите на фондовете (*план*).

Тук не се включват трансферните суми от осигурителни вноски от държавния бюджет в размер на 12% върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година, с които държавата участва като осигурител, както и неданъчните приходи, внесени ДДС и други данъци върху продажбите.

За 2015 г. процентът на събираемост е *105,0%*, при *101,4%* за 2014 г. Събраните приходи от осигурителни вноски през 2015 г. са с *5,0%* повече (преизпълнение с *228 476,9* хил. лв.) в сравнение с планираните за годината, което се дължи на по-високия отчетен брой осигурени лица и по-високия среден осигурителен доход.

◆ *Средногодишният брой пенсионери* през 2015 г. е *2 177 716 души*, при *2 181 896* през 2014 г. Броят им през 2015 г. е намалял с *4 180 души* спрямо 2014 г. или с *0,2%*.

◆ *Средногодишният брой на изплатените пенсии* през 2015 г. е *2 658 461* (*2 669 061* бр. през 2014 г.), като *2 120 401* бр. (*2 144 685* бр. през 2014 г.) от тях са пенсии, изплащани от ДОО, а останалите се изплащат със средства от държавния бюджет.

◆ *Средният брой пенсии, изплащани на един пенсионер*, през 2015 г. е *1,22*, като стойността се запазва на нивото от предходните две години.

◆ *Средната възраст на пенсионерите, получаващи лични пенсии за осигурителен стаж и възраст*, е *72,4 години*. От тях пенсионерите по чл. 68, ал. 1-3 от КСО са на възраст *72,9 години*, а по чл. 69 от КСО – *64,3 години*.

◆ *Средната продължителност за получаване на лична пенсия* през 2015 г. е *21,5 години*. За личните пенсии за *осигурителен стаж и възраст* тя е *23,1 години*. Работещите при условията на първа категория труд получават пенсия средно *26,3 години*, при втора категория – *23,1 години*, при трета – *25,7 години*. Личните пенсии за *инвалидност поради общо заболяване* се получават средно *10,7 години*, а тези за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест – *32,7 години*.

◆ *Средният осигурителен стаж*, превърнат към трета категория труд, към 31 декември 2015 г. при личните първи пенсии за *осигурителен стаж и възраст* е *37,7 години*, а при *новоотпуснатите* – *37,5 години*. Действителният стаж при личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст е *33,8 години*. При *новоотпуснатите* пенсии действителният стаж е по-висок – *34,4 години*.

◆ *Средна пенсия на пенсионер* е разходът за пенсии, изплащани от фондовете на ДОО, разделен на съответния среден брой пенсионери през годината.

Средната пенсия на пенсионер за 2015 г. е в размер на *321,78 лв.* (при *310,0* лв. за 2014 г.). Номиналният ръст на средната пенсия на база предходната година е *3,8%*. Реалният размер се е увеличил с *5,0%*, при *-1,1%* средногодишен хармонизиран индекс на потребителските цени.

С *гарантиран минимален размер за съответния вид пенсия* са *443 747 пенсионери* или *20,4%* от общия брой пенсионери (*2 178 123*) към 31 декември 2015 г. За сравнение делът им през 2014 г. е бил *20,6%*.

Към 31 декември 2015 г. с *максимален ограничен размер на получаваната пенсия/ пенсии* са *37 191 пенсионери*. През 2015 г. делът на получаващите ограничена пенсия/ пенсии от общия брой пенсионери е *1,7%* (*2,0%* през 2014 г.).

◆ *Разход за пенсии към брутен вътрешен продукт* е общият разход за пенсии, отнесен към брутният вътрешен продукт по текущи цени.

През 2015 г. делът на разхода за пенсии е *9,7%* от БВП, колкото е бил и през 2014 г.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Анализът на държавното обществено осигуряване за 2015 г. е разработен в изпълнение на задължението на НОИ, като държавна институция от публичния сектор, да предоставя пълна и обективна информация за състоянието му.

Българското пенсионно осигурително законодателство продължава да се усъвършенства, като усилията са насочени към намиране на балансирани и трайни решения по отношение на устойчивостта на осигурителната система и адекватността на осигурителните плащания. През 2015 г. беше приет пакет от краткосрочни и дългосрочни мерки за осигуряване на финансова стабилност на пенсионната система и подобряване адекватността на пенсиите. Приетите законодателни решения водят до нарастване на приходите и оптимизиране на разходите в осигурителната система чрез въвеждане на по-строги и по-справедливи условия за достъп до пенсии, което ще доведе до намаляване на зависимостта от държавния бюджет в средносрочна перспектива.

Анализът на финансовите резултати по консолидирания бюджет на ДОО показва, че и през 2015 г. продължава тенденцията от предходните години на висок дял на държавните трансфери (50,4 на сто), необходими за балансиране на разходите по отделните социалноосигурителни програми и собствените приходи, но спрямо предходната година е отчетен спад от 1,7 п. п. През 2015 г. финансирането на държавното обществено осигуряване с осигурителни приходи се подобрява и постъпленията от осигурителни вноски са по-високи от планираните. Преизпълнението е с 228 476,8 хил. лв. и се дължи на активизиране на пазара на труда, рефлектиращо в по-високия отчетен брой на осигурените лица и на по-високия отчетен осигурителен доход. По отношение на разходите се наблюдава икономия спрямо плана при пенсиите, с 40 733,6 хил. лв. (0,5 на сто) и преразход при обезщетенията, с 94 075,2 хил. лв. (8,1 на сто).

Към края на 2015 г. броят на пенсионерите е 2 178 123, като спрямо 2014 г. е намалял с 1 866 или с 0,1 на сто, а броят на пенсиите е 2 644 808 и е намалял с 23 896 или с 0,9 на сто спрямо 2014 г.

През 2015 г. всички трудови пенсии бяха осъвременени с 1,9 на сто, считано от 1 юли, като средната пенсия на един пенсионер достигна 44,3 на сто от brutния и 56,5 на сто от нетния осигурителен доход.

Разходите за пенсии, които са най-значимият дял от средствата на ДОО са 9,7 на сто от БВП и са на същото ниво от БВП както и през 2014 г., а общите разходи за ДОО са 11,3 на сто от БВП и са нараснали с 10 базисни точки спрямо 2014 г.

Данните и резултатите от прегледа на социалноосигурителните програми и финансовите резултати на отчета на бюджета на ДОО за 2015 г. показват, че стабилност и устойчивост на държавното обществено осигуряване и бюджетите на социалноосигурителните фондове може да се постигат, когато политиките и мерките с влияние в разходната част са уравновесени и съчетани със съответни компенсирани и балансиращи политики и мерки с влияние в приходната част на фондовете.

ПРИЛОЖЕНИЯ

ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ ЗА ЗАДЪЛЖИТЕЛНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ (ДОО И ДЗПО) ЗА ПЕРИОДА 01.01.2015 г. – 31.12.2015 г.

Осигурени лица	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Обхват на осигуряването	Размер на осигурителната вноска	Разпределение на осигурителната вноска	
				работодател	осигурен
Лица, работещи по трудови договори, независимо от характера на работата, от начина на заплащането и от източника на финансиране: 3-та категория труд	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход по основни икономически дейности и не повече от 2 600 лв.	общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица (7% е за ДЗПО в ППФ)	22,3%	12,6%	9,7%
			32,3%	22,6%	9,7%
			37,3%	27,6%	9,7%
2-ра категория труд					
1-ва категория труд					
Държавни служители по Закона за държавния служител; съдии, прокурори, следователи, държавни съдебни изпълнители, съдии по вписванията и съдебни служители, членовете на ВСС и инспекторите в инспектората към ВСС; кандидатите за младши съдии и младши прокурори по ЗСВ	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минимална месечна работна заплата за страната и не повече от 2 600 лв.	общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица	22,3%	22,3%	не
Лицата, упражняващи трудова дейност на изборни длъжности, служителите на Българската православна църква и другите регистрирани вероизповедания по Закона за вероизповеданията	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход по основни икономически дейности и не повече от 2 600 лв.	общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица	22,3%	12,6%	9,7%
Военнослужещите по ЗОВСРБ, държавните служители по ЗМВР и ЗИНЗС, държавните служители по Закона за Държавна агенция „Национална сигурност“ и по Закона за специалните разузнавателни средства, служителите в Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ на МВР, изпълняващи някои от дейностите по чл. 17, ал. 2, т. 6 от ЗМВР; държавните служители по чл. 11 от Закона за пощенските услуги, държавните служители, осъществяващи дейността по охрана на съдебната власт по чл. 391 от Закона за съдебната власт, следователите и младши следователите	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход по основни икономически дейности и не повече от 2 600 лв.	общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица	45,3%	45,3%	не
Учители	Брутното възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осиг. доход по основни икономически дейности и не повече от 2 600 лв.; В бюджетната сфера - брутно трудово възнаграждение, но не по-малко от минималната месечна работна заплата и не повече от 2 600 лв.	общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица (4,3% от вноската е за УчПФ и е изцяло за сметка на осигурителя)	26,6%	16,9%	9,7%

Осигурени лица	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Обхват на осигуряването	Размер на осигурителната вноса	Разпределение на осигурителната вноса	
				работодател	осигурен
Управителите и прокуристите на търговски дружества и на еднолични търговци и на техните клонове, членове на съвети директорите, на управителни и надзорни съвети и контролорите на търговски дружества, синдиките и ликвидаторите, както и лицата, работещи по договори за управление на неперсонифицирани дружества и лицата, на които е възложено управлението и/или контролът на държавни и общински предприятия по глава девета от Търговския закон, техни поделения или на други юридически лица, създадени със закон	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход и не повече от 2 600 лв.	общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица	22,3%	12,6%	9,7%
Лицата, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта (ако в съответната програма е предвидено, че не се осигуряват за безработица) и членовете на кооперации, работещи без трудови правоотношения в кооперациите	Размерът на полученото месечно възнаграждение, но не повече от 2 600 лв.	общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест	21,3%	12%	9,3%
Членове на кооперации, упражняващи трудова дейност в кооперацията	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход.	общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица	22,3%	12,6%	9,7%
Физическите лица, упражняващи трудова дейност като еднолични търговци, собственици на ЕООД или съдружници в търговски дружества или като членове на неперсонифицирани дружества	Изплатеното възнаграждение, без получените дивиденди	1) задължително за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.	17,8%	не	17,8%
		2) по свой избор се осигуряват и за общо заболяване и майчинство.	21,3%	не	21,3%
Еднолични търговци; лица, образували ЕООД и упражняващите свободна професия и/или занаятчийска дейност	Избран месечен доход между минималния и максималния размер на осигурителния доход (420 лв. – 2 600 лв.) за самоосигуряващите се лица.	1) задължително за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.	17,8%	не	17,8%
		2) по свой избор се осигуряват и за общо заболяване и майчинство.	21,3%	не	21,3%
Регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители	Избран месечен осигурителен доход от 300 лв. до 2 600 лв.	1) задължително за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.	17,8%	не	17,8%
		2) по свой избор се осигуряват и за общо заболяване и майчинство.	21,3%	не	21,3%
Лицата по чл. 114а, ал. 1 от Кодекса на труда (трудов договор за краткотрайна сезонна селскостопанска работа), в сила от 17.07.2015 г.	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния осигурителен доход за съответната професия и не повече от 2 600 лв.	инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт и за трудова злополука и проф. болест	17,8%	9,9%	7,9%

Осигурени лица	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Обхват на осигуряването	Размер на осигурителната вноса	Разпределение на осигурителната вноса	
				работодател	осигурен
Полагащи труд без трудово правоотношение, с възнаграждение равно или над една МРЗ, след намаляването му с разходите за дейността, а осигурените и на друго основание – независимо от размера на възнаграждението	Месечното възнаграждение, след приспадане на разходите за дейността по ЗДДФЛ и годишно върху дохода, деклариран в данъчната декларация, но не повече от 2 600 лв.	инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт	17,8%	9,9%	7,9%
Лицата, изпратени на работа в чужбина от български посредник, лице което е пребивавал в чужбина по време на задграничния му мандат (ако не е осигурен/а на друго основание или по законодателството т български посредник, и съпругът/ата на дългосрочно командирован служител в дипломатическа служба за времето на приемащата държава съгласно действащ международен договор, по който РБ е страна) се осигуряват по свое желание и за своя сметка	Минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица - 420 лв.	инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт	17,8%	не	17,8%
Лицата упражняващи дейност по реда на чл. 4, ал. 3, т. 1, 2, 4-6 от КСО, на които е отпусната пенсия, се осигуряват по свое желание	Избран месечен осигурителен доход от 420 лв. до 2 600 лв.	инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт	17,8%	не	17,8%
Специализантите получаващи възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност от номенклатурата на специалностите, определена по реда на чл. 181, ал. 1 от Закона за здравето	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималната месечна работна заплата за страната и не повече от 2 600 лв.	общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица	22,3%	12,6%	9,7%
Балерини, балетисти или танцьори в културни организации	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход.	общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица	25,3%	15,6%	9,7%
Съпрузите на: 1) лицата регистрирани като упражняващи свободна професия и/или занаятчийска дейност 2) регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители, когато с тяхно съгласие участват в упражняваната от тях трудова дейност, се осигуряват по свое желание и за своя сметка, ако не са осигурени на друго основание	1) Минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица - 420 лв. 2) Минималния осигурителен доход за регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители - 300 лв.	общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт	21,3%	не	21,3%
Морски лица	Избран месечен осигурителен доход от 420 лв. до 2 600 лв.	задължително за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест	21,3%	не	21,3%
3-та категория труд		(7% е за ДЗПО в ППФ)	31,3%	не	31,3%
2-ра категория труд		(12% е за ДЗПО в ППФ)	36,3%	не	36,3%
1-ва категория труд					

Осигурени лица	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Обхват на осигуряването	Размер на осигурителната вносна	Разпределение на осигурителната вносна	
				работодател	осигурен
Морски лица осигурени по желание и за безработица		общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица	22,3%	не	22,3%
3-та категория труд					
2-ра категория труд		(7% е за ДЗПО в ППФ)	32,3%	не	32,3%
1-ва категория труд		(12% е за ДЗПО в ППФ)	37,3%	не	37,3%

БЕЛЕЖКИ:

- И през 2015 г. държавата участва като осигурител във фонд „Пенсии“ на ДОО чрез трансфер в размер на 12 на сто върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица.
- Осигурителните вноски за фондовете „Общо заболяване и майчинство“ и „Безработица“ се разпределят между осигурител и осигурен в съотношение 60:40.
- Осигурителните вноски за наетите от работодател лица (с изключение на наетите с без трудови правоотношения) са дължими и се внасят върху изплатеното, включително начислено и неизплатено или неначислено месечно брутно трудово възнаграждение.
- Осигурителният доход включва всички доходи и възнаграждения, и други доходи от трудова дейност, но не повече от месечния максимален осигурителен доход, определен в Закона за бюджета на ДОО, който за 2015 г. е 2 600 лв. Минималният месечен размер на осигурителния доход не може да бъде по-нисък от определените за календарната година осигурителни прагове по основните икономически дейности и групи професии (сумите за социални разходи, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски, не се включват при определяне на минималния месечен осигурителен доход за съответната професия по основната икономическа дейност на осигурителя) за осигурените от работодател лица.
- Минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица се определя със Закона за бюджета на ДОО за съответната календарна година съобразно облагаемият им доход от дейността като самоосигуряващи се лица. За 2015 г. минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица се определя съобразно облагаемият им доход за 2013 г. като самоосигуряващи се:
 - 1) до 5 400 лв. – 420 лв.;
 - 2) от 5 400,01 лв. до 6 500 лв. – 450 лв.;
 - 3) от 6 500,01 лв. до 7 500 лв. – 500 лв.;
 - 4) над 7 500 лв. – 550 лв.
- Минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, които не са упражнявали дейност през 2013 г., както и за започналите дейност през 2014 г. и 2015 г. е 420 лв.
- Минималният месечен размер на осигурителния доход за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители е 300 лв.
- Осигурителната вносна за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ (ТЗПБ) е диференцирана от 0,4% до 1,1%, съобразно икономическата дейност на осигурителя. Начислява се върху brutното трудово възнаграждение на работещите по трудови и служебни договори и приравнените към тях и е изцяло за сметка на осигурителя.
- Осигурителната вносна за фонд „ТЗПБ“ на морските лица е в размер на 1,1%, и е изцяло за сметка на осигуреното лице.
- Осигурителните вноски върху социалните разходи се внасят съобразно категорията труд в размерите за фонд „Пенсии“ както следва: за лицата работещи при условията на III-та категория труд – родени преди 01.01.1960 г. - 17,8%; за лицата родени след 31.12.1959 г. - 12,8%; за лицата, работещи при условията на I и II-ра категория труд съответно – 20,8% и 15,8%; за лицата по чл.69 от КСО – родени преди 01.01.1960 г. - 40,8%, а за родените след 31.12.1959 г. - 35,8%; за ДЗПО и за здравно осигуряване.
- Осигурителната вносна за фонд „Пенсии“ на ДОО за служителите в Национална разузнавателна служба, служба „Военна информация“ на Министерството на отбраната и ДА „Национална сигурност“, които съгласно разпоредбата на чл. 127, ал. 5 КСО не се осигуряват за допълнителна пенсия в универсален пенсионен фонд, е определена в размер - 40,8%.

- За 2015 г. не се внасят вноски за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ (чл. 14, ал. 1 от ЗБДОО за 2015 г.)
- Върху изплатените гарантирани вземания от фонд „ГВРС“ НОИ превежда осигурителни вноски за фонд „Пенсии“, фонд „Общо заболяване и майчинство“, фонд „Трудова злополука и професионална болест“ и за фонд „Безработица“, определени в зависимост от категорията труд на лицата.
- 5% от осигурителната вноска на родените след 31.12.1959 г., осигурени за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица или само за инвалидност поради общо заболяване за старост и за смърт, се превежда в УПФ за ДЗПО. Размерът ѝ за работодателя е 2,8%, а за осигуреното лице – 2,2%. За лицата по чл. 4б, ал. 1, които са избрали да променят осигуряването си от универсален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“, размерът на осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ се увеличава в размера на осигурителната вноска за универсален пенсионен фонд.
- Осигурителната вноска за ДЗПО в УПФ на морските лица е в размер на 5% и е изцяло за сметка на осигуреното лице.
- Осигурителната вноска за ДЗПО в ППФ е в размер на 12% за I-ва и 7% за II-ра категория труд. Начислява се месечно върху изплатеното брутно трудово възнаграждение и е за сметка на осигурителя (с изключение на морските лица работещи при условията на 1-ва и 2-ра категория труд, за които вноската е изцяло за сметка на осигуреното лице.)

**ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ И ОБХВАТ НА ДОО ЗА ПЕРИОДА 01.01.2015 – 31.12.2015 Г.
(БЕЗ ТЗПБ)**

Обхват на държавното обществено осигуряване	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Осигурителни вноски за:	
		родените преди 01.01.1960 г.	родените след 31.12.1959 г.
1. ВНОСКИ ОТ РАБОТОДАТЕЛИ ЗА РАБОТНИЦИ И СЛУЖИТЕЛИ			
За работници и служители, наети по трудово правоотношение – за <i>общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица</i> , работещи при условията на: <ul style="list-style-type: none"> ➤ трета категория труд ➤ първа и втора категория труд 	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход по основни икономически дейности и не повече от 2 600 лв.	12,6% 15,6%	9,8% 12,8%
За военнослужещи по ЗОВСРБ, държавни служители по Закона за ДА „НС“ и по Закона за специалните разузнавателни средства, следователите и младши следователите, държавните служители по ЗМВР и Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража, служители в Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ на МВР, изпълняващи някои от дейностите по чл. 17, ал. 2, т. 6 от ЗМВР; държавните служители по чл. 11 от Закона за пощенските услуги, държавните служители, осъществяващи дейността по охрана на съдебната власт по чл. 391 от Закона за съдебната власт (за сметка на държавния бюджет) – за <i>общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица</i>	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минимална месечна работна заплата за страната и не повече от 2 600 лв.	45,3%	40,3%
Служителите в Национална разузнавателна служба, служба „Военна информация“ на Министерството на отбраната и Държавна агенция „Национална сигурност“, които работят по трудово правоотношение – за <i>общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица (не се осигуряват за допълнителна пенсия в УПФ)</i>	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минимална месечна работна заплата за страната и не повече от 2 600 лв.	12,6%	12,6%
За държавни служители по Закона за държавния служител, съдии, прокурори, следователи, държавни съдебни изпълнители, съдии по вписванията и съдебни служители, членовете и инспекторите в инспектората към ВСС; Кандидати за младши съдии и младши прокурори по ЗСВ (за сметка на държавния бюджет) – за <i>общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица</i>	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минимална месечна работна заплата за страната и не повече от 2 600 лв.	22,3%	17,3%
Лицата по чл. 114а, ал. 1 от Кодекса на труда, работещи на трудов договор за краткотрайна сезонна селскостопанска работа (за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест</i>)- в сила от 17.07.2015 г.	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния осигурителен доход за съответната професия и не повече от 2 600 лв.	9,9%	7,1%
Лицата, осигурени за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест: <ul style="list-style-type: none"> ➤ включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта (ако в съответната програма е предвидено, че не се осигуряват за безработица) ➤ членове на кооперации, работещи без трудово правоотношение в кооперацията 	Месечният размер на възнаграждението, но не повече от 2 600 лв.	12%	9,2%

Обхват на държавното обществено осигуряване	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Осигурителни вноски за:	
		родените преди 01.01.1960 г.	родените след 31.12.1959 г.
За специализантите получаващи възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност от номенклатурата на специалностите, определена по реда на чл. 181, ал. 1 от Закона за здравето – за <i>общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица</i>	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималната месечна работна заплата за страната и не повече от 2 600 лв.	12,6%	9,8%
Балерини, балетисти или танцьори в културни организации – за <i>общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица</i>	Брутното месечно възнаграждение, не по-малко от минималния осигурителен доход за съответната професия и не повече от 2 600 лв.	15,6%	12,8%
Осигурителни вноски от възложители за работещите без трудово правоотношение след намаляването с разходите за дейността с месечно възнаграждение – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i> : <ul style="list-style-type: none"> • равно или над 1 МРЗ • по-малко от 1 МРЗ, но получаващи и други трудови доходи от възложител/работодател • по-малко от 1 МРЗ и не получаващи други трудови доходи 	Годишно върху дохода деклариран в данъчната декларация, но не повече от 2 600 лв. - месечно върху изплатеното трудово възнаграждение; - върху сбора от трудовите доходи през месеца; - месечно не се дължат осигурителни вноски.	9,9%	7,1%
Осигурителни вноски върху обезщетенията за оставане без работа по Кодекса на труда, Закона за висшето образование и Закона за държавния служител (от държавния бюджет) – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i>	Размерът на обезщетението	9,9%	7,1%
Осигурителни вноски за времето, през което лицата не са работили поради: <ul style="list-style-type: none"> • незаконно недопускане или отстраняване от работа – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i>; • били са без работа поради уволнение, признато за незаконно от компетентните органи – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i>; • както и ако са работили през този период с пониско възнаграждение – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i>. <ul style="list-style-type: none"> ➤ трета категория труд ➤ първа и втора категория труд 	- Последното изплатено или начислено месечно брутно трудово възнаграждение или неначисленото месечно възнаграждение; - Разликата между последното месечно брутно възнаграждение преди уволнението и осигурителния доход за периода	17,8%	12,8%
Осигурителни вноски за трудоустроени лица, които не работят поради непредоставена им подходяща работа от осигурителя – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i> . <ul style="list-style-type: none"> ➤ трета категория труд ➤ първа и втора категория труд 	Размерът на обезщетението	20,8%	15,8%
Осигурителни вноски за работниците и служителите върху средствата за социални разходи – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i> . <ul style="list-style-type: none"> ➤ трета категория труд ➤ първа и втора категория труд 	Размерът на социалните разходи	9,9%	7,1%
Осигурителни вноски за държавни служители върху средствата за социални разходи (за сметка на държавния бюджет) – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i>	Размерът на социалните разходи	12,9%	10,1%
		17,8%	12,8%

Обхват на държавното обществено осигуряване	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Осигурителни вноски за:	
		родените преди 01.01.1960 г.	родените след 31.12.1959 г.
Осигурителни вноски за кадрови военнослужещи, офицери, сержанти и граждански лица по специални закони и следователите върху средствата за социални разходи (за сметка на държавния бюджет) – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i>	Размерът на социалните разходи	40,8%	35,8%
2. ЛИЧНИ ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ			
От работници и служители от трите категории труд, работещи по трудово правоотношение – за <i>общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица</i>	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход	9,7%	7,5%
От работещите без трудово правоотношение с възнаграждение равно или над 1 МРЗ след намаляването му с разходите за дейността – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i>	Възнаграждението след приспадане на разходите за дейността по ЗДДФЛ	7,9%	5,7%
Служителите в Национална разузнавателна служба, служба „Военна информация“ на Министерството на отбраната и Държавна агенция „Национална сигурност“, които работят по трудово правоотношение – за <i>общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица (не се осигуряват за допълнителна пенсия в УПФ)</i>	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минимална месечна работна заплата за страната и не повече от 2 600 лв.	9,7	9,7
От специализантите получаващи възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност от номенклатурата на специалностите, определена по реда на чл. 181, ал. 1 от Закона за здравето – за <i>общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица</i>	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималната месечна работна заплата за страната и не повече от 2 600 лв.	9,7%	7,5%
Лицата по чл. 114а, ал. 1 от Кодекса на труда, работещи на трудов договор за краткотрайна сезонна селскостопанска работа (за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест</i>)- в сила от 17.07.2015 г.	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния осигурителен доход за съответната професия и не повече от 2 600 лв.	7,9%	5,7%
Лицата, осигурени за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест: <ul style="list-style-type: none"> • включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта (ако в съответната програма е предвидено, че не се осигуряват за безработица) • членовете на кооперации работещи без трудово правоотношение в кооперацията 	Размерът на възнаграждението	9,3%	7,1%
Балерини, балетисти или танцьори в културни организации – за <i>общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица</i>	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния осигурителен доход за съответната професия и не повече от 2 600 лв.	9,7%	7,5%
От работници и служители върху обезщетенията за оставане без работа по Кодекса на труда и по Закона за висшето образование – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i>	Размерът на обезщетението	7,9%	5,7%
От работници и служители от трите категории труд, работещи по трудови правоотношения върху средствата за социални разходи – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i>	Размерът на социалните разходи	7,9%	5,7%

Обхват на държавното обществено осигуряване	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Осигурителни вноски за:	
		родените преди 01.01.1960 г.	родените след 31.12.1959 г.
За времето на обучение на лицата завършили висше или полувисше образование и придобитият осигурителен стаж по чл. 9а, ал. 2 от КСО – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i>	Мин. осигурителен доход за самоосигуряващите се лица към датата на внасяне на вноската	17,8%	17,8%
3. ВНОСКИ ОТ САМОНАЕТИ (САМООСИГУРЯВАЩИ СЕ) ЛИЦА			
Вноски от самоосигуряващи се (свободни професии, занаятчийска дейност, собственици или съдружници в търговски дружества и физическите лица - членове на непersonифицирани дружества): <ul style="list-style-type: none"> ➢ задължително осигурени за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i> ➢ по свой избор се осигуряват и за <i>общо заболяване и майчинство</i> <p>Самоосигуряващите се, на които е отпусната пенсия, се осигуряват по свое желание</p>	Текущо през годината върху избран месечен доход между минималния осигурителен доход, диференциран съобразно облагаемия им доход за 2013 г. като самоосигуряващи се (от 420 до 550 лв.) и максималния месечен осиг. доход 2 600 лв. Окончателно годишно - върху дохода от данъчната декларация	17,8%	12,8%
		21,3%	16,3%
Вноски от земеделски стопани и тютюнопроизводители, регистрирани по съответния ред: <ul style="list-style-type: none"> ➢ задължително осигурени за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i> ➢ по свой избор се осигуряват и за <i>общо заболяване и майчинство</i> 	Избран месечен осигурителен доход от 300 до 2 600 лв.	17,8%	12,8%
		21,3%	16,3%
За самонаетите (лицата по чл. 4, ал. 3, т. 1, 2 и 4 КСО) при работа без трудово правоотношение – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i> . При изплащане на възнаграждение за работа без трудово правоотношение осигурителни вноски не се внасят от възложителя на работата и не се удържат от възнаграждението. Тези лица внасят осигурителни вноски върху доходите без трудово правоотношение годишно върху окончателния размер на дохода въз основа на годишната данъчна декларация	Окончателният размер на осиг. доход се определя за периода, през който е упражнявана трудовата дейност, чрез годишната данъчна декларация	17,8%	12,8%
Съпругът/ата на дългосрочно командирован служител в дипломатическа служба за времето, през което е пребивавал в чужбина по време на задграничния му мандат и лицата, изпратени на работа в чужбина от български посредник могат да се осигуряват по свое желание и за своя сметка за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i>	Минималният осигурителен доход за самоосигуряващи се лица - 420 лв.	17,8%	12,8%
Съпрузите на: 1) лицата регистрирани като упражняващи свободна професия и/или занаятчийска дейност 2) регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители, когато с тяхно съгласие участват в упражняваната от тях трудова дейност, могат да се осигуряват по свое желание и за своя сметка, (ако не са осигурени на друго основание) за <i>общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i>	1) Мин. осиг. доход за самоосигуряващите се лица – 420 лв. 2) Мин. осиг. доход за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводителите – 300 лв.	21,3%	16,3%
Вноски от морски лица: <ul style="list-style-type: none"> ➢ задължително осигурени за <i>общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест</i>: <ul style="list-style-type: none"> - трета категория труд - първа и втора категория труд ➢ по свой избор се осигуряват и за <i>безработица</i>: <ul style="list-style-type: none"> - трета категория труд - първа и втора категория труд 	Избран месечен осигурителен доход от 420 лв. до 2 600 лв.	21,3%	16,3%
		24,3%	19,3%
		22,3%	17,3%
		25,3%	20,3%

Обхват на държавното обществено осигуряване	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Осигурителни вноски за:	
		родените преди 01.01.1960 г.	родените след 31.12.1959 г.
4. ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ ЗА СМЕТКА НА ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ			
Осигурителни вноски за времето, през което уволненият поради задържане от органите на властта е останал без работа и не е бил привлечен като обвиняем или е бил оправдан, или наказателното производство е било прекратено, или наложеното наказание лишаване от свобода е признато по съответния ред за неоснователно наложено поради това, че не е извършил деянието или че извършеното деяние не съставлява престъпление – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i> : <ul style="list-style-type: none"> ➤ за трета категория труд ➤ за първа и втора категория труд 	Върху последното месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение или неначислено месечно възнаграждение	17,8% 20,8%	12,8% 15,8%
Осигурителни вноски за времето, през което родител/осиновител или съпруг/съпруга са полагали грижи за инвалиди с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто, постоянно нуждаещи се от чужда помощ, поради което не са били осигурени или не са получавали пенсия; за периода на наборна или мирновременна алтернативна служба; за времето, през което неработеща майка е гледала дете до 3-годишна възраст – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i>	Минималната работна заплата за страната към момента на отпускане на пенсия	17,8%	17,8%

БЕЛЕЖКИ:

- Осигурителната вноска за фондовете „Общо заболяване и майчинство” и „Безработица” се разпределя между осигурители и осигурени в съотношение 60:40.
- Осигурителните вноски за наетите от работодател лица (с изключение на наетите по без трудови правоотношения) са дължими и се внасят върху изплатеното, включително начислено и неизплатено или неначислено месечно брутно трудово възнаграждение.
- Осигурителният доход включва всички доходи и възнаграждения, и други доходи от трудова дейност, но не повече от месечния максимален осигурителен доход, определен в Закона за бюджета на ДОО, който за 2015 г. е 2 600 лв. Минималният месечен размер на осигурителния доход не може да бъде по-нисък от определените за календарната година осигурителни прагове по основните икономически дейности и квалификационни групи професии (сумите за социални разходи, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски, не се включват при определяне на минималния месечен осигурителен доход за съответната професия по основната икономическа дейност на осигурителя) за осигурените от работодател лица. Минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица се определя със Закона за бюджета на ДОО за съответната календарна година съобразно облагаемият им доход от дейността като самоосигуряващи се лица.
- Осигурителната вноска за фонд „Трудова злополука и професионална болест” е определена в размер от 0,4% до 1,1%, съобразно икономическата дейност на осигурителя. Начислява се върху брунтното трудово възнаграждение и е изцяло за сметка на осигурителя.
- Осигурителната вноска за фонд „Трудова злополука и професионална болест” на морските лица е в размер на 1,1%, и е изцяло за сметка на осигуреното лице.
- За 2015 г. не се внасят вноски за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите”.
- Върху изплатените гарантирани вземания от фонд „ГВРС” НОИ внася осигурителни вноски за фонд „Пенсии”, фонд „Общо заболяване и майчинство”, фонд „Трудова злополука и професионална болест” и за фонд „Безработица”, определени в зависимост от категорията труд на лица.

РАЗМЕР И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНИТЕ ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ ПРЕЗ 2015 Г.

Вид осигурен	Размер на осигурителните вноски (без ТЗПБ)					Разпределение на осигурителните вноски (без ТЗПБ)									
	Общо	фонд „Пенсии“	фонд „Общо заболяване и майчинство“	фонд „Безработица“	ДЗПО Универсален пенсионен фонд	За сметка на осигурителя					За сметка на осигуреното лице				
						Общо	фонд „Пенсии“	фонд „Общо заболяване и майчинство“	фонд „Безработица“	ДЗПО Универсален пенсионен фонд	Общо	фонд „Пенсии“	фонд „Общо заболяване и майчинство“	фонд „Безработица“	ДЗПО Универсален пенсионен фонд
Работници и служители, работещи при условията на 3-та категория труд															
Родени преди 1 януари 1960 г.	22,3%	17,8%	3,5%	1,0%	–	12,6%	9,9%	2,1%	0,6%	–	9,7%	7,9%	1,4%	0,4%	–
Родени след 31 декември 1959 г.	22,3%	12,8%	3,5%	1,0%	5,0%	12,6%	7,1%	2,1%	0,6%	2,8%	9,7%	5,7%	1,4%	0,4%	2,2%
Работници и служители, работещи при условията на I-ва и II-ра категория труд и лица по чл.69а от КСО (балерини, балетисти, танцьори)															
Родени преди 1 януари 1960 г.	25,3%	20,8%	3,5%	1,0%	–	15,6%	12,9%	2,1%	0,6%	–	9,7%	7,9%	1,4%	0,4%	–
Родени след 31 декември 1959 г.	25,3%	15,8%	3,5%	1,0%	5,0%	15,6%	10,1%	2,1%	0,6%	2,8%	9,7%	5,7%	1,4%	0,4%	2,2%
Самоосигуряващи се лица															
Родени преди 1 януари 1960 г.	17,8% (21,3%)	17,8%	По избор (3,5%)	–	–	–	–	–	–	–	17,8% (21,3%)	17,8%	По избор (3,5%)	–	–
Родени след 31 декември 1959 г.	17,8% (21,3%)	12,8%	По избор (3,5%)	–	5,0%	–	–	–	–	–	17,8% (21,3%)	12,8%	По избор (3,5%)	–	5,0%
Лица по чл. 69 от КСО															
Родени преди 1 януари 1960 г.	45,3%	40,8%	3,5%	1,0%	–	45,3%	40,8%	3,5%	1,0%	–	–	–	–	–	–
Родени след 31 декември 1959 г.	40,3%	35,8%	3,5%	1,0%	5,0%	40,3%	35,8%	3,5%	1,0%	5,0%	–	–	–	–	–

* Осигурителната вноска за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ (ТЗПБ) е диференцирана от 0,4% до 1,1%, съобразно икономическата дейност на осигурителя и е изцяло за негова сметка. Осигурителната вноска за фонд „ТЗПБ“ на морските лица е в размер на 1,1%, и е изцяло за сметка на осигуреното лице.

* За 2015 г. не се внасят вноски за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“.

* Осигурителната вноска за Учителския пенсионен фонд е в размер на 4,3 на сто и е изцяло за сметка на осигурителя.

* Осигурителната вноска за допълнително задължително пенсионно осигуряване в Професионален пенсионен фонд е в размер 12 на сто за работещите при условията на I-ва категория труд и 7 на сто за работещите при условията на II-ра категория труд. Тази вноска също е изцяло за сметка на осигурителя (с изключение на морските лица работещи при условията на I-ва и II-ра категория труд, за които вноската е изцяло за сметка на осигуреното лице).

* За лицата по чл. 46, ал. 1, които са избрали да променят осигуряването си от универсален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“, размерът на осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ се увеличава в размера на осигурителната вноска за УПФ.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

1. Годишен отчет на Българска народна банка – 2015 г.
2. Статистически бюлетин „Пенсии” – тримесечно издание на НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране”.
3. Статистически годишник „Пенсии” – годишно издание на НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране”.
4. Показатели, характеризиращи временната неработоспособност на осигурените лица за 2014 г. и 2015 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране”.
5. Отчет за изпълнение на бюджета на ДОО за 2015 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране”.
6. Статистически отчет за изпълнение на консолидирания бюджет на ДОО за 2015 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране”.
7. Отчет за изпълнение на бюджета на Учителския пенсионен фонд за 2015 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране”.
8. Отчет за изпълнение на бюджета на фонд „ГВРС” за 2015 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране”.
9. Основни макроикономически показатели и показатели за ДОО – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране”.
10. Държавен вестник.
11. Информация от печатни и медийни издания („пресклипинг” на НОИ и др.).
12. Информация от сайтове на други институции (НСИ, КФН, АЗ, МФ и др.).

* * *

Национален осигурителен институт

София – 1303

бул. „Ал. Стамболийски” № 62-64

Година на издаване 2016 г.